

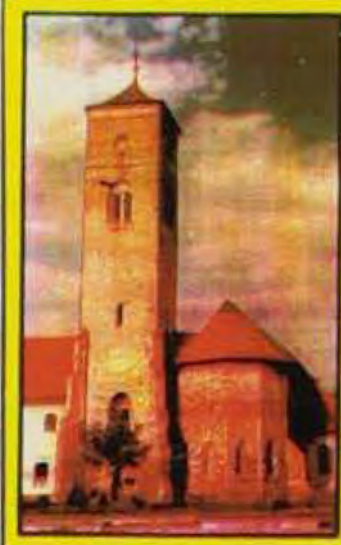

**SUBOTIČKA
DANICA**

(NOVA)

**KALENDAR
1999.**

Čitajte i širite

KATOLIČKI LIST

ZVONIK

jedini katolički list (mjesečnik) na hrvatskom jeziku u SR Jugoslaviji
"ZVONIK" ima sljedeće stalne rubrike:

MEDITACIJA, ZAJEDNO NA LITURGIJI, SVETAC MJESECA,
Specijalni prilog: JUBILEJ 2000.:

**UPOZNAJMO BIBLIJU, KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE,
DOKUMENTI II. VATIKANSKOG KONCILIA, NADOLASKOM
III. TISUĆLJEĆA I CRKVA U PRIPRAVI ZA VELIKI JUBILEJ,
VIJESTI IZ OPĆE CRKVE, DOGAĐANJA U SUBOTIČKOJ BISKUPIJI,
OBITELJ, MLADI, DJEČJA STRANA, VJERNICI PITAJU,
TU OKO NAS (ONI S KOJIMA ŽIVIMO), POVIJESNI KUTAK.**

Srdačno pozivamo sve čitatelje na suradnju.
Ukoliko imate kakvu vijest ili prilog za gore navedene rubrike,
pošaljite ih na adresu Uredništva -
mi ćemo ih, po mogućnosti, objaviti.

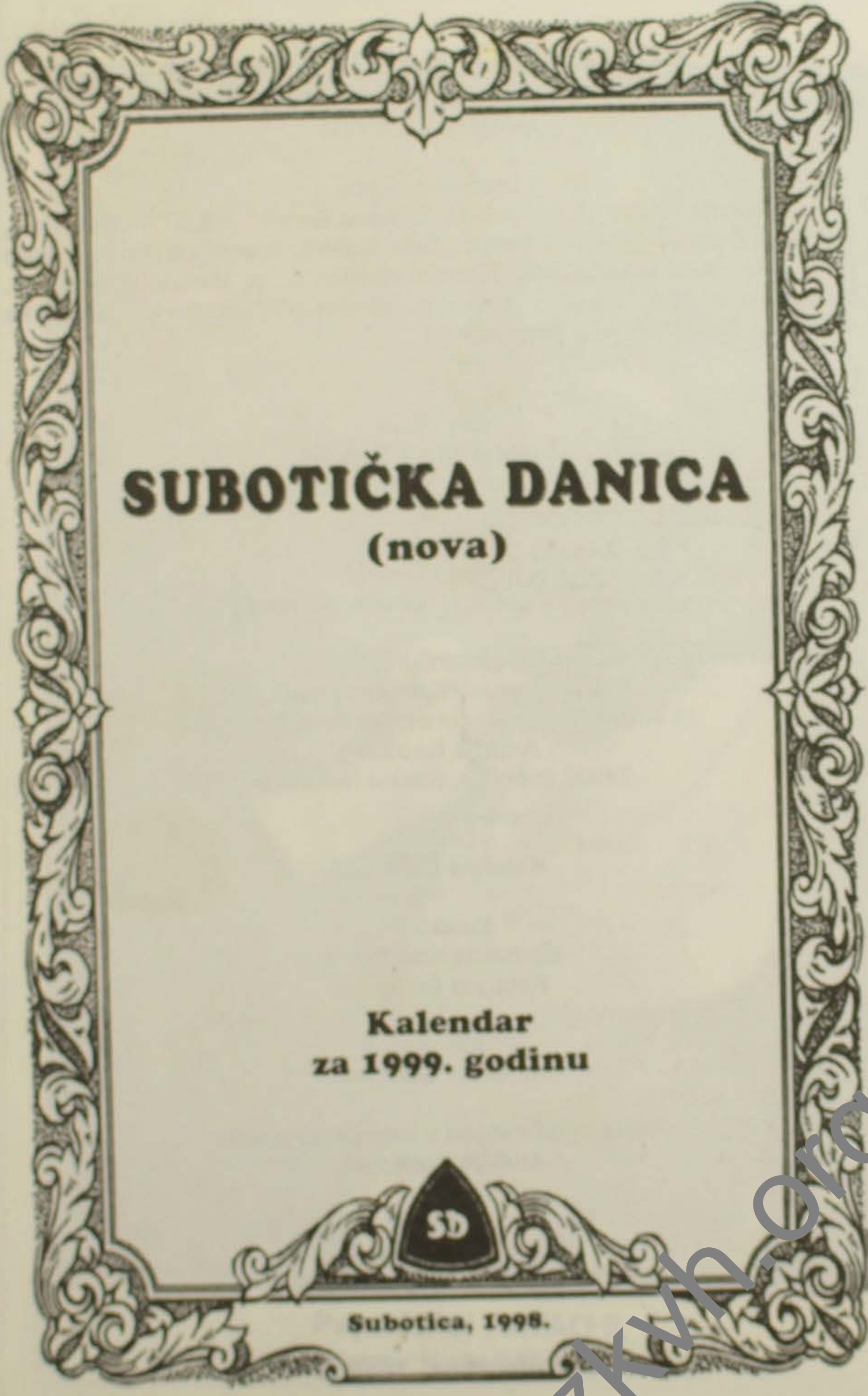
Osnivači lista su svećenici Hrvati Subotičke biskupije a izdaje ga
Rimokatolički Župni ured sv. Roka u Subotici.

Narudžbe i informacije: Uredništvo "ZVONIKA",
Ivana Milutinovića 52, 24000 SUBOTICA,
Tel./fax: 024/554-896. E-mail: Andrija@tippnet.co.yu

.....
Na istoj adresi možete naručiti:

- **MOLITVENIK "SLAVA BOŽJA"**
koji je sastavio Stjepan Beretić,
a izdao Institut "Ivan Antunović" 1996. godine
- **ZIDNE I DŽEPNE KATOLIČKE KALENDARE**
- **BOŽIĆNE I USKRSNE ČESTITKE**
- prigodne čestitke za **VJENČANJE**, koje mogu poslužiti kao pozivnice i
- čestitke za **ROĐENJE DIJETETA**, kao i dva cvjetna motiva
- **BEDŽ S JUBILEJSKIM ZNAKOM** na metalnoj podlozi u boji

Na poledini ove S. Danice je slika crkve Presvetog Trojstva u Somboru

SUBOTIČKA DANICA
(nova)

**Kalendar
za 1999. godinu**

Subotica, 1998.

zkmh.org.rs

SUBOTIČKA DANICA (nova)

**kalendar za 1999. godinu
godište LXXVIII.**

Uredničko vijeće:

Andrija Anišić, Josip Anišić, Stjepan Beretić, mr. Ervin Čeliković,
Katarina Čeliković, Marko Forgić, Bela Gabrić, Franjo Ivanković, Josip
Ivanković, Vesna Ivanković, Andrija Kopilović, o. Marijan Kovačević,
Grgo Kujundžić, Cecilija Milanković, Josip Pekanović, Blaženka
Piuković, Ivan Piuković, Branko Vaci

Objavljuje:

Župni ured sv. Terezije
24000 Subotica, Harambašićeva 7

Glavni urednik:

Stjepan Beretić
24000 Subotica, Harambašićeva 7

Odgovorni urednik:

Predsjedavajući Katoličkog instituta
za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović"
Andrija Kopilović
24000 Subotica, Starine Novaka bb

Lektor:

Katarina Čeliković

Korektori:

Bernarda Kopunović
Katarina Čeliković

Tehnički urednik:

mr. Ervin Čeliković

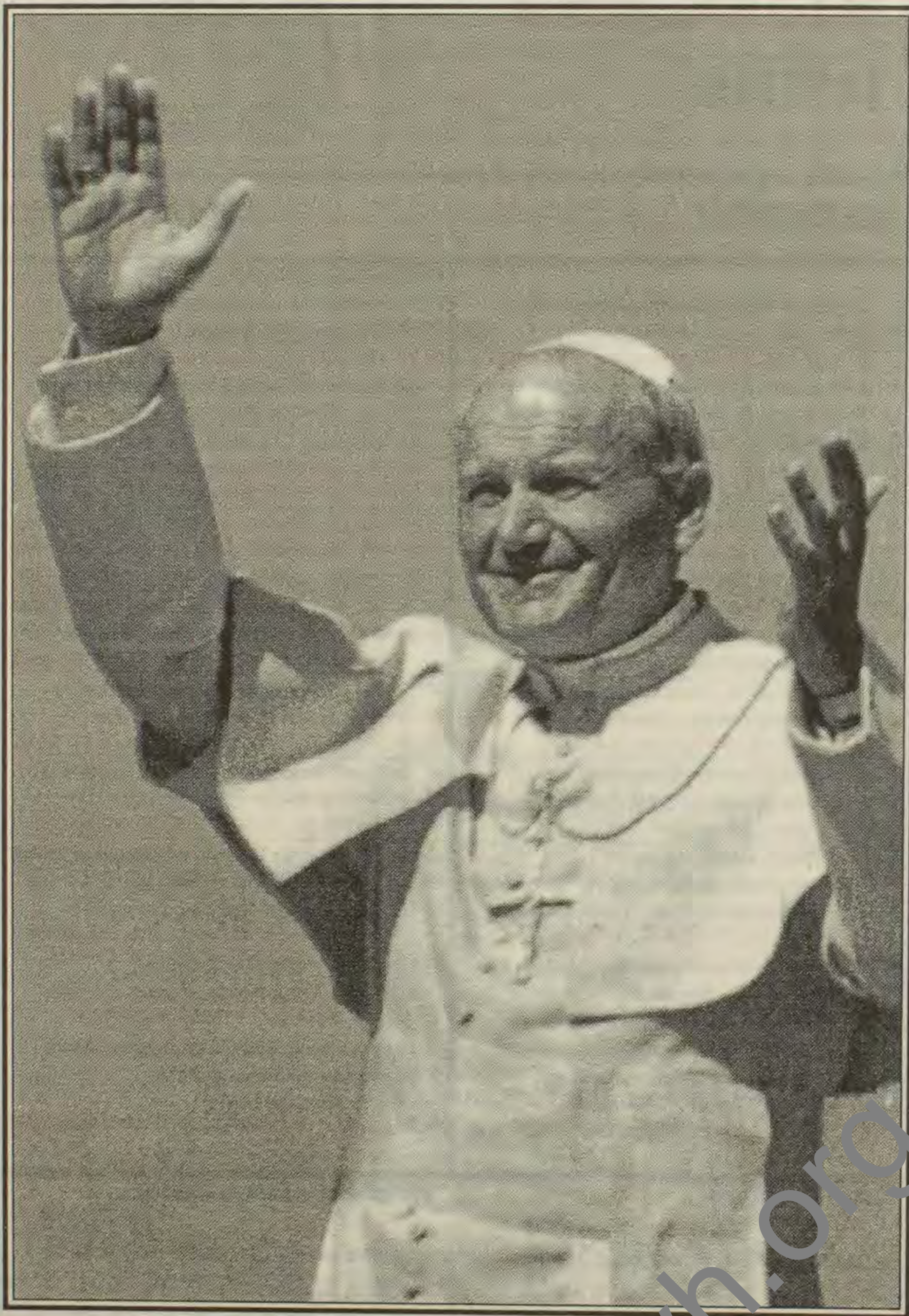
Vinjete iznad mjeseci u kalendariju izradio:

Andrija Kopilović

Tisak:

Štamparija "Globus"
24000 Subotica, Otmara Majera 10

Subotica, 1998.

Papa IVAN PAVAO II,
poglavar Katoličke Crkve

zkh.org.rs

SIJEČANJ

JANUAR

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

P 1 NOVA GOD.; Marija Bogorodica
 S 2 Bazilije, Grgur Nazijanski
 N 3 2. PO BOŽIĆU; Anastazija S., Cvijeta
 P 4 Dafroza, Angela F., Borislava
 U 5 Telesfor, Emilijan, Miljenko
 S 6 BOGOJAVLJENJE (Tri kralja)
 Č 7 Rajmund P., Rajko, Zoran
 P 8 Severin, Teofil, Bogoljub
 S 9 Julijan, Miodrag, Živko
 N 10 KRŠTENJE ISUSOVO; Dobroslav
 P 11 Honorat, Neven, Higin
 U 12 Ernest, Tatjana Rimski
 S 13 Hilarije, Veronika, Radovan
 Č 14 Feliks, Makrina, Srećko, Veco
 P 15 Pavao pust., Anastazija, Stošija
 S 16 Honorat, Marcel, Oton, Mislav
 N 17 2. KR. G.; Antun op., Leona
 P 18 Priska, Premila, Margareta Ug.
 U 19 Mario, Kanut, Ljiljana, Marta
 S 20 Fabijan, Sebastijan
 Č 21 Agneza, Janja, Neža
 P 22 Vinko, Anastazija, Irena R.
 S 23 Emerencijana, Ema, Vjera, Milko
 N 24 3. KR. G.; Franjo S., Bogoslav
 P 25 OBRAĆ. SV. PAVLA ap., Ananija,
 U 26 Timotej i Tit, Bogoljub, Tješimir
 S 27 Anđela Merici, Pribislav, Živko
 Č 28 Toma Akvinski, Tomislav
 P 29 Valerije, Konstancije, Zdeslav
 S 30 Martina, Gordana, Darinka
 N 31 4. KR. G.; Ivan Bosco, Saturnin

DECEMBAR 1998/ JANUAR 1999 - Pravoslavni
 P 19 Sveti mučenik Bonifacije
 S 20 Sv. Ignjatije Bogon. (Pret. Rožd.)
 N 21 30. po D. - Otaca - Oci Sv. m. Julijana
 P 22 Sv. vm. Anastasija
 U 23 Sv. 10 m. Kritskih (Tucindan)
 S 24 Sv. ppm. Evgenija - Badnji dan
 Č 25 Roždestvo Hristovo - BOŽIĆ
 P 26 Sabor Presv. Bogorodice
 S 27 Sv. prvomučenik i arhiđakon Stefan
 N 28 31. po D. - Bogootaca - Sv. 20.000 m. Nikom.
 P 29 Svetih 14.000 mladenaca Vitlejemskih
 U 30 Sv. m. Anisija, pp. Teodora Kesarijska.
 S 31 Pp. Melanija, (Odanije Roždestva)
 Č 1 JAN Obrez.G.I.Hr.- sv. Vasilije V., Nova g.
 P 2 Sv. Silvestar, (Pret. Bogojavljenja)
 S 3 Sv. pr. Malahije, sv.m. Gordije
 N 4 32. po D. - Krstovdan - Sabor 70 sv. apost.
 P 5 Sveti Teopempt i Teona - Krstovdan
 U 6 Bogojavljenje
 S 7 Sabor sv. Jovana Krst. - Jovanjdan
 Č 8 Pp. Georgije Hozevit. sv. Grigorije Ohrid.
 P 9 Sv.m. Polievkt, sv. Filip Moskovski
 S 10 Sv. Grigorije Niski, pp. Dometijan
 N 11 33. po D. - Po Bogojav. - Pp. Teodosije V.
 P 12 Sveta mučenica Tatijana
 U 13 Sv.m. Ermil (Odan. Bogojavljenja)
 S 14 Sv. Sava prvi arhiepiskop srpski
 Č 15 Pp. Pavle, pp. Gavriilo Lesnovski
 P 16 Časne verige ap. Petra
 S 17 Pp. Antonije Veliki
 N 18 O Mitaru i Fariseju - Sv. Atanasije Veliki

Sunce u siječnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	37	16	21
11.	07	35	16	32
21.	07	29	16	45
31.	07	20	16	59

Mjesečeve mijene u siječnju:

	Dan:	h	m
Uštap:	2.	03	51
Posljednja četvrt:	9.	15	23
Mlađak:	17.	16	47
Prva četvrt:	24.	20	16
Uštap:	31.	17	08

VELJAČA

FEBRUAR

KATOLIČKI

P 1 Sever, Brigita, Miroslav
U 2 **SVIJEĆNICA**; Svjetlana, Marin
S 3 Blaž, Vlaho, Tripun, Oskar
Č 4 Veronika Jeruz., Andrija Corsini
P 5 Agata, Dobrila, Silvan, Goran, Jaga
S 6 Pavao Miki i dr., Doroteja, Dorica
N 7 5. KR. G.; Držislav, Rastimir
P 8 Jeronim E., Jerko, Mladen
U 9 Apolonija, Sunčica, Borislava
S 10 **Bl. Alojzije Stepinac**, Skolastika
Č 11 Gospa Lurdska, Mirjana
P 12 Eulalija, Zvonka, Zvonimir, Damjan
S 13 Katarina Ricci, Božidarka, Kastor
N 14 6. KR. G.; Valentin, Zdravko
P 15 Klaudije Col., Georgija, Agapa
U 16 Julijana, Onezim, Miljenko, Đula
S 17 ČISTA SRIJEDA - Pepelnica (post!)
Č 18 Bernardica, Šimun, Gizela
P 19 Bonifacije, Konrad, Blago, Ratko
S 20 Leon, Lav, Lea
N 21 1. KORIZ.; Petar D., Eleonora, Damir
P 22 Katedra sv. Petra, Tvrtko
U 23 Romana, Polikarp, Grozdan
S 24 Montan, Modest, Goran (kvatre)
Č 25 Viktorin, Valpurga, Hrvoje
P 26 Aleksandar, Sandra, Branimir (kvatre)
S 27 Gabriel od Žal. Gospe, Tugomil (kvatre)
N 28 2. KORIZ.; Roman, Teofil, Bogoljub

PRAVOSLAVNI

JANUAR/FEBRUAR Pravoslavni

P 19 Pp. Makarije Egip. i sveti Marko Efeski
U 20 Pp. Jevtimije Veliki
S 21 Pp. Maksim Ispovednik, sv. m. Neofit
Č 22 Sv.ap. Timotej, ppm. Anastasije
P 23 Sv. svm. Kliment Ankirski
S 24 Pp. Ksenija Rimljanka
N 25 O Bludnom sinu - Sv. Grigorije Bogoslov
P 26 Pp. Ksenofont i Marija
U 27 **Prenos mošt. sv. Jovana Zlatousta**
S 28 Pp. Jefrem Sirin
Č 29 Prenos mošt. sv. Ignjatija Bogonosca
P 30 Sveta Tri Jerarha
S 31 Sv. besrebrenici Kir i Jovan (**Zadušnice**)
N 1 FEB - Mesopusna - Trifun (Pret. Sretenja)
P 2 Sretenje Gospodnje
U 3 Sv. Simeon i Ana, sv. Jakov arhiep. srpski
S 4 Pp. Isidor Pelusiot
Č 5 Sv. mučenica Agatija (Odanije Sretenja)
P 6 Sv. Fotije i Vukol Smirnski
S 7 Sv. Partenije Lampsakijski (*Od. sretanja*)
N 8 Siropusna - Sv. Teodor Strat. (Bele poklade)
P 9 Sv. m. Nikifor (**Početak posta**)
U 10 **Sv. svm. Haralampije**
S 11 Sv. svm. Vasilije, sv.m. Đorđe Kratovac
Č 12 Sv. Meletije Antiohijski
P 13 **Prep. Simeon Mirotočivi**
S 14 **Pp. Avksentije; sv. Kiril Slov. Teodor Kom.**
N 15 1. posta - čista - Pravoslavlja

Sunce u veljači:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	18	17	01
10.	07	07	17	14
19.	06	53	17	27
28.	06	37	17	40

Mjesečeve mijene u veljači:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	8.	12	59
Mlađak:	16.	07	40
Prva četvrt:	23.	03	44

OŽUJAK

MART

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

- P 1 Albin, Hadrijan, Jadranka
 U 2 Lucije, Iskra, Čedomil
 S 3 Marin, Kunigunda, Kamilo
 Č 4 Kazimir, Eugen, Natko, Miro
 P 5 Euzebije, Teofil, Vedran
 S 6 Marcijan, Viktor, Zvezdana
N 7 3. KORIZ.; Perpetua i Felicita
 P 8 Ivan od B., Ivša, Boško
 U 9 Franciska Rimska, Franjka, Fanika
 S 10 Emil, Makarije, Krunoslav
 Č 11 Eutimije, Kandid, Firmin, Tvrško
 P 12 Maksimilijan, Teofan, Bernard
 S 13 Kristina, Rozalija, Modesta, Ratka
N 14 4. KORIZ.; Matilda, Miljana
 P 15 Longin, Veljko, Vjekoslava
 U 16 Herbert, Agapit, Smiljan, Hrvoje
 S 17 Patrik, Domagoj, Hrvat
 Č 18 Ćiril Jeruzalemski, Cvjetan, Ćiro
P 19 JOSIP, zaručnik BDM; Joško, Josipa
 S 20 Niceta, Dionizije, Vladislav, Klaudija
N 21 5. KORIZ.; Serapion, Vesna
 P 22 Oktavijan, Jaroslav, Lea
 U 23 Turibije, Oton, Pelagije, Dražen
 S 24 Latin, Simeon, Javorka
Č 25 BLAGOVIJEST; Marija, Maja
 P 26 Emanuel, Montan i Maksima
 S 27 Lidija, Rupert, Lada
N 28 CVJETNICA; Priska, Sonja, Nada
 P 29 Bertold, Jona, Eustazije
 U 30 Kvirin, Viktor, Vlatko
 S 31 Benjamin, Amos, Ljubomir, Ljubo

FEBRUAR / MART Pravoslavni

- P 16 Svm Pamfil, Porfirije i 12 mučenika
 U 17 **Sv. vm. Teodor Tiron**
 S 18 Sv. Lav Rimski, Teodor Komolovinski
 Č 19 Sv. ap. Arhip. Filimon i Apfija
 P 20 Sv. Lav Katanski
 S 21 Pp. Timotej, sv. Evstatije
N 22 2. posta - pačista - Sv. mučenici u Evgeniji
 P 23 Sv. sveštenomučenik Polikarp Smirski
 U 24 **I i II obret. glave sv. Jovana Krstitelja**
 S 25 Sv. Tarasije Carigradski
 Č 26 Sv. Porfirije episkop Gaski
 P 27 Pp. Prokopije Dekapolit
 S 28 Pp. Vasilije Ispovednik
N 1 MART - 3. posta - Krstopoklona
 P 2 Sv. svm. Teodot Kirinejski
 U 3 Sv.m. Evtropije, Kleonik, Vasilisk
 S 4 Pp. Gerasim Jordanski
 Č 5 Sv.m. Konon, pp. Marko Podvižnik
 P 6 Sv. 42 mučenika iz Amorejska
 S 7 Sv. 7 svm. hersonskih
N 8 4. posta - Sredoposna - Sv. Teofilakt Isp.
 P 9 **Sv. 40 mučenika sevastijskih - Mladenci**
 U 10 Sv. mučenik Kodrat Korintski
 S 11 Sv. Sofronije Jerusalimski (prvo bdenije)
 Č 12 Sv. Grigorije Dvojeslov; pp. Simeon Novi B.
 P 13 Prenos mošt. sv. Nikifora Car. (drugo bdenije)
 S 14 Pp. Venedikt Nursijski
N 15 5. posta - Gluvna - Svm. Agapije i dr. s njim
 P 16 Sv. ap. Aristovul; Sv. mučenik Savin
 U 17 **Pp. Aleksije - čovek Božiji**
 S 18 Sv. Kiril Jerusalimski

Sunce u ožujku:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	06	36	17	42
11.	06	17	17	55
21.	05	58	18	09
31.	05	39	18	22

Mjesečeve mijene u ožujku:

	Dan:	h	m
Uštap:	2.	08	00
Posljednja četvrt:	10.	09	41
Mlađak:	17.	19	49
Prva četvrt:	24.	11	19
Uštap:	31.	23	50

TRAVANJ

APRIL

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

Č 1 **VELIKI ČETVRTAK**; Hugo, Teodora
 P 2 **VELIKI PETAK (post)**; Franjo P.
 S 3 **VELIKA SUBOTA**; Cvijeta, Radojko
 N 4 **USKRS (VAZAM)**; Izidor, Žiga
 P 5 **USKRSNI PON.**; Vinko F., Berislav
 U 6 Vilim, Celzo, Rajko
 S 7 Ivan de la Salle, Herman, Gizela
 Č 8 Dionizije Kor., Alemka
 P 9 Marija Kleofina, Demetrije
 S 10 Ezekijel, Apolonija, Sunčica
 N 11 **2. USKRSNA**; Stanislav, Stana
 P 12 Julije, Viktor, Davorka, Đula
 U 13 Martin I. papa, Ida
 S 14 Maksim, Tiberije, Valerijan
 Č 15 Krescencije, Anastazija, Bosiljka
 P 16 Josip Benedikt Labre, Bernardica
 S 17 Rudolf, Robert, Inocent
 N 18 **3. USKRSNA**; Eleuterije, Amadej
 P 19 Konrad, Ema, Rastislav
 U 20 Marcijan, Teotim, Bogoljub
 S 21 Anzelmo, Goran, Fortunat
 Č 22 Soter i Kajo, Teodor
 P 23 Juraj, Đurđica, Đuro, Adalbert, Bela
 S 24 Fidelis, Vjera, Vjerko
 N 25 **4. USKRSNA**; Marko ev., Ervin
 P 26 Kleto i Marcelin, Zorko
 U 27 **Ozana Kotorska**, Jakov Zad.
 S 28 Petar Chanel, Euzebije
 Č 29 Katarina Sijenska, Kata
 P 30 Pio V. papa, Josip Cottolengo

MART / APRIL Pravoslavni
 Č 19 Sv. m. Hrizant, Darija i dr.
 P 20 Pp. Oci pobijeni u manast. Sv. Save
 S 21 Pp. Jakov Isp. - **Lazareva subota - Vrbica**
 N 22 **6. posna - Cvetna - Cveti**
 P 23 Sv. ppm. Nikon i drugi
 U 24 Pp. Zaharije (Pretpraznstvo Blagovesti)
 S 25 **Blagovesti**
 Č 26 **Veliki četvrtak (Veliko bdenije)**
 P 27 **Veliki petak**
 S 28 **Velika Subota**
 N 29 **Vaskrsenje Gospoda Isusa Hrista - Vaskrs**
 P 30 **Vaskrsni ponedjeljak**
 U 31 **Vaskrsni utorak**
 S 1 **APRIL** - Pp. Marija Egipćanka
 Č 2 Pp. Tit Čudotvorac
 P 3 Pp. Nikita Ispovednik (Istočni petak)
 S 4 Pp. Josif Himnograf
 N 5 **2. Vaskrsna - Tomina**
 P 6 Sv. Evtihije Carigr. (Pobusani ponedjeljak)
 U 7 Sv. Georgije Ispovednik
 S 8 Sv. ap. Irodion, Agav, Ruf i drugi
 Č 9 Sv. m. Evpsihije
 P 10 Sv. m. Terentije, Pompije i dr.
 S 11 Sv. svm. Antipa Perg.
 N 12 **3. Vaskrsna - Mironosica - Pp. Vasilije Isp.**
 P 13 Sv. svm. Artemon Laodikijski
 U 14 Sv. Martin Ispovednik
 S 15 Sv. ap. Aristarh, Pud i Trofim
 Č 16 Sv. m. Agapija, Hionija i Irina
 P 17 Pp. Simeon Persijski

Sunce u travnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	37	18	23
10.	05	20	18	35
20.	05	02	18	48
30.	04	46	19	01

Mjesečeve mijene u travnju:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	9.	03	52
Mlađak:	16.	05	23
Prva četvrt:	22.	20	03
Uštap:	30.	15	56

SVIBANJ

MAJ

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

S 1 Josip radnik; Jeremija
N 2 5. USKRSNA; Eugen, Boris
 P 3 **Filip i Jakov ap.**, Mladen
 U 4 Florijan, Cvjetko, Cvijeta, Iskra
 S 5 Anđelko, Irena, Maksim, Silvana
 Č 6 Dominik Savio, Dinko, Nedjeljko
 P 7 Dujam, Duje, Duško, Ivan, Gizela
 S 8 Marija Posred., Bratoljub, Celestin
N 9 6. USKRSNA; Herma, Mirna
 P 10 Gospa Trsat., Job
 U 11 Mamerto, Franjo Hieronym
S 12 Leopold Mandić, Pankracije, Bogdan
 Č 13 **SPASOVO (UZAŠAŠĆE)**; Ema
 P 14 **Matija ap.**, Matko, Matiša, Justa
 S 15 Izidor, Sofija, Sonja
N 16 7. USKRSNA; Ivan Nep., Nenad
 P 17 Pascal, Paško, Bruno, Akvilin
 U 18 Ivan I. papa, Kristijan A., Venancije
 S 19 Celestin, Teofil, Rajko, Ivan
 Č 20 Bernardin Sijenski, Zvezdan
 P 21 Andrija Bobola, Dubravka
 S 22 Helena, Jagoda, Milan, Renata
N 23 DUHOVI; Deziderije, Željko, Željka
 P 24 **MARIJA M. CRKVE**; Marija Pom.
 U 25 Beda Časni, Grgur VII.
 S 26 Filip Neri, Zdenko (kvatre)
 Č 27 Augustin Canter., Vojtjeh
 P 28 German, Vilim, Velimir (kvatre)
 S 29 Maksim, Ervin, Većeslav (kvatre)
N 30 PRESVETO TROJSTVO; Ivana A.
 P 31 Pohod BDM; Krunoslava, Vladimir

APRIL / MAJ Pravoslavni
 S 18 Pp. Jovan
N 19 4. Vaskrsna - Raslabljenog - Pp. Jovan Vet.
 P 20 Pp. Teodor Trihina i **Pp. Joasaf srpski**
 U 21 Sv. svm. Januarije
 S 22 Pp. Teodor Sikeot (Prepolovljenje)
Č 23 Sv. vm. Georgije - Đurđevdan
 P 24 Sv. Sava Stratilat
 S 25 **Sv. ap. i jevanđelist Marko**
N 26 5. Vaskrsna - Samarjanke - Sv. svm. Vasilije
 P 27 Spaljivanje mošt. Sv. Save na Vračaru
 U 28 Sv. ap. Jason i Sosipatr
S 29 Sv. Vasilije Ostroški Čud. (Odan. Prepolov.)
 Č 30 Sv. ap. Jakov Zevedejev
 P 1 **MAJ - Sveti pr. Jeremija**
 S 2 Sv. Atanasije Veliki i Sv. Mihail
N 3 6. Vaskrsna - slepog - Sv. m. Timotej i Mavra
 P 4 Sv. m. Pelagija Tarsijska
 U 5 Sv. velikomučenica Irina
 S 6 **Prenos mošt. Sv. Save (Odan. Vaskrsa)**
Č 7 Vaznesenje Gospodnje - Spasovdan
 P 8 **Sv. ap. i jev. Jovan Bogoslov**
 S 9 **Prenos moštiju Sv. Nikole**
N 10 7. Vaskrsna - Svetih Otaca - Sv. ap. Simon
 P 11 **Sv. Kirilo i Metodije; Sv. Nikodim Srpski**
 U 12 Sv. Epifanije, sv. German
 S 13 Sv. m. Glikerija
 Č 14 Sv. mučenik Isidor
 P 15 Pp. Pahomije veliki (Ođanije Vaznesenja)
 S 16 Pp. Teodor Osvećeni; Svm. Teodor Vršački
N 17 Duhovi - Pedesetnica - Trojice
 P 18 **Duhovski ponedjeljak**

Sunce u svibnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	44	19	03
11.	04	30	19	15
21.	04	18	19	27
31.	04	10	19	37

Mjesečeve mijene u svibnju:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	8.	18	30
Mlađak:	15.	13	06
Prva četvrt:	22.	06	35
Uštap:	30.	07	41

LIPANJ

JUNI

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

U 1 Justin, Mladen
 S 2 Marcelin i Petar, Blandina, Eugen
 Č 3 **TIJELOVO; Karlo Lwanga i drugovi**
 P 4 Kvirin sisački, Predrag, Optat
 S 5 Bonifacije, Valerije, Darinka
 N 6 10. KR. G.; **Norbert, Neda**
 P 7 Robert, Sabinijan, Radoslav
 U 8 Medard, Vilim, Žarko
 S 9 Pelagija, Efrem, Ranko
 Č 10 Margareta, Greta, Biserka, Bogumil
 P 11 **Srce Isusovo; Barnaba ap.**
 S 12 **Srce Marijino; Ivan F., Bosiljko, Ninko**
 N 13 11. KR. G.; **Antun P., Tonko, Antonija**
 P 14 Rikard, Rufin, Elizej
 U 15 Vid, Modest, Ferdinand, Nandor
 S 16 Franjo Regis, Gvido, Zlatko, Borko
 Č 17 Emilija, Adolf, Laura, Bratoljub
 P 18 Marko i Marcelijan, Ljubomir
 S 19 Romuald, Rajka, Bogdan
 N 20 12. KR. G.; **Naum Ohrid., Goran**
 P 21 Alojzije G., Vjekoslav, Slavko
 U 22 Paulin Nol., Ivan Fisher, Toma M.
 S 23 Sidonija, Josip Cafasso, Sida, Zdenka
 Č 24 **Rođenje Ivana Krstitelja; Krsto**
 P 25 Eleonora, Vilim, Henrik, Adalbert
 S 26 Ivan i Pavao, Vigilije, Zoran
 N 27 13. KR. G.; **Ciril Alek., Ladislav, Ema**
 P 28 Irenej, Mirko, Smiljan
 U 29 **PETAR i PAVAO; Krešimir, Beata**
 S 30 Ernest Praški, Rimski prvomučenici

MAJ / JUN Pravoslavni

U 19 **Duhovski utorak**
 S 20 Sv. m. Talalej, pp. Stefan Piperski
 Č 21 Sv. car Konstantin i car. Jelena
 P 22 Sv. m. Jovan Vladimir knez srpski
 S 23 Pp. Mihailo Ispov. (Odanije Pedesetnice)
 N 24 1. po D. - **Svih svetih - Petrovske poklade**
 P 25 III obretenje sv. Jovana Krst. (početak posta)
 U 26 Sv. ap. Karp
 S 27 Sv. svm Terapont
 Č 28 Pp. Nikita Ispovednik
 P 29 Pp. m. Teodosija Tirska
 S 30 Pp. Isakije Dalmatski
 N 31 2. po D. - **Sv. ap. Jerma**
 P 1 JUN - Svm. Justin Filsof
 U 2 Sv. Nikifor, svm. Erazmo Ohridski
 S 3 Sv. m. Lukijan i drugi
 Č 4 Sv. Mitrofan, sv. mironos. Marta i Marija
 P 5 Sv. svm. Dorotej
 S 6 Pp. Visarion i Ilarion Novi
 N 7 3. po D. - **Sv. svm. Teodot Ankirski**
 P 8 Sv. vm. Teodor Stratilat
 U 9 Sv. Kirilo Aleksandrijski
 S 10 Sv. svm. Timotej Pruski
 Č 11 **Sv. ap. Vartolomej i Varnava**
 P 12 Pp. Onufrije Veliki i Petar Atonski
 S 13 Sv. m. Akilina i sv. Trifilije Kiparski
 N 14 4. po D. - **Sv. prorok Jelisej**
 P 15 **Sv. vm. car Lazar - Vidovdan**
 U 16 Sv. Tihon Amatunski - Čudotvorac
 S 17 Sv. m. Manuil, Savel i Ismail

Sunce u lipnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	10	19	38
10.	04	06	19	45
20.	04	05	19	49
30.	04	09	19	50

Mjesečeve mijene u lipnju:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	7.	05	21
Mlađak:	13.	20	04
Prva četvrt:	20.	19	14
Uštap:	28.	22	39

SRPANJ

JULI

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

Č 1 Estera, Aron, Šimun, Predrag
 P 2 Oton, Matinijan, Višnja
 S 3 **Toma apostol**, Tomo
 N 4 **14. KR. G.; Elizabeta P., Jelica, Neven**
 P 5 Ćiril i Metod, Antun M., Zakarija
 U 6 Marija Goretti, Bogomila
 S 7 Vilibald, Klaudija, Vilko
 Č 8 Akvila i Priscila, Hadrijan, Eugen
 P 9 Leticija, Nikola Pik. i drugovi
 S 10 Amalija, Ljubica, Veronika, Vjerka
 N 11 **15. KR. G.; Benedikt op., Dobroslav**
 P 12 Mohor, Suzana C., Ivan G.
 U 13 **Majka Božja Bistrička**, Henrik
 S 14 Kamilo de Lellis, Miroslav
 Č 15 Bonaventura, Vladimir K., Roland
 P 16 Gospa Karmel., Elvira, Karmela
 S 17 Hedviga, Branko, Marcelina
 N 18 **16. KR. G.; Fridrik, Arnulf, Natko**
 P 19 Aurelija, Zora, Zlatka, Makrina
 U 20 Ilija prorok, Iljko, Margareta
 S 21 Lovro Brindiz., Danijel, Danica
 Č 22 Marija Magdalena, Manda, Lenka
 P 23 Brigita, Apolinar, Ivan Cassian
 S 24 Kristina, Mirjana, Kunigunda
 N 25 **17. KR. G.; Jakov St. ap., Kristofor**
 P 26 Joakim i Ana, roditelji BDM, Anica
 U 27 Kliment Ohridski i dr., Natalija
 S 28 Viktor, Beato, Nevinko, Inocent
 Č 29 Marta, Flora, Blaženka, Mira, Olaf
 P 30 Petar Krizolog, Rufin, Anđa
 S 31 Ignacije Loyola, Vatroslav

JUN / JUL Pravoslavni

Č 18 Sv. m. Leontije, Ipatije i Teodul
 P 19 Sv. ap. Juda i pp. Pajsije Veliki
 S 20 Sv. svm. Metodije, pp. Naum Ohridski
 N 21 **5. po D. - Sv. m. Julijan Tarsijski**
 P 22 Sv. svm. Jevsevije; Pp. Anastasija srpska
 U 23 Svm. Agripina, Vladimirska ikona M. Božije
 S 24 **Rođ. sv. Jovana Krst. - Ivanjdan**
 Č 25 Sv. ppm. Fevronija
 P 26 Pp. David Solunski
 S 27 Pp. Sampson Stranoprimac
 N 28 **6. po D. - Prenos mošt. sv. Kira i Jovana**
 P 29 **Sv. ap. Petar i Pavle (Petrovdan)**
 U 30 Sabor svetih 12 apostola
 S 1 **JUL - Sv. m. besrebr. Kozma i Damjan**
 Č 2 Polaganje rize Presv. Bogorodice
 P 3 Sv. m. Jakint i pp. Anatolije
 S 4 Sv. Andrej Kritski i pp. Marta
 N 5 **7. po D. - Pp. Atanasije Atonski**
 P 6 Pp. Sisoje Veliki
 U 7 Pp. Toma Malein, sv. m. Nedelja
 S 8 **Sv. vm. Prokopije**
 Č 9 Sv. svm. Pankratije, sv. Teodor
 P 10 Sv. 45 mučenika iz Nikopolja
 S 11 Sv. vm. Jefimija i blažena Olga Kijevska
 N 12 **8. po D. - Sv. m. Proklo i Ilarije**
 P 13 **Sabor sv. Arhangela Gavrila**
 U 14 Sv. ap. Akila, Pp. Nikodim
 S 15 **Sv. m. Kirik i Julita**
 Č 16 Sv. svm. Atinogen, sv.m. Julija
 P 17 **Sv. vm. Marina - Ognjena Marija**
 S 18 Sv. m. Emilijan i Jakint

Sunce u srpnju:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	09	19	50
11.	04	16	19	46
21.	04	26	19	38
31.	04	37	19	27

Mjesečeve mijene u srpnju:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	6.	12	58
Mlađak:	13.	03	25
Prva četvrt:	20.	10	01
Uštap:	28.	12	26

KOLOVOZ

AUGUST

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

N 1 18. KR. G.; Alfons Lig., Vjera, Nada
 P 2 Gospa od Anđela, Euzebijije Verc.
 U 3 **Augustin Kažotić**, Lidija, Aspren
 S 4 Ivan Marija Vianney
 Č 5 Dan zahvalnosti, Nives, Snježana
 P 6 Preobraženje Gospodnje, Predrag
 S 7 Siksto papa, Kajetan, Donat
N 8 19. KR. G.; Dominik, Nedjeljko
 P 9 Roman, Firmin, Tvrtko
 U 10 Lovro đakon, Lovorko, Zvezdan
 S 11 Klara, Jasna, Ljiljana, Suzana
 Č 12 Anicet, Hilarija, Veselka
 P 13 Poncijan i Hipolit, Ivan B., Kasijan
 S 14 Maksimilijan Kolbe, Euzebijije, Alfred
N 15 20. KR. G.; UZNESENJE BDM, Marija
 P 16 **Sv. Rok**
 U 17 Hijacint, Liberat, Miron, Slobodan
 S 18 Jelena Križarica, Jelka
 Č 19 Ivan E., Ljudevit, Tekla, Donat
 P 20 Sv. Stjepan kralj, Krunoslav
 S 21 Pio X. papa, Hermogen, Anastazija
N 22 21. KR. G.; BDM Kraljica, Vladislava
 P 23 Ruža L., Filip B., Zdenko
 U 24 **Bartol apostol**, Bariša, Emilija
 S 25 Ljudevit kralj, Josip Kalasan., Lajčo
 Č 26 Sv. Bernard
 P 27 Monika, Honorat, Časlav
 S 28 Augustin, Tin, Gustav, Pelagije
N 29 22. KR. G.; Glavosjek Ivana Krst.
 P 30 Feliks i Adaukt, Radoslava
 U 31 Rajmund, Rajko, Optat, Željko

JUL / AVGUST Pravoslavni

N 19 9. po D. - Sv. Stefan i pp. Evgenija
 P 20 **Sv. prorok Ilija (Ilindan)**
 U 21 Sv. prorok Jezekilj
 S 22 **Sv. Marija Magdalena (Blaga Marija)**
 Č 23 Sv. m. Trofim, Teofil i drugi
 P 24 Sv. mučenica Hristina
 S 25 **Uspenije sv. Ane**
N 26 10. po D. - Ppm. Paraskeva (Trnova)
 P 27 Sv. vm. Pantelejmon
 U 28 Sv. Prohor i Nikanor
 S 29 Sv.m. Kalinik i Serafima
 Č 30 Sv. svm. Valentin, pp. Angelina (Gosp. pokl.)
 P 31 Sv. Evdokim i sv.m. Julita (početak posta)
 S 1 **AVG. - Izn. Časnog Krsta, Makaveji**
N 2 11. po D. - Prenos mošt sv. pm. i arh. Stefana
 P 3 Pp. Isakije, Dalmat i Faust
 U 4 Sv. 7 mučenika u Efesu
 S 5 Sv.m. Evsignije (Prepr. Preobraženja)
 Č 6 **Preobraženje Gospodnje**
 P 7 Sv. ppm. Dometije i pp. Or
 S 8 Sv. Emilijan Ispovednik
N 9 12. po D. - Sv. ap. Matija i sv. m. Antonije
 P 10 Sv. m. arhidakon Lavrentije
 U 11 Sv. m. i arhidakon Evplo
 S 12 Sv. m. Fotije i Anikita
 Č 13 Sv. m. Ipolit (Odanije Preobraženja)
 P 14 Sv. prorok Mihej (Prepr. Uspenija)
 S 15 **Usp. Presv. Bogorodice - Vel. Gospojina**
N 16 13. po D. - Sv. Jevstatije, pp. Roman
 P 17 Sv. m. Miron i Patroklo
 U 18 Sv. m. Flor, pp. Jovan Rilski

Sunce u kolovozu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	04	38	19	26
11.	04	50	19	11
21.	05	02	18	55
31.	05	20	18	54

Mjesečeve mijene u kolovozu:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	4.	18	28
Mlađak:	11.	12	10
Prva četvrt:	19.	02	48
Uštap:	27.	00	49

RUJAN

SEPTEMBAR

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

S 1 Egidije, Branimir, Tamara
 Č 2 Kalista, Maksima, Divna, Veljka ☿
 P 3 Grgur Veliki, Grga, Gordana
 S 4 Ruža Viterpska, Dunja, Ida, Marcel
N 5 23. KR. G.; Lovro J., Borko, Roman
 P 6 Zakarija, Boris, Davor
 U 7 **Marko Križevčanin**; Blaženko
S 8 ROĐENJE BDM (Mala Gospa); Maja
 Č 9 Petar Claver, Strahimir ●
 P 10 Nikola Tolentinski, Pulherija
 S 11 Hijacint, Cvjetko, Miljenko
N 12 24. KR. G.; Ime Marijino, Dubravko
 P 13 Ivan Zlatousti, Zlatko, Ljubo
 U 14 Uzvišenje Sv. Križa; Višeslav
 S 15 Gospa Žalosna; Dolores (kvatre)
 Č 16 Kornelije i Ciprijan, sv. Eufemija
 P 17 Robert B., Rane sv. Franje (kvatre) ♃
 S 18 Josip Kupert., Sonja, Irena (kvatre)
N 19 25. KR. G.; Suzana, Emilija
 P 20 Andrija Kim, Svjetlana
 U 21 **Matej ap. i ev.**, Matko, Mato
 S 22 Toma Vilanovski, Mavro, Žarko
 Č 23 Lino, Tekla, Konstancije
 P 24 Gospa od Otkup., Rupert, Mirko
 S 25 Firmin, Zlata, Kleofa, Rikarda ☼
N 26 26. KR. G.; Kuzma i Damjan, Damir
 P 27 Vinko Paulski, Gaj, Berislav
 U 28 Vjenceslav, Većeslav, Veco
S 29 Mihael, Gabriel i Rafael, Milan
 Č 30 Jeronim, Jerko, Jere, Honorije

AVGUST / SEPTEMBAR Pravoslavni

S 19 Sv. m. Andrej Stratilat
 Č 20 Sv. prorok i svm. Samuilo
 P 21 Sv. ap. Tadej, sv. m. Vassa i njena deca
S 22 Sv. mučenik Agatonik
N 23 14. po D. - Sv. svm. Irinej (Odan. Uspenija)
 P 24 Sv. svm. Evtihije, sv. m. Sara
 U 25 Sv. ap. Vartolomej
S 26 Sv. m. Adrijan i Natalija
 Č 27 Pp. Pimen Veliki
 P 28 Pp. Mojsej Murin i Sava Pskovski
S 29 Usekovanje glave sv. Jovana Krstitelja
N 30 15. po D. - Sv. Aleksandar Nevski
 P 31 Pojas Presv. Bogorodice
U 1 SEP. - Pp. Simeon Stolp. - Crkv. N. god.
 S 2 Sv. m. Mamant, sv. Jovan Postnik
 Č 3 Sv. svm Antim, sv. Joanikije I patr. srpski
 P 4 Sv. svm Vavila, sv. pr. Mojsej
 S 5 Sv. pr. Zaharija i sv. Jelisaveta
N 6 16. po D. - Čudo sv. arhangela Mihaila
 P 7 Sv. m. Sozont (Pret. Rožd. Psv. Bogorod.)
U 8 Rožd. Presv. Bogorodice - M. Gospojina
S 9 Sv. pravedni Joakim i Ana
 Č 10 Sv. Minodora, Mitrodora i Nimfodora
 P 11 Pp. Teodora Aleksandrijska
 S 12 Sv. svm. Avtonom - (Od. Rožd. Presv. B.)
N 13 17. po D. - (pretpr. Vozdviženja)
P 14 Vozdviženje Časnog Krsta - Krstovdan
 U 15 Sv. vm. Nikita; **sv. Josif Temišvarski**
 S 16 Sv. vm. Jefimija, pp. Dorotej i Kiprijan
 Č 17 **Sv. m. Vera, Nada i Ljubav**

Sunce u rujnu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	16	18	35
10.	05	27	18	18
20.	05	39	17	59
30.	05	52	17	39

Mjesečeve mijene u rujnu:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	2.	23	18
Mlađak:	9.	23	03
Prva četvrt:	17.	21	07
Uštap:	25.	11	52

LISTOPAD

OKTOBAR

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

P 1 Terezija od Djeteta Isusa, Remigije
 S 2 Anđeli čuvari, Anđelko, Anđela ☾
N 3 27. KR. G.; Kandid, Maksimilijan
 P 4 Franjo Asiški, Franka, Kajo
 U 5 Flavijan, Placid, Miodrag, Gala
 S 6 Bruno, Fides, Verica, Vjera
 Č 7 BDM od Krunice (Ružarija); Rosario
 P 8 Demetrije i dr., Hugo, Šimun
 S 9 Dionizije Areop., Ivan L., Abraham ●
N 10 28. KR. G.; Franjo B., Daniel, Danko
 P 11 Emilijan, Prob, Milan
 U 12 Serafin, Maksimilijan, Makso
 S 13 Eduard, Hugolin, Edo, Hugo
 Č 14 Kalist papa, Ljeposlav, Divko, Divna
 P 15 Terezija Avil., Zlata, Rezika, Valter
 S 16 Hedviga, Marija Marg. Alacoque
N 17 29. KR. G.; Ignacije A., Vatroslav ☽
P 18 Luka evan., Lukša, Svjetlovid
 U 19 Ivan Breb. i Izak Jog., Pavao od Križa
 S 20 Vendelin, Irena, Miroslava
 Č 21 Uršula, Zvezdan, Hilarija, Orka
 P 22 Marija Saloma; Dražen
 S 23 Ivan Kapistran, Borislav, Severin
N 24 30. KR. G.; Antun M. Claret ☼
 P 25 Darija, Katarina Kotr.
 U 26 Demetrije, Dmitar, Zvonko
 S 27 Sabina Avilj., Kontardo, Gordana
 Č 28 Šimun i Juda Tadej, Siniša, Tadija
 P 29 Narcis, Donat, Darko, Ida
 S 30 Marcel, Marojko, German
N 31 31. KR. G.; Alfons Rodriguez, Vuk ☾

SEPTEMBAR / OKTOBAR Pravoslavni
 P 18 Sv. Evmenije Gortinski i sv. m. Ariadna
 S 19 Sv. m. Trofim, Savatije i Dorimedont
N 20 18. po D. - Sv. vm: Jevstatije
 P 21 Sv. ap. Kodrat - (Odanije Vozdviženja)
 U 22 Sv. svm. Foka i sv. prorok Jona
 S 23 **Začeće sv. Jovana Krstitelja**
 Č 24 Sv. pm. Tekla
 P 25 Pp. Efrosinija i Sv. Sergije Radonješki
 S 26 **Sv. ap. i jev. Jovan Bogoslov (Zadušnice)**
N 27 19. po D. - Sv. m. Kalistrat
 P 28 Pp. Hariton Ispovednik
 U 29 Pp. Kirijak Otšelnik - **Miholjdan**
 S 30 Sv. svm. Grigorije i sv. Mihail
 Č 1 **OKT. - Pokrov presvete Bogorodice**
 P 2 Sv. svm. Kiprijan
 S 3 Sv. svm. Dionisije Areopagit
N 4 20. po D. - Sv. Stefan i Jelena (Štiljanović)
 P 5 Sv. m. Haritina i svm. Dionisije
 U 6 **Sv. apostol Toma - Tomindan**
 S 7 **Sv. m. Sergije i Vakho - Srđevdan**
 Č 8 Pp. Pelagija, Taisa
 P 9 Sv. ap. Jakov, sv. Stefan Srpski (Slepi)
 S 10 Sv. m. Evlampije i Evlampija
N 11 21. po D. - Sv. ap. Filip, sv. Teofan Načertani
 P 12 Sv. m. Tarah, Prov i Andronik
 U 13 Sv. m. Karp, nm. Zlata Meglenska
S 14 Pp. mati Paraskeva - Sv. Petka (Petkov dan)
 Č 15 Sv. svm. Lukijan, pp. Jevtimije
 P 16 Sv. m. Longin Kapetan sotnik
 S 17 Sv. prorok Osija, Ppm. Andrej Kritski
N 18 22. po D. - Sv. ap. i jevandelist Luka

Sunce u listopadu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	05	53	17	37
11.	06	06	17	18
21.	06	20	17	01
31.	06	34	16	45

Mjesečeve mijene u listopadu:

	Dan:	h	m
Posljednja četvrt:	2.	05	03
Mlađak:	9.	12	35
Prva četvrt:	17.	16	01
Uštap:	24.	22	03
Posljednja četvrt:	31.	13	05

STUDENI

NOVEMBAR

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

P 1 SVI SVETI; Svetislav, Sveto
U 2 Dušni dan; Dušica, Duško
S 3 Martin P., Hubert, Silvija
Č 4 Karlo Boromej., Dragutin, Drago
P 5 Emerik, Mirko, Zakarija, Elizabeta
S 6 Leonard, Sever, Vedran
N 7 32. KR. G.; Engelbert, Anđelko
P 8 Gracija Kotorski, Bogdan
U 9 Teodor, Ivan Lateranski
S 10 Leon Vel., Ivan Skot, Lav, Lavoslav
Č 11 Martin biskup, Davorin
P 12 Jozafat, Emilijan, Milan, Renato
S 13 Stanislav Kostka, Stanko, Didak
N 14 33. KR. G.; Nikola Tavelić, Ivan T.
P 15 Albert Veliki, Leopold, Berto, Albe
U 16 Margareta, Gertruda, Agneza As.
S 17 Elizabeta Ugarska, Hilda, Igor
Č 18 Posv. bazil. sv. Petra i Pavla, Karolina
P 19 Krispin, Severin, Elizabeta, Matilda
S 20 Feliks V., Srećko, Edmund, Veco
N 21 KRIST KRALJ
P 22 Cecilija, Cilika, Slavujka
U 23 Klement, Milivoj, Blagoje
S 24 Krizogon, Krševan, Firmin
Č 25 Katarina Aleksand., Kata, Erazmo
P 26 Konrad, Leonard, Dubravko
S 27 Maksim, Severin, Virgilije
N 28 1. N. DOŠAŠĆA; Jakov M., Držislav
P 29 Iluminata, Svjetlana, Vlasta
U 30 Andrija apostol, Hrvoslav

OKTOBAR / NOVEMBAR Pravoslavni
P 19 Sv. prorok Joil; pp. Prohor P. i Jovan R.
U 20 Sv. vm. Artemije
S 21 pp. Ilarion Veliki i Visarion
Č 22 Sv. ravnoap. Averkije Jerapoljski
P 23 Sv. ap. Jakov, prvi episkop Jerusal.
S 24 Sv. vm Areta (Zadušnice)
N 25 23. po D. - Sv. m. Markijan i Martirije
P 26 Sv. vm. Dimitrije S. - Mitrovdan
U 27 Sv. mučenik Nestor
S 28 Svm. Terentije; Sv. Arsenije Sremac
Č 29 Sv. Avramije, sv. Anastazija
P 30 Sv. kralj Milutin, Teoktist i Jelena
S 31 Sv. ap. Stahije, Amplije, Urvan i dr.
N 1 NOV. - 24. po D. - Sv. Kozma i Damjan
P 2 Sv. m. Akindin, Pigasije i dr.
U 3 Obn. hrama sv. Georgija - Đurđić
S 4 Pp. Joanikije V., sv. svm. Nikandar
Č 5 Sv. ppm. Galaktion i Epistima
P 6 Sv. Pavle Ispovednik
S 7 Sv. 33 m. u Melitini, pp. Lazar
N 8 25. po D. - Sabor sv. arhangela Mihaila
P 9 Sv. m. Onisifor i Porfirije
U 10 Sv. ap. Olimp, Erast, Rodion i dr.
S 11 Sv. kralj Stefan Dečanski - Mratindan
Č 12 Sv. Jovan Milostivi, pp Nil Sinaj.
P 13 Sv. Jovan Zlatousti
S 14 Sv. ap. Filip (Božićne poklade)
N 15 26. po D. - Sv. m. Gurije (početak posta)
P 16 Sv. ap. i jevandelist Matej
U 17 Sv. Grigorije Čudotvorac

Sunce u studenom:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	06	35	16	43
10.	06	48	16	31
20.	07	02	16	20
30.	07	15	16	14

Mjesečeve mijene u studenom:

	Dan:	h	m
Mlađak:	8.	04	54
Prva četvrt:	16.	10	04
Uštap:	23.	08	05
Posljednja četvrt:	30.	00	20

PROSINAC

DECEMBAR

KATOLIČKI

PRAVOSLAVNI

S 1 Eligije, Natalija, Božena
 Č 2 Bibijana, Živka, Blanka
 P 3 Franjo Ksaverski, Klaudije
 S 4 Ivan Dam., Barbara, Kristijan
N 5 2. N. DOŠAŠĆA; Kristina, Dalmatin
 P 6 Nikola biskup, Nikša, Vladimir
 U 7 Ambrozije, Dobroslava, Agaton
S 8 BEZGREŠNO ZAČEĆE BDM (kvatre)
 Č 9 Valerija, Zdravka, Radmila, Abel
 P 10 Gospa Lor., Judita, Julija (kvatre)
 S 11 Damaz, Damir, Sabin (kvatre)
N 12 3. N. DOŠAŠĆA; MATERICE
 P 13 Lucija, Jasna, Svjetlana
 U 14 Ivan od Križa, Špiro
 S 15 Kristijana G., Irenej, Darija
 Č 16 Adela, Albina, Zorka, Etela
 P 17 Lazar, Florijan, Izak, Zrinka
 S 18 Gracijan, Bosiljko, Dražen
N 19 4. N. DOŠAŠĆA; - OCI
 P 20 Amon, Eugen i Makarije
 U 21 Petar Kanizije
 S 22 Honorat, Časlav, Zenon
 Č 23 Ivan K., Viktorija, Vika, Vita
 P 24 Badnjak; Adam i Eva, praroditelji
S 25 BOŽIĆ; Anastazija, Božidar
N 26 STJEPAN; SVETA OBITELJ
 P 27 Ivan ap. i ev., Janko, Fabiola
 U 28 Nevina dječica, Mladen, Nevenka
 S 29 Toma B., Davor, David
 Č 30 Sabin, Liberije, Trpimir
 P 31 Silvestar p., Melanija, Silvije, Goran

NOVEMBAR / DECEMBAR Pravoslavni

S 18 Sv. m. Platon, Roman i Varul
 Č 19 Sv. pr. Avdija, pp. Varlam i Joasaf
 P 20 Pp. Grigorije - (Prepr. Vavedenja)
S 21 Vavedenje Presvete Bogorodice
N 22 27. po D. - Sv. ap. Filimon, sv. m. Kikilija
 P 23 Sv. Amfilohije, sv. Grigorije
 U 24 Sv. vm. Ekaterina
 S 25 Sv. svm. Kliment (Odanije Vaved.)
 Č 26 Sv. Alimpije Stolpnik
 P 27 Sv. mučenik Jakov Persijanac
 S 28 Sv. ppm. Stefan Novi, sv. m. Hristo
N 29 28. po D. - Svm. Paramon i Filumen
 P 30 Sv. ap. Andrej Prvozvani
 U 1 DEC. - Sv. prorok Naum i sv. Filaret
 S 2 Sv. car Uroš, pp. Joanikije Devički
 Č 3 Sv. prorok Sofonija i pp. Jovan Čutljivi
 P 4 Sv. vm. Varvara, pp. Jovan Damaskin
 S 5 Pp. Sava Osvećeni, sv. Nektarije Bitolj.
N 6 29. po D. - Detinci - Sv. Nikola - Nikoljdan
 P 7 Sv. Amvrosije; pp. Grigorije Gornjački
 U 8 Pp. Patapije; sv.ap. Sosten, Apolos i dr.
 S 9 Začeće svete Ane (kada začu Bogorodicu)
 Č 10 Sv. m. Mina; sv. Jovan srpski
 P 11 Pp. Danilo Stolpnik
 S 12 Sv. Spiridon Čudotvorac
N 13 30. po D. - Praotaca - Materice
 P 14 Svm. Tirs, Levkije i Filimon
 U 15 Sv. svm. Eleverije, pp. Pavle
 S 16 Sv. prorok Agej, sv. Teofanija carica
 Č 17 Sv. prorok Danilo, ppm. đ. Avakum
 P 18 Sv. m. Sevastijan; sv. Modest i dr.

Sunce u prosincu:

Dan:	Izlazi:		Zalazi:	
	h	m	h	m
1.	07	16	16	13
11.	07	27	16	11
21.	07	34	16	14
31.	07	37	16	20

Mjesečeve mijene u prosincu:

	Dan:	h	m
Mlađak:	7.	23	33
Prva četvrt:	16.	01	51
Uštap:	22.	18	32
Posljednja četvrt:	28.	08	58

ASTRONOMSKI I VREMENSKI PODACI ZA 1999. GODINU

Početak proljeća 21. ožujka (marta) u 02 sata i 56 minuta; ljetno počinje 21. lipnja (juna) u 20 sati i 04 minute; jesen počinje 23. rujna (septembra) u 12 sati i 38 minuta; zima počinje 23. prosinca (decembra) u 08 sati i 58 minuta.

POMRČINE SUNCA I MJESECA TIJEKOM 1999. GODINE.

Tijekom 1999. godine dogodit će se u svemu četiri pomrčine, od kojih dvije pomrčine Sunca i dvije pomrčine Mjeseca.

Pomrčina Mjeseca je u nedjelju **31. siječnja** (I) obuhvaća i lagan ulazak u Zemljinu sjenu. U vrijeme početka pomrčine, a to znači u vrijeme ulaska Mjeseca u Zemljinu polusjenu u 15 sati i 13 minuta, Sunce je još nad obzorom, ali je Mjesec ispod obzora. Sredina pomrčine, kada će se golim okom moći primijetiti tek blago zatamnjenje dijela Mjesečeve površine, jest u 17 sati i 22 minute, kada će Mjesec biti nad obzorom. Kraj pomrčine je u 19 sati i 35 minuta, kada je Mjesec još uvijek nad obzorom.

Kada je o pomrčinama Mjeseca riječ, valja imati na pameti da one nisu lokalna prirodna pojava, već globalna, pa su vidljive uvijek s polovine našeg planeta. Bitno je znati da se zbog Zemljina okretanja oko osi s jednoga dijela planeta može vidjeti samo početak, a s drugog samo završetak pomrčine. Odakle se vidi Mjesec, vidi se i pomrčina, i jednako pomračeni Zemljin prati-lac.

Prstenasta pomrčina Sunca u utorak **16. veljače** (II) nije vidljiva iz naših krajeva. Linija odakle se ova pomrčina može vidjeti kao prstenasta, počinje južno od "Roga Afrike", prelazi središnjim predjelima Indijskog oceana, zalazi nad australsko kopno na zapadu kod Geraldtona i završava na sjevernoj australskoj obali, nadomak grada Normantona. Kao djelomična vidljiva je iz Južne Afrike, Antarktika, Jugoistočne Azije i Australije.

Djelomična pomrčina Mjeseca u ponedjeljak **28. lipnja** (VI) nije vidljiva iz naših krajeva. Predjeli našeg planeta s kojih se vidi ova djelomična pomrčina Mjeseca jesu ovi: Istočna Azija, Pacifik, Australija, Antarktik i sjeverozapadni dijelovi Sjeverne Amerike.

Potpuna (totalna) pomrčina Sunca **11. kolovoza** (VIII) u cijelosti je vidljiva iz naših krajeva. Ta je pomrčina vidljiva kao potpuna ili djelomična iz istočnih dijelova Sjeverne Amerike, Europe, Sjeverne Afrike i Zapadne Azije. Nakon više desetaka godina, pomrčina vrlo velike faze opet je vidljiva iz naše domovine. Posljednja totalna ili potpuna pomrčina Sunca bila je vidljiva iz Hrvatske (južna Hrvatska i otoci) 15. veljače 1961. godine.

KAKVO ĆE BITI VRIJEME U 1999. GODINI

Prema "Stoljetnom kalendaru" vladajući planet u 1999. godini bit će **Mjesec**. Kao vladar, Mjesec je dobar i sretan samo u zadnjoj četvrti. Po naravi je ženstven i uvijek nestalan, u traženju nečega novoga. Osjećajan je i razdražljiv, oprezan i praktičan, idealist, ali obično neshvaćen. Simbol je vječne promjene.

Boja mu je bijela, od kovina mu pripada srebro, od dragoga kamenja biser, a od brojeva, brojevi 2 i 7.

Od dana mu pripada ponedjeljak, a od noći četvrtak.

Kakvo će biti vrijeme u 1999. godini?

Godina će biti više vlažna nego suha, više topla nego hladna.

Godišnja doba:

Proljeće je vlažno i toplo, s povremenim valom hladnoće.

Ljeto je toplo, ali često i hladno.

Jesen je vlažna i hladna.

Zima je studena i mokra, s dosta oborina.

VRIJEME PO MJESECIMA

● **Siječanj (januar):** Do 11. trajno hladno, od 12. do 18. oblačno i blago, 19. studeno, od 20. do 23. vedro i hladno, od 24. do 26. kiša, 27. pljusak, od 28. do 31. oblačno i suho.

● **Veljača (februar):** 1. vjetrovito, 2. i 3. kiša, 4. promjenljivo, od 5. do 10. oblačno i vjetrovito, 11. nestalno, 12. i 13. jaka bura i nevrijeme, 14. snijeg, 15. i 16. kiša s vjetrom, od 17. do 19. hladno, od 20. pa do kraja mjeseca vrijeme se proljepšava i bude lijepo i vedro.

● **Ožujak (mart):** Od 1. do 5. oštro i hladno, od 6. do 10. toplo, 11. kiša, od 14. do 16. lijepo i vedro, od 17. do 19. jutro su hladna i oštra, a dani topli, 20. i 21. nestalno, 22. nastaje zahlađenje i bude hladno do 29, 30. promjenljivo, a 31. kiša.

● **Travanj (april):** Od 1. do 9. oblačno, vjetar s kišom, od 10. do 13. kiša, od 14. do 18. veće zahlađenje, od 19. do 21. promjenljivo, 22. lijepo, koje traje do 26, a tada se vrijeme mijenja i pretvara u oblačno i kišovito do kraja mjeseca.

● **Svibanj (maj):** Od 1. do 7. toplo, 8. i 9. vedro i sunčano, od 10. do 19. topli val i vrućine, od 20. do 23. zahlađenje s kišom, 24. hladno i mraz, od 25. do 27. oblačno i neugodno, 28. i 29. hladno, a 30. i 31. toplo.

● **Lipanj (juni):** Od 1. do 3. lijepo i toplo, 4. i 5. oblačno i maglovito, 6. nestalno, 7. kiša, od 8. do 26. toplo i suho vrijeme, od 27. do 29. kišovito, 30. veoma hladna noć, a topao dan.

● **Srpanj (juli):** 1. jaka magla, 2. promjenljivo, 3. i 4. vrijeme se ustaljuje i bude lijepo do 6, kada padne kiša, od 7. do 13. vjetrovito, 14. kiša, a od tada do kraja mjeseca lijepo, toplo i sunčano vrijeme.

● **Kolovoz (august):** Do 3. lijepo i toplo, od 4. do 9. nestalno, od 10. do 13. zahlađenje, noću mraz, 14. kiša, 15. i 16. lijepo i toplo. Od 17. do 19. vrijeme sve toplije, a 20. velika vrućina, od 22. do 26. promjenljivo s kišom, 27. nestalno, a od 28. do 31. lijepo i stalno vrijeme.

● **Rujan (septembar):** Od 1. do 6. lijepo i toplo, 8. mraz, 9. oblačno i hladno, od 10. do 12. promjenljivo, od 13. do 16. lijepo, a od 17. se vrijeme pogoršava te je do kraja mjeseca promjenljivo, oblačno i kišovito.

● **Listopad (oktobar):** Sve do 14. promjenljivo, oblačno i vjetrovito vrijeme, 15. nastupa zahlađenje i do 23. neuobičajeno hladno, 24. i 25. promjenljivo, a 26. nešto kiše, 27. i 28. nestalno, a 29. i 30. hladno, 31. kiša.

● **Studenj (novembar):** Od 1. do 9. kišovito, od 10. do 14. ugodno i lijepo vrijeme, 15. i 16. ponovno kiša, a do 22. nestalno vrijeme, 23. vedro i hladno, 24. blago, od 25. do 28. postepeno zahlađenje, 29. i 30. će se uzimiti.

● **Prosinac (decembar):** 1. hladno, 2. i 3. tmurno i hladno, 4. snijeg, od 5. do 10. jake i obilne kiše koje stvaraju poplavu, od 11. do 14. kišovito, a od 15. do 20. promjenljivo oblačno, 21. snijeg, od 22. počinje sve veće zahlađenje, te će do kraja mjeseca i godine zahladnjeti.

To su predviđanja "Stoljetnog kalendara" o vremenu u 1999. godini. Koliko su točna, moći ćemo se i sami uvjeriti.

Stare jeronimske "Danice" obično bi takva vremenska predviđanja popratile riječima: *"Tako 'Stoljetni kalendar', a kakvo će nam dragi Bog dati vrijeme, to je u Njegovoj svemožnoj ruci"*.

ZAPOVJEDNI BLAGDANI

Zapovjedni blagdani su sve nedjelje u godini (tu spadaju naravno i Uskrs i Duhovi), Tijelovo (Brašančevo), Velika Gospa, Svi Sveti i Božić. Više nisu zapovjedni blagdani: Sv. tri kralja (Bogojavljenje), Svijećnica, Sv. Josip, Blagovijest, Spasovo, Sv. Petar i Pavao, Mala Gospa, Bezgrešno začeće BDM, drugi dan Uskrsa te Božića i Nova godina, ali katolici ih još rado svetkuju.

OBVEZATNI POST I NEMRS

Katolici su prema sadašnjim crkvenim propisima dužni obdržavati **post i nemrs** na *Pepelnicu* i na *Veliki petak*. **Zakon nemrsa** obvezuje i na sve petke u godini, ako petkom ne dođe svetkovina, umjesto toga nemrsa u petke izvan korizme mogu vjernici odabrati drugo djelo pokore ili kakvo karitativno djelo.

Nemrs (kad je zabranjeno jesti meso) obvezuje sve vjernike koji su navršili **14 godina** pa do konca života, a **post** sve one koji su navršili **18 godina** i još nisu započeli 60. godinu. *U posne dane smije se uzeti samo jedan pun obrok*. Župnici u pojedinim slučajevima mogu iz opravdanih razloga osloboditi pojedine osobe ili obitelji obveze posta ili nemrsa, ili ih zamijeniti drugim oblicima pokore.

KATOLIČKA CRKVA U SVIJETU

(stanje 31. VIII. 1998.)

Sjedište: **GRAD VATIKAN (RIM)**

PAPA IVAN PAVAO II.

Vodi Crkvu od 16. listopada 1978.

SVETA STOLICA naziv je za vrhovnu upravu Crkve na čelu sa Sv. Ocem Papom.

I. OPĆI CRKVENI SABOR (KONCIL) održan je 325. g u Niceji. (Apostolski Sabor održan je već oko 50. godine u Jeruzalemu). Posljednji opći koncil održan je u Vatikanu od 1962. do 1965. pod papama Ivanom XXIII. i Pavlom VI. To je II. vatikanski koncil.

SINODA BISKUPA užu je sabor biskupa u koji biskupske konferencije iz svih država, na svakih 25 biskupa, šalju po jednog predstavnika. Prvi put se takva sinoda sastala 29. rujna 1967. Otad se ona održava obično svake treće godine.

BISKUPSKA KONFERENCIJA skup je katoličkih biskupa u pojedinoj zemlji u kojoj oni združeno vrše svoju pastirsku zadaću prema vjernicima te zemlje.

RIMSKA KURIJA

P a p a je vrhovni poglavar Katoličke Crkve (Sveta Stolica)

K a r d i n a l i su najviši papini savjetnici. U svijetu (66 zemalja) ima više od 160 kardinala koji, kad papa umre, biraju njegova nasljednika.

D r ž a v n i t a j n i k (kardinal Angelo Sodano) najbliži je Papin suradnik. Državni tajnik vodi središnju ustanovu Svete Stolice - Državno tajništvo, u kojem su dva odjela: I. Odjel za opće poslove i II. Odjel za odnose s državama.

DEVET KONGREGACIJA

1. Kongregacija za nauk vjere. U njezinu sastavu nalazi se Središnja teološka komisija i Papinska biblijska komisija a na čelu joj je prefekt - kardinal Joseph Ratzinger; 2. Kongregacija za Istočne Crkve; 3. Kongregacija za bogoštovlje i stegu sakramenata; 4. Kongregacija za proglašavanje svetih i blaženih; 5. Kongregacija za biskupe; 6. Kongregacija za evangelizaciju naroda (misije); 7. Kongregacija za kler; 8. Kongregacija za redovnike i vjetrovne institute, 9. Kongregacija za katolički odgoj.

PAPINA SUDIŠTA

1. Rimska Rota, 2. Apostolska signatura, 3. Apostolska pokorničarna

PAPINSKA VIJEĆA

1. Vijeće za laike, 2. Vijeće za promicanje jedinstva kršćanstva, 3. Vijeće za obitelj, 4. Vijeće za pravdu i mir, 5. Vijeće "Cor unum" (za karitativnu djelatnost), 6. Vijeće za pastoral migranata i ljudi na putovanju, 7. Vijeće za pastoral osoblja u službi bolesnika, 8. Vijeće za tumačenje crkvenih zakona, 9. Vijeće za dijalog među religijama, 10. Vijeće za kulturu, 11. Vijeće za sredstva društvenih komunikacija.

URED DOBARA

1. Apostolska komora, 2. Uprava dobrima Apostolske Stolice, 3. Prefektura za gospodarske poslove Svete Stolice.

OSTALI ORGANI I INSTITUCIJE RIMSKE KURIJE

Prefektura papinske kuće, služba za papina liturgijska slavlja; Tiskovni ured Svete Stolice; Središnji statistički ured Crkve; Vatikanski tajni arhiv; Vatikanska apostolska knjižnica i dr.

KATOLIČKA CRKVA U HRVATSKOJ

ZAGREBAČKA METROPOLIJA, obuhvaća: Zagrebačku nadbiskupiju, Đakovačku, Varaždinsku, Požešku i Križevačku biskupiju. Zagrebački nadbiskup i metropolita: **msgr. JOSIP BOZANIĆ**; pomoćni biskupi: **msgr. dr. ĐURO KOKŠA**, a u mirovini: **kardinal FRANJO KUHARIĆ**. Varaždinski biskup: **msgr. MARKO CULEJ**. Požeški biskup: **mons. dr. ANTUN ŠKVORČEVIĆ**. Biskup Đakovačke biskupije: **msgr. dr. MARIN SRAKIĆ** te pomoćni biskup **msgr. ĐURO GAŠPAROVIĆ** i **msgr. ĆIRIL KOS**, biskup u mirovini. Vladika križevački: **msgr. SLAVOMIR MIKLOVŠ**, s kojim je biskup u mirovini **msgr. dr. JOAKIM SEGEDI**.

SPLITSKA METROPOLIJA obuhvaća: Splitsko-makarsku nadbiskupiju, Dubrovačku, Hvarsku i Šibensku biskupiju. Nadbiskup i metropolita splitski: **msgr. ANTE JURIC**, a s njime je nadbiskup u mirovini **msgr. dr. FRANE FRANIĆ** te pomoćni biskup **msgr. dr. MARIN BARIŠIĆ**. Biskup dubrovački: **msgr. dr. ŽELIMIR PULJIĆ**. Biskup hvarski: **msgr. SLOBODAN ŠTAMBUK**. Biskup šibenski: **msgr. ANTE IVAS**.

RIJEČKA METROPOLIJA obuhvaća: Riječko-senjsku nadbiskupiju, Krčku te Porečko-pulsku biskupiju. Nadbiskup i metropolita riječko-senjski: **msgr. dr. ANTUN TAMARUT**, uz njega je nadbiskup u mirovini **msgr. JOSIP PAVLIŠIĆ**. Biskup krčki: **VALTER ŽUPAN**. Biskup porečko-pulski: **msgr. IVAN MILOVAN**, a s njim je i biskup u mirovini **msgr. ANTUN BOGETIĆ**.

ZADARSKA NADBISKUPIJA: msgr. IVAN PRENDA, nadbiskup zadarski, a uz njega i nadbiskup u mirovini msgr. MARIJAN OBLAK.

VOJNI ORDINARIJ: msgr. JURAJ JEZERINAC, biskup.

CRKVA U BOSNI I HERCEGOVINI I MAKEDONIJI

VRHBOSANSKA METROPOLIJA obuhvaća: Vrhbosansku (Sarajevsku) nadbiskupiju, Banjalučku, Mostarsko-duvanjsku, Trebinjsko-mrkansku i Skopsko-prizrensku ("ad instar") biskupiju. Kardinal VINKO PULJIĆ, nadbiskup je i metropolita vrhbosanski; msgr. dr. PERO SUDAR, pomoćni biskup. Biskup banjalučki: msgr. dr. FRANJO KOMARICA. Biskup mostarsko-duvanjski i apostolski upravitelj trebinjsko-mrkanski msgr. RATKO PERIĆ; s njim je i msgr. PAVAO ŽANIĆ, biskup u mirovini. Biskup skopsko-prizrenski i apostolski vizitator za katolike istočnog obreda u Makedoniji: msgr. dr. JOAKIM HERBUT; msgr. MARK SOPI, biskup u Prizrenu s ovlastima ordinarija.

CRKVA U SR JUGOSLAVIJI

BEOGRADSKA METROPOLIJA

BEOGRADSKA NADBISKUPIJA: msgr. dr. FRANC PERKO, nadbiskup i metropolita

BARSKA NADBISKUPIJA: msgr. ZEF GASHI, nadbiskup barski (msgr. PETAR PERKOLIĆ je umirovljen). Biskup kotorski: msgr. ILIJA JANJIĆ.

SUBOTIČKA BISKUPIJA: msgr. dr. JÁNOS PÉNZES.

ZRENJANINSKA BISKUPIJA: msgr. LÁSZLÓ HUZSVÁR

Ravnatelj dušobrižništva za Hrvate u inozemstvu je msgr. VLADIMIR STANKOVIĆ.

Papa Ivan Pavao II. odobrio je Statut Hrvatske biskupske konferencije (HBK), u čijem su sastavu svi biskupi s područja Republike Hrvatske, dok biskupi s područja Bosne i Hercegovine imaju svoju biskupsku konferenciju.

Papa Ivan Pavao II. potvrdio je ustanovu Biskupske konferencije Savezne Republike Jugoslavije. Za predsjednika je izabran mons. FRANC PERKO, a za potpredsjednika mons. dr. JÁNOS PÉNZES.

APOSTOLSKE NUNCIJATURE

Apostolski nuncij (izaslanik Papin) u SR Jugoslaviji nadbiskup msgr. SANTOS ABRIL Y CASTELLO.

Apostolski nuncij u Republici Hrvatskoj, nadbiskup msgr. GIULIO EINAUDI.

Apostolski nuncij u Republici Bosni i Hercegovini nadbiskup msgr. FRANCESCO MONTERISI.

BISKUPI HRVATI IZVAN DOMOVINE

Msgr. STANISLAV KARLIĆ, nadbiskup u gradu Paraná (Argentina, predsjednik Argentinske biskupske konferencije).

Msgr. HANIBAL MARIČEVIĆ FLEITAS, biskup u Concepcionu u Paragvaju (Južna Amerika), umirovljen.

Msgr. MILAN OGNJENović, biskup u gradu Mercedes (Argentina).

Msgr. ALEKSANDAR GOIĆ KARMELIĆ, biskup u Osoru (Čile).

Pomoćni biskup: msgr. TOMISLAV KOLJATIĆ.

VAŽNIJI DATUMI IZ ŽIDOVSKOG KALENDARA

5759./5760. godina od Stvaranja svijeta - 1998./1999.

PURIM:	2. III. 1999.
PESAH:	1/2 - 7/8. IV. 1999.
JOM HAŠOA (Dan holokausta):	13. IV. 1999.
JOM HA'ATZMAUT (Dan nezavisnosti):	21. IV. 1999.
ŠAVUOT:	21/22. V. 1999.
ROŠ HAŠANA 5760:	11/12. IX. 1999.
JOM KIPUR:	20. IX. 1999.
SUKOT:	25/26. IX. 1999.
SIMHAT TORA:	3. X. 1999.
HANUKA:	4 - 11. XII. 1999.

VAŽNIJI DATUMI U HIDŽRETSKOM (MUSLIMANSKOM) KALENDARU TIJEKOM 1999. - 1419./1420. godine

Dan pobjede nad Bedru (17. Ramazan):	5. I. 1999. (17. 09. 1419)
Dan oslobođenja Mekke (20. Ramazan):	8. I. 1999. (20. 09. 1419)
Lejletul Kadr - Mubarek noć (26. Ramazan)	14. I. 1999. (26. 09. 1419)
Ramazanski Bajram - (1. od 3. dana):	19. I. 1999. (01. 10. 1419)
Jevmul-l-Arefe - Dan Arefata:	27. III. 1999. (09. 12. 1419)
Kurbanski - Hadži Bajram (1. od 4. dana):	28. III. 1999. (10. 12. 1419)
Nova hidžretska (muslimanska) 1420. god.:	17. IV. 1999. (01. 01. 1420)
Jevmu-l-Ašure - Ašura (10. Muharrem):	26. IV. 1999. (10. 01. 1420)
Mevlud - dan rođenja Muhamedda a.s.:	26. VI. 1999. (12. 03. 1420)
Lejletul Regaib - Mubarek noć:	14. X. 1999. (04. 07. 1420)
Lejletul Miradž - Mubarek noć:	5. XI. 1999. (26. 07. 1420)
Lejletul Berat - Mubarek noć:	22. XI. 1999. (14. 08. 1420)
Početak islamskog posta - Ramazan:	9. XII. 1999. (01. 09. 1420)

ZNAČAJNIJI DATUMI U SUBOTIČKOJ BISKUPIJI

Obraćanje sv. Pavla:	25. I. 1999. (Zaštitnik biskupije)
Obljetnica smrti biskupa Lajče Budanovića:	16. III. 1999.
Obljetnica smrti biskupa Matije Zvekanovića:	24. IV. 1999.
Obljetnica posvete biskupa dr. Ivana Pénzesa:	18. VI. 1999.
Blagoslov svijeća od groma:	26. VI. (Bač - Sombor)
Dužijanca:	8. VIII. 1999. (Subotica)
Bunaričko proštenje:	28. i 29. VIII. 1999.
Proštenje na Hrvatskom Majuru:	5. IX. 1999.
Proštenje na Verušiću (Šištak):	3. X. 1999.
Obljetnica posvete katedrale:	14. X. 1999.
Sv. Terezija Avilska - zaštitnica katedrale i grada Subotice:	15. X. 1999.

KATOLIČKE NOVINE I ČASOPISI

Prije II. svjetskog rata izlazilo je 69 hrvatskih katoličkih listova,
a sada izlaze niže navedeni katolički listovi i časopisi:

HKD SV. ĆIRILA I METODA (sv. Jeronima) izdaje ove časopise:

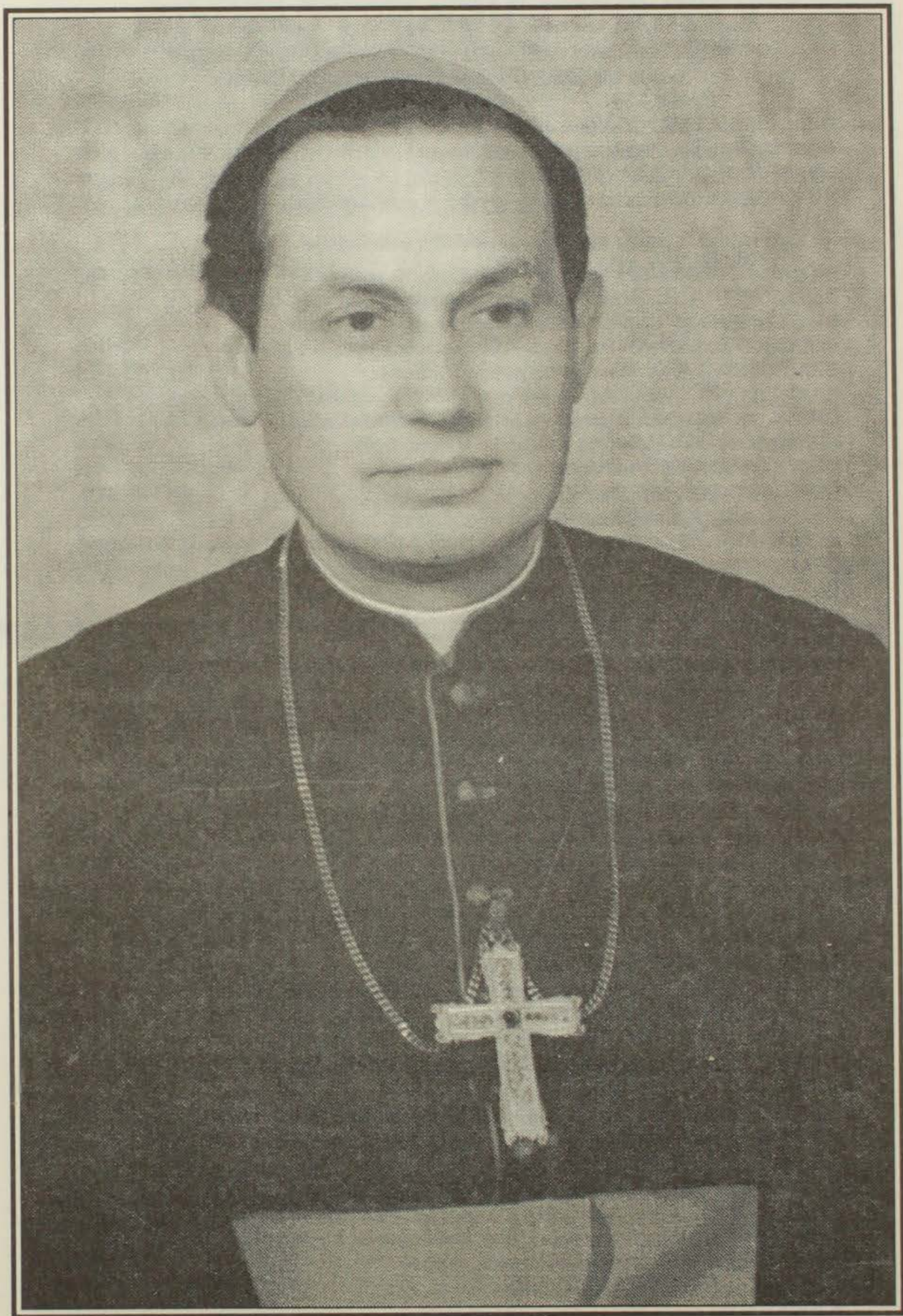
- HKR "MARULIĆ", dvomjesečnik za književnost i kulturu
- MIROTVORNI IZAZOV, časopis WCRP
- SV. CECILIJA, časopis za duhovnu glazbu (4 puta godišnje)

Drugi naši izdavači izdaju sljedeće periodične publikacije:

- BETANIJA, časopis za bolesnike, Zagreb (5 puta godišnje)
- BILTEN PETRA BARBARIĆA, list vicepostulature, Zagreb
- BLAŽENI AUGUSTIN KAŽOTIĆ, povremeni vjesnik, Zagreb
- BOGOSLOVSKA SMOTRA, časopis Bogoslovnog fakulteta, Zagreb
- BRAČKA CRKVA, list župa na otoku Braču, Supetar
- BRAT FRANJO, dvomjesečnik, list franjevačkih zajednica, Zagreb
- CRKVA NA KAMENU, informativni list hercegovačkih biskupija, Mostar
- CRKVA U SVIJETU, časopis za vjersku kulturu, Split
- DOBRI OTAC ANTIĆ, list vicepostulature, Zagreb
- DON BOSCO DANAS, Zagreb
- GLAS KONCILA, katoličke tjedne novine, Zagreb
- GLASNIK HRVATSKOG KATOLIČKOG LIJEČNIČKOG DRUŠTVA, Zagreb
- GLASNIK SRCA ISUSOVA I MARIJINA, mjesečnik, Zagreb
- GLASNIK SV. JOSIPA, izdaje Svetište sv. Josipa, Karlovac
- IKA - Bilten Informativne katoličke agencije, Zagreb
- IVAN MERZ, glasilo postulature, Zagreb
- KAČIĆ, zbornik, Split
- KANA, kršćanska obiteljska revija, Zagreb
- KATEHEZA, časopis za katehezu i pastoral, izdaje Salezijanski katehetski centar, Zagreb
- KRIŽ, glasilo Velikog križarskog bratstva, Zagreb
- KRŠNI ZAVIČAJ, hercegovački zbornik za vjerska i društvena pitanja, Drinovci
- LADONJA, vjerski informativno-kulturni list, Pazin
- LJUDIMA PRIJATELJ, list sv. Leopolda Mandića, izdaje Hr. kap. prov., Zagreb
- MALI KONCIL, mjesečnik "Glasa Koncila" za djecu, Zagreb
- MARIJA, izlazi deset puta godišnje, Split
- MI, list mladih, mjesečnik, Zagreb
- MOČILE
- MOSTOVI, list Slunjskog dekanata, Slunj
- OBNOVLJENI ŽIVOT, dvomjesečnik, Zagreb
- PODRAVSKI ZVONICI, list župa Srednje Podravine, Virje (4 puta godišnje)
- POLJICA, list Poljičkog dekanata, Gata
- RADOSNA VIJEST, misijski časopis, Sarajevo
- SLUŽBA BOŽJA, liturgijski časopis, dvomjesečnik, Makarska
- SVETA BAŠTINA, informativni list, Tomislavgrad
- SVJETLO RIJEČI, mjesečnik, izdaje franjevački provincijalat u Sarajevu
- VERITAS, mjesečnik, ZAGREB
- VJESNIK BISKUPA LANGA, Zagreb
- VJESNIK BISKUPIJE ZAGREBAČKE
- VJESNIK ĐAKOVAČKE BISKUPIJE, mjesečnik, Đakovo
- VRELO ŽIVOTA, časopis za duhovnost, tromjesečnik, Sarajevo
- ZVONA, mjesečnik za kršćansku kulturu, Rijeka
- ZVONIK, katolički mjesečnik, Subotica
- ŽUMBERAČKI KRIJES - godišnjak Žumberačkog vikarijata
- ŽIVO VRELO

Mnoge župne zajednice izdaju svoje listove.

(Preuzeto iz "Danica 1999 - hrvatski katolički kalendar", str. 37)

Mons. dr. Ivan Pénzes, subotički biskup

Dragi čitatelji!

Kasni Danica naša. Kasni, ali sigurno stiže. Kasni zato što je zvijezda i želja naša, što je jedva dočekana. Prava nam je zvijezda. Mjesece i dane nam kazuje, blagdane navješćuje. Danica je zvijezda među svjetlima nebeskim, među zvjezdicama - "među svojim sestricama". A svjetlila su na svodu nebeskom "da luče dan od noći, da budu znaci blagdanima, danima i godinama... Svijetle na svodu nebeskom i rasvijetljuju zemlju" (Post 1,14.15). Neka i ova Danica Subotička zasvijetli i rasvijetli naše, ponekad turobne dane.

Jesmo li otvorili vrata Kristu?

I ova Danica ima svoj izvor u Bogu. A Bog govori kroz svoja stvorenja. I nekoć je Bog "u mnogo navrata i na mnogo načina govorio ocima po prorocima, a na kraju... govorio nam je u Sinu" (Heb 1,1). Mogao je Otac progovoriti u Sinu. Ta "Rič se tilom učini!" U ovoj Danici je riječ izgovorena, pa riječ zapisana. Sveti Otac - "jedini čelnik ovoga vremena čija vizija nadilazi ovo stoljeće" progovara Crkvi i svijetu. On, koji je pred Ujedinjenim narodima izjavio: "Suze ovoga stoljeća pripremit će novo proljeće", piše o odnosu razuma i vjere. Dvadeset godina stoji na kormilu Isusove Crkve krakovski nadbiskup. Dvadeset godina nosi Petrov ribarski prsten Papa iz daleke zemlje. Dvadeset godina hodočasti hodočasnik mira. Somborski se prior sjeća svih tih plodnih godina. I mi smo ga vidjeli. Neka nam Papina riječ probudi novu nadu da nam srce zadrhti makar tihom radošću. Što je Papa rekao u Mariji Bistrici?

Na pragu trećeg tisućljeća: o Ocu

Danica naša broji dane i mjesece, ali broji i desetljeća. Broji Danica i stoljeća. Još malo, pa će s nama zajedno u treće tisućljeće Isusovo. Promatrali smo Gospodina Isusa, oslušivali šapat Duha Svetoga, a ove ćemo godine svoje srce uprijeti u ljubav Očevu. Danica će nam otkriti što se u ovoj godini, posvećenoj otajstvu Boga Oca, sprema u Katoličkoj Crkvi, a što u Subotičkoj biskupiji.

Pred Biskupijskom sinodom Subotičke biskupije

"Vjernici laici mogu sudjelovati u upravnoj vlasti u Crkvi. Stoga su nazočni u pokrajinskim saborima, biskupijskim sinodama, pastoralnim vijećima, u tijelima koja zajednički vrše pastirsku službu u nekoj župi, u konvencijama, u crkvenim sudovima" (KKC). Što naša biskupija očekuje od vjernika laika? Čitajte o župskom zajedništvu iz pera prorektora Teološko-katehetskog instituta Subotičke biskupije...

Mladost nema dobi - to je ozračje srca

Pišu nam mladi, a "toplina mladih dovodi u ravnotežu temperaturu svijeta". Danica napreduje, a i svijet ide naprijed. "Iako svijet ide naprijed, mladi neprekidno moraju počinjati ispočetka." Što to mladi započinju?

"Kao što čovjek nosi svoga sinčića..."

O nježnom Bogu Ocu koji je Izraelce "nosio na orlovskim krilima", koji ljubi "više nego... majka" piše urednik "Zvonika" u namjeri da nam približi svijet duhovnosti. Koliko je uspio? Kad pročitamo, možda će nam se oteti ona Augustinova: "Za sebe si nas stvorio, o Bože, i nemirno je naše srce dok se ne smiri u tebi." Dvije nove zvijezde uz Danicu, koja ne zna zalaza: sveta karmelićanka Edit Stein i blaženi nadbiskup Alojzije Stepinac. Kako se branio Stepinac? Jesmo li se umorili od ekumenizma?

Zašto je Papa Andeo nade naše?

U Zagrebu je rekao: "Dolazim danas učvrstiti svoju braću u vjeri zahvalan Gospodinu za dvotisućljetnu nazočnost Crkve u ovim krajevima i za bogatu povijest hrvatskih katolika. Dolazim da tu svoju braću ohrabrim u nadi i da ojačam njihovu ljubav." Kako je Papa po drugi put dočekan u Hrvatskoj? Kako je Papa izrazio "poštovanje prema bogatoj kulturnoj baštini koju posjeduje (...) hrvatski narod, i koja svjedoči o njegovoj staroj i velikoj osjetljivosti za dobro, istinito i lijepo?" Kako su se Bačvani radovali u Mariji Bistrici? Kako su s Papom slavili Splitsani? Što su slavili Šibenčani?

Tko pobjegne od povijesti - mora računati na trajni neuspjeh...

Danica je uvijek osvjetljavala prošlost Bačke, njezinih gradova i njezinih ljudi. Ali Danica je govorila i o mukotrpnosti prošlosti svake grane hrvatskog narodnog stabla... Naši su stari pisali povijest i svojim poslovicama, a Ive Prčić je skupio i sačuvao brojne poslovice... Tko bude čitao o zaboravljenim vršidbama, osjetit će miris nježne ikavice... Nije samo Rajić, Sekulić, Miković, Budanović, nije samo Gabrić zadužio ljude ravnice. Opet ima novih knjiga... Kako su Somborci drugi u Bačkoj izborili kraljevske povlastice za svoj grad? Kako je prije sto godina Matija Mamužić otvorio nova vrata subotičkog Katoličkog kruga u novoj zgradi?

Ima li u Danici korisnih savjeta? Može li Danica bez obitelji? Što je budno oko iskusnoga kroničara opazilo i na spomen zapisalo? Tko nas je prošle godine rastužio svojim odlaskom, a s kime smo se radovali i kome smo čestitali? Ima svega lijepoga, bilo bi i više. Sve to ostavimo za koju noviju Danicu.

Otvorite, prolistajte Danicu. U Danici "svega na volju! Svega ima" - k'o u Somboru...

Stjepan Beretić

PAPA GOVORI CRKVI I SVIJETU

ENCIKLIKA "FIDES ET RATIO" (VJERA I RAZUM)

**VRHOVNOG SVEĆENIKA IVANA PAVLA II.
BISKUPIMA KATOLIČKE CRKVE
O ODNOSU IZMEĐU VJERE I RAZUMA**
(odlomci)

*Časna braćo biskupi,
pozdrav i apostolski blagoslov!*

Vjera i razum su kao dva krila na kojima se ljudski duh uzdiže do razmatranja istine; a Bog je smjestio u ljudsko srce želju za spoznajom istine - u riječi, za spoznajom njega sama - tako da poznavajući i ljubeći Boga muškarci i žene mogu također doći do punine istine o njima samima (usp. Iz 33,18; Ps 27,8-9; 63,2-3; Iv 14,8; 1 Iv 3,2).

OTKRIVENJE BOŽJE MUDROSTI

Isus, objavitelj Oca

U osnovi cjelokupnog Crkvenog razmišljanja je svijest o tome da je Crkva nosilac poruke koja ima svoj izvor u samom Bogu (usp. 2 Kor 4,1-2). Znanje koje Crkva pruža čovjeku ima svoj izvor ne u bilo kakvom umovanju o njoj samoj, ma kako uzvišeno bilo, nego u Božjoj riječi koju je ona primila u vjeri (usp. 1 Sol 2,13). U biti našeg života vjere nalazi se jedan susret, po svemu jedinstven, koji razotkriva misterij sakriven stoljećima (usp. 1 Kor 2,7;

Rim 16,25-26) a koji je sada otkriven: "U svojoj dobrohotnosti i mudrosti, Bog je odlučio da otkrije sebe i da nam obznani skrivenu namjeru svoje volje (usp. Ef 1,9), po kojoj, po Kristu, Riječ tijelom postade, čovjek ima pristup Ocu po Duhu Svetom i dolazi da sudjeluje u božanskoj naravi." Ova pobuda je potpuno nezaslužena, i ide od Boga prema muškarcima i ženama da bi ih dovela do spasenja. Kao izvor ljubavi, Bog želi da se obznani; a spoznaja koju ljudsko biće ima o Bogu usavršava sve što je ljudski um mogao spoznati o smislu života.

Iznova izjavljujući skoro doslovce učenje Konstitucije Prvog vaticanskog koncila "Dei filius", i uzimajući u obzir načela izložena na Tridentskom koncilu, Konstitucija Drugog vaticanskog koncila "Dei Verbum" slijedi vjekovni put razumijevanja vjere, odražavajući se na Objavi u svjetlu učenja Pisma i cjelokupne predaje Otaca. Na Prvom vaticanskom koncilu Oci su naglasili nadnaravni karakter Božje objave. Na osnovu krivo shvaćenih i veoma rasprostranjenih tvrdnji, kritika racionalista toga vremena napada vjeru i ne priznaje mogućnost bilo kakve spoznaje koja nije plod prirodnih sposobnosti razuma. Ovo obavezuje Koncil da ponovno nedvosmisleno ustvrdi da postoji spoznaja koja je svojstvena vjeri, koja nadmašuje znanje ljudskog razuma koji ipak, po svojoj naravi, može otkriti Stvoritelja. Ova spoznaja izražava istinu zasnovanu na samoj opstojnosti Boga koji se objavljuje, istinu koja je više nego izvjesna, jer Bog nikada ne obmanjuje niti želi obmanjivati.

Prvi vaticanski koncil uči nadalje da istina koju je dosegla filozofija i istina Objave nisu identične, niti se međusobno isključuju: "Postoji dvostruki red znanja, različit ne samo u pogledu izvora nego, također, i u pogledu cilja. Jer, s obzirom na izvor, po jednom mi spoznajemo putem naravnog razuma, a po drugom kroz vjeru u Boga. U pogledu cilja, pored onih stvari koje naravni razum može dosegnuti, pružene su našem vjerovanju tajne skrivene u Bogu koje, ukoliko nisu od njega objavljene, ne mogu biti spoznate." Bazirana na Božjem svjedočanstvu i uživajući nadnaravnu pomoć milosti, vjera je van reda koje ima filozofsko znanje koje je upućeno na osjetilni opažaj i iskustvo, a koje se usavršava u svjetlu samog intelekta. Filozofija i znanosti djeluju unutar reda naravnog razuma; dok vjera, prosvijetljena i vođena Duhom, prepoznaje u spasenjskoj poruci "puninu milosti i istine" (usp. Iv 1,14) koju Bog želi objaviti kroz povijest i konačno kroz svog Sina, Isusa Krista (usp. 1 Iv 5,9; Iv 5,31-32).

Imajući na umu Isusa kao Objavitelja, Oci Drugog vaticanskog koncila su naglasili spasenjski karakter Božje Objave u povijesti, opisujući ga ovim riječima: "U ovoj Objavi, nevidljivi Bog (usp. Kol 1,15; 1 Tim 1,17) iz obilja svoje ljubavi govori muškarcima i ženama kao prijateljima (usp. Iz 33,11; Iv 15,14-15), živi među njima (usp. Bar 3,38), tako da ih može pozvati i uzeti u zajednicu sa sobom. Ovaj plan Objave se ostvaruje djelima i riječima koje imaju skrovito jedinstvo: djela koja je Bog izveo u povijesti spasenja očituju i potvrđuju učenje i stvarnost označene riječima, dok riječi navješćuju djela i razjašnjavaju misterij koji ona sadrže. Ovom Objavom nam, dakle, najdublja istina o Bogu i ljudskom spasenju postaje obznanjena u Kristu koji je posrednik i u isto vrijeme punina cijele Objave."

Božja Objava je dakle uronjena u vrijeme i povijest. Isus Krist je postao

čovjekom u "punini vremena" (Gal 4,4), a dvije tisuće godina kasnije, ja osjećam obavezu da ponovno s uvjerenjem izjavim da "je u kršćanstvu vrijeme od osnovne važnosti". U toku vremena cjelokupno djelo stvaranja i spasenja dolazi na vidjelo; i ono jasno izranja iznad svega, s Utjelovljenjem Sina Božjeg naš život je već sada predokus ostvarenja vremena koje ima doći (usp. Heb 1,2).

Istina o njemu i njegovom životu koju je Bog povjerio čovječanstvu urođena je, dakle, u vrijeme i povijest, a navješćena je jednom za svagda u misteriju Isusa iz Nazareta. Konstitucija "Dei Verbum" to izriječno kazuje: "Nakon što je govorio na mnogim mjestima i na različite načine kroz proroke, Bog je 'na kraju svega ovih dana progovorio u svome Sinu' (Heb 1,1-2). Poslao je svoga Sina, vječnu Riječ koja prosvjetljuje sve ljude, da bi mogao boraviti među njima i govoriti im najskrovitije istine o Bogu (usp. Iv 1,1-18). Isus Krist, utjelovljena Riječ, poslan kao 'čovjek čovjeku', 'govori riječi Božje' (Iv 3,34), i ispunjava djelo spasenja za koje ga je Otac poslao (usp. Iv 5,36; 17,4). Vidjeti Isusa znači vidjeti njegovog Oca (Iv 14,9). Iz tog razloga Isus je dovršio Objavu ostvarujući je kroz cjelokupno svoje djelovanje, uprisutnjenje i svoje javno očitovanje: svojim riječima i djelima, znacima i čudesima, a napose svojom smrću i slavnim uskrsnućem od mrtvih, i konačno slanjem Duha Istine."

Zato Božjem narodu povijest postaje put koji treba slijediti do kraja, tako da kroz neprekidno djelovanje Duha Svetog (usp. Iv 16,13) sadržaj objavljene istine može naći svoj potpuni izražaj. To je učenje Konstitucije "Dei Verbum" koja iznosi: "kako se nižu stoljeća jedno za drugim, Crkva postojano napreduje prema punini božanske istine, dok riječi Božje ne dosegnu svoje potpuno ostvarenje u njoj".

Povijest, naime, postaje arena u kojoj vidimo što Bog čini za čovječanstvo. Bog nam dolazi u stvarima koje poznajemo najbolje i koje možemo najlakše provjeriti, stvarima našeg svagdašnjeg života, izvan kojeg mi ne možemo razumjeti sebe.

U Utjelovljenju Sina Božjega vidimo prikovano trpljenje i konačnu sintezu koju čovječji razum sam po sebi ne bi mogao čak ni zamisliti: vječno ulazi u vrijeme, potpuno leži skriveno u djelu, Bog uzima ljudsko lice. Istina koja se prenosi Kristovom Objavom nije dakle više ograničena na posebno mjesto ili kulturu, nego je ponuđena svakom muškarcu i ženi koji je želi prigrliti kao Riječ, koja je posvema nepobitan izvor smisla ljudskog života. Sada, u Kristu, svi imaju pristup Ocu, jer je svojom Smrću i Uskrsnućem Krist darovao božanski život koji je prvo Adam odbio (usp. Rim 5,12-15). Kroz ovu Objavu, muškarcima i ženama se nudi temeljna istina o njihovom životu i o svrsi povijesti. Kao što konstitucija "Gaudium et Spes" iznosi "samo u misteriju utjelovljene Riječi rasvjetljava se misterij čovjeka". Gledano s bilo kakvog drugog aspekta misterij osobne egzistencije ostaje nerješiva zagonetka. Gdje bi čovjek mogao tražiti odgovor na dramatična pitanja kao što je bol, trpljenje nevinih i smrt, ako ne u svjetlosti koja se izliva iz misterija Kristove Muke, Smrti i Uskrsnuća?

/Slobodni prijevod s engleskog: Bernarda Kopunović/

GOVOR SVETOG OCA U MARIJI BISTRICI

prigodom proglašenja blaženim kardinala Alojzija Stepinca

"Ako pšenično zrno, pavši na zemlju, ne umre, ostaje samo; ako li umre, donosi obilat rod" (Iv 12, 24). Kristove nas riječi, koje smo upravo čuli, vode u samo srce Otajstva koje slavimo. One na neki način sadrže u sebi cijeli vazmeni Događaj: usmjeravaju nas prema Otkupiteljevoj smrti na Križu, na Veliki petak, te nas istodobno upućuju prema jutru Uskrsnuća. Svakodnevno se spominjemo ovoga Otajstva za vrijeme svete mise kada, nakon posvete kruha i vina, govorimo: *"Tvoju smrt, Gospodine, naviještamo, Tvoje uskrsnuće slavimo, Tvoj slavni dolazak iščekujemo."* *"Pšenično zrno palo na zemlju"* prije svega je sam Krist, koji je umro na Kalvariji i koji je potom pokopan u zemlju da bi svima dao život. Ali ovo se Otajstvo smrti i života ostvaruje također i u ovozemnom životu Kristovih učenika: biti bačeni na zemlju i tamo umrijeti i za njih je uvjet svake prave duhovne plodnosti. Nije li možda upravo to bila tajna i vašega nezaboravnog i nezaboravljenog nadbiskupa kardinala Alojzija Stepinca, kojega danas motrimo u slavi blaženika? On je na jedinstven način sudjelovao u Vazmenom Otajstvu: poput pšeničnoga zrna *"pade na zemlju"*, na ovu hrvatsku zemlju, te je, umrijevši, donio *"obilat rod"*. *"Tko mrzi svoj život na ovome svijetu, sačuvat će ga za život vječni"* (usp. Iv 12, 25).

Maločas pročitane riječi Druge poslanice Korinćanima vrlo lijepo se nadovezuju na Događaj koji slavimo. Sveti Pavao piše: *"Kao što su obilate patnje Kristove u nama, tako je po Kristu obilata i utjeha naša"* (2 Kor 1, 5). Ne predstavlja li možda ova tvrdnja vrlo znakovito tumačenje Kristovih riječi o pšeničnom zrnu koje umire? Oni koji obiluju dioništvom u Kristovim patnjama, oni, zahvaljujući Kristu, doživljavaju i obilnu utjehu, koja vrije iz obilja dobra kojemu je Križ ishodište.

"Ako pšenično zrno, pavši na zemlju, ne umre, ostaje samo; ako li umre, donosi obilat rod" (Iv 12, 24). Prepuni smo danas radosti u zajedničkom zahvaljivanju Bogu za novi plod svetosti što ga hrvatska zemlja pruža Crkvi u osobi mučenika Alojzija Stepinca, zagrebačkoga nadbiskupa i kardinala Svete Rimske Crkve.

Velik je broj mučenika koji su tijekom stoljeća nikli u ovim krajevima, počevši od vremena Rimskoga carstva, s likovima kao što su Venancije, Dujam, Anastazija, Kvirin, Euzebij, Polion, Mavro i toliki drugi. Njima su se u kasnijim stoljećima pridružili Nikola Tavelić i Marko Križevčanin, zatim mnogi svjedoci vjere u vrijeme otomanske vladavine te oni iz naših vremena među kojima se ističe svijetla osoba kardinala Stepinca.

Oni su svojom žrtvom ujedinjenom s Kristovim patnjama pružili posebno svjedočanstvo, koje, unatoč zubu vremena, ništa ne gubi na svojoj rječitosti, nego nastavlja ižaravati svjetlo i širiti nadu. Osim njih ima i mnogo drugih pastira i običnih vjernika, muževa i žena, koji su krvlju potvrdili svoju vjernost Kristu. Pripadaju velikom mnoštvu onih koji, odjeveni u bijele haljine i s pal-

mama u rukama, stoje pred prijestoljem i pred Jaganjcem (usp. Otk 5, 9).

Blaženi Alojzije Stepinac nije prolio krv u doslovnom smislu riječi. Njegova je smrt uzrokovana dugotrajnim patnjama, koje je podnio: zadnjih je petnaest godina njegova života bilo obilježeno neprekinutim nizom zlostavljanja posred kojih je odvažno izložio vlastiti život radi svjedočenja za Evanđelje i za jedinstvo Crkve. Svoju je sudbinu, da se poslužim Psalmistovim riječima, položio u Božje ruke (usp. Ps 16 [15], 5).

Ivan Pavao II. u Mariji Bistrici

Ne dijeli nas mnogo vremena od života i smrti kardinala Alojzija Stepinca: svega tridesetosam godina. Svima su nam poznate okolnosti ove smrti. Mnogi među nazočnima mogu iz vlastitoga iskustva posvjedočiti koliko su onih godina bile obilate patnje Kristove među pučanstvima u Hrvatskoj i tolikim drugim zemljama našega kontinenta. Razmišljajući danas o Apostolovim riječima iz dna srca stanovnicima tih zemalja želimo da i u njima, nakon patnje, bude obilata utjeha raspetoga i uskrsloga Krista.

Današnji je obred proglašenja blaženim za sve nas poseban razlog utjehe. Ovaj se svečani čin odvija u hrvatskom marijanskom nacionalnom svetištu u Mariji Bistrici na prvu subotu u mjesecu listopadu. Pred očima Presvete Djevice ugledni sin ove blagoslovljene zemlje biva uzdignut na čast oltara, o stotoj obljetnici svojega rođenja. Ovo je povijesni događaj u životu Crkve i vaše nacije. Podnijevši u svojem tijelu i duhu okrutnosti komunističkoga sustava, jedan od istaknutih likova Katoličke Crkve zagrebački nadbiskup kardinal Alojzije Stepinac sada se povjerava sjećanju svojih sunarodnjaka i blistavim znamenjima mučeništva.

Biskupi su vaše zemlje tražili da proglašenje blaženim Alojzija Stepinca bude upravo ovdje, u svetištu Majke Božje Bistričke. Iz osobnoga iskustva znam što je za nas Poljake u doba komunističke vlasti značilo svetište na Jasnoj Gori, s kojim je na poseban način povezan pastirski rad sluge Božjega kardinala Stefana Wyszyńskog. Ne čudi me da je slično značenje za vas imalo ovo svetište, u kojemu se sada nalazimo, ili ono u Solinu, kamo ću poći sutra.

Odavno sam želio pohoditi Svetište Majke Božje Bistričke. Rado sam zbog toga prihvatio prijedlog hrvatskih biskupa i danas na ovom znakovitom mjestu obavljam svečani čin beatifikacije.

Srdačno pozdravljam ovdje okupljene hrvatske biskupe, a posebno spominjem dragoga kardinala Franju Kuharića te zagrebačkoga nadbiskupa i predsjednika Hrvatske biskupske konferencije mons. Josipa Bozanića. Isto tako pozdravljam gospodu kardinale, nadbiskupe i biskupe, koji su došli za ovu zgodu iz raznih zemalja. S ljubavlju pozdravljam svećenike, redovnike, redovnice i sve vjernike laike, jednako kao i predstavnike drugih vjerskih zajednica nazočnih na ovome slavlju. S poštovanjem pozdravljam također predsjednika Republike, predsjednika Vlade te predstavnike građanskih i vojnih vlasti zemlje, koji su nas željeli počastiti svojom nazočnošću.

"Ako mi tko hoće služiti, neka ide za mnom" (Iv 12, 24. 26). Dobri Pastir je za blaženoga Alojzija Stepinca bio jedini Učitelj: Kristov je primjer sve do kraja nadahnjivao njegovo ponašanje te je položio i život za stado, koje mu je bilo povjereno u posebno teškom povijesnom razdoblju.

U osobi se novoga blaženika spaja, da se tako izrazim, cjelokupna tragedija koja je pogodila hrvatsko pučanstvo i Europu tijekom ovoga stoljeća obilježena trima velikim zlima: fašizmom, nacizmom i komunizmom.

On je sada u nebeskoj slavi okružen svima onima koji su, kao i on, dobar boj bili, kaleći svoju vjeru u kušnjama i nevoljama. U njega danas s pouzdanjem upiremo svoj pogled ištući njegov zagovor. Znakovite su u svezi s tim riječi što ih je novi blaženik izgovorio 1943. u vrijeme Drugoga svjetskog rata kada se Europa nalazila pritješnjena nečuvenim nasiljem: *"Kakav poredak zastupa Katolička Crkva, kad se danas cijeli svijet bori za novi poredak? Mi, osuđujući sve nepravde, sva ubijanja nevinih, sve paleže mirnih sela, sva zatiranja sirotinjskih žuljeva ... odgovaramo ovako:*

Crkva je za onaj poredak, koji je toliko star, koliko i deset zapovijedi Božjih. Mi smo za poredak, koji je napisan ne na raspadljivom papiru, nego u savjesti ljudskoj prstom Boga živoga" (Propovijedi, govori, poruke, Zagreb, 1996, str. 179-180).

"Oče, proslavi ime svoje!" (Iv 12, 24. 28). Svojim ljudskim i duhovnim životnim putem blaženi Alojzije Stepinac svojemu narodu pruža svojevrstni kompas da bi se znao orijentirati. Evo glavnih točaka: vjera u Boga, poštivanje čovjeka, ljubav prema svima sve do praštanja, jedinstvo s Crkvom kojoj je na čelu Petrov nasljednik. Dobro je znao da se ne može popuštati kad je u pitanju istina, jer istina nije roba kojom se može trgovati. Zbog toga mu je bilo draže prihvatiti patnju nego li izdati svoju savjest i iznevjeriti obećanje dano Kristu i Crkvi.

Nije bio sam u tomu hrabrom svjedočenju. Uza nj su bile i druge odvažne osobe, koje su, da bi sačuvale jedinstvo Crkve i branile njezinu slobodu, prihvatile da zajedno s njim plate teški danak tamnice, zlostavljanja, pa čak i krvi. Danas se tome mnoštvu nesebičnih duša - biskupima, svećenicima, redovnicima, redovnicama, vjernicima svjetovnjacima - divimo i zahvaljujemo

im. Slušamo njihov snažni poziv na praštanje i pomirbu. Oprostiti i pomiriti se znači očistiti sjećanje od mržnje, zavade, želje za osvetom, znači priznati bratom čak i onoga koji nam je nanio zlo, znači ne dopustiti da nas pobijedi zlo, nego zlo svladavati dobrom (usp. Rim 12, 21).

Blagoslovljen budi "Oče Gospodina našega Isusa Krista, Oče milosrđa i Bože svake utjehe" (2 Kor 1,3) za ovaj novi dar Tvoje milosti. Blagoslovljen budi Jedinorođeni Sine Božji i Spasitelju svijeta zbog Tvojega slavnog Križa, koji je u zagrebačkom nadbiskupu kardinalu Alojziju Stepincu postigao divnu pobjedu. Blagoslovljen budi Duše Oca i Sina, Duše Tješitelju, koji nastavljaš očitovati svoju svetost u ljudima i koji ne prestaješ djelovati kako bi napredovalo djelo spasenja.

Trojedini Bože, danas Ti želim zahvaliti za čvrstu vjeru ovoga Tvojeg puka unatoč ne malim protivštinama što ih je susretao tijekom stoljeća. Želim Ti zahvaliti za nebrojene mučenike i ispovjednike vjere, muževe i žene svih životnih dobi, koji su živjeli u ovoj blagoslovljenoj zemlji! "Oče, proslavi ime svoje!" (Iv 12, 28).

***Molitva u čast blaženog Alojzija Stepinca,
biskupa i mučenika***

Svemogući i milosrdni Oče,
Ti si nam u blaženom Alojziju dao sjajni lik
Dobroga Pastira
koji, učvršćen jakošću Duha Svetoga,
dade svoj život za svoj narod.
Daj nam nasljedovati primjer
njegove slobode i čvrstoće
ispovijedanjem prave vjere
u jedinstvu Katoličke Crkve
da Ti tako ostanemo vjerni sve do smrti.
Po Kristu Gospodinu našem. Amen.

Pjesma o skrivenom Bogu

/.../

5. Ljubav mi je sve objasnila,
ljubav sve riješila -
stoga obožavam tu Ljubav,
ma gdje da prebiva.

A postah ravnicom što tihu je otvorena protjecanju
u kojem nema ničeg od onog hučnog vala što živi
od duginih ogledalaca,
ali je mnogo od vala što smiruje i u dubinama svjetlo stvara
i tu svjetlost na lišće neposrebreno baca.

U takvoj dakle skriven tišini ja-list,
oslobođen vjetra,
ne brinem se više ni o jednome danu što pada,
jer znam da sve ih to čeka.

/.../

7. Gospod, u srcu kad zaživi, poput cvijeta je
topline sunca željan.
Naiđi, dakle, o svjetlo, iz dubine nepojmljiva dana
i o moju se osloni obalu.

Plamti, ne preblizu neba
ali ni predaleko.
Zapamti, srce, taj pogled
u kojem čitava te vječnost čeka.

Sagni se srce, sagni, sunce priobalno,
u dubinama očiju zamagljeno,
nad jednom od ruža,
nad nedohvatnim cvijetom.

Karol Wojtyła

Andrija Kopilović

III. godina: Bog Otac

GODINA POSVEĆENA OTAJSTVU BOGA OCA

(Prema Katekizmu Katoličke Crkve)

Uvod

Već treću godinu zaredom na ovome mjestu u našoj Danici posvećujemo prostor pouci i razmišljanju o Velikom jubileju. Kršćanstvo, a i cijeli svijet, sprema se završiti dvijetisuće godina kršćanske ere pokajnički ali i zahvalno. Sveti Otac je s osobitom pastoralnom brigom dugo spremao ovaj Jubilej. Njegov prijedlog je da se tri završne godine ovoga stoljeća posvete razmišljanju, proživljavanju i oživljavanju vjere u otajstvo troosobnoga Boga. Tako je prva godina trogodišta posvećena otajstvu Isusa Krista, druga otajstvu Duha Svetoga, a zadnja godina ovoga tisućljeća otajstvu Boga Oca. I u ovom članku ćemo koristiti nauku Katoličke Crkve iz Katekizma Katoličke Crkve a u uvodu ćemo se poslužiti mislima dr. Tomislava Ivančića iz njegove knjige "A vi ovako molite" (Zagreb, 1992).

Trojstveni Bog

Bog nije samo jedna osoba, nego tri osobe u jednom Bogu. Bog je dakle čitav ostvaren u tri osobe. No, istodobno je samo jedan. Stoga tri osobe nisu tri dijela jednoga Boga, niti je Bog razdijeljen u tri osobe, nego je to jedan Bog u tri osobe. I to čitav u svakoj osobi. Kako to razumjeti? Tijekom dva tisućljeća teolozi su pokušavali, na temelju svetopisamskih podataka i u svjetlu Duha Svetoga, razmišljati o tome.

Bog kao Otac jest počelo unutar Trojstva. On je onaj od kojeg je sve, u kojem je sve, koji je početak i cilj svega. Bog Otac sebe spoznaje. Njegova je spoznaja, kao i njegova egzistencija, apsolutna i zato on, na neki način, sav ulazi u svoju spoznaju ili savršeno sebe spoznaje. Ta njegova spoznaja je isti on, ali spoznat, njegova izgovorena riječ. Bog sebe spoznaje i sebe izgovara. Ta izgovorena riječ je on spoznat. To je njegov sebezor. To je upravo druga božanska osoba - Isus Krist. Isusa se

naziva Riječju Božjom, spoznajom Božjom i savršenom slikom nevidljivoga Boga (usp. Kol 1,5). Samo po njemu možemo doći k Ocu (usp. Iv 14,6). Po njemu možemo doći k Ocu jer on je spoznaja Očeva. Tako u Bogu imamo dvije osobe: Otac je onaj koji spoznaje, Sin onaj koji je spoznat. Budući da Otac sebe odvijeka izgovara u svojoj spoznaji, u svome Isusu, druga je osoba Sin Božji, Riječ Božja. Budući da je spoznaja Očeva, iz Oca i spoznaja o Ocu, ona je spoznati Otac. To je Otac koji je sebe rodio u spoznaji. Zato se kaže da je Isus Sin Božji, ili, on je Sin Očev. Otac spoznaje sebe, i vidi Sina. Sin, kao spoznaja Očeva, gleda Oca kao njegova spoznaja. U njima se rađa neizmjer-na ljubav, a ljubav je težnja k sjedinjenju s onim kojega ljubimo, odnosno sav biti onaj kojega ljubimo. Ljubav je u tome da čeznemo biti u onome i s onim tko nam se sviđa. Ljubav je da svrhu i smisao egzistencije vidimo u tome da budemo u onome kojega ljubimo. Tako se u božanskoj i vječnoj ljubavi Otac sav predaje Sinu, sav želi biti Sin, u Sinu, sa Sinom. Sin, međutim, ljubi Oca. On može biti s Ocem totalno, dokraja, jedino ukoliko ga neprestano prima, ukoliko čitava Oca neprestano u sebe upija.

U Bogu su bitna dva procesa: **spoznaja** i **ljubav**. Spoznaja, ili istina, kao da se prelijeva u ljubav. Otac sav želi biti u Sinu i na taj način kao da sam nestaje, kao da prestaje biti Otac i sav postaje Sin. Sin, međutim, želi samo biti Otac, kao da nestaje on kao Sin i postaje Otac. Tako se, kažu kršćanski mislioci, događa svojevrsna čudesna preobrazba: kao da se gubi Otac u Sinu, a Sin u Ocu, kao da se događa stanovito samonadilaženje i prijelaz u drugu osobu, a da osobe istodobno ostaju u sebi istovjetne. Drugim riječima, u Bogu se događa čudesna vrtložna dinamika, proces ljubavi i istine, spoznaje i sviđanja.

Budući da je ljubav ne samo sjedinjenje s drugim, nego, na neki način, i nestajanje u drugom, ona se ne događa bez boli. Ljubavi nema bez križa. No, ta bol u Bogu nije razarajuća, nego savršeno izgrađujuća, to je neizreciva ljubav, sjedinjenje, stvaranje, a ne razaranje, još veće afirmiranje osoba, a ne njihovo negiranje. Sigurno, to ostaje tajna, ali tajna koja pomalo u Isusu Kristu nama postaje otajstvo, a to znači odtajivanje tajne, tajna koja nam se polako otkriva. To otajstvo ne možemo dokraja izreći, ali možemo barem slutiti svu veličanstvenost Božje dinamike u sebi. Stoga je ta spoznaja Oca i Sinovljevo prihvaćanje da sav bude Očeva spoznaja zapravo ljubav u kojoj Otac nalazi sviđanje u Sinu i sav kao da se prelijeva, pretiče u nj, kao da sam gotovo nestaje, a opet ostaje potpuno on i, istodobno, gdje Sin kao da se odriče sebe da sav primi Oca i postane spoznati Otac. Ta veličanstvena Božja ljubav, nadilaženje sebe kao osobe u Bogu, jest Duh Sveti. Isus kaže: "Ja i Otac jedno smo" (usp. Iv 10,30).

Duh Sveti treća je božanska osoba u Bogu. On je zagrljaj Oca i Sina, "amor mutuus". Mogli bismo reći da je Duh Sveti savršeno jedinstvo Oca i Sina, on je ljubav Oca i Sina, on je najveći užitak, najveće sviđanje Oca i Sina, a istodobno i bol. Duh Sveti stalna je čežnja Oca i Sina jednog za drugim i, istodobno, ostvarenje te čežnje; on je stalno nadilaženje osoba da bi se bilo u drugoj osobi i zato - ukoliko je nadilaženje, utoliko je bol, i ukoliko je u drugoj osobi, utoliko je sviđanje.

Ta duboka biblijska istina objavljuje se u križu i uskrsnuću Sina Božjega. Na križu nam se, naime, otkriva Isusovo srce kao izvor života svijeta. Zato možemo reći da je Bog srce. Nije dovoljno reći kako Bog ima srce, nego još više: Bog jest srce. I još nešto! Bog je ranjeno srce. On je srce koje se predaje, nadilazi sebe i živi u drugome. To ranjeno srce objavljeno je na križu u Isusovu probodenom srcu. "Gledat će onoga koga su proboli" - kaže sv. Ivan (usp. Iv 19,37) i "Oče, u ruke tvoje predajem duh svoj" (Lk 23,46). Tako nam se i u Isusu na križu objavljuje sam Bog i njegov nutarnji život.

Zato što Bog ima, ili jest, srce, Bog ne samo spoznaje, nego ima i afekte. Ne samo razum, nego i osjećaje.

Stoga nam Sveto pismo govori da se Bog rasrdio, da je potisnuo svoj gnjev, da se pokajao, da nas žali, da ima sućuti, "Jahve, u srdžbi svojoj nemoj me karati i nemoj me kazniti u svome gnjevu" (Ps 38,1). "Tješite, tješite moj narod, govori Bog vaš" (Iz 40,1). "Al' Jahve čeka čas da vam se smiluje, i stog izgleda da vam milost iskaže" (Iz 30,18). Isus pokazuje osjećaje: "Spopade ga žalost i tjeskoba" (Ivit 26,37). "Kad Isus vidje kako plače ona i Židovi koji je

dopratiše, potresen u duhu i uzbuđen, upita: 'Kamo ste ga položili?' Odgovoriše mu: 'Gospodine, dođi i pogledaj!' - i zaplaka Isus." (Iv 11,33-35).

U svojoj pravdi Bog mora čovjeka kazniti. No, u svom milosrđu, on ga spasava. Tako u Bogu kao da se bore pravednosti i milosrđe. O toj borbi govori tekst proroka Hošee: "Srce mi je uznemireno, uzavrela mi sva utroba: neću više gnjevu dati maha, neću opet zatirati Efrajima, jer ja sam Bog, a ne čovjek; Svetac posred tebe - neću više gnjevan dolaziti" (Hoš 11,8-9).

Čovjek ne sluša Boga, prestupa njegove zapovijedi. Bog ga zato u svojoj pravednosti kažnjava. No, on se istodobno zbog te kazne kaje, ne može gledati patnju kažnjenih ljudi i radije prelazi u smilovanje i praštanje. Bog kaže: "Zar mi je Efrajim, sin toliko drag, dijete najmilije? Jer koliko god mu prijetim, bez prestanka živo na njega mislim, i srce mi dršće za njega od nježne samilosti - riječ je Jahvina" (Jr 31,20).

Božje je smilovanje veliko i o njemu jedna crkvena molitva kaže: "Bože, ti svoju svemoć najviše očituješ praštanjem i milosrđem" (26. nedjelja kroz godinu).

U Bogu se na izvjestan način bore milosrđe i pravda, i uvijek iznova pobjeđuje milosrđe. Prema tome, kad Boga nazivamo Ocem, onda vidimo da je taj Otac neizrecivo događanje, ljubav, spoznanje i neizrecivi afekti. Ti se afekti izražavaju u izrazu: **srce**. Iz njih izrasta Isusovo nježno oslovljavanje Oca: "Abba, Oče". U tom izrazu sadržana je Isusova i bol i čežnja za Ocem, kao i neizreciva Očeva čežnja i bol za Sinom. U tom Abba sadržan je Duh Sveti kao osoba predanja Oca i Sina jednoga drugome. To je potresenost Oca i Sina. Sad možemo bolje razumjeti što se događa kad reknemo Bogu: Oče.

No, bolje ćemo razumjeti i čovjeka stvorena na sliku Božju.

Otac

U mnogima religijama Bog je zazivan kao otac. Božanstvo se često smatra "Ocem bogova i ljudi". No, u Izraelu Bog se naziva Ocem, ukoliko je Stvoritelj svijeta. On je Otac i Izraelu, jer mu je taj narod "Prvorodenac". On je Bog i Otac "siročadi i udovica" jer oni žive pod zaštitom njegove ljubavi. Ova nauka i vjera o Bogu kao Ocu ima dvije poruke: prvo, da je Bog izvor svega i transcendentni autoritet, ali da je istovremeno dobrotu i nježna brižljivost za svoju djecu. Stoga se imenom Otac i jezikom vjere izražava ime Božje kao stvoriteljsko, dapače još i više kao obiteljsko. Isus je objavio da je Bog Otac u nečuvenom smislu: nije to tek kao Stvoritelj, nego je vječno Otac u odnosu prema svome Sinu. Po Isusovom nauku o svome Ocu i posebno o našem Ocu, nakon što smo po djelu otkupljenja i mi postali Isusova braća i subaštinici Oca, ispovijedamo Očinstvo Božje napose u milosnom redu. To onda za nas kao vjernike ima i izuzetno komunitarno značenje a to je da smo svi mi braća i sestre. Tako je najsvetija molitva "Oče naš" u biti zajednička molitva braće i sestara upućena zajedničkom nam Ocu. No, najmanje se o Bogu kao Ocu govori odvojeno jer je upravo Bogojavljenje Novoga zavjeta objava Oca po Sinu u Duhu Svetomu i stoga je nauka o Bogu kao Ocu uvijek, kako smo u prethodnom poglavlju i vidjeli, nauka o Trojstvu.

Svemogući

U vjerovanju ne bez razloga od svih božanskih svojstava spominjemo njegovu Svemogućnost. Ta je svemoć sveopća jer je Bog sve stvorio, svime upravlja i sve ljubi. Ona je tajanstvena jer se samo vjerom može spoznati. Svemogućnost Božjega stvaranja je roditeljski čin, jer stvara i sebe savršeno slobodnom voljom. On je milostiv svima, jer može sve kao što kaže Knjiga mudrosti. Stoga se iz svojstva svemogućnosti vjerom najlakše dolazi do pojma očinstva. Sveti Toma Akvinski ovako kaže: "U

Bogu su moć i bit, volja i um, mudrost i pravednost jedno te isto, tako da ništa ne može biti u Božjoj moći što nije u pravednoj Božjoj volji ili u njegovu mudrom razumu." Ništa ne može tako učvrstiti našu vjeru i našu nadu koliko uvjerenje, duboko ucrtano u naše duše, da Bogu ništa nije nemoguće. Jer sve ono što će nam (Vjerovanje) kasnije predložiti da vjerujemo, najveće i najnesхватljivije pa i najuzvišenije stvari iznad redovitih prirodnih zakona, čim naš razum bude samo pojam o božanskoj Svemogućnosti, on će ih lako i bez kolebanja prihvatiti.

Stvoritelj

Stvaranje je temelj "svih spasenjskih nauma Božjih", "početak povijesti spasenja", koje dosiže vrhunac u Kristu. I obratno, Kristovo otajstvo baca odlučujuće svjetlo na tajnu stvaranja otkrivajući svrhu zbog koje je "u početku Bog stvorio nebo i zemlju" (Post 1,1): od početka Bog je imao u nakani slavu novog stvorenja u Kristu. Tako promatramo cjelokupno stvaranje kao izričito Božje djelo ljubavi i svemoći po mjeri i slici Isusa Krista. Stvoritelj je, dakle, onaj koji svojom voljom iz ničega stvara, a ne onaj koji nešto preoblikuje. Stvoriteljski čin je, dakle, isključivo pridržan Bogu i samo je on Stvoritelj u pravom smislu riječi. To je čin ljubavi i čin osobe pa se u stvaranju očituje božansko Očinstvo. Stoga, ispovijedajući Boga Stvoriteljem, ispovijedamo ga Ocem i Gospodarom. Božjim stvoriteljskim činom obuhvaćen je sav vidljivi i nevidljivi svijet. Vidljivi svijet je sav kozmos, dok je nevidljivi svijet svijet anđela i besmrtnih ljudskih duša.

U ovoj, dakle, godini kada na poseban način proslavljamo Otajstvo Božjega Očinstva, imamo pred sobom: Boga Troosobnoga, Svemogućega, Stvoritelja svega vidljivoga i nevidljivoga.

Zaključak

Samo na temelju Objave i snagom vjere, koja je u punini ponuđena u Isusu Kristu, kršćani a i drugi ljudi dobre volje mogu prihvatiti predivnu istinu da je cijeli svijet djelo osobne ljubavi, osobnoga Boga. Ta spoznaja i prihvaćanje vjerom Boga Ocem, Stvoriteljem i Svedržiteljem, u čovjeku uzvraća povjerenjem ljubavi pa između Boga Oca i čovjeka nastaje dijalog molitve, poštovanja i ljubavi. Tako se čovjek susreće s Bogom u duhu i istini po Kristu u Duhu Svetomu. Stoga je i zamisao trogodišnje pripreve Jubileja išla logikom: u Isusu Kristu po Duhu Svetomu Bogu Ocu. Tako ćemo završiti dvije tisuće godina kršćanske povijesti slaveći Boga Oca po Kristu i u Duhu, a započeti novo kršćansko tisućljeće: u Ime Oca i Sina i Duha Svetoga.

PROGRAM KRŠĆANSKOG DOČEKA TREĆEG MILENIJA

Prosinac 1999.

24. 12. - petak

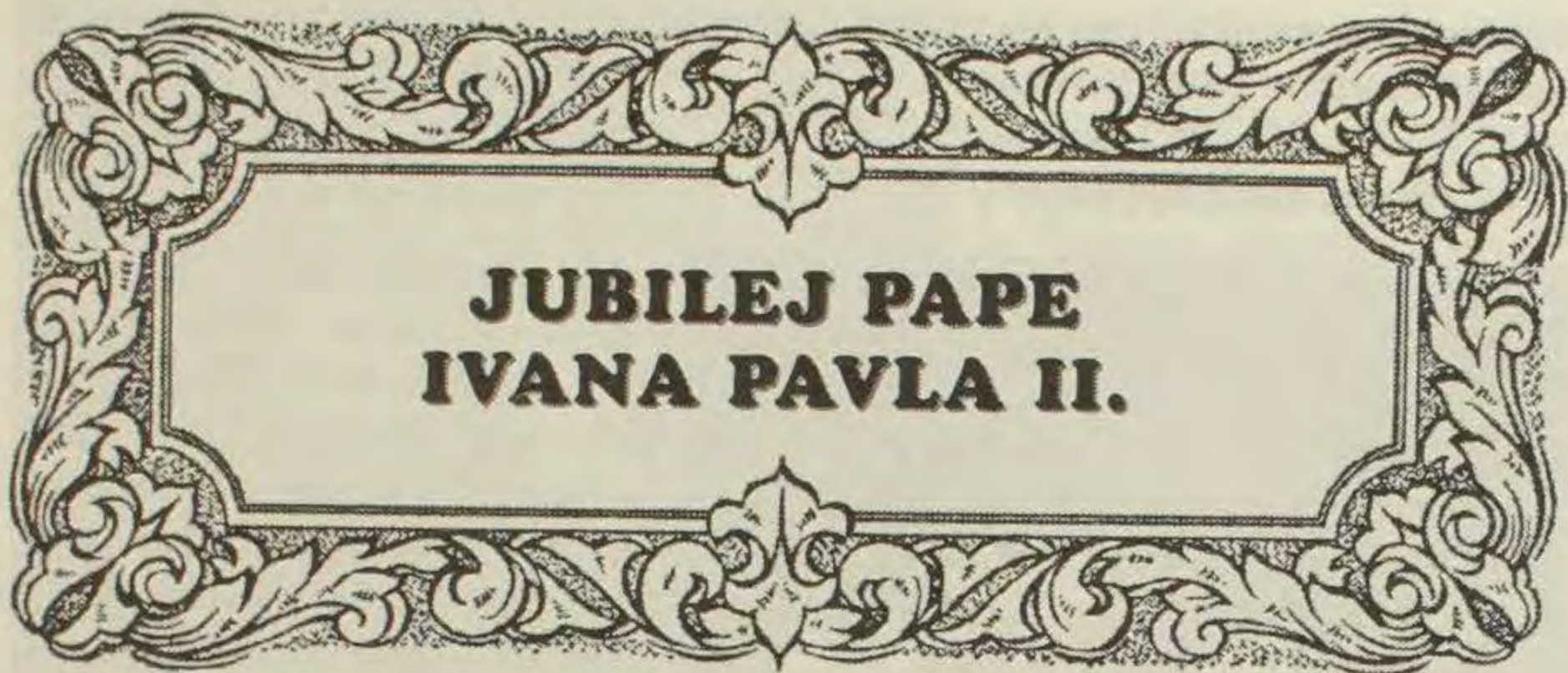
Svečanost rođenja Gospodina Isusa Krista
Bazilika sv. Petra
Otvaranje Svetih Vrata
Misa polnoćka

25. 12. - subota

Svečanost rođenja Gospodina Isusa Krista
Bazilika sv. Ivana Laterana i sv. Marije Velike
Otvaranje Svetih Vrata
Misa u toku dana
Bazilika sv. Petra
"Urbi et Orbi" blagoslov
Sveta Zemlja
Otvaranje Jubileja
Lokalne crkve
Otvaranje Jubileja

31. 12. - petak

Bazilika sv. Petra
Molitveno bdjenje (vigilija) za prijelaz
u godinu 2000.

JUBILEJ PAPE IVANA PAVLA II.

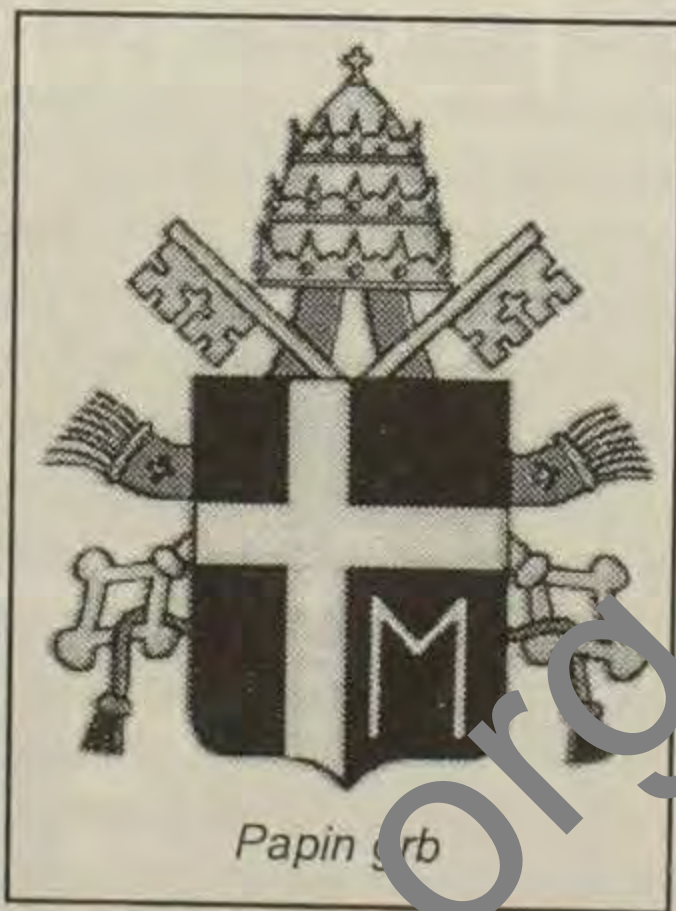
O. Mato Miloš, OCD

20. OBLJETNICA PONTIFIKATA PAPE IVANA PAVLA II.

Papa iz daleke zemlje Poljske

Kada se 16. listopada 1978. godine slavio liturgijski spomendan sv. Marije Margarete Alacocque, a u Poljskoj blagdan svete Hedvige (kakve li slučajnosti!), u vatikanskim zidinama "konklave" se bližio svome koncu. Pred večer toga jesenskog dana, mnoštvo znatiželjnika na Trgu sv. Petra u Rimu, ugledalo je kako iz malog dimnjaka Sikstinske kapele suklija bijeli dim. Bio je to znak da je katolička Crkva dobila novog papu, ali se još nije znalo njegovo ime.

Užurbano se pripremala glavna loža bazi- like sv. Petra, na kojoj se pojavio predsjedatelj kardinalskog Zbora i objavio "Urbi et Orbi" vijest: "Imamo novoga Papu, gospodina kardinala Karla Wojtylu!" Svim nazočnima na Trgu sv. Petra, kao i onima pred televizijskim ekranima i aparatima radija, nestalo je daha. Nastao je tajac, jer se nitko nije nadao papi ne-Talijanu. No, kada se na središnjoj loži bazilike sv. Petra pojavio Karol Wojtyła s imenom pape Ivana Pavla II. i kada je uzbuđenim glasom pozdravio nazočne na Trgu sv. Petra riječima: "Otvorite vrata Kristu", nastalo je opće veselje i pljesak, uzvici, pa i suze rados- nice. Pozdravljalo se i klicalo Papi iz "daleke zem- lje Poljske", koji je prihvaćen kao domaći sin. Bilo je to djelo Duhova Svetoga koji

je zapuhao novim vjetrovima i uputio lađicu Crkve ponovno na pučinu mora, da Petar naših dana baci mrežu na drugu stranu za veliku lovinu duša. U ovih 20 godina pontifikata pape Ivana Pavla II. uistinu je lovina duša bila obilna. U

kratkim crtama prijedimo taj plodni dvadesetgodišnji Papin rad u vinogradu Gospodnjem.

Papa iznenađenja

Novi Papa prvi put posvećuje biskupe 1979. god.

(1585-1590) porijeklom je Hrvat iz današnjih Kruševica kraj Herceg Novog. On je dao podići "Sikstinsku kapelu" koju je predivno oslikao besmrtni Michelangelo, u kojoj se održavaju "konklave", to jest izbor novoga pape. Taj papa je osnovao "Hrvatski papinski zavod sv. Jeronima u Rimu", koji i danas postoji.

Papa Ivan Pavao II. je Poljak. On je papa iznenađenja koji ima originalan način nastupa. Crkvi i svijetu pružio je dokaz velikih mogućnosti vođenja Crkve. On radi sve za Crkvu želeći tako biti ostvarivatelj II. vatikanskog koncila. Još kao krakovski nadbiskup pisao je knjigu o koncilu u kojoj tvrdi da je svaki biskup koji je bio sudionik II. vatikanskog koncila dužan Duhu Svetome koji govori Crkvi. Njegovi govori i stavovi su jasni. On osjeća odgovornost za autentičnu obnovu vjere. Drugog dana nakon izbora za papu, na sv. misi koju je slavio s kardinalima, predstavio je skicu programa kojega kao papa želi ostvariti - u prvom redu ostvarenje odluka Koncila. U svojoj enciklici "*Redemptor hominis*" ponovno se vraća zacrtanom programu ostvarenja Koncila. Godine 1985, u povodu 20. godišnjice završetka Koncila, sazvaio je Biskupsku sinodu. Ta Sinoda je za biskupe bila jedinstvena prilika da osjete "*zajedništvo*" u zajedničkom sprovođenju odluka II. vatikanskog koncila u život Crkve.

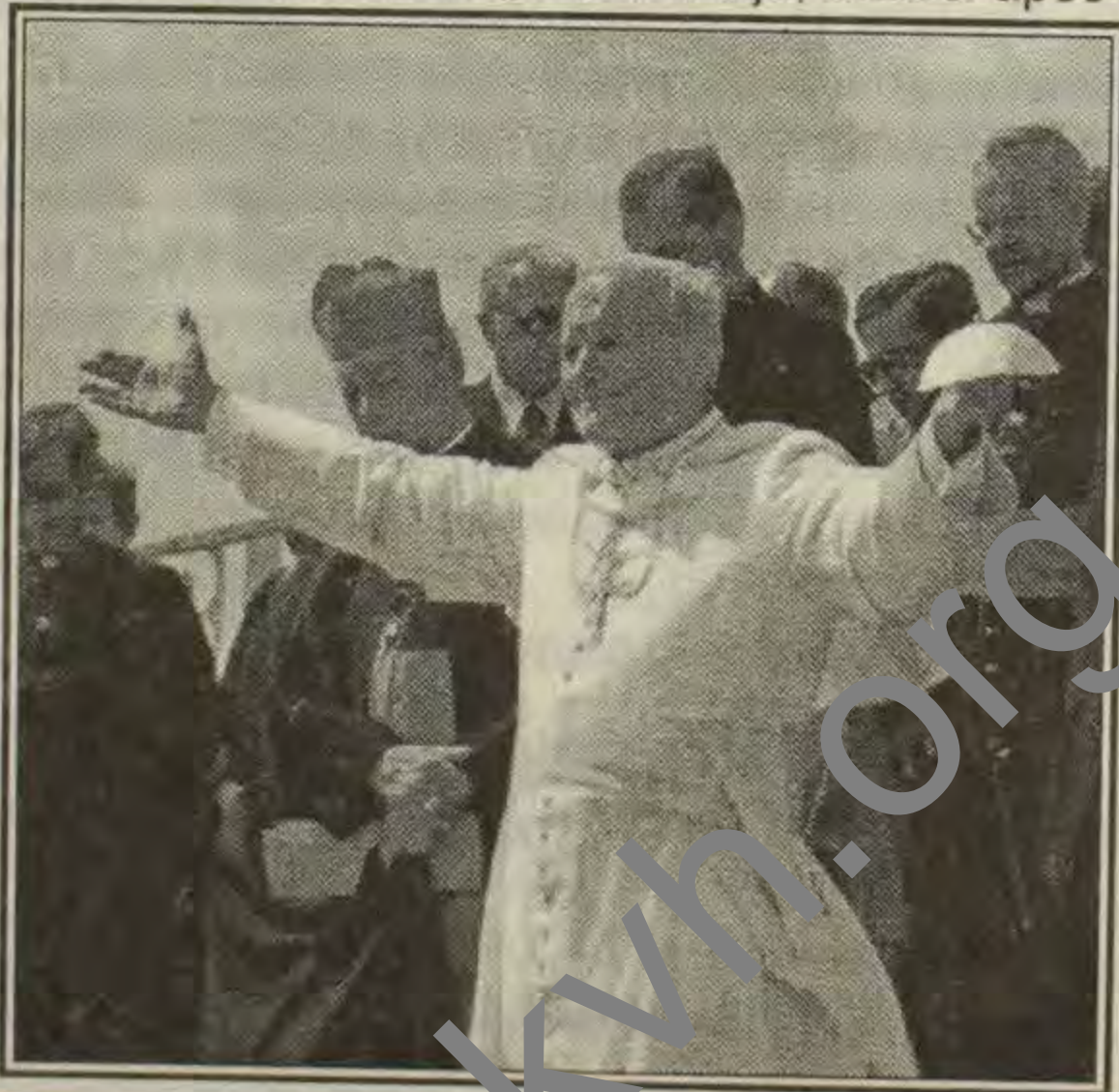
U 20 godina pontifikata Ivana Pavla II. održano je pet redovitih sinoda i dvije izvanredne. On je sazvaio specijalne sinode koje su rješavale problematiku pokrajinskih Crkava, spomenimo onu u Nizozemskoj i Africi. Izdao je novi Zakonik crkvenog prava 1983. godine. Radio je na reviziji crkvenog prava iz 1917. godine i na II. vatikanskom koncilu, na kojem se pojavilo novo gledanje na Crkvu kao narod Božji a prihvaćen je i princip kolegijalnosti, koji su u

Papa Wojtyła voli planinarenje i skijanje jer mu omogućavaju kontaktiranje s mladim ljudima

Rimske kurije, te konstitucija *"Univesi dominici gregis"* od 22. veljače 1996, koja govori o izboru Petrova nasljednika pape. Ova unutarnja obnoviteljska akcija, kao i naučiteljsko papino poslanje, čini samo jedan dio bogatog rada od kojega je sastavljen čitav pontifikat Ivana Pavla II.

Ovaj Papa je vrlo dobro shvatio Isusove riječi upućene Petru: *"Pa kad k sebi dođeš, učvrsti svoju braću"* (Lk 22,32). Ta misao neprestano prati Ivana Pavla II. na njegovim apostolskim putovanjima koju on izvršava kao Stijena i Glava Crkve. U njegovom poslanju neprestano lebdi Isusova riječ: *"jačati braću"* u vjeri. To pokazuju statistike: 13 enciklika, 9 adhortacija, deseci apostolskih pisama, 9 apostolskih konstitucija, mnoštvo poruka i govora. To je živi pokazatelj njegova pisanog služenja Crkvi i svijetu. Ako tome dodamo dosada 84 apostolska putovanja izvan Italije i oko 70 putovanja po Italiji, zatim posjete rimskim župama, audijencije srijedom i tolike izrečene nagovore o kršćanskim istinama, tri knjige: *"Ne bojte se!"* (Rim, 1982), *"Prijeći prag nade"* (Lublin, 1994), *"Dar i Otajstvo"* u povodu 50. godišnjice svećeništva (Krakov, 1996), onda

www.vkph.org.rs

vidimo koliko taj Papa osjeća svoju dužnost "jačati braću u vjeri". Za Papu je taj rad radost i život, briga za Crkvu, kršćanstvo i svijet. Papa vjeruje da mnoge probleme današnjeg svijeta može riješiti Evanđelje. Papa dobro zna da na svim geografskim paralelama čovjeka muče ista pitanja na koje samo on s Evanđeljem na usnama može dati i stvarno daje prave odgovore. Zato se papa ne smije zatvoriti u zidine Vatikana. On treba biti neprestani hodočasnik i najveći misionar suvremenog svijeta. On je toga i svjestan. Riječju, gdje god dođe i gdje ga žele, pomaže i pomiruje. U 84 pohoda izvan Italije susreo se s milijunima ljudi različitih religija, boja kože, jezika i kultura, uvijek s riječima mira i pravednosti. On brani pravo na život od samog začeca do prirodne smrti, a osuđuje civilizaciju smrti. Sva apostolska putovanja Ivana Pavla II. ključna su točka njegovog pontifikata, vrlo teška zadaća, ali i velika Papina radost.

Papa ekumenizma

Papa Ivan Pavao II. je papa ekumenizma. Ekumenizam je zadaća pred kojom Crkva ne može bježati. U svojoj enciklici *"Ut unum sint"*, Papa ističe da ekumenizam nije puki privjesak koji bi popunio praznine i rupe u djelatnosti Crkve. Ekumenizam organski pripada životu Crkve i njezinoj djelatnosti (br. 20). O 500. godišnjici rođenja Martina Lutera, Ivan Pavao II. je uputio pismo preko kardinala Willebrandsa 31. svibnja 1983. i tako pokazao da sudjeluje u tom jubileju. Posjetio je Svjetsko vijeće Crkava prigodom posjeta Švicarskoj od 12. do 17. lipnja 1984. U Poljskoj je posjetio luteransku crkvu u Skočovu 22. svibnja 1995, katedru u Canterburyju i poglavara Anglikanske Crkve za vrijeme pohoda Engleskoj od 28. svibnja do 2. lipnja 1982. U svojoj poslanici *"Na pragu trećeg tisućljeća"* Ivan Pavao II. piše: "Među grijesima koji zahtijevaju mnogo napora, pokore i obraćenja trebamo spomenuti i razmotriti one koji su prevagnuli na nekorist jedinstva, a Bog ga je i te kako želio za svoj narod" (br. 14). Zato Papa poziva biskupe da na sve načine podupiru ekumenizam.

U 20 godina plodnog pontifikata Ivan Pavao II. je osnovao Akademiju društvenih znanosti (1. siječnja 1994), Akademiju za život (11. veljače 1994) te Svjetski susret mladih i Susret s poglavarima država, osobito iz zemalja bivšega Istočnog bloka. Nastavio je započeto djelo Pavla VI, poruku mira za početak nove godine. Kao krunu 20. obljetnice svoga pontifikata, Ivan Pavao II.

O vjeri i razumu

U 20 godina plodnog pontifikata Ivan Pavao II. je osnovao Akademiju društvenih znanosti (1. siječnja 1994), Akademiju za život (11. veljače 1994) te Svjetski susret mladih i Susret s poglavarima država, osobito iz zemalja bivšega Istočnog bloka. Nastavio je započeto djelo Pavla VI, poruku mira za početak nove godine. Kao krunu 20. obljetnice svoga pontifikata, Ivan Pavao II.

predstavio je Crkvi i svijetu svoju novu encikliku, 15. listopada ove godine, "Vjera i razum". Svrha ove enciklike je "vraćanje povjerenja današnjem čovjeku u mogućnosti pronalaženja odgovora na njegove egzistencijalne zahtjeve, pozivu ljudskoj savjesti da se sučeli s temeljnim problemima postojanja i življenja te prepoznavanju Božje istine kao načela istine o čovjeku i cjelokupnom svijetu" (kardinal Ratzinger, na dan predstavljanja enciklike). Obrađujući temu vjere i razuma, ova enciklika tiče se svih ljudi, jer se u svakom čovjeku nalazi želja da upozna istinu i da nađe odgovore na temeljna pitanja postojanja.

Nekoliko dana prije objavljivanja svoje nove enciklike "Vjera i razum", u nedjelju 11. listopada, Papa je proglasio svetom mučenicu Tereziju Benediktu od Križa, karmelićanku, u svijetu poznatu Edith Stein, kao velikodušnu svjedokinju vjere. Sveta Edith Stein je živi primjer kako se vjera i znanost međusobno upotpunjuju u traženju istine. "Istina ima jedno ime: Isus Krist", (Papa u govoru na proglašenju svetom Edith Stein). Iskustvo Edith Stein, koja je iskusi-la što znače muke stoljeća poput našega, postaje primjerom svima nama. Samo iz ljubavi prema istini prihvatila je križ svojega naroda, svjesna da se do te istine dolazi samo preko patnje koja prihvaća patnju voljene osobe.

Neka svemogući Bog i Isus Krist, snagom Duha Svetoga, vodi i krijepi svetog Oca Ivana Pavla II. na svim apostolskim putovanjima, nadahnjuje ga u vođenju lađice Kristove Crkve na mirnom i uzburkanom moru ovoga života i neka ga dovede u sretnu luku vječnosti kamo on vjerom, nadom i ljubavlju ide.

PAPIN ŽIVOTOPIS

- Karol Jozef Wojtyła, koji je od listopada 1978. nakon što je izabran za papu, uzeo ime Ivan Pavao Drugi, rođen je u Wadowicama nedaleko od Krakowa 18. svibnja 1920.

- Njegovi roditelji, otac Karol, po zanimanju poljski vojni časnik, i majka Emilija rođena Kaczorowka, po zanimanju učiteljica, imali su dva sina: Edmunda i Karola. Majka pape Ivana Pavla II. umrla je 1929. godine, kad je malome Karolu bilo 9 godina. Njegov stariji brat Edmund, liječnik po zanimanju, umro je 1932, a otac Sv. Oca umro je 1941. godine.

- Karol Jozef Wojtyła primio je Prvu svetu pričest kad mu je bilo devet godina. Svetu potvrdu primio je u svojoj osamnaestoj godini. Srednju školu je pohađao u Wadowicama i maturirao 1938. godine. Iste godine na jagellonskom Sveučilištu upisao je dramski studij. Nacističke okupatorske snage zatvorile su Sveučilište 1939. godine i mladi Karol se morao zaposliti u rudniku gdje je radio od 1940. do 1944. godine. Potom je, da bi preživio i izbjegao deportaciju u Njemačku, promijenio posao i radio u kemijskoj tvornici u Solvayu. Godine 1942, osjetivši poziv za svećeničko zvanje, ušao je u sjemenište u Krakowu. Po završetku II. svjetskog rata, nakon što je ponovno otvoreno jagellonsko Sveučilište, Karol Wojtyła je na istom Sveučilištu nastavio studij teologije.

● Zaređen je za svećenika u Krakowu 1. studenoga 1946. godine. Po završetku teologije poglavari su ga poslali na specijalizaciju u Rim gdje je pod vodstvom francuskog dominikanca Garrigou-Lagrange-a doktorirao na temu vjere u djelima Sv. Ivana od Križa. Tijekom ljetnih ferija za vrijeme boravka u Rimu, obavljao je dužnost dušobrižnika za poljske emigrante u Francuskoj, Belgiji i Nizozemskoj. Po povratku u Krakow 1948. godine vršio je službu župnika u različitim župama Krakowa te u isto vrijeme obavljao dužnost kapelana na Sveučilištu gdje je po povratku iz Rima nastavio studij filozofije. Godine 1953. obranio je na lublinskom Sveučilištu doktorsku disertaciju na temu "Evaluacija mogućnosti pronalaska katoličke etike u etičkom sustavu Maxa Schelera". Na lublinskom Sveučilištu kasnije postaje profesor moralne teologije i društvene etike a iste predmete je predavao i na teologiji u Krakowu.

● Bilo mu je svega trideset i osam godina kad ga je papa Pio XII. imenovao naslovnim biskupom Ombija 4. srpnja 1958. Za pomoćnog krakowskog biskupa zaređen je 28. rujna 1958, a krakowskim nadbiskupom postao je 13. siječnja 1964. Tri godine kasnije, 26. lipnja 1967. papa Pavao VI. imenovao ga je kardinalom.

● U noći 16. listopada 1978. izabran je za poglavara Katoličke Crkve te je na papinsku službu ustoličen 22. listopada 1978. uzevši ime Ivan Pavao II.

● U papinskoj službi vrlo brzo je pokazao da je osoba koja znade oslušivati. Proveo je gotovo čitav svoj život sučeljen s marksističkim ateizmom, pa je imao posebnu ulogu u povijesnom silasku sa scene marksističke ideologije.

● Tijekom svoga mandata u gotovo svim sferama potvrdio se kao jedan od najjačih duhovnih autoriteta dvadesetog stoljeća. Objavio je 12 enciklika, deset apostolskih nagovora, deset apostolskih konstitucija i 37 apostolskih pisama. Godine 1983. odobrio je Kodeks kanonskog prava. Krajem 1992. godine (7. prosinca) promovirao je novi Katekizam Katoličke Crkve. Sveti Otac je izdao dvije knjige: "Prijeći prag nade" (u listopadu 1994) i "Dar i misterij: povodom 50. obljetnice moga svećeničkog ređenja" (u studenom 1996).

● K tomu je papa Ivan Pavao II. papa koji je najviše putovao svijetom šireći Božju riječ i zalažući se za slobodu naroda i nacija. Do sada je poduzeo 83 pastoralna pohoda izvan Italije i 131 u samoj Italiji. Kao rimski biskup posjetio je 274 rimske župe od sveukupnih 328. Sveti Otac Ivan Pavao II. predsjedao je na 110 svečanosti beatifikacije i 34 svečanosti kanonizacije. Tijekom svoga mandata proglasio je 803 blaženika, 279 svetaca. Predvodio je sedam konzistorija i imenovao 157 kardinala. Sazvao je pet plenarnih sastanaka kardinalskog zbora. Od 1978. godine do danas papa Ivan Pavao II. predsjedao je na 12 sinoda: pet redovitih (1980, 1983, 1987, 1990, 1995), jednoj izvanrednoj (1985) i šest specijalnih (1980, 1991, 1994, 1995, 1997. i 1998). Sveti Otac je održao više od 1.000 sastanaka i audijencija s političkim osobama, uključujući i 36 službenih posjeta svjetskih državnika, te preko 500 audijencija i sastanaka s predsjednicima država te više od 177 audijencija i razgovora s premijerima različitih država.

/Objavljeno na WEB stranici/

U SUSRET BISKUPIJSKOJ SINODI

Andrija Kopilović

ŽUPA - ŽIVA CRKVA

Naša Biskupijska sinoda je u toku. U zajednici svećenika i pastoralnih suradnika, pa i šire, raspravlja se i razmišlja o sinodalnim temama. Nakon teme o evangelizaciji u prošlogodišnjoj Danici smo obradili temu o katehizaciji. Sada je u toku rasprava o pastoralu mladih i započela je rasprava o temi krštenja. Tako Biskupijska sinoda polako, ali sve dublje ulazi u otajstva Crkve i u svom završnom dijelu će dati veliki doprinos obnovi crkvenosti u našoj mjesnoj Crkvi.

Na ovom mjestu objavljujemo članak koji na svoj način doprinosi općoj tematici Sinode. Radi se o predavanju koje je održano u povodu proslave jubileja župe sv. Terezije u Subotici. Naime, župa kao osnovna stanica Crkve je nositeljica cjelokupne sinodalne obnove, pa je ovaj članak prikladan i kao pouka i kao razmišljanje i kao ponuda za izgradnju crkvenosti sa svim elementima župe kao zajednice, onako kako je vidi suvremeni pastoral i nauka Drugog vatikanskog sabora. Predavanje prenosimo u cijelosti.

Uvod

Slaveći ova dva značajna jubileja župe i župne crkve u Subotici, uz poglede u prošlost, čini mi se prikladnim i jedno predavanje koje izražava sadašnje teološko shvaćanje i stvarnost župe i župske zajednice kao najosnovnijeg oblika žive Crkve. Ova tema je teološko-pastoralna i sociološko-područna. Po svojoj naravi ova tema zahtijeva više istraživanja i predavanja, te ovaj referat ne želi biti iscrpan ni sveobuhvatan. On stavlja naglasak na teološko-pastoralni vidik, manje na juridički, a sociološko-područna pitanja ćemo namjerno zaobići.

I. Župa kao osnovna zajednica Crkve kroz povijest

Iz apostolskih vremena naslijedili smo crkvenu zajednicu kao "Ecclesia domestica", tj. Crkva u kući. Temeljna oznaka apostolskog vremena je zajednica vjernika koja se okuplja snagom vjere oko stola zajedništva u Službi Riječi

i Svetih Otajstava. Ona je svjesna prisutnosti Gospodina Isusa i svjesna je svog misionarskog poslanja, stoga se okuplja u pojedinoj kući doživljavajući sebe kao zajednicu vjere u snazi Duha Svetoga. Ona je "nabijena" karizmatički i raspoložena služiti svima i tako ispuniti zapovijed Isusovu a to je nastavak njegovoga djela. O obliku života prve kršćanske zajednice imamo obilje materijala u otačkoj literaturi. Od najranijih vremena nazire se služba prezbitera, đakona i episkopa. Vrlo je teško razgraničiti u apostolsko vrijeme nadležnosti pojedinih službi, ali se zasigurno može tvrditi sljedeće: zajednica je konstituirana i funkcionira po principu tijela. Pojedinoj skupini predsjeda prezbiter - predstojnik. U svakoj zajednici je više prezbitera koji čine prezbiterij, a njih objedinjuje nadglednik, tj. biskup. Njegova služba je poglavarska ali ne u današnjem smislu riječi nego je objedinitelj, nadahnitelj i učitelj koji s prezbiterijem predsjeda i okuplja crkvenu zajednicu. U zajednici su mnogi đakoni i drugi službenici koji su zaduženi za konkretna područja rada. Ne može se govoriti drugačije nego o mjesnoj Crkvi, stoga se i u literaturi susreće izričaj: Crkva u Korintu, Crkva u Efezu, Crkva u Laosu, itd. **Crkva je zajednica vjernika, prezbitera, đakona i drugih službenika na čelu sa biskupom.** Svaka je, dakle, mjesna Crkva i biskupska. Biskupija kao pojam ne postoji, pogotovu ne u današnjem smislu. U najranijim vremenima uz karizmatičko-mistično poslanje mjesne Crkve tu i tamo se nazire i juridičko, ali samo u smislu pastoralnog djelovanja a ne u strogom smislu pravno. Prateći povijest do konstantinovskih vremena nailazimo na razvoj unutarnjeg ustrojstva Crkve bogatog pastoralom ali i razgranavanjem definicija pojedinih službi u Crkvi. No, u to vrijeme još ne postoji Crkva kao zajednica koja bi bila drugo nego biskupija. Konstantinovski preokret imao je za karizmatičko-duhovno područje dalekosežne, nažalost, negativne promjene prema organizaciji juridičkoga i teritorijalnoga poimanja Crkve. Biskupi se naglo izdižu iznad ostalog klera, obdareni carskim privilegijima i nerijetko zaduženi carskim službama čisto državničke naravi. Kler ostaje na čelu crkvene zajednice u čisto pastoralnom smislu makar je i on izdignut privilegijima iznad ostalih vjernika. U to vrijeme i u tom procesu dolazi do oblikovanja mjesnih Crkava. To su zajednice vjernika teritorijalno određene. Na čelu je prezbiter ili prezbiteri u zajedništvu s biskupom koji čine sada u pravom smislu župu koja je samo otajstveno povezana s biskupom. Karizmatički duh se polako gubi a dosta raste juridičko poimanje i ponašanje. Ne smijemo previdjeti da su još stoljećima mjesne Crkve bile izuzetno bogate karizmatičkim darovima organizirane u duhu starokršćanske oltarske zajednice, ali prema srednjem vijeku polako raste hramska zajednica koja posve potiskuje "domaću Crkvu" i "oltarsku zajednicu". U feudalnom vremenu biskupska služba je skoro u cijelosti izgubila svoje čisto pastirsko poslanje te je poprimila područno-društvenu ulogu koja je često u suradnji ili u službi i veće društvene zajednice - a to je država. Biskupi su redovito i državni službenici ili bar uživaju povlastice državnih glavara. Tada nastaje veliki raskorak između nižega i višega klera a župa je čisto teritorijalno-juridička tvorevina na čijem čelu sada već stoji pojedini prezbiter koji svoju službu vrši u ime biskupa. Tako nastaje pojam da je župnik pastir u ime biskupa u određenom dijelu biskupije a pastoralni rad obuhvaća poslanje, koje je doduše ostalo uvijek božansko, ali poprima

juridičke oblike življenja te se karizme polako gase. To je vrijeme izgradnje Crkve kao **organizacije**. Gotovo potpuno se gubi iz vida Crkva kao **organizam**. Jasno, gube se polako i sve ostale službe u Crkvi, te ona postaje društvo uređeno po zakonitostima ondašnjeg svjetovnoga društva. Sveti Augustin, želeći spasiti duhovnu narav Crkve, ovu organiziranost proglašuje božanskom i zaželio ju je vidjeti izgrađenu kao "societas perfecta" - savršeno društvo.

Ne želimo zalaziti u raspravu o župi u srednjem vijeku, ali se nazire da je ona uz dimenziju duhovnoga dobrano ovozemaljska stvarnost podvrgnuta svim negativnostima promjena, utjecaja, ucjena i padova - svega onoga što je društveno-politički prolazno i promjenljivo. Za bolje razumijevanje pokušajmo shvatiti župu u novom poimanju Crkve, prema nauci II. vatikanskog sabora.

Već je Pijo XII. u enciklici "De mystici Corpore Christo" temeljito pokazao na uvijek prisutnu, ali koji puta potamnijelu istinu da je Crkva po svojoj naravi organizam a ne samo organizacija, kako je to srednjovjekovna teologija ili barem pastoral dopuštao. Prvi vatikanski sabor u XIX. stoljeću nije uspio do kraja izreći svoju nauku o Crkvi jer je nasilno bio prekinut. Ta tema je čekala vremena II. vatikanskog sabora kada je temeljito iznešena dogmatska nauka o Crkvi u dokumentu "Lumen Gentium" - "Svjetlo naroda". Uz ponovljene biblijske pojmove Crkve obrađena su osobito tri: prvi "Crkva kao mistično Tijelo Kristovo", drugi "Crkva kao Božji narod" i treći, što je zapravo posve novi pristup, "Crkva kao sakrament Krista". Teologija se u cijelosti vraća prapočecima i izdiže ono što je u Crkvi najbitnije a to je njezino karizmatsko-spasenjsko-pastoralno-misijsko poslanje. Sva tri pojma su građena na temeljnom pojmu zajednice vjere, kao živog organizma komu je duša sam Duh Sveti. Na neki način se može reći da se piramidalni oblik Crkve srušio a izgrađen je tzv. kružni oblik. Po ovom obliku u središtu crkvenoga života je Isus Krist, u koncentričnim krugovima su vjerske zajednice, više ili manje blize Kristu isključivo intenzitetom vjere, a Crkva je ta zajednica koja sve to objedinjuje službama u Crkvi kao što je služba biskupa, prezbitera, đakona i drugih službenika. Tako se moglo doći do dogmatske spoznaje da su svi članovi Crkve po dostojanstvu i pozivu na spasenje jednaki a razlikuju se po službama. I poslanje je svima jednako ali se razlikuje po načinu kako se vrši. Tako se ponovno Crkva defini- ra u biti kao zajednica vjernika pozvana i poslana nastaviti Kristovo spasi- teljsko djelo službom navješćivanja, posvećivanja i upravljanja Božjim darovi- ma koje sam Duh Sveti karizmatski dijeli svakom pojedincu za izgradnju zajednice. Crkva je u naše vrijeme, poslije apostolskih vremena, doživjela svoje vlastito izricanje iznutra na najrazumljiviji mogući način i oslobodila se mnogo toga što je baštinila kroz povijest od Konstantina Velikoga preko Karla i Otona do francuske revolucije. Možemo govoriti, dakle, o razvitku poimanja Crkve u vlastitom biću do teološke punine razumijevanja same sebe u naše vrijeme. Svjedoci smo, dakle, dosada najjasnijeg izričaja pojma Crkve u njenoj povijesti. Iz toga izričaja je mogao nastati i novi teološko-pastoralni pristup poimanja župe.

II. Zajedništvo vjernika unutar jedne biskupije

Najprije ćemo pokušati dati etimološki odgovor na postavljeno pitanje - što je župa? Riječ župa u svom grčkom originalu glasi "paroikia". Nikla je iz korijena "oikia" ili "oikos" (oikon) - kuća, dom, a "paroikia" je naselje, susjedstvo, nastamba, privremeni boravak, stan stranca. Riječ je u Bibliju ušla najprije u obliku "paroikos" (paroikon) - susjed, nasljednik, pridošlica, stranac, prolaznik. Tako je npr. Abraham "paroikos" u zemlji egipatskoj i židovskoj. Grčki korijen su u svojim jezicima zadržali gotovo svi europski narodi: Rimljani (parochia, paroecia), Talijani (parrocchia), Francuzi (paroisse), Španjolci (parroquia), Englezi (parish - periš), Nijemci (Pfarre, Pfarrei), Srbi (parohija) itd. Odakle naš hrvatski izraz "župa"? Od praslavenske riječi "župa", što u svom profanom značenju hoće reći: zemlja okrenuta suncu, blaga i pitoma podneblja, nastanjena zemlja uopće, skupina ljudi povezanih krvlju i blizinom (rod, pleme), upravo područje stare hrvatske države (kao u Njemačkoj "Gau"). U staroj Hrvatskoj na čelu župe ili županije stajao je župan (vlastelin, kraljev vazal). Kasnije je župan bio upravitelj gospodarskog imanja, glavar seoskih općina, član crkvene uprave ili starješina bratovštine. Poslije pokrštenja Hrvata u župi se razvio još jedan novi - duhovni i vjerski - autoritet: župnik. On je duhovni otac i kršćanski pastir župe. Crkveni pandan županu. Za razliku od grčkog pralika hrvatska župa više naglašava zemaljsku domovinu. U njoj je izraženo jedinstvo geografskog, društvenog i političkog života starih Hrvata s jedne strane i vjersko-kršćanskog nastrojenja našeg naroda s druge strane. U župi je povezan princip teritorijalnosti i susjedstva s pečatom crkvenosti. Ovo sam smatrao važnim kao uvod za poimanje župe u jezičkom i pastoralnom smislu tijekom povijesti. Međutim, u daljem razmišljanju imajući spomenuto pred sobom, govorit ćemo o župi kako ju definira II. vatikanski sabor. Najkraća definicija je izrečena i prenešena u knjigu Crkvenog zakonika u kanonu 515 - par. 1. Ona glasi: **"Župa je određena zajednica vjernika trajno ustanovljena u partikularnoj Crkvi, za koju je pastirska briga, pod vlašću dijecezanskoga biskupa, povjerena župniku kao njezinu vlastitom pastiru"**. A u kanonu 519. župnika definira na sljedeći način: **"Župnik je vlastiti pastir povjerene mu župe koji vodi pastoralnu brigu za predanu mu zajednicu pod vlašću dijecezanskoga biskupa u čiji je dio Kristove službe pozvan, da za tu zajednicu obavlja službu naučavanja, posvećivanja i upravljanja uz suradnju i drugih prezbitera ili đakona i uz pomoć koju mu pružaju vjernici laici, prema pravnoj odredbi"**.

Pokušajmo analizirati ove definicije.

Župa je ponajprije zajednica vjernika i stvarno je u cijelosti mjesna Crkva. Ona ima vlastitog pastira i vlastito poslanje. Ona je znak života i uprisutnjuje Krista kao sakramentalni znak. U drugim pravnim odredbama govori se o Božjem narodu i njegovu poslanju. Ono što je bitno istaći u definiciji župe, iako juridičkoj, da je ona ipak teološko-pastoralna u elementima zajednice i elementima crkvenosti. A za župnika je vrlo važno uočiti, za razliku od prijašnjih definicija, da je on vlastiti pastir. Obavlja službu snagom sakramenta svetoga reda kojim participira na biskupovom pozivu. Vršiti službu naučitelja,

posvetitelja i upravitelja što je kroz duga stoljeća, pogotovu ovo zadnje, bilo za župnike izostavljano. Pojednostavljeno to znači da se Crkva u svojoj cijelosti događa onda kada se okuplja zajednica vjerujućih kojima predsjeda župnik kao vidljiva glava Crkve (koji mora biti u svjesnom zajedništvu s mjesnim biskupom), gdje se događa služba poučavanja kroz sve oblike navještaja riječi i to uz suradnju svih u zajednici, napose ostalih prezbitera, đakona i vjernika laika. Događa se cjelovita služba posvećivanja po sakramentima kojima je redoviti služitelj župnik u kojemu je, po nauci Sabora, prisutan Isus Krist kada predsjeda Otajstvima vjere. U toj zajednici se upravlja svim onim što je za posvećenje i djelovanje zajednice povjereno za puninu njezina života i poslanja. Unatoč toga što je župa sada određena teritorijalno-sociološki, rijetko personalno-nacionalno-obredno, ipak je sav naglasak stavljen na karizmatičko poslanje Crkve a to je posvećenje čovjeka. Crkva je izrekla sebe u okviru župe kao cjelovitu zajednicu što Sabor izriče s ona tri izričaja: Tijelo Kristovo, Narod Božji i Sakrament Krista.

Kao nikada u povijesti Crkva je na ovom Saboru izrekla samu sebe i na razini župe. U dogmatskom smislu otajstveno i cjelovito. Ako prihvatimo da je i župa mjesna Crkva, onda pred njom stoji sve ono poslanje koje Sabor određuje Crkvi, tj. misijsko, karitativno, društveno, i sve što je na izgradnju društva savršenijeg i boljeg, o čemu osobito govori pastoralna konstitucija "Gaudium et spes" - "Radost i nada". Tako je naukom Sabora premošćen jaz i nesporazum od umjetno nastalog sukoba božansko-duhovno i sociološko-juridičko, te možemo zaključiti: župa je stvarnost bitno nadnaravna, a samo u drugotnom smislu može biti predmet proučavanja prava i sociologije.

Subotička Danica (nova)

Druga je tvrdnja da je župa bitno crkvena ustanova te stoga spada u nadležnost crkvenog prava i teologije. No, Pavao VI. je pomirujući ove dvije teze još više istakao da je župa "prisutnost Krista" koji po svojoj naravi djeluje preko raznih službi da bi Bog i dalje svoju Crkvu izgrađivao kao vlastitu teofaniju, tj. kao prisutnost Otkupitelja, koja se odrazuje u kršćanskom životu župe. Time, dakle, nije zanijekana ni institucionalnost, ni vidljivost, ni prostorna, ni pravna strana, a najmanje su zaboravljeni ljudi u njoj. No, izdignuta je ta stvarnost u otajstveni red duhovnih blagodati što je najosnovnije poslanje i funkcija župe. Dapače, župa je biskupija u malom. Najprikladniji je oblik pastoralnog i apostolskog djelovanja i najbolji način okupljanja jedne ljudske skupine povezane istom vjerom i prostorom. Zaključimo ovaj dio s četiri tvrdnje: prvo, župa je zajednica kršćanskih vjernika; drugo, ta zajednica ima vlastitoga predstojnika - župnika; treće, ta zajednica ima vlastito tlo pod nogama gdje živi i djeluje a to je teritorij; i četvrto, ta zajednica ima svoj liturgijski prostor okupljanja, a to je župna crkva.

III. Župa budućnosti

A kakva budućnost čeka katoličke župe? Odgovor može glasiti ovako: onakva kakvu će imati i cijela Katolička Crkva. Stanje župe zavisi o zdravlju čitave Crkve, čiji je ona samo dijelak. Kakva Crkva - takva i župa. No, jednako je moguće reći i ovako: kakva župa - takva i Crkva. Sudbina sveopće Crkve, naime, zavisi također i o sudbini mjesne Crkve, tj. njezinih sastavnih organa. Dijalektika tijelo-organi-stanice i ovdje je na djelu. Istim organizmom ravnaju i jednake zakonitosti. Prema tome je za nas vrlo važno pitanje: kakva će biti budućnost Crkve na pragu XXI. stoljeća?

Proces decentralizacije, koji je započeo s II. vatikanskim saborom, nastavlja se i dalje. Suviše monolitna Crkva je shvatila da je njezina sudbina vezana na mjesne Crkve i da se u njima zapravo i stvara. Stoga je svoju pažnju i poglede usmjerila lokalnim kršćanskim zajednicama. Decentralizacija opće Crkve nastavit će svoj put do svih, i najmanjih, crkvenih tijela na terenu. Čim je Crkva shvatila da je ona narod Božji, okrenula se svome puku (mnogi vole reći "svojoj bazi") i osluškuje njegov glas (vox populi - vox Dei). Time je stupilo na scenu i načelo supsidijarnosti. Sve što može učiniti niži organ, ostaje u njegovu području djelovanja. Viši će organ uskočiti kao pomoć i nadopuna tek onda kad je bazna zajednica nemoćna ili se ne zna snaći. Stoga se od župe unaprijed očekuje više snalažljivosti, samoinicijative i poduzetnosti. Neće trebati samo čekati na komandu iz biskupijske ili rimske centrale. Jedan od osnovnih putova je svakako dijalog sa svim kršćanskim zajednicama. Unatoč širenju sekularizacije, raste religioznost, kako tvrde sociolozi, samo pod vidom Krist "da" a Crkva "ne". Stoga će župa morati biti u odnosu što autentičnijeg svjedoka živoga Krista koji je najprepoznatljiviji u dvorbi najpotrebnijih kako u duhu tako i u društvu. Zato su djela ljubavi najvažnija. Ako se župa u tom ne obnovi, potonut će. Crkva mora biti svjesna da je u isto vrijeme i Crkva za narod i Crkva narod i Crkva u narodu. Od modernog društva baš u službi narodu, Crkva puno toga mora učiti, ali mora ostati uspravna, jasna i nekompromi-

tirana. Stoga će župa XXI. stoljeća više biti zajednica ljubavi, uslužnosti, bratstva i kolegijalnosti. U njoj će se izbjegavati dvije krajnosti: ona populizma i ona elitizma. Župa treba i jedno i drugo ali u razumnoj ravnoteži. Bez elitnih kršćana i hijerarhijskog vodstva ona bi se razvodnila, ili bi se pretvorila u sektu izabranika kad ne bi u svom krilu našla dovoljno prostora za čitav Božji narod, osobito one najmanje i najslabije.

Nadalje, u župi će biti sve angažiraniji vjernici - laici. Idealna župa nije ona koja je klerom opskrbljena, nego ona koja je laički angažirana i u kojoj se svi vjernici poistovjećuju sa svojom Crkvom i za nju osjećaju odgovornost. Vjernici postaju subjekt apostolata a ne samo objekt kleričkog pastorala. Župa je mjesto komunikacije među svim udovima, i u odnosu župnik - župljani i u odnosu župljanin - župljanin.

Zaključak

Na pragu trećeg milenija za kršćansku župu vrijedi isto načelo kao za onu iz prvog stoljeća kršćanske ere - okupiti za bolje - otkupiti. Spasavanje ljudi posredstvom Krista ostaje njezin glavni zadatak za sva vremena. Ono označuje brigu za duhovno dobro čovječanstva u prvome redu. No, suvremena je župa osjetljiva i za svaku vrstu dobra, za duhovno kao i za tjelesno, za materijalno i socijalno. Ona nudi integralno spasenje integralnome čovjeku. Spas je nedjeljiv. Stoga će Crkva sudjelovati na oslobađanju ljudi od svih mogućih zala što im prijete: rasnog ugnjetavanja, klasnog izrabljivanja, društvenih nepravdi, nacionalnih potlačivanja, ekološkog upropaštavanja, čudorednog kvarenja, ideološkog zasljepljivanja, nuklearnog naoružavanja, biogenetskog manipuliranja i svih ostalih prijetnji životu, miru, pravdi i slobodi. Kulturno, socijalno i karitativno djelo sastavni je dio njezina zemaljskog poslanja. "Opcija za siromahe" potječe od Krista i ostaje trajni zadatak svake kršćanske zajednice.

Radno načelo suvremenih katehetičara i propovjednika glasi: valja prihvatiti ili "zgrabiti" ljude ondje gdje se nalaze. Potpuno ispravno. Valja im pristupiti onakvima kakvi jesu, ali je zadatak župe da ih ne ostavi onakvima kakvim jesu, nego da ih učini boljima. Njezino je poslanje baš u tome da ih ne ostavi ondje gdje ih nađe, nego da ih vodi onamo kamo bi trebali ići. "Sempre piu, sempre meglio", govorio je Pio XII. U tom se poslu moraju založiti svi kršćani, laici ništa manje nego klerici. U osvit trećeg milenija kršćanstva župa će počivati na udruženom radu čitavog naroda Božjega, klera i laika.

Nosilac pastorala je **župnik**, pred kojim stoji veliki zadatak izazovan i zahtjevan. On će biti:

poučljiv čovjek (ne samo učitelj), otvoren Duhu, poukama povijesti i znakovima vremena, uvijek spreman na nove spoznaje i potrebne promjene, prorok koji gleda u budućnost, vizionar boljega svijeta.

Kao vizionar bit će sposoban da upozna suvremene religiozne i društvene trendove, te da na vrijeme uoči nove pravce razvoja i napretka. Ni u kojem slučaju neće biti "laudator temporis acti".

Neće biti ni reakcionar ni progresist, niti će se dati zarobiti u mreže bilo

koje ideologije. Iz tradicije će zadržati sve što je bitno, evanđeosko i dobro, a otvorena će srca prihvatiti sve novo ako je pozitivno za vjeru i korisno za ljude. **Vrednote se ne mjere vremenom, one su vječne.**

Bit će stalno prisutan u župi, u svom vremenu, među ljudima, suputnik svoga naraštaja, ali uz uvjet da se znade savjetovati, surađivati s drugima, poštivati laike i stvoriti jezgru suradnika (ekipni rad).

Ne smije živjeti na lovorikama prošlosti, mora zasukati rukave, smjelo, ustrajno i požrtvovno raditi pogledom uperenim u nebo i u budućnost. Raditi i živjeti u vjeri i nadi.

"Non datur saltus in natura. Non datur etiam in Ecclesia." Stoga će novi župnik posjedovati sve odlike staroga, ali će se truditi i oko novih kvaliteta, tj. bit će i nadalje:

pastir, ali u službi stada, diakonos;

otac, ali bez paternalizma, brat sviju;

učitelj, ali koji još uvijek uči i daje se poučiti, učenik Kristov;

liturg, ali koji poštuje svećeništvo svih vjernika.

Nema župe, nema bez novog župnika!

LITERATURA

1. Dokumenti II. vatikanskog sabora
2. Zakonik kanonskog prava
3. Vjera mladih i župska zajednica - Zbornik radova X. i XI. KLJŠ, KS, Zagreb 1992.
4. Crkva u svjetlu teologije, arhitekture i umjetnosti, Zadar 1996.
5. *Živan Bezić: Suvremena župa*, Makarska 1987.

OČE NAŠ...

Oče,

Stvoritelju,

Izvore od kojega sve potječe,

Oče svih nas,

Oče svakog čovjeka,

Oče čitave prirode,

Oče svakog detalja moga života,

Oče moje budućnosti,

Oče naš...

EVO ME...

Vodi moj život,

vjerujem da me voliš,

raspolaži mojim životom,

raspolaži i mojom smrću,

raspolaži mojim grijesima,

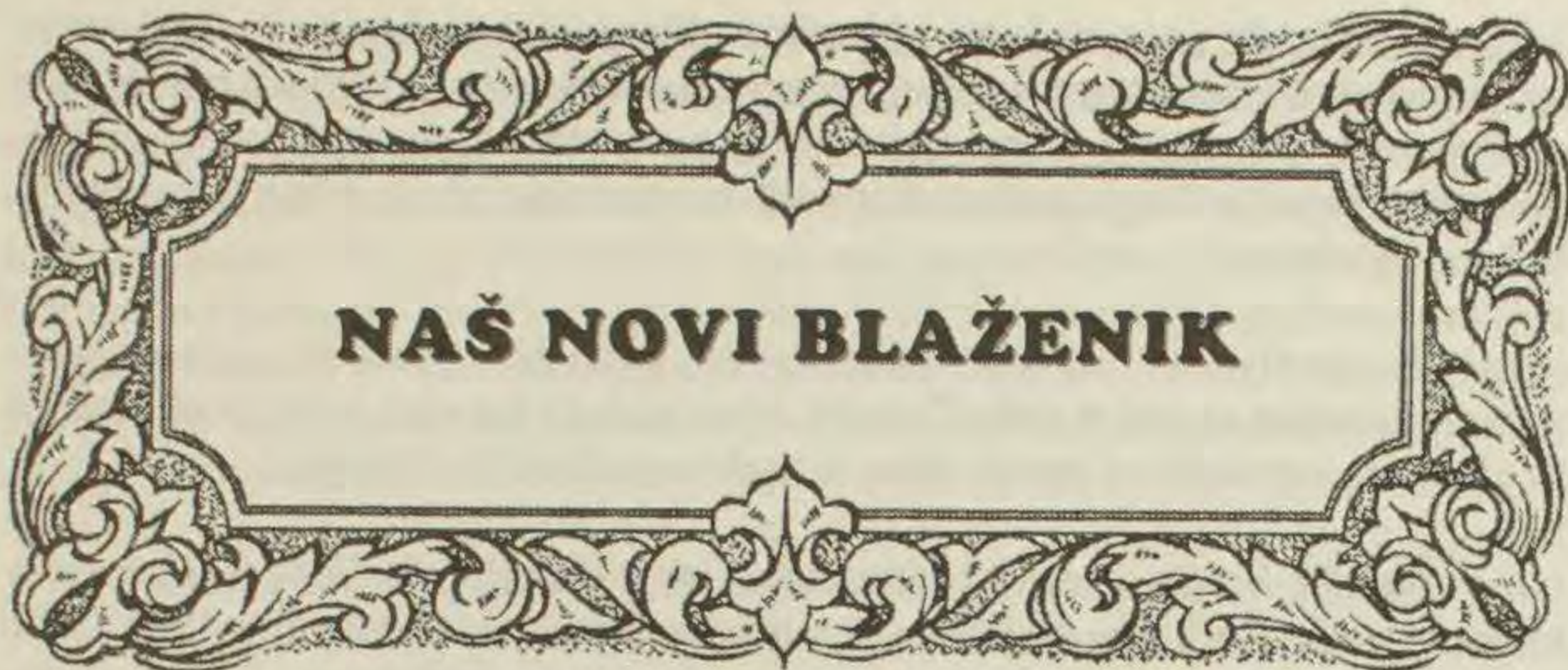
raspolaži mojom vječnošću.

Tvoja volja neka se ispunja

Tvoju volju provedi u mome životu.

jer, Ti me voliš.

Tomislav Ivančić

NAŠ NOVI BLAŽENIK

Franjo Ivanković

ŽIVOTNI PUT NAŠEG NOVOG BLAŽENIKA KARDINALA ALOJZIJA STEPINCA

Protekla 1998. godina bit će upisana zlatnim slovima u povijesti Crkve u Hrvata. Poslije pola stoljeća konačno se saznala prava istina o jednom od najsvijetlijih likova Crkve na našim prostorima. Prošlo je pola stoljeća od osude zagrebačkog nadbiskupa kardinala Alojzija Stepinca. Padom komunizma u Europi konačno se moglo otvoreno progovoriti i o onim osobama koje su od pojedinih režima bile osuđene kao "najveći zločinci". Odmah poslije Drugog svjetskog rata u mnogim komunističkim zemljama bili su upriličeni namješteni sudski procesi protiv mnogih uvaženih crkvenih osoba. Crkvu se htjelo prisiliti da postane vjerna vršiteljica svega onoga što je od nje tražio novi komunistički režim. U tim najtežim godinama na čelu Katoličke Crkve u Jugoslaviji bio je zagrebački nadbiskup Alojzije Stepinac. Njega se htjelo slomiti i prisiliti ga na blisku suradnju s novom vlašću. Budući da na to nikako nije htio pristati, morao je "odgovarati pred narodom". Bilo je i planova da ga se ubije, ali se vlast bojala reakcije savezničkih zemalja. Zato je odlučeno da ga se po kratkom postupku osudi na 16 godina strogog zatvora. Nova vlast htjela je pokazati kako joj se svi moraju pokoravati, a onaj tko to ne želi, čeka ga ista sudbina kao i nadbiskupa Stepinca.

U proteklih pola stoljeća o kardinalu Stepincu smjelo se pisati u javnim glasilima samo u najgorem svjetlu. O njemu se smjela samo izricati laž i kleвета. Računalo se da će istina o našem novom blaženiku biti posve zatrta. Međutim, dogodilo se suprotno: konačno se saznala prava istina o kardinalu Alojziju Stepincu.

Tko je stvarno naš novi blaženik i što je za života učinio, saznat ćemo na ovih nekoliko stranica naše Danice. Vjerujem da će vam ovaj tekst pomoći da steknete ispravniju i jasniju sliku o blaženom Alojziju Stepincu.

Alojzije Stepinac potječe iz uzorne katoličke obitelji. Otac mu se zvao Josip, a majka Barbara. Alojzijev otac Josip ostao je rano udovac s troje male djece. Josip se drugi put oženio uzornom djevojkom Barbarom i s njom imao osmero djece. Alojzije je bio peto dijete Josipa i Barbare Stepinac. Dana 8. svibnja 1898. godine rodio se Alojzije-Viktor Stepinac. Josipu je posebno stalo da mu djeca budu odgojena u zdravom kršćanskom duhu i zato je bio vrlo zahtjevan. Alojzijeva majka posebno se isticala u pobožnosti prema Majci Božjoj. Tu svoju pobožnost majka je prenijela i na svoju djecu.

U mladim godinama svoga đačkog života Alojzije se ističe kao uzoran i marljiv učenik. Majka Barbara u srcu je njegovala želju da joj sin Alojzije postane svećenik i na tu nakanu je revno molila i postila. Za tu majčinu želju Alojzije je saznao tek kada je zaređen za svećenika.

Godine 1909. Alojzije se upisao u školu u Zagreb. Za veće blagdane išao bi kući i svaki puta ponio nešto svojoj braći i sestrama za poklon. Njegove su ga kolege posebno poštivale. Izbijanjem rata 1914. godine mijenja se i Stepinčev životni put. Otišao je u sjemenište s nakanom da maturira naredne godine. Sa svojim vršnjacima odlazi u rat. Bilo mu je savjetovano da zbog životne opasnosti ne ide u vojsku, ali on je vjerovao u Božju providnost i zaštitu. Pohađao je oficirski kurs na Rijeci i poslije bio poslan na talijanski front. U velikoj bitki na Piavi Stepinac je danima gledao smrti u oči. Mnogi od njegovih kolega bili su ranjeni i ubijeni. Alojzije je shvatio da, ako preživi, to će biti pravo Božje čudo. U austrijskoj vojsci vladao je nered. Izgubljena je značajna bitka zbog jednog izdajnika. U tom metežu zatvoreni su mnogi vojnici i oficiri. Tako su i Stepinca stavili u zatvor. Netko je pokupio Stepinčeve dokumente dok se kupao u Piavi misleći da se utopio. Tako je njegovim roditeljima stigla vijest da je mrtav. Ipak, Stepinac je uspio kasnije preko Crvenog križa javiti svojim da je živ ali se nalazi u zatvoru. Otpuštanjem iz zatvora Stepinac je bio upućen na ratište u Solun. Kapitulacijom i raspadom Austro-Ugarske završava ratni metež. Godine 1919. Stepinac je bio demobiliziran i vratio se u rodni Krašić. Naknadno je dobio čin višeg rezervnog oficira.

Alojzije nije nastavio sjemenište, koje je morao prekinuti zbog rata, nego odlazi u Zagreb i upisuje se na Agronomski fakultet. Ubrzo se razočarao i prekinuo studij. Vratio se u svoj Krašić radeći na očevu imanju.

Alojzije Stepinac konačno otkriva da je za njega svećenički poziv. Godine 1924. javlja se svom nadbiskupu Antunu Baueru i on ga šalje na školovanje u Rim. Zbog svoje starije i ozbiljnije dobi lako je prebrodio sve krize za vrijeme školovanja u Germanicum u Rimu. Za sedam godina završio je studij i 26. listopada 1930. godine primio sveti red svećeništva. Stepinac je položio sve ispite i postigao doktorat iz filozofije i teologije. Naredne godine vratio se u Krašić i stavlja se na raspolaganje svom nadbiskupu. Mladu misu slavio je 19. srpnja 1931. godine u rodnom mjestu. Na toj misi propovijedao je mons. Josip Lončarević koji je Stepincu otkrio da je za njega svećeništvo.

Mladi svećenik Stepinac želio je ostati na selu, ali mu je nadbiskup Bauer povjerio službu ceremonijara i tajnika nadbiskupije. U slobodnom vremenu rado je pomagao svojim kolegama u pastoralnom radu. Držao je duhovne vježbe mladima i na poseban način brinuo se o siromasima. Na Stepinčevo zauzimanje nadbiskup Bauer utemeljuje 1931. godine dobrotvornu ustanovu "Caritas". Sjedište je prvo bilo samo u Zagrebu, a kasnije se osnivaju centri i u drugim većim gradovima i mjestima kako bi se pomoglo siromasima. Svojim novcem rado je pomagao školovanje studenata.

U posebno osjetljivim pastoralnim problemima nadbiskup Bauer povjerala Stepincu najteže zadaće. Sve je ispunjavao u jednostavnosti i strpljenju. Tako je bio poslan u Samobor i kasnije u Zelinu gdje su bile posebno neugodne situacije. Vjernici su se jednoglasno pobunili protiv nadbiskupove odluke da im premjesti župnika. Stepinac je strpljivo smirivao duhove i konačno umirio vjernike.

Tridesetih godina već se počelo razgovarati tko bi mogao biti nasljednik nadbiskupa Bauera jer je on navršavao kanonsku dob kada mora podnijeti molbu za razrješenje nadbiskupske dužnosti. Mnoge kandidate nije prihvatio sam kralj Aleksandar Karađorđević. Neke kandidate nije prihvatio ni Papa. U mladom svećeniku Alojziju Stepincu nadbiskup Bauer gleda svog nasljednika. Budući da je Stepinac tek navršio 36 godina života i tek je 3 godine svećenik, potrebno je pribaviti dozvole iz Rima. Nadbiskup Bauer je tražio dozvolu od kralja Aleksandra za imenovanje Stepinca koadjutorom. Kralj je prvo prihvatio nadbiskupovu molbu, ali ju je kasnije opovrgao. Nadbiskup Bauer osobno je posjetio kralja i tražio da ispoštuje prvotnu odluku, što je kralj i učinio.

Konačno, 29. svibnja 1934. godine stigao je brzojav iz Rima o imenovanju Stepinca zagrebačkim nadbiskupom koadjutorom s pravom nasljeđivanja. Vijest se brzo proširila cijelom nadbiskupijom. Mnogi su bili iznenađeni da je mons. Alojzije Stepinac, tako mlad svećenik, imenovan novim nadbiskupom. Za biskupa je posvećen u Zagrebu 23. lipnja 1934. godine.

Alojzije Stepinac počinje djelovati kao nadbiskup u posebno složenim uvjetima. U svijetu vlada teška ekonomska kriza. Među narodima su velika previranja. U Beogradu je potpisan i kasnije odbačen Konordat između Svete Stolice i Jugoslavije. Pored svih tih poteškoća Stepinac poduzima akcije oko

izgradnje osam novih crkvi u Zagrebu. U Zagreb su doselile mnoge redovničke zajednice. Organiziraju se mnoga hodočašća i obnove na teritoriji cijele nadbiskupije.

Izbijanjem Drugog svjetskog rata u cijeloj Europi zavladao je nasilje. Milijuni ljudi su izgubili živote. Cijela teritorija Zagrebačke nadbiskupije nalazi se u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj. Kroz četiri ratne godine nadbiskup Stepinac bio je u posebno teškim uvjetima. Otvoreno se suprotstavljao nasilnom prelazu nekatalika na katoličku vjeru. Zauzima se za progonjene. Zbog svojih dobronamjernih kritika nije bio u milosti kod službenih vlasti u NDH-a. Stepinac se osobno zauzeo da bude pušten iz zatvora pravoslavni episkop u Zagrebu g. Dositej. Stepinčeva propovijed, koju je održao 31. 10. 1943. godine pred zagrebačkom katedralom, bila je tajno umnožavana i čitana među partizanima. Tom prigodom, kao i u drugim prilikama, osobno se zalagao za prava svakog čovjeka bez obzira na njegovu vjersku, nacionalnu i rasnu pripadnost. Stepinac je bio na počasnom mjestu, uz Bakarića i druge visoke dužnosnike, kada su partizani svečano ušli u Zagreb.

Završetkom ratnih stradanja započinje najtamnije i najteže vrijeme. Mnogi nedužni svećenici, redovnici i redovnice, civili, bili su odvedeni bez traga. "Narodna vlast" sudila je kome god je htjela i za što god je htjela. Oni koji nisu prihvaćali komunistički režim bili su narodni neprijatelji i trebalo ih se riješiti. U takvom vremenu ludila i bezboštva montirani su mnogi procesi uvaženim osobama. Ni nadbiskup Stepinac nije očekivao ništa bolje. Bio je svjestan što ga čeka. Uhapšen je u ranim jutarnjim satima u svom nadbiskupskom dvoru 18. rujna 1946. godine na nalog javnog tužitelja Jakova Blaževića. Radilo se ubrzano na "prikupljanju dokaza" tako što su se pokušali naći lažni svjedoci koji bi oklevetali kardinala Stepinca. Oni koji to nisu htjeli, bili su ubijeni. Po Zagrebu su prisilno prikupljeni potpisi od radnika kao dokaz da je Stepinac zločinac. Oni koji bi odbili potpisati, izgubili bi radno mjesto i bili stavljeni na "crnu listu".

Koji su razlozi naveli novu komunističku vlast da nadbiskupa Stepinca stavi na optuženičku stolicu? Zašto to nije učinjeno odmah po završetku rata, nego tek poslije više od godinu dana? Neke činjenice navode na manjkavosti. Ako je Stepinac stvarno bio zločinac, kako su oni tvrdili, zašto se čekalo toliko vremena da bi mu se sudilo?

Najžešći napadi na Stepinca i cijelu Katoličku Crkvu započeli su poslije pastirskoga pisma koje su uputili svi biskupi Jugoslavije sa svog zasjedanja u Zagrebu 1945. godine. U svom pismu biskupi jasno upozoravaju na sve manjkavosti i zablude koje nudi nova komunistička vlast. U pismu se osuđuju sva ubijanja svećenika, vjernika i napadaji na biskupe na teritoriju cijele države. Novu komunističku vlast se upozorava da ne ispunjava svoja obećanja i da nije u službi naroda, nego radi protiv naroda. Poslije ove opširne poslanice koju su potpisali biskupi Jugoslavije, nastupa žestoki progon Crkve. U svim javnim medijima svakodnevno se kleveće Crkva i njezini službenici. Pred istražnim sucem Stepinac je dao sljedeću izjavu: **"Moja je krivnja u tome što nisam pao na koljena pred komunizmom, koji jedino vlada u**

ovoj zemlji. Evo razloga zbog kojih nisam mogao privoliti na ono, što se je činilo... Ako meni nećete dati pravo, povijest će mi ga dati. Kao što su mnogi procesi koje je Hitler vodio protiv Crkve služili samo za njezinu proslavu, tako će i ovaj, jer Krist stoji iza Crkve." U trodnevnom suđenju Stepinac je bio javno vrijeđan od javnog tužitelja i samih sudaca. Prije izrečene osude Stepinac je održao svoj znameniti govor u kojem se nije htio braniti nego samo upozoriti javnost da to nije proces protiv Alojzija Stepinca, nego protiv Katoličke Crkve u Jugoslaviji na čijem je on čelu. Sam je rekao da je svakog časa spreman i umrijeti jer mu je savjest čista i ne osjeća se krivim ni za kakvu navedenu krivnju iz optužbe. Taj govor održan je 3. listopada 1946. godine. Dana 11. listopada Stepincu je izrečena osuda na 16 godina prisilnog rada. Stepinac je bez ijedne riječi mirno saslušao presudu nakon čega je odveden u svoju ćeliju.

Tjedan dana poslije izrečene osude Stepinac je prebačen u zatvor u Lepoglavu. Dobio je posebnu ćeliju i ni s kim nije posebno komunicirao. U posjet su mu rijetko dolazili majka, sestra, ravnatelj Apostolske nuncijature u Beogradu.

Poslije provedenih pet godina u zatvoru u Lepoglavi, Stepinac je prebačen u rodnu župu u Krašić 5. prosinca 1951. godine. Tu je više godina vjerno pomagao mjesnom župniku.

Sveta Stolica, posebno papa Pio XII. dobro je poznavao prilike u Jugoslaviji i nepravde koje su nanošene Katoličkoj Crkvi. Kada je prilikom jednog hodočašća studenata u Vatikanu jedan od prisutnih studenata u naivnosti pitao Papu kada će nadbiskup Stepinac biti imenovan kardinalom, Papa mu je odgovorio: "**Vi nemate kardinala, ali imate sveca!**"

Nadbiskup Stepinac imenovan je kardinalom Katoličke Crkve 1953. godine. Saznavši unaprijed imenovanje Stepinca kardinalom, Jugoslavija je prekinula diplomatske odnose sa Svetom Stolicom. Stepinac nije htio ići u Vatikan primiti kardinalsko priznanje jer je slutio da ga službene vlasti ne bi pustile da se vrati nazad u domovinu.

Kardinal Alojzije Stepinac preminuo je 10. veljače 1960. godine. Više godina je bolovao od teške neizlječive bolesti. Bolest je bila posljedica sustavnog trovanja preko hrane dok se nalazio u pritvoru. Kasnijom obdukcijom potvrđena je prijašnja dijagnoza. Zato je naš novi blaženik proglašen mučenikom. Zadnje riječi su mu bile: "**Bogu hvala! Neka bude volja tvoja!**"

Zemni ostaci pokojnog kardinala prenešeni su i pokopani u zagrebačkoj prvostolnici 13. veljače 1960. godine. Sprovodne obrede trebao je predvoditi bečki nadbiskup kardinal Franc König, ali on je teško nastadao u podmetnutoj nesreći kod Novog Marofa.

Prava istina o blaženom kardinalu Alojziju Stepincu polako sve više probija i u našu javnost. Oni koji su ga htjeli slomiti, nisu uspjeli u svojoj namisli. Bezbožna vlast koja ga je osudila, propala je. Javni tužitelj Jakov Blažević je u jednom opširnom razgovoru za zagrebački "Studentski list" sredinom osamdesetih godina izjavio da je Stepincu moralo biti sudeno zato što se nije htio pokoriti novoj vlasti. Javni tužitelj tako je sam spovrgao optužbu. To je samo dokaz da svaka istina dođe na vidjelo.

Nadbiskupov govor na sudu

Četvrti dan rasprave, 3. listopada 1946, nakon ispitivanja, bilo je nadbiskupu dopušteno da, obzirom na iznesene optužbe, i on kaže koju riječ. Služeći se tom slobodom, koju mu je zakon davao, održao je nadbiskup kroz 38 minuta sljedeći govor:

Znameniti Stepinčev govor pred sudom

"Na sve tužbe, koje su ovdje protiv mene iznesene, odgovaram da je moja savjest mirna, makar se publika tome smijala. Sada se ne kanim braniti niti apelirati protiv osude. Ja sam za svoje uvjerenje sposoban podnijeti ne samo ismijavanje, prezir i poniženje, nego - jer mi je savjest čista - pripravan sam svaki čas i umrijeti.

Stotinu puta je ovdje ponovljen izraz "optuženi Stepinac". Ali nitko nije toliko naivan, da ne bi znao, da iza toga "optuženoga Stepinca" sjedi ovdje na optuženičkoj klupi nadbiskup zagrebački, hrvatski metropolita i predstavnik Katoličke Crkve u Jugoslaviji. Sami ste toliko apelirali na ovdje prisutni kler, da kaže, da je samo Stepinac kriv ovima i njihovu stavu naroda i klera. Obični Stepinac ne može imati taj utjecaj nego samo nadbiskup Stepinac.

17 mjeseci već se vodi protiv mene borba u štampi i u javnosti, inače 12 mjeseci podnosio sam faktičnu internaciju u nadbiskupskom dvoru.

("Prekrštavanje" pravoslavaca)

Upisuju mi se u krivnju prekrštavanje Srba. To je uopće neispravan naziv, jer tko je jednom kršten, ne treba ga više prekrštavati, nego se radi o vjerskom prijelazu.

Ja o tom neću opširnije govoriti nego velim da mi je savjest čista, a povijest će jednom reći o tom svoj sud. Činjenica je da sam morao premještati župnike, jer im je prijetila opasnost smrti od pravoslavanih, jer su ih htjeli Srbi ubiti, zato što otežu s prijelazima. Činjenica je, da se u prošlo ratno vrijeme Crkva morala provlačiti kroz poteškoće kao zmija, a išlo se na ruku srpskom narodu s nakanom da mu se pomogne, kako se dalo i moglo. Gospodin

mi je predsjednik predočio prijepis, što sam tražio prazni pravoslavni manastir - nekoć naš pavlinski - u Orehovici, da se u nj smjeste trapisti, koje su Nijemci protjerali iz Rajhenburga. Smatram da mi je bila dužnost da pomognem braći Slovencima, koji su od Hitlerovaca bili izagnani, da se sklone.

("Zločin" - vojni vikarijat)

Kao teški zločin pripisuje mi se vojni vikarijat. Pitao me je predsjednik suda, nisam li smatrao izdaju Jugoslavije, dok sam u toj stvari stupio u vezu s Nezavisnom Državom Hrvatskom. Ja sam bio vojni vikar i za bivše Jugoslavije. Nastojao sam pitanje vojnog vikarijata urediti kroz ovih 8-9 godina. No, nije došlo do definitivnog rješenja. To je pitanje konačno bilo uređeno u Jugoslaviji i konkordatom koji je stvoren teškom mukom, svečano ratificiran u parlamentu, da onda propadne na ulicama beogradskim.

Kad je rat Jugoslavija-Njemačka bio pri kraju, ja sam morao pružiti duhovnu pomoć i ostacima vojnika katolika bivše Jugoslavije i novostvorene Nezavisne Države Hrvatske. Ako je, dakle, država propala, a vojska ostala, morali smo pogledati tu situaciju.

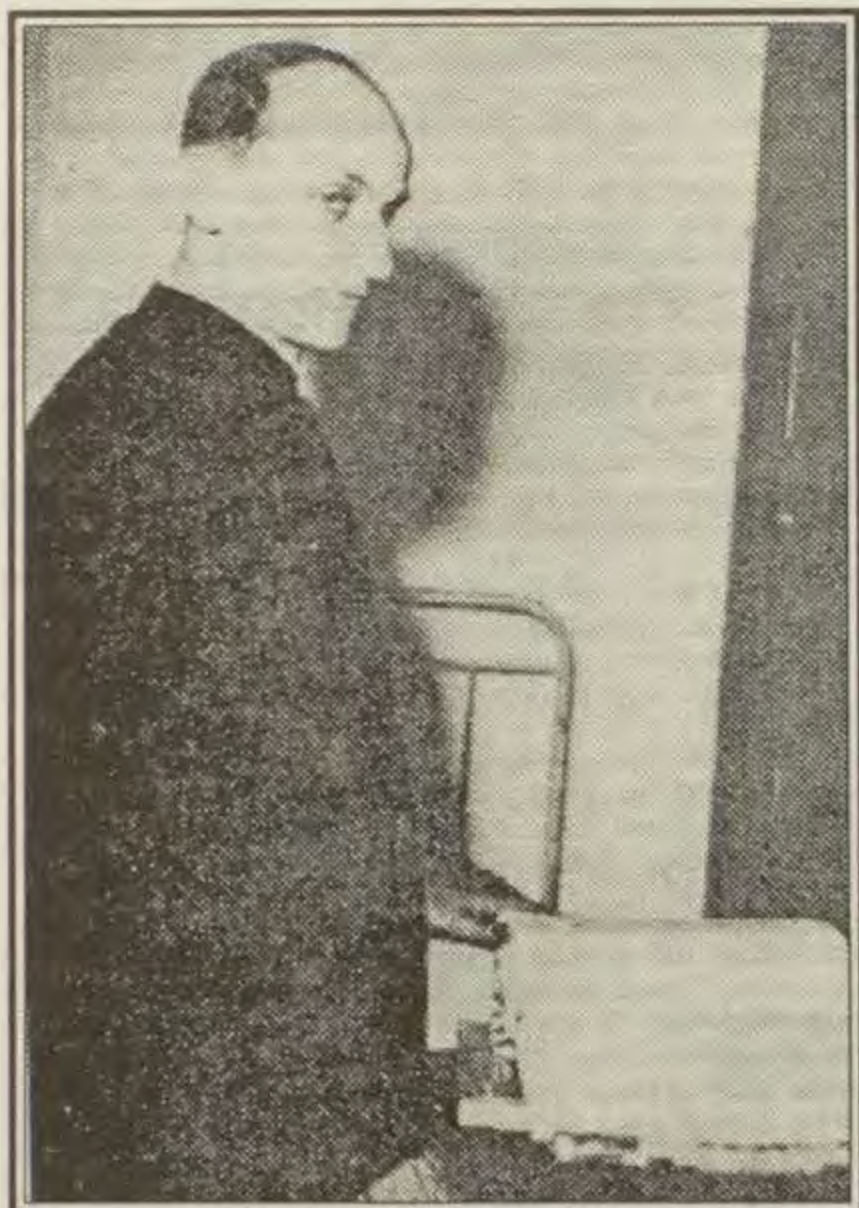
(Prava hrvatskog naroda)

Nisam bio persona grata ni Nijemcima ni ustašama. Nisam bio ustaša, niti sam položio njihovu zakletvu, kako su učinili vaši činovnici, koji su ovdje. Hrvatski se narod plebiscitarno izjasnio za hrvatsku državu i ja bih bio ništarija kad ne bih osjetio bilo hrvatskog naroda, koji je bio rob u bivšoj Jugoslaviji. Rekao sam: Hrvatima se nije dozvoljavalo da napreduju u vojsci ili da uđu u diplomaciju, osim da promijene vjeru ili ožene inovjerku. Tu je faktična baza i pozadina mojih poslanica i propovijedi.

Što sam govorio o pravu hrvatskog naroda na slobodu i nezavisnost, sve je u skladu s osnovnim principima saveznika istaknutim u Jalti i u Atlantskoj povelji. Ako prema ovim zaključcima svaki narod ima pravo na svoju nezavisnost, zašto bi se to onda branilo samo hrvatskom narodu? Sv. Stolica je toliko naglašavala da i mali narodi i narodne manjine imaju pravo na slobodu. Zar katolički biskup i metropolita ne bi o tom smio ni pisnuti? Ako treba, past ćemo, jer smo vršili svoju dužnost. Ako mislite da je hrvatski narod zadovoljan ovom sudbinom ili mu eventualno još pružite priliku da se izjasni, s moje strane nema poteškoća. Poštivao sam volju svoga naroda i poštivat ću je.

Optužujete me kao neprijatelja državne i narodne vlade. Molim vas, kažite mi, koja je za mene vlast bila 1941. godine? Da li pučista Simović u Beogradu, ili izdajnička, kako je vi zovete, u Londonu ili ona u Jerusalimu, ili vaša u šumi, ili ova u Zagrebu? Dapače, i godine 1943. i 1944. da li vlada u Londonu ili u šumi? Vi ste za mene vlast od 8. svibnja 1945. Zar sam mogao slušati vas u šumi i ovdje njih u Zagrebu? Je li se uopće može dva gospodara služiti? To nije po katoličkom moralu ni po međunarodnom ni po opće ljudskom pravu. Nismo mogli ovdje vlast ignorirati, makar bila ustaška, ona je bila ovdje. Vi mene imate pravo pitati i zvati na odgovornost od 8. svibnja 1945!

(Tu mu upadne u riječ predsjednik suda Vimpulšek rekavši: "Onda ne bismo smjeli po tome suditi ni Paveliću ni Lisaku.") Glede kakvih terorističkih mojih čina nemate dokaza, niti će vam itko vjerovati. Ako su Lisak, Lela Sofijanec i drugi dolazili k meni pod drugim imenom ili ako sam primio pisma, koja nisam znao ni pročitati, ako je to krivnja, što su ljudi k meni dolazili, primit ću mirno osudu.

Stepinac u svojoj ćeliji u Lepoglavi

Ako sam svećeniku Mariću dao propusnicu, ništa si ne prebacujem, čista mi je savjest, jer mi nije bila nakana učiniti ništa protiv poretka i mirne duše mogao bih poći na drugi svijet s tom krivnjom. Hoćete li mi to vjerovati ili ne, sporedno je. Optuženi zagrebački nadbiskup zna za svoje uvjerenje ne samo trpjeti nego i umrijeti!

Sam predsjednik vlade dr. Bakarić rekao je svećeniku Milanoviću: 'Mi smo uvjereni, da iza tih akcija stoji nadbiskup, ali nemamo nikakvih dokaza.' To je za mene dovoljno rečeno.

(Vjerski progon)

A sada: u čemu je čitav spor, naše teškoće i zašto nije došlo do smirenja prilika?

Državni tužilac je toliko puta ustvrdio da nigdje nema tolike slobode savjesti, kao ovdje u ovoj državi.

Slobodan sam navesti neke činjenice, iz kojih će se vidjeti protivno. Ponovno tvrdim pred svima: 260-270 svećenika poubijano je od narodnog oslobodilačkog pokreta. U nijednoj civiliziranoj državi na svijetu ne bi toliki svećenici bili tako kažnjeni za te krivice koje im imputirate.

Evo npr. župnik u Slatini, Bürger! Ako je bio član Kultur-bunda, pa da ste ga recimo sudili na osam godina, no vi ste ga radi toga, što je kao dekan prenesao bogoslužne stvari iz susjedne voćinske crkve, što mu je bila dužnost, sudili na smrt i ubili.

Ponovno tvrdim: u nijednoj drugoj civiliziranoj državi ne bi se tako sudilo. Svećenik Povoljnjak ubijen je bez suda kao pseto na cesti. Isto i s okrivljenim časnim sestrama. U nijednoj drugoj civiliziranoj državi ne bi ih se na smrt sudilo, nego najviše na zatvor. Vi ste učinili pogrešku fatalnu, što ste pobili svećenike. Narod vam to neće nikada zaboraviti.

Naše katoličke škole izgrađene s toliko žrtava, oduzete su nam. Onemogućen je rad naših sjemeništa. Da nisam dobio iz Amerike sedam vagona, uopće se ne bi ove godine bilo moglo početi s radom. A to su djeca siromašnog seljačkog našeg svijeta. Silom ste uzeli svu imovinu sjemeništima. Niste učinili ništa manje nego li Gestapovci, koji su oduzeli sjemeništu posjed

Mokrice. Nismo proti agrarnoj reformi, ali se to moralo raditi u sporazumu sa Sv. Stolicom.

Naša sirotišta su onemogućena. Uništene su naše tiskare i ne znam postoji li još gdje koja. Nema više naše štampe, koju ste ovdje toliko napadali. Nije li uopće škandal tvrditi da Crkva nije nigdje toliko slobodna kao ovdje? Dominikanci su dali štampati jednu pobožnu knjižicu, koju sam ja preveo s francuskog i utrošili su 75.000 dinara. Kad je knjižica bila već odštampana i kad su htjeli nakladu podići, nisu knjige dobili i toliko štetuju. Zar je to sloboda štampe?

Nestalo je i ništa ne radi Društvo sv. Jeronima. To je teški delikt prema narodu ovako postupati s najvećom našom kulturnom institucijom.

Predbacili ste mi i "Karitas". Ali velim ovdje: taj je "Karitas" učinio goleme usluge našem narodu i vašoj djeci. Onda vjeronaučna obuka. Postavili ste načelo: u višim razredima srednjih škola ne može biti vjeronaučne obuke, a u nižim po volji. Kako ste mogli maloj djeci, koja još nisu dorasla da sama odlučuju, dozvoliti da se odlučuju za vjeronauk, a višeškolcima, koji već imaju i pravo glasa, ne dopuštate slobodno odlučivanje u pogledu vjeronauka u školi?

Naše katoličke bolnice časnih sestara koliko imaju nevolja! Protiv volje ogromne većine naroda uveli ste civilni brak. Zašto niste tu slobodu izrazili više u mentalitetu našeg naroda? U Americi je to pametnije: tko hoće, civilno, tko hoće, crkveno. Mi vam ne branimo stanovitu kontrolu nad brakom. Ali naš narod vrlo boli kad mora najprije ići na oblast, a onda na crkveno vjenčanje. Da ste se na nas obratili, dali bismo vam sugestije u spomenutom smislu.

Otete su zgrade nekim redovnicama u Bačkoj, neke crkve u Splitu bile su, ne znam jesu li još, kao magazini. Imovina Crkve oduzeta je bez sporazuma sa Sv. Stolicom. Vidjeli ste da narod nije htio primati tu zemlju. No, materijalno pitanje to je najzadnji problem. Bolna je točka ovo:

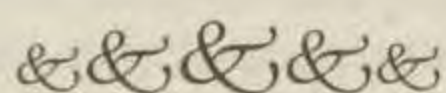
Nijedan svećenik i biskup nije danas siguran za život ni danju ni noću. Biskup Srebmić je na Sušaku bio napadnut od mlađarije nahuškane od stanovitih ljudi i tri sata su ga gnjavili u sobi i inače napadali, a vaša policija i milicija samo gleda. Ja sam to isto iskusio u Zaprešiću. Biskup Lach bio je na krizmi preko Drave i premda se znalo da onamo dolazi, prebacili su ga natrag ovamo preko Drave i cijelu noć držali u zatvoru u Koprivnici i nisu mu dali da krizma. Dapače, vaši su ljudi, koji su bili u šumi, došli k meni i izjavili: "To je nedostojan postupak. Mi idemo k vlastima protestirati!" Biskupu Buriću su također razbili kamenjem prozore, dok je bio na krizmi. Biskup Pušić je, kako čujem, ovih dana napadnut trulim jabukama i jajima.

Mi ovakvu slobodu smatramo iluzijom i mi nećemo biti nepravno roblje. Borit ćemo se svim zakonitim sredstvima za svoja prava i u ovoj državi. (Čuje se glas iz publike: "Niste ih zaslužili!")

(Vjerska nauka napadana)

Evo, da razumijete, zašto smo se borili: još jedno tri do četiri primjera slobode.

ostvarenja osnutka samostana u Zagrebu. Od kuda novac za novi samostan? I tu je Božja providnost bila na djelu. O. Gerard je imao rođakinju pobožnu karmelićansku trećoredicu sek Janju Prčić iz Subotice. Ona je bila vrlo imućna i nije se udavala. U svemu je pomagala o. Gerarda šireći karmelićanski Treći red u Subotici i pobožnost Malom "Praškom Isusu". Tako je sek Janja Prčić 3. prosinca 1939. pomogla izdavanje molitvenika, priručnika za karmelićanski Treći red "Zvijezda Karmela" uz cijenu od 30.000 dinara. Kada je čula vijest da o. Gerard namjerava osnovati samostan u Zagrebu, poklonila je 50.000 dinara za dvije parcele zemljišta u Zagrebu. Imajući potporu i novac, o. Gerard kreće na osnutak.

Na stolici zagrebačkih nadbiskupa sjedio je mladi, pobožni i poletni nadbiskup **Alojzije Stepinac** koji je želio okružiti grad Zagreb različitim Redovima, kao duhovnim središtima iz kojih će grad Zagreb, a time i Nadbiskupija crpsti svoju duhovnu snagu i pastoralno djelovanje. Nadbiskup je već planirao dovesti klauzurne karmelićanke u Zagreb i to će se ostvariti 1942. godine izgradnjom i osnutkom novog ženskog karmela u Brezovici kraj Zagreba, a o. Gerard iz Sombora moli nadbiskupa za dozvolu osnutka muškog karmela u Zagrebu, što mladi nadbiskup objeručke prihvaća. Nakon "zelenog" svjetla od strane nadbiskupa Stepinca, u jesen 1939. o. Gerard noću u 21,30 sati kreće vlakom prema hrvatskoj metropoli i ujutro oko 6 sati stiže na Glavni kolodvor u Zagreb. Žurno hiti prema Nadbiskupskom dvoru i nakon jutarnje mise, koju je slavio u prvostolnici, predstavio se nad-

biskupu Stepincu. Nadbiskup je odredio da se dade crkveno zemljište za novi karmelićanski samostan na Knežiji i odveo je o. Gerarda da vidi to zemljište. Prva parcela je imala dva dijela, i to je platio karmelićanski samostan u Somboru uz cijenu od 47.400 dinara. Pored toga crkvenog zemljišta bila je i druga parcela, koju je o. Gerard također kupio, a financirala je njegova rođakinja sek Janja Prčić iz Subotice, 50.000 dinara. Nakon II. svjetskog rata nova vlast je oduzela crkvenu imovinu pa i to zemljište preko kojega danas ide

autoput Zagreb - Ljubljana, a rubni dijelovi, jedan od 200 kvadrata i drugi od stotinjak kvadrata, u gruntovnici u Zagrebu vode se kao vlasništvo "Karmelićanskog samostana u Somboru" i sada se radi na tome da se zemljište denacionalizira i vrati vlasniku.

Završivši svoj boravak u Zagrebu i susret s nadbiskupom Alojzijem Stepincem oko osnivanja novog samostana, o. Gerard se noćnim vlakom vraća u Sombor. Na rekreaciji sa subraćom, o. Gerard je s velikom radošću pričao subraći o svojim utiscima sa susreta s mladim nadbiskupom. Za nas je važna ova izjava o. Gerarda o nadbiskupu Stepincu koju je slušao na toj rekreaciji, još sada živući, brat Pavao Horvat: **"Tako je miran ko jagnje!"** Bio je to susret dvaju ugodnika Božjih, Alojzija Stepinca, blaženika i mučenika već na oltaru, i Sluge Božjega o. Gerarda Tome Stantića, koji čeka pravorijek Crkve o njegovoj beatifikaciji. Sveci su uvijek na istoj Božjoj valnoj duljini i oni se razumiju. Mi smo mali narod na ovim bačkim ravnicama koji ima kandidata za oltar. Budimo zahvalni Bogu na tom daru, upoznajmo svoga zemljaka, njegovu duhovnost izraslu na biblijskoj Gori Karmelu, i obnoviteljskoj renesansi karmela 16. stoljeća, koju su izveli sv. Terezija Avilska i sv. Ivan od Križa, a koja i danas ima svoju snažnu poruku.

Zamisao i ostvarenje osnutka novog karmelićanskog samostana u Zagrebu, kako su planirali ugodnici Božji, nije se ostvarila odmah. Nadošao je II. svjetski rat i sve strahote rata. Zemljište je nacionalizirano, ali zrno osnutka karmela, posađeno u Hrvatskoj, donijelo je svoj rod 1958. godine prvom nastambom karmelićana u Hrvatskom Leskovcu pokraj Zagreba, u maloj kućici sestara karmelićanki Božanskoga Srca Isusova. Iz svoga zatočeništva u Krašiću, kardinal Stepinac moli svoga nasljednika nadbiskupa Franju Šepera da se karmelićanima povjeri starodrevno marijansko proštenišće "Najvjernije Odvjetnice Hrvatske" u Remetama pokraj Zagreba. Nadbiskup Šeper i ondašnji župnik, papinski prelat, gospodin Leopold Rusan, prihvaćaju sugestiju zatočenika i mučenika Alojzija Stepinca, te karmelićanima povjeravaju stari pavlinski samostan i svetište "Remetske Gospe" na upravljanje kao i svu crkvenu nadarbinu. Tako se ostvario san i želja Alojzija Stepinca da Zagreb bude okružen muškim i ženskim karmelima. Nekada su remetsko marijansko proštenišće čuvali i vodili stari pavlini, a sada ih vode ništa manje zaljubljeni Marijini sinovi "Braća Blažene Djevice Marije od Gore Karmela" ili karmelićani.

Tako je iz bačke ravnice, iz grada Sombora, zasinula Zvijezda Karmela u glavnom gradu Hrvatske Zagrebu, i otuda se kao meteor ta zvijezda proširila na osnutak samostana 1975. u Splitu - Kamen i 1997. u gradu Krku na moru. A Sluga Božji o. Gerard Tomo Stantić s pravom se može nazvati "Ocem Hrvatske karmelićanske Provincije", kako ga karmelićani i drže.

Bezgrešnoj

Čista si kao kaplja jutarnje rose u kojoj se ogledaju nebesa.
Bijela si kao snijeg ravnih poljana, jer Te se nije dotakla grešna mrlja.
Lijepa si kao zora koja se budi i cvjeta čarem raznih boja.

"Sva si lijepa o Marijo"... Gospodarice cvjetova... Kraljice ljepota...
Danas Tebi pjevam!

Ljepoto netaknuta... Kraljice vječnih cvjetnih polja... Tebi se diže današnja
pjesma moja.

Duša se moja u svetom zanosu probija kroz milijune zvijezda put neba. Diže se
u sjenu Božanskog Sunca, gdje smiješak i mir kraljuje, gdje žudimo, gdje
želimo dići...

Tamo na visinama mističnog svijeta, divna iluzija udara u oči.

Ukazuje mi se Tvoja pojava u nebeskoj ljepoti - Tvoje djevičansko biće
u sjajnoj bjelini.

Blago zanosno svjetlo Te okružuje i plete Ti vijenac svijetle slave.

Nadzemaljska ljepota, dostojanstvo i nebeski sklad odbijaju se od Tvoje
pojave.

Ti si sama dobrota, milosrđe i svemoć, o Djevice, o najdraža Majko moja!

S Tobom mi je lakše živjeti, Ti mi patnju oslađuješ, Ti mi u brizi snagu i
utjehu daješ...

U tišini slušam šum krila u lijetu nebeskih duhova. Do ušiju mi dopiru akordi
divne muzike, melodija nebeskih pjesama. To pjevaju milijuni:

Zdravo Marijo!

Dodirnuvši strune svoje mlade, zanešene duše radosno pjevam... Tebi!

Najsvijetlija Zvijezdo cijeloga neba... Najljepša među stvorenjima,
Kraljica Ti si sviju ljepota!

Ti nam svijetliš kao sunce... Veliko i zlatno... Kao blijedi mjesec

smiješiš nam se... Tvoj pogled, kao zvijezde sve drhtavo svjetlo, nama obraćaš...

Lijepa kao zora, nebeska Gospodo! O uzore svijetle čistoće i djevičanstva...

Immaculata - Bezgrešna!

Zdravo Marijo!

Moja se pjesma diže Tebi, diže na krilima trajne ljubavi.

Ime je Tvoje veličanstveno, puno glasova zanosnog skupa čovječjih osjećanja,
suza, zanosna.

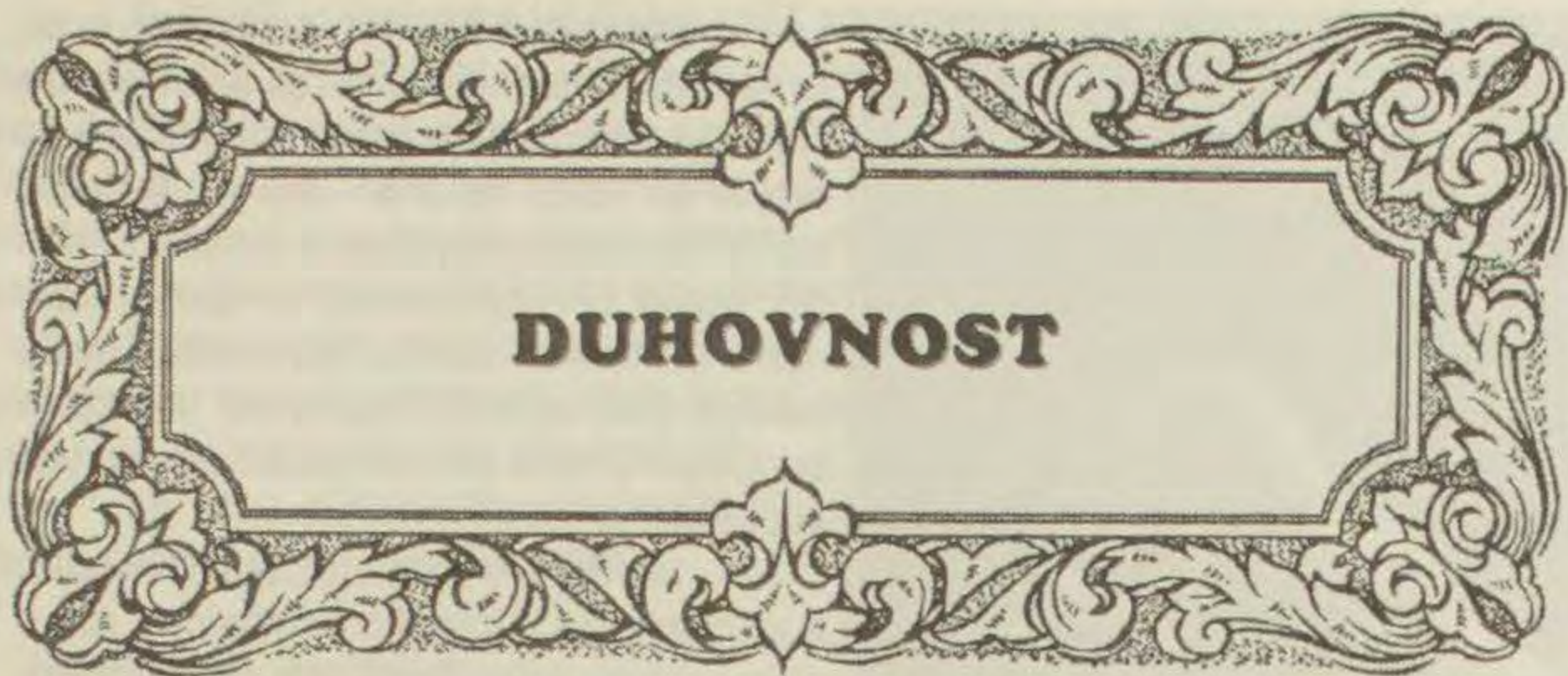
Moja duša sva zadrhtala, zanešena ljepotom Tvojom, šapće bez prestanka:

Marijo Najsvetija! Majko moja!...

O, Immaculata!

Ante Sekulić

Subotičke novine, god. XXI, br. 49, 9. prosinca 1938.

Andrija Anišić

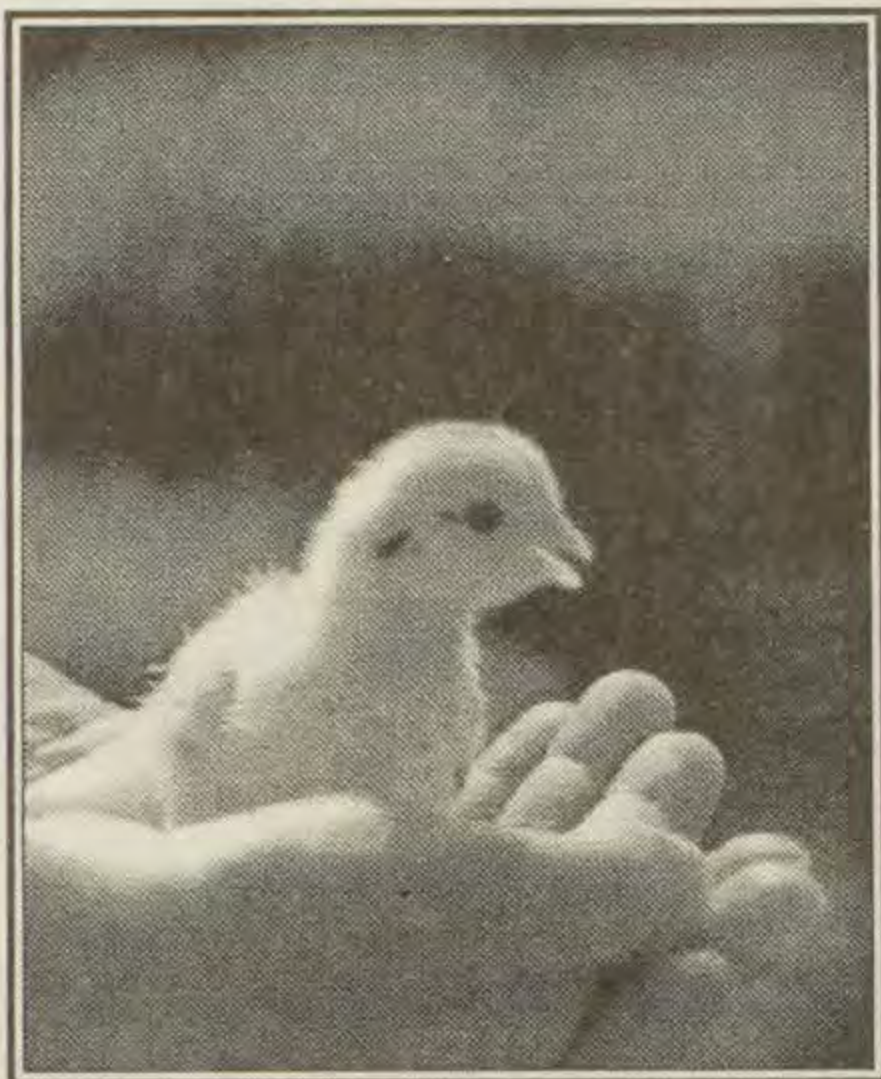
BOG JE NJEŽNOST SAMA...

Uvod - Svijet bez nježnosti

Nije potrebno dugo promatranje ili dublja analiza da bismo utvrdili kako je doista svijet u kojem živimo prečesto svijet bez nježnosti. Dovoljno je pregledati dnevni televizijski program. Koliko u ljudsko biće - preko oka - uđe, u toku samo jednog dana, scena nasilja i grubosti. Daleko je više kriminalističkih i ratnih filmova i serija od onih koje bi nam prikazivale pravu ljubav i nježnost. Istina, bezbroj je tzv. "sapunica", ali da li su u njima odnosi među ljudima doista nježnost?! Nažalost, djeca - koja u prosjeku najviše gledaju televiziju - uživaju u filmovima nasilja, ubojstava, krvi... I "crtani" su puni nasilja.

A kako je malo nježnosti u svakodnevnom životu. Kad nekom spomeneš "nježnost", pogledat će te čudno, a možda i ismijati. Ili će odmah pomisliti na onu "intimnu nježnost", koja je često to samo izvana. Nije nježnost, nego sebičnost.

Kako je malo prave nježnosti i među supružnicima. Osobito sa strane muškarca. Kako je tužna ispovijest jedne mlade žene: "Moj muž je nježan samo onda ako odmah želim 'spavati' s njim. Čim počne s maženjem, znam što hoće. On se to ne posvećuje meni. Nakon postignutog užitka popuši cigaretu i već mu je previše ako ga i zagrlim." Ili, kako je tužno ovo priznanje: "Kad sam jednom kao malo dijete htio pomilovati svojeg oca, odbio me je. Uz energičan pokret ruke rekao mi je: 'Pusti te gluposti...'" Ili, svjedočena je jednog drugog odraslog čovjeka: "Kad sam jednom kao dijete htio poljubiti svoju majku i odvažno se usudio zagrliti je, rekla je: 'To čine muškarci samo onda kada od nekoga nešto hoće. Svi su oni isti. Upamti to!' Radi toga mi je kasnije u životu trebalo jako puno vremena da dopustim da me netko pomiluje a još više da se i sam usudim nekoga pomilovati." Jedan, pak, pedesetogodišnjak govori: "Svoju sam majku prvi put poljubio na odru. Kada je bila mrtva, usudio sam se..."

Eto tužnih životnih priča koje imaju nesagledive posljedice za život osoba koje nisu doživjele pravu nježnost. To može ići jako daleko. Jedna liječnica priča: "Dok sam se jednom igrala sa svojim psom i 'razgovarala' s njim, prišla nam je jedna starija gospođa, stala zakratko te, rekavši 'Htjela bih u svojem budućem životu biti vaš pas...', nastavila svoj put."

U svijetu punom grubosti i nasilja, ljudi čeznu za nježnošću, pažnjom, razumijevanjem, ljubavlju. Dobro je primijetila i zapisala - očito poučena mnogim doživljajima iz svoje liječničke prakse - psihoterapeut Hildegund Fischle-Carl u svojoj knjizi "Nježnošću do sreće" (UPT,

Đakovo, 1994): "Glad i čežnja za bliskošću i nježnošću u erotskom kao i u bilo kojem, pa i najširem smislu, toliko je silna želja mnogih ljudi iz svih starosnih skupina, da je vrijeme malo više razmišljati i progovoriti o tom."

Ova činjenica, koje sam i sam često svjedok, u svojoj ispovjedničkoj praksi, kao i otkriće Boga ljubavi i nježnosti, potakli su me da u ovoj trećoj godini pripreve za Veliki jubilej, koja je posvećena Bogu Ocu, i ja napišem par misli o nježnosti, o nježnosti Božjoj i ljudskoj...

I. NA IZVORU NJEŽNOSTI - BOŽJA NJEŽNOST

1. Pojam

U ovom svom izlaganju slijedit ću *Rječnik biblijske teologije* (KS, Zagreb, 1998, 709-712; u navodima: RBT) i prikazati što o nježnosti piše za nas najvažnija knjiga - Biblija ili Sveto pismo, a u drugom dijelu pokušat ću, promatrajući svijet oko sebe, reći koju riječ o nježnosti u svakodnevnom životu.

Riječ "nježnost" se u Bibliji izričito spominje na 18 mjesta, a u raznim svojim izvedenicama kao što su dijete, ljubav, majka, milost, milosrđe, smilovanje, samilost, mlijeko, oci i Otac, opraštanje, utjeha na bezbroj mjesta.

"Nježnost" je teško jednoznačno protumačiti. "Nježnost" obično izražavamo u odnosu. Najčešće u odnosu majke prema svom djetetu. A u prenesenom smislu govorimo o nježnosti među ljudima, ali također poznajemo izraze kao što su: nježan pogled, glas, dodir; nježno biće, nježna boja, nježan cvijet, muzika; i životinje mogu biti nježne kao što je nježno janje, pile, golub...

U Bibliji se za nježnost upotrebljava riječ "Ra'hamim", što u hebrejskom označava množinu intenziteta od riječi re'hem = majčinska utroba, znači nježnost: nježnost žena prema plodu svoga tijela, nježnost svih ljudi prema njihovoj djeci i rođacima.

Tako se u poznatoj biblijskoj priči zapisanoj u prvoj Knjizi o kraljevima (usp. 3,26 sl.) ta nježnost očituje suzama i bolju srca. Kad je kralj Solomon trebao presuditi između dvije majke kojoj pripada dijete, naredio je da se dijete rasiječe i svakoj dade po jedna polovica. Stvarna majka djeteta reagirala je ovako: "Tada ženu, majku živog djeteta, zabolje srce za sinom i povika ona kralju: 'Ah, gospodaru! Neka se njoj dade dijete, samo ga nemojte ubijati.'"

Kad je Josip u Egiptu susreo brata Benjamina, raznježi se te se "požuri van jer mu se srce uzбудilo zbog brata; bilo mu je da zaplače. Uđe u jednu sobu i tu se isplaka" (usp. Post 43,30).

No ipak, riječ nježnost se u Bibliji upotrebljava najčešće da izrazi odnos Boga prema njegovim stvorovima.

2. Božja nježnost

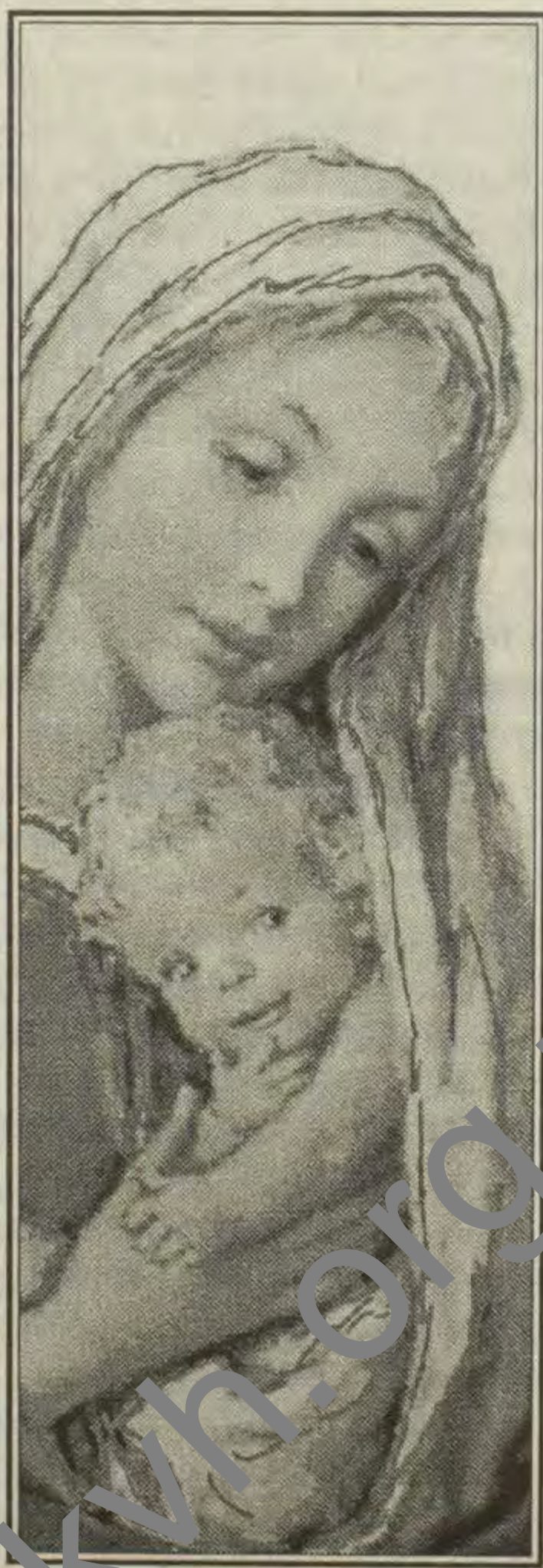
a) Bog - otac i majka

Božja nježnost očituje se u njegovom očinstvu, ali i majčinstvu. Bog nam je naime Otac: "Kako se otac smiluje dječici, tako se Jahve smiluje onima što ga se boje" (Ps 103, 13). Ovaj tekst u našim liturgijskim knjigama (svagdanja i nedjeljna čitanja) nalazimo u sljedećem prijevodu: "Kako je otac nježan prema dječici, tako je Gospodin nježan prema onima koji ga se boje."

Bog je i "majka" koja nikada, baš nikada ne zaboravlja i ne ostavlja svoju djecu: "Sion reče: 'Jahve me ostavi. Gospod me zaboravi.' Može li žena zaboravit svoje dojenče, ne imat sućuti za čedo utrobe svoje? Pa kad bi koja i zaboravila, tebe ja zaboravit neću. Gle, u dlaneve sam te svoje urezao..." (Iz 49,14-16). Bog je majka koja tješi svoju djecu: "Kao što mati tješi sina, tako ću i ja vas utješiti - utješit ćete se u Jeruzalemu" (Iz 66,13).

b) Božja nježnost - stvoriteljica svih ljudi

Božja nježnost nadilazi svaku ljudsku nježnost. I nema adekvatne slike iz ljudskog života koja bi mogla izraziti puninu i veličinu Božje nježnosti. U svojoj ljubavi i nježnosti Bog je stvorio čovjeka na "svoju sliku": "I reče Bog: 'Načinimo čovjeka na svoju sliku, sebi slična...' " (Post 1,26); "Ovo je povijest Adamova roda. Kad je Bog stvorio čovjeka, napravio ga je na priliku

svoju; stvorio je muško i žensko. A kad ih je stvorio, blagoslovi ih i nazva - čovjek" (Post 5,1-2).

Budući da je Bog stvoritelj čovjeka, čovjek kao njegovo stvorenje, sve mu duguje. I sve što od Boga prima, nezasluzeni je dar. Tako se Daniel, moleći za izbavljenje naroda nad razorenim hramom, obraća Bogu s molbom da ih spasi zbog sebe, a ne zbog njih samih. "Neka tvoje lice zasja nad svetištem tvojim opustošenim - zbog tebe, Gospode! Otvori oči te pogledaj našu pustoš i grad koji se tvojim zove imenom! Jer mi te ne molimo zbog svoje pravednosti, već zbog velikih smilovanja tvojih" (Dn 9,17-18).

c) Božja nježnost uvijek budna, golema, neiscrpna

Kad izabrani narod zbog svojih grijeha i lutanja stradava, Božje oćinsko, nježno srce pati. Bog se "kaje" zbog kazne kojom je kaznio svoj narod te obećava da se to više neće ponoviti. Prorok Hošea je u svojoj jedanaestoj glavi oćitovao Božje osjećaje prema svom narodu snažnim izrazima nježnosti: "Dok Izrael bijaše dijete, ja ga ljubljah... ja sam Efrajima hodati ućio, držeći ga za ruke njegove; al' oni ne spoznaše da sam se za njih brinuo. Užima za ljude privlaćio sam ih, konopcima ljubavi... nad njega se saginjah i davah mu jesti...". Narod je pak na sve to bio kao gluh i nijem: "Al' što sam ih više zvao, sve su dalje od mene odlazili... oni ne spoznaše da sam se za njih brinuo... Narod je moj sklon otpadu...". Zbog toga narod mora u izgnanstvo: "U zemlju egipatsku on će se vratiti... Mać će bješnjeti njegovim gradovima...". No, to Bog duboko i bolno proživljava: "Kako da te dadnem, Efrajime, kako da te predam, Izraele... Srce mi je uznemireno, uzavrela mi sva utroba: neću više gnjevu dati maha... neću više gnjevan dolaziti... jer ja sam Bog, a ne ćovjek."

O ovim Božjim osjećajima slićno je pisao i prorok Jeremija: "Zar mi je Efrajim sin toliko drag, dijete najmilije? Jer koliko god mu prijetim, bez prestanka živo na njega mislim i srce mi dršće za njega od NJEŽNE samilosti" - rijeć je Jahvina (31,20).

I prorok Izaija poznaje Božju nježnost i smilovanje i zato ga žarko moli: "Pogledaj s nebesa i vidi iz prebivališta svoga svetog i slavnog. Gdje li je ljubomora tvoja i snaga? Zar se susteglo ganuće tvog srca i samilost tvoja prema meni? Ah, sućuti nam svoje ne ustegni, jer Otac si naš!" (63,15). I na drugom mjestu Izaija oćituje Božju silnu ljubav i nježnost. Ona je supružnićka. Kad zbog nevjere naroda provali njegova srdžba, ona je kratkotrajna: "Za kratak trenutak ostavih tebe, al' sućuti velikoj opet ću te prigrliti. U provali srdžbe sakrih naćas od tebe lice svoje, al' u ljubavi vjećnoj smilovah se tebi..." (54,7-8).

Baruh još jednom oćituje i priznaje zloću "kuće Izraelove i kuće Judine" ali je i svjedok Božjeg velikog smilovanja, zato mu se obraća rijećima: "Pa ipak, Gospode, Bože naš, postupio si s nama po svojoj dobroti i prevelikoj blagosti..." (Bar 2,27).

U pokornićkom bogoslužju koje je zapisano u knjizi Nehemijinoj (9), leviti, priznavajući grijeh naroda, ispovijedaju da su Božja nježnost i milosrđe neiscrpni: "Ali ti si Bog praštanja, milosrdan i blag, na gnjev spor, a u milosrđu

velik: i nisi ih ostavio!... a ti u beskrajnom milosrđu nisi ih napuštao u pustinji... i u velikoj dobroti slao si im izbavitelje... U velikom milosrđu svojem ti ih nisi uništio, ni ostavio ih nisi, jer si ti Bog milostiv i pun samilosti."

d) Božja nježnost uvijek nova, postojano vjerna

Iako se čovjeku nekada čini da ga je Bog napustio i odbacio, ipak mora ponizno priznati: "Dobrota Jahvina nije nestala, milosrđe njegovo nije presušilo. Oni se obnavljaju svako jutro: tvoja je vjernost velika" (Tuž 3,22-23). Kad Psalmista moli u pogibelji, onda Boga podsjeća na njegovu nježnost. "Spomeni se, Jahve, svoje NJEŽNOSTI i ljubavi svoje do vijeka. Ne spominji se grijeha svoje mladosti ni prijestupa, spomeni me se po svojoj ljubavi - radi dobrote svoje, o Jahve!" (Ps 25,6-7).

e) Bog je nježan prema svima, osobito prema najpotrebnijima

Ovu istinu Psalmista je izrazio na sljedeći način: "Milostiv je Jahve i milosrdan, spor na srdžbu, bogat dobrotom. Gospodin je dobar svima, milosrdan svim djelima svojim" (Ps 145,8-9). Mudri Sirah, promatrajući čovjekovu ništavnost, ističe Božju veličinu, dobrotu i nježnost: "Zbog toga je Gospod strpljiv s ljudima i obasipa ih svojim milosrđem. On vidi i zna kako je bijedan njihov kraj i zato je umnožio praštanje svoje. Sućut je čovjekova za bližnjega njegova, a sućut je Gospodnja za sve živo: 'Gospod ih kori, odgaja i poučava te vraća kao pastir stado svoje'" (18,11-13). U knjizi proroka Hošee je pak zapisano da Bog osobito misli na one koji su u potrebi, kod njega "sirota milost nalazi" (usp. Hoš 14,4).

f) Opraštanje - najočitiji znak Božje nježnosti

Božja nezadrživa nježnost i silna ljubav očituje se kroz svakovrsna dobročinstva (Iz 63,7), kroz dar života (Ps 119,77.156), spasa, izbavljenja (Pnz 30,3; Zah 1,16), pa čak i odgojnih kušnji: "Jer Gospod ne odbacuje nikoga zauvijek: jer ako i rastuži, on se smiluje po svojoj velikoj ljubavi" (Tuž 3,31-32; usp. Mudr 11,9).

Opraštanje najviše otkriva beskrajnu Gospodinovu nježnost i njegovo milosrđe. Zato prorok Izaija potiče bezbožnike i zlikovce da se vrate Bogu, jer on će im se smilovati, jer on je velikodušan u praštanju (usp. Iz 55,9; usp. Dn 9,9).

Svaki grešnik, bio to sav narod (Hoš 2,25) ili pojedinac (Ps 51,1), "ne može i mora uvijek računati s tom zbunjujućom dobrotom, dakako ne zato da nastavi grijehiti, već da se vrati Ocu koji ga čeka" (RBT, 709). Opasno je zloupotrebljavati Božju nježnost i milosrđe: "Ne reci: 'Griješio sam, pa što!' jer Gospod umije čekati. Ne uzdaj se toliko u oprostjenje da gomilaš grijeh na grijeh. Ne reci: 'Veliko je milosrđe njegovo, oprostit će mi moje mnoge grijeha!' jer je s njime milosrđe i gnjev te na grešnike pada srdžba njegova. Ne oklijevaj vratiti se njemu, i ne odgađaj iz dana u dan; jer će iznenada njegov gnjev planuti, i u čas osvetni ti ćeš propasti" (Sir 5,4-7). Bog uvijek s radošću i

ganućem čeka naš povratak, stoga ga ne treba u nedogled odgađati. Nije teško vratiti se nježnom Ocu koji čeka da te primi u zagrljaj: "Usta i pođe svom ocu. Dok je još bio daleko, njegov ga otac ugleda, ganu se, potrča, pade mu oko vrata i izljubi ga" (Lk 15,20).

g) Nježnost je Božje ime

"Bog nježan i milostiv" - to je prvi naslov koji Bog uzima za sebe. A da je Bog nježan i milostiv, priznat će mu poslije Izlaska, Ponovljeni zakon, Psalmi, Proroci, povijesne knjige i Mudraci.

Pogledajmo neka mjesta koja to jasno izražavaju. Kad se Bog objavio Mojsiju, prošao je ispred njega govoreći: "Jahve! Jahve! Bog milosrdan i milostiv, spor na srdžbu, bogat ljubavlju i vjernošću, iskazuje milost tisućama, podnosi opačinu, grijeh i prijestup..." (Izl 34,6). Ta Božja nježnost izražava se i milosrdjem i blagošću, ljubavlju i vjernošću (usp. Ps 86,15; Ps 111,4); sporošću na srdžbu i velikom dobrotivošću (Ps 103,8); milostivošću i bogatstvom u dobroti (Ps 145,8); puninom samilosti (Neh 9,31).

Kako i koliko je Bog dobar i nježan, otkriva nam prorok Joel kad poziva na obraćenje: "Al' sada - riječ je Jahvina - vratite se k meni svim srcem svojim postec, plačuć i kukajuć. Razderite srca, a ne halje svoje! Vratite se Jahvi, Bogu svome, jer on je NJEŽNOST sama i milosrđe, spor na ljutnju, a bogat dobrotom, on se nad zlom ražali" (Jl 2,12-13; usp. Jon 4,2; usp. 2 Ljet 30,9; Neh 9,17.31). Mudri Sirah Božju nježnost izražava lijepim i jakim izrazom: "Ta Gospod je sućutan i milostiv, on oprašta grijehe i izbavlja u danima nevolje" (Sir 2,11; usp. Mudr 15,1).

U Bibliji je pridjev nježan pridržan isključivo Bogu. Čovjeku se ovaj pridjev u božanskom smislu pripisuje samo na jednom mjestu. U Psalmu 112,4 kad se govori o čovjeku pravedniku, o čovjeku čestitom, onda se na njega primjenjuju Božje odlike: milosrđe, blagost, pravednost - nježnost.

"Vjernik se dakle može osloniti na svoga Gospodina kao dijete na majku (Ps 131), a taj će sinovski stav zauzeti i Isus, u kome je i po kome se potpuno očituje Božja nježnost" (RBT, 710).

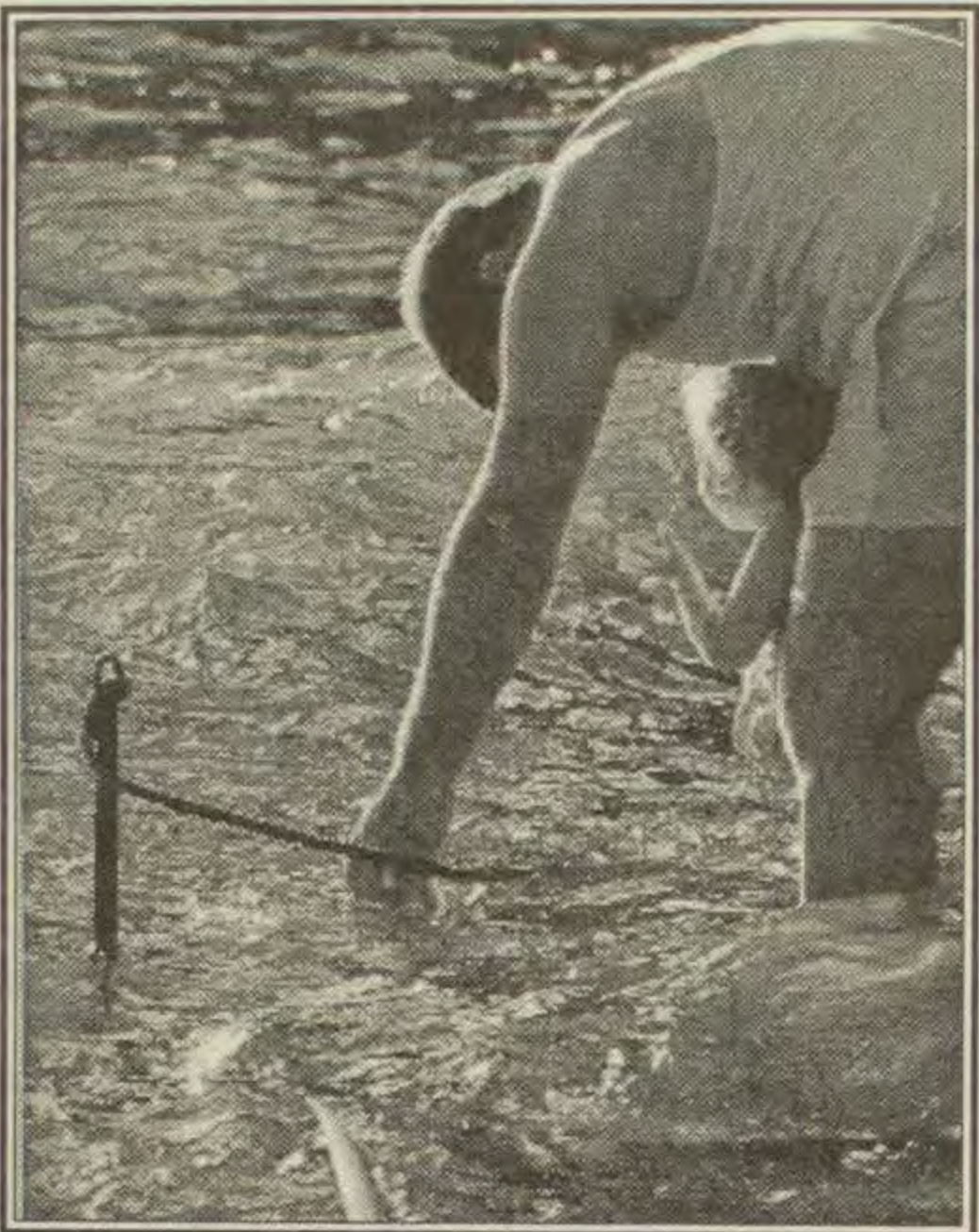
3. Božja nježnost u Kristu i po Kristu

a) Isus objavitelj Očeve nježnosti

Božja dobrota, ljubav, milosrđe, nježnost objavila se u Isusu Kristu. Promatrajući Isusa ljudi su gledali NJEŽNOST SAMU! Isus je "Mlado sunce" koje nas pohađa "darom premilosrdnog srca Boga našega", kako bi obasjalo one što sjede u "tmini i sjeni smrtnoj" i da "upravi noge naše na put mira" (usp. Lk 1,79). Pavao je to u svojoj poslanici Titu opisao čudesno lijepo: "Ali kad se pojavila dobrotivost i čovjekoljublje Spasitelja našega, Boga, on nas spasi ne po djelima što ih u pravednosti mi učinismo, nego po svojem milosrđu..." (Tit 3,4-7).

U Isusu se objavio Otac sućuti (2 Kor 1,3; Rim 12,1). Vrhunac Očeve nježnosti prema nama jest, kako ističe Rječnik biblijske teologije, Isusovo uskrsnuće, jer Isusovo uskrsnuće je zalog našeg uskrsnuća. Doista, piše Pavao Efežanima, Bog "bogat milosrđem, zbog velike ljubavi kojom nas uzljubi", oživi i nas zajedno s Kristom - "milošću ste spašeni". Na taj način očituje dobrohotnost nama - u Isusu Kristu - a budućim vjekovima pokazuje "preobilno bogatstvo svoje milosti", svoje nježnosti (usp. Ef 2,4-6; usp. 1 Pt 1,3).

b) Isus izlijeva nježnost na sve ljude

Isus ne samo da objavljuje Očevu nježnost, nego tu nježnost od Oca usvaja i izlijeva na sve ljude - na svoje stado. Crkva u Ezekijelovoj proročkoj viziji vidi Isusa - dobrog Pastira, koji govori o "ovcima" svoga stada: "Potražit ću izgublenu, dovesti natrag zalutalu, povit ću ranjenu i okrijepiti nemoćnu, bdjeti nad pretilom i jakom..." (Ez 34,16). Doista, kakve li nježnosti, ljubavi i velikodušnosti. Isus je jednostavno imao srca za čovjeka, osobito za čovjeka bijednika. Tako se sažaljeva nad ljudima gladnim evanđelja i nad ljudima gladnima kruha (usp. Mk 6,4; 8,2). Osobito je "ganut" nevoljom najzapuštenijih ljudi svoga vremena, a to su gubavci. Takvima je najradije pomagao (usp. Mk 1,41). Oči Isusovog srca bile su osjetljive i na slijepce. Isus je plakao sa zaplakanim, tješio ih i pomagao im. Čini čudo da bi utješio uplakane i tužne majke (Lk 7,13) ili sestre. Bio je silno potresen i uzbuđen kad je vidio kako Marija plače. I sam je zaplakao. Očitovao je time svu svoju ljubav prema toj obitelji, prema živima (Marti i Mariji) i prema pokojnima (Lazar) (usp. Iv 11,33-34).

Isus se sav pretvara u srce kad je u susretu s bijednim grešnicima. Sve čini da ih privuče k Ocu, k sebi. Zbog grešnika je došao na ovaj svijet. Beskrajno je i velikodušno opraštao grijehe. Zbog grešnika je muku ponio. Zbog njih je krv svoju prolio. I umro je samo da bi ih spasio. Tako očituje da je njegova nježnost neumorna kao i Očeva (usp. Lk 23,34).

4. Božja nježnost u kršćaninu i po kršćaninu

Čovjek je stvoren na Božju sliku, zato "Bog hoće da njegova nježnost prodre u ljudska srca" (RBT, 711). Ta nježnost u ljudskim srcima prepoznat će se ako budu sudili istinito te budu dobrotivi i milosrdni jedni drugima (usp. Zah 7,9; usp. Sir 28,1-7; Ps 112,1.4).

a) Čovjeku darovana nježnost

Čovjek je po sebi nesposoban usvojiti Božju nježnost, zato mu je Bog daje. Zaharija je zapisao Božje obećanje: "... na dom Davidov i na Jeruzalemcu izlit ću duh milosni i molitveni..." (Zah 12,10). Nježnost Bog ljudima daruje kao svoj zaručnički dar u novom Savezu koji je Isus zapečatio. Obećanje toga dara je još divnije: "Zaručit ću te sebi do vijeka; zaručit ću te u pravdi i pravu, u NJEŽNOSTI i u ljubavi; zaručit ću te u vjernosti i ti ćeš spoznati Jahvu" (Hoš 2,21-22). Mudrac, promatrajući "Egipat i Izrael: čudesa u prirodi", ovako opisuje Božju darežljivost: "Pokazao si svojim darom slatku NJEŽNOST prema djeци, jer je dar ugađao svakom teku i mijenjao se u što je tko htio" (Mudr 16,21).

"Postavši nježnošću Božjeg Sina koji je postao čovjekom, Božja nježnost može onda postati nježnošću ljudi, u Isusu preporođene djece Božje" (RBT, 711). U Isusu se, dakle, Božja nježnost utjelovila, te se ona po Isusu može utjeloviti i u nama i postati našom nježnošću.

b) Kristova nježnost - naša nježnost

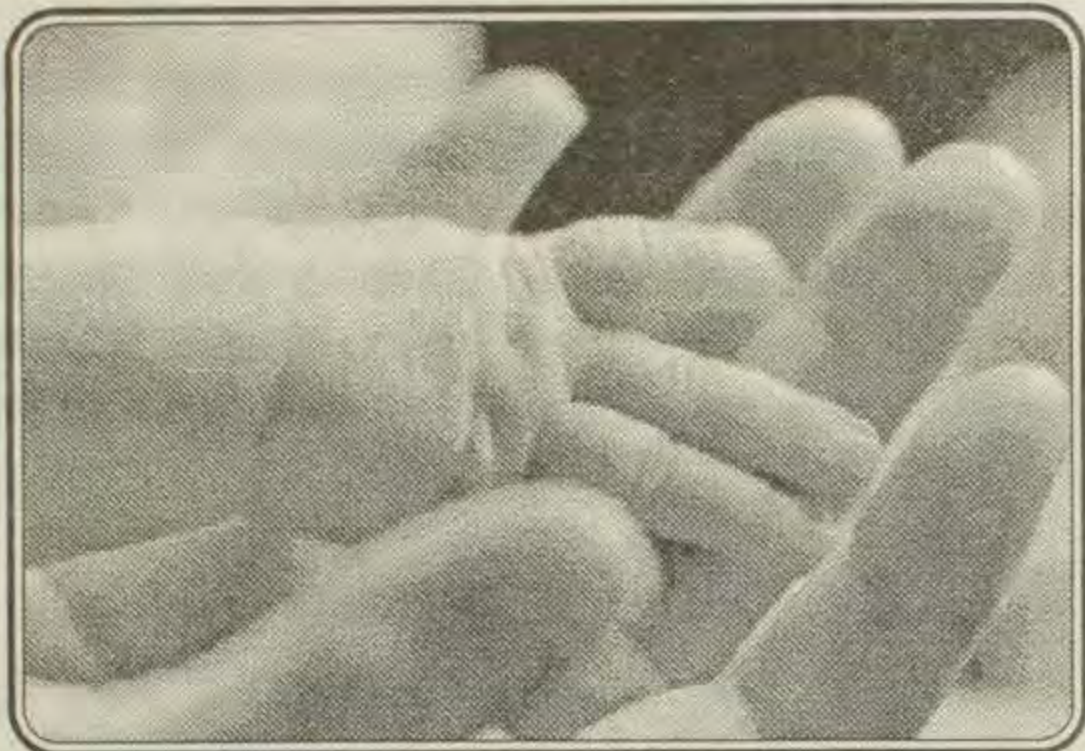
Sv. Pavao je čeznuo za Kristovom nježnošću, želio je da Kristovi osjećaji postanu njegovi osjećaji. Tako piše Filipljanima: "Bog mi je doista svjedok koliko žudim za svima vama srcem Isusa Krista!" (Fil 1,8; usp. Flm 20). On poziva kršćane da se "obuku u sućutnu utrobu", tj. u nježnost Boga i njegova Sina. Tako Kološanima piše: "Zaodjenite se dakle - kao izabranici Božji, sveti i ljubljени - u milosrdno srce, dobrotivost, poniznost, blagost, strpljivost te podnosite jedni druge praštajući ako tko ima protiv koga kakvu pritužbu!" (Kol 3,12; usp. Ef 4,32; 1 Pt 3,8).

Evandelisti govore isto tako kad navode Isusove poticaje i zapovijedi o opraštanju i djelotvornoj ljubavi prema bližnjemu. Tako za Ivana "zatvoriti utrobu pred svojim bratom značilo bi isključiti se iz Očeve ljubavi" (RBT, 711): "Tko ima dobra ovoga svijeta i vidi brata svoga u potrebi pa zatvori pred njim srce - kako ljubav Božja ostaje u njemu?" (1 Iv 3,17). Isus silno želi da kršćani budu neprestano u ljubavi povezani. To često ne ide bez opraštanja. Zato zapovijeda da njegovi učenici moraju uvijek biti spremni opraštati. Opraštanje je znak nježnosti (usp. Mt 18,23-35). U tome kršćani moraju ići tako daleko da oponašaju svoga Oca: "Budite milosrdni kao što je Otac vaš milosrdan" (Lk 6,36). I mi moramo imati srce kao On, puno sućuti prema bližnjima, prema svima bez izuzetka (Lk 15,20.31), te imati ljubav prema svima i to djelatnu poput dobrog Samaritanca (Lk 10,33). Živeći tako, kršćani se uključuju "u struju Božje nježnosti koja dolazi od Oca, po Isusu, zahvaljujući Duhu ljubavi" (RBT, 712). Sv. Pavao je osobito nježan prema Filipljanima. Pišući im, upravo vapi da i oni budu međusobno nježni, složni u ljubavi: "Ima li dakle u Kristu kakve utjehe, ima li kakva ljubazna bodrenja, ima li kakva zajedništva Duha, ima li kakva srca i samilosti, ispunite me radošću: složni budite, istu ljubav njegujte, jednostušni, jedne misli budite..." (usp. Fil 2,1-5). Takva nježnost "vodi beskrajnoj sreći bez grijeha i smrti, u skladu s nadom što je izražena u euharistijskoj molitvi Rimskog misala: 'A mi grešnici što svoju nadu polažemo u tvoje neiscrpno milosrđe /tvoju nježnost/...' " (RBT, 712).

II. NJEŽNOST LJUĐSKA

1) U Bibliji

Osvrnut ću se ovdje kratko na biblijske tekstove koji govore o nježnosti ljudskoj u različitim njezinim oblicima.

a) Stari zavjet

David želi sve pripremiti za gradnju hrama i tako poštediti svoga sina Salomona jer je on "mlad i nježan" (usp. 1 Ljet 22,5). Slično i na drugom mjestu: "Kralj David reče svemu zboru: 'Bog je izabrao mog sina Salomona, mlado i nježno momče, a ovo je velik posao...'" (1 Ljet 29,1).

Mudri otac, poučavajući i potičući svoju djecu na mudrost, svjedoči o sebi da je i on bio "nježan jedinač u svoje matere" (Izr 4,3).

Kad Ponovljeni Zakon nabraja prokletstva koja će zadesiti narod "ako ne bude slušao glasa Jahve, Boga svoga, i hodio njegovim putovima", onda među ostalim kaže: "Čovjek najnježniji i najmekši u tebe zlobnim će okom gledati na vlastitog brata, ženu u svome naručju i djecu svoju što mu preostanu" (Pnz 28,54). Strašnog li i teškog prokletstva.

Baruh, promatrajući propast Jeruzalema, vidi stradanja naroda, te bilježi: "Moja su nježna djeca hodila grubim putovima, otjerana kao stado što ga ote neprijatelj" (Bar 4,26). Slično, u Četvrtoj tužaljci, tuži Prorok: "Žene, tako nježne, kuhaše djecu svoju, njima se hraniše za propasti Kćeri naroda moga" (Tuž 4,10).

Prorok Jeremija se pita: "Može li se Kći sionska usporediti s nježnom tratinom?" (Jr 6,2).

Plačući nad Babilonom, Prorok daje upute "kćeri babilonskoj i kaldejskoj": "Sjedni na zemlju, bez prijestolja, kćeri kaldejska! Jer, neće te više zvati nježnom i tankočutnom" (Iz 47,1).

Kad se Estera, nakon trodnevne priprave zaputila prema kralju, obuče na u sjajne haljine, "Tako čarobna zazva Boga Svevida i Spasitelja. Onda uze dvije sluškinje. Na jednu se gotovo nježno naslanjala, a druga ju je slijedila i pridržavala njezinu odjeću..." (Est 5,1a).

Govoreći o izboru žene, mudri Sirah na ovaj način opisuje značaj nježne žene: "Ako su dobrota i nježnost na njezinim usnama, muž joj nije kao ostali ljudi" (Sir 36,23).

b) Novi zavjet

Sv. Pavao navodeći koje vrline trebaju resiti slugu Gospodnjeg" kaže: "A sluga Gospodnji treba da se ne svađa, nego da bude nježan prema svima,

spособan poučavati, zlo podnositi, da s blagošću preodgaja protivnike..." (2 Tim 2,24-25).

"Niti smo od ljudi iskali slavu - ni od vas, ni od drugih - premda smo se mogli nametnuti kao Kristovi apostoli. Ali bili smo među vama NJEŽNI kao majka što hrani i njeguje svoju djecu" (1 Sol 2,6-7). Takvo je svjedočanstvo dao sv. Pavao o svom djelovanju u Solunu.

Kad se Pavao u 2. poslanici Korinćanima osvrće na Tita koji je bio među njima, onda za njega kaže: "I njegovo je srce prema vama još nježnije kad se sjeti poslušnosti svih vas, kako ga sa strahom i trepetom primiste" (2 Kor 7,15).

2) U svakidašnjici

U uvodu ovoga članka naveo sam nekoliko primjera "ne-nježnosti" iz kojih je očito da pomanjkanje potrebne nježnosti može imati dalekosežne posljedice za čovjekov život i rad. Isto tako, s druge strane, jasna je i očita čovjekova čežnja i potreba za nježnošću. Ona je nužna za razvoj ljudske osobe. Nažalost, svodi se često samo na "nježnost seksualnosti". A nije tako. Nježnošću može i treba biti protkana sva naša svakidašnjica. Svi naši susreti. Naš život i rad. Kako? I kakva je to nježnost kojom bismo tako mogli protkati svoju svakidašnjicu?

Da bih potkrijepio ovu svoju tvrdnju, polazim od činjenice, naglašene u prvom dijelu ovog članka: Bog je nježnost. On je Stvoritelj svemira i zemlje. On je stvoritelj čovjeka. Čovjek, stvoren na sliku Boga koji je LJUBAV i NJEŽNOST sama, mora biti, da bi bio to što jeste, na svoj ograničeni način, također ljubav i nježnost sama. I tu nježnost i ljubav mora očitovati u svom pogledu, dodiru, riječi, hodu, igri, radu...

U ovom dijelu služim se dijelovima knjižice P. Hans Wallhof: "Zartlichkeit - eine Antwort", Lahn-Verlag Limbur, 1976, koju sam pokušao slobodno prevesti.

a) Nježnost - čudo trenutka

Nježnost je spontani susret jednog Ja i jednog Ti. Ona se događa u jednom trenutku i može učiniti čudesnim čitav život. Nježnost spada u najveća čudesna čovječanstva. Ona očituje svu dubinu i intimu čovjeka. Pojavljuje se bez riječi i obogaćuje život toliko da to ne mogu izraziti ni svi jezici ni sve riječi na svijetu. Nježnost može u svakom trenutku promijeniti ime. Jednom je to milina, zatim povjerenje; iz srdačnosti pretvara se u suosjećanje, iz sigurnosti vodi k veselju; iz simpatije u oduševljenje. Nježnost uvijek pretpostavlja osobu, osobu sposobnu za razgovor, otvorenost, velikodušnost u ljubavi i vještinu iznenađenja... Nježnost želi fantaziju drugoga. Ona je najfiniji titraj srca i u trenutku čini čudo! Ne! Nježnost je ČUDO SRCA!

b) Nježnost - srdačno nagnuće

Često se može čuti da je nježnost grijeh, jer ona izaziva sjetilnost i pod-

grijava požudu tijela. Međutim, oni koji tako govore nisu razumjeli ovaj dar srca i duha. Oni koji tako što ističu nisu shvatili bit nježnosti. Oni zamjenjuju nježnost s nagonom. Nježnost je nešto sasvim drugo. Nježnost je dobrota i zanos, milina i dobrohotnost, ona je susestra čistoće. Nježnost izvire iz srdačnog nagnuća prema ljubljenoj osobi. Ali nije privilegij samo zaljubljenih. I zato ne smije biti potisnuta samo na rub šume ili na neku klupu u parku na mjesecini, ili pak u neku zatvorenu prostoriju daleko od očiju svijeta... Nježnost nije samo ni stvar žena, niti pripada samo ljupkoj dječici. Premalo bi bilo u njoj gledati samo tajne znakove prepoznavanja prijateljstva...

Nježnost je jednostavno dio svakog života i pripada svakom čovjeku bez obzira što bio i gdje bio. Nježnost kao majka, kao otac, kao čovjek, kao dijete - ali uvijek mora biti kao prijatelj...

Svaki častan i pošten čovjek raduje se sitnim nježnostima u toku dana a ako ih nema, onda kao da "isprašujemo pukotine u zidovima" da bismo iz njih istresli bar malo nježnosti...

c) Znakovi nježnosti

Život poznaje tisuće i tisuće znakova nježnosti i kao da se neprestano rađaju neki novi oblici očitovanja nježnosti. Tako prepoznamo u životu "igru nježnosti" između roditelja i djece, između starih i mladih, zdravih i bolesnih, između braće i sestara. Nježnost je znana prijateljima. Očituju je zaljubljeni. Ona obilježava vrijeme zaruka, a brak čini čudesnim. Nježnosti osvježuju starije ljude u trenutku kad im "proljeće" i "ljetno" života počne izmicati iz ruku. Nježnosti tješe one koji trpe...

Evo i nekih znakova nježnosti: milovanje, zagrljaj, poljubac, maženje, držanje za ruku, pogled, udvaranje, smiješak, ples, namigivanje, zavodljivi titraj srca, magnetno nagnuće... Ta, mi uopće nismo svjesni kako smo bogati i koliko nam različitih izraza stoji na raspolaganju.

Jedno je sigurno! BEZ NJEŽNOSTI NAŠA BI SVAKIDAŠNJICA BILA SIVA!

d) Nježnost u obitelji

Obitelj je najbolji i vlastiti prostor za nježnost jer ona predstavlja sigurnu intimu i zaštitu. Roditelji tu mogu rasprostrijeti "sav prtljag nježnosti" i svoju djecu maziti na bezbroj različitih načina. U obitelji braća i sestre pronalaze svoje prve partnere za ćaskanje prema kojima ispoljavaju svoje osjećaje i srdačnost. Djed i baka također spadaju u ovaj povlašteni prostor nježnosti. Tako mama i tata mogu svoje stare roditelje obasipati nježnošću zahvaljivanja, koju im duguju. Kako je tužno slušati stare koji govore: "Stalno

smo sami." Djed i baka upravo u unucima pronalaze svoje ostvarenje. Prečesto su oni nježniji prema njima i od samih roditelja.

e) Nježnost i naše tijelo

Čovjek sve doživljava kroz tijelo, na tijelu i u tijelu. Tako ga je Bog stvorio. U susretu tijela i duha, kad se ljubav utjelovi u čovjeku, nastaje prostor gdje žive nježnosti. Tijelo nije samo spolnost. Tijelo je čovjek. I zato je čovjekovo tijelo divno. Ono je prostor nježnosti. Kroz tijelo sve doživljavamo: lijepo i teško; toplinu i sigurnost, bosonogo trčanje po pijesku, valove mora, velike doživljaje duha, krušku u svom dvorištu, bolest, milovanja, zagrljaj, prvi poljubac, radost prijateljstva... Nije uzalud klicao Psalmista: "Hvala Ti što sam stvoren tako čudesno" (Ps 139).

f) Nježnost i spolnost

Svaki čovjek je spolno biće. Već začecem je određen da bude muško ili žensko. I nježnost je povezana sa spolnošću. Ona je gotovo neodjeljiva od spola i spolnosti. Stoga se nježnost uvijek brzo dovodi u vezu sa spolnošću. No, nije svaka nježnost uvijek obilježena spolnošću u erotskom smislu. Možemo razlikovati tri stupnja naklonosti među ljudima, tri oblika ljubavi. Prvi i najniži stupanj jest strasna, požudna ljubav. Tijelo teži tijelu. Nagoni čeznu za ispunjenjem. Strast i požuda žele tijelo drugoga. Tu govorimo o seksualnosti. Drugi stupanj je ljubav koja se dariva. "Ljubav koja se dariva" (darujuća ljubav) ruši sebični ja i ide k drugoj osobi da mu dokaže da ga ljubi i cijeni. Tu srce i duša igraju odlučujuću ulogu, ali tako da i tijelo u tom daje i prima svoj udio. "Ljubav koja se daruje" prostor je za pravu nježnost. Ono stvaralačko u ljubavi pozvano je ovdje da i seksualnost produhovi. Najviši oblik ljubavi je "ljubav koja služi" (ljubav služenja). Po ovoj ljubavi nježnost doživljava svoje najviše ispunjenje. JA posve stupa u drugi plan i želi samo služiti TI. To je nježnost koja svoju sreću vidi samo u radosti drugoga. Takva je bila Isusova ljubav prema svim ljudima. On nas je učio svirati na ovom čudesnom instrumentu ljubavi.

g) Nježnost i mladi

Napuštajući djetinjstvo i prelazeći u mladenaštvo, mlade neočekivano obuzima težnja za nježnostima. Oni traže prijatelja i "Ti" izvan svoje obitelji. Ovaj osjećaj pojavljuje se iznenada snagom orkana i ponekad ih mami tajanstvenim obećanjima sretnih bajki. Nježnost u mladima igra u ritmu ljubavi. Ona pleše u vrućoj muzici. Ona sanja u blagosti zvuka i bubnji u bučnom ritmu... Tu počinju problemi za roditelje. Što, kako, koliko, dokle dopustiti... Roditelji zabranjuju, djeca se opiru. Roditelji strahuju, mladi hrle u nježnosti. Prečesto nesvjesni opasnosti. Biti nježan s drugim jest doduše ugodno - čudo nježnosti - ali to čudo zahtijeva zrelost i odgovornost.

Prava ljubav započinje svoj rast uvijek s velikom nježnošću. Treba puno vremena dok zaljubljeni ne budu zreli za nježnosti. Na obje strane srce i ljubav moraju se spremati. Zaljubljeni dolaze iz vrlo udaljenih "područja" i moraju se

najprije upoznati i potvrđivati. To se ne događa od danas do sutra. Za to treba vremena...

Tako je tužno slušati "iskustva" mladih koji već nakon drugog ili trećeg susreta završavaju u "krevetu" misleći da su dovoljno zreli i nježni, a onda se razilaze razočarani i ranjeni, često i za cijeli život... Ovdje vrijedi čekati! Za tjelesnu blizinu i nježnost seksualnosti ima vremena. Uostalom, nema li nježnosti bezbroj oblika i znakova izražavanja. Zašto se upustiti u ono što se naziva "bračnim činom" prije braka? "Zabranjeno voće" doista primamljuje, ali da li uvijek usrećuje?! Ne, u biti nikada ne usrećuje, htjeli mi to priznati ili ne. "Zabranjeno (zeleno) voće" je uvijek "kiselo" i štetno!

h) Nježnost i poljubac

Poljubac je najviši i savršeni oblik izražavanja nježnosti. On je "vatro-meč" simpatije. Za muža i ženu on je izričaj njihovog jedinstva. Za zaljubljene je pečat njihove ljubavi. No, on ne mora biti povezan sa spolnošću te može biti i čisti izraz poštivanja i ljubavi, znak naklonosti i dobrohotnosti... Ima zemalja u kojima je on svakodnevni, normalni izraz komuniciranja među ljudima. Poznanici, zaljubljeni, prijatelji izmjenjuju ga često kao znak očitovanja uzajamne ljubavi.

Je li poljubac grijeh? Ovo pitanje prečesto postavljaju mladi. Uvijek odgovaram - zavisi! O tom je teško suditi sa strane. O tom odlučuje volja i snaga srca onih koji izmjenjuju poljupce. Poljubac je dragocjen jer je izraz ljubavi. No, može biti izraz lažne ljubavi i odraz požude i strasti. Ljubav nije stvarna ako nije zrela. Tako i poljubac - ako nije izraz zrele ljubavi, on nije pravi znak onoga što izražava. To će dobro odgojena i budna savjest lako uočiti i prosuditi.

Mladi se s poljupcima ne smiju nikako poigravati. Njihova ljubav je još samo pokušaj a ne izraz čvrstog stava i njihovog sigurnog uvjerenja.

Poljubac je nešto ljudima vlastito, a životinjama strano. Poljubac je znak Duha.

Umjesto zaključka - Otkriće Boga nježnosti

I mogao bih ići u nedogled. Pisati o nježnosti u igri; o nježnosti među prijateljima, među starima; o nježnosti u riječima i glazbi; o nježnosti u stvarima i o gestama nježnosti...

U svemu tome jedno je sigurno: nježnost je dio naše svakidašnice. Nježnost je dio našega života. I moga. I zahvalan sam Bogu za otkriće nježnosti. Zahvalan sam Bogu što sam u svom životu iskusio nježnost u obitelji i nježnosti očevoj i ljubavi majčinoj, po bratu i sestri; slavim Gospodina što sam njegovu nježnost prepoznao u blagom povjetarcu, u nježnim zvucima čarobne frule, na proljetnom suncu i u plavetnilu mora i cvrkutu ptica; u smjesku djeteta, u prijateljstvu, u zagrljaju i poljupcu... A nadasve sam ga zahvalan što sam njega upoznao kao Boga nježnosti. Najviše sam ga takvim doživio ispovijedajući se i ispovijedajući druge. Volim u ispovijedi dopustiti formulu odrješenja

riječi Ps 103, 3-4: Bog te ljubi. On ti oprašta sve grijehе tvoje, on iscjeljuje sve slabosti tvoje, on ti od propasti izbavlja život - KRUNI TE DOBROTOM I NJEŽNOŠĆU! Da, u ispovijedi Bog nas kruni dobrotom i nježnošću. Kako je to čudesno i divno! Ako tu istinu čovjek dublje shvati, mora mu dah stati. A baš takav je naš Bog - uvijek, a osobito kad grijehе oprašta. Tako sam tužan kad

mi se netko izjada da je u ispovjedaonici doživio neugodnost. Odmah pomislim kako dotični ispovjednik nije shvatio da dok ispovijeda mora biti poput Boga, "milosrdnog i nježnog Oca".

Ovo otkriće Boga nježnosti nagnalo me je da puno govorim o nježnosti. Sjećam se kako sam to "lansirao" u jednoj zajednici mladih. Oni su to prihvatili. I često smo se pozdravljali riječju "Ah! Nježnost". Doživio sam zbog svog govora "o nježnosti" i mnoge prezirne poglede i podrugljive komentare. Neka! Ja znam jedno: Bog je nježnost sama! Bog me nježno ljubi. I nježno ljubi sve ljude! I ja se moram truditi biti takav - NJEŽAN, uvijek, sa svima, iskreno i na pravi način. I onda sam siguran. Ako me ljudi i odbace i prezru, Bog neće. Ta ne može sebe prezreti - a ni mene kojeg je stvorio na sliku svoju, na sliku NJEŽNOSTI! Aleluja!

Tko ti pomaže u najmračnijoj noći?

SIGURNOST:

BOG,

Otac moj,

Ijubi me neizrecivom ljubavlju.

NOVA SVETICA I MUČENICA EDITH STEIN

Sveti Otac Ivan Pavao II, papa iznenađenja, o svojoj dvadesetoj obljetnici pontifikata, radosno nas je iznenadio, 11. listopada ove godine, novom kanonizacijom blažene Terezije Benedikte od Križa, Edith Stein. Papa je to učinio nakon još jednog iznenađenja od 3. listopada kada je na Mariji Bistrici proglasio blaženim mučenika kardinala Alojzija Stepinca. Edith Stein i blaženi Alojzije, hrabri svjedoci vjere u Isusa Krista, dvije svijetle zvijezde na obzorju neba u doba totalitarnih režima, snažna su poruka nama na pragu trećeg tisućljeća.

Edith Stein, vrsni filozof, Židovka, ateista, nakon dugog puta traženja istine koji je dosegao sam vrh, smjelom odlučnošću postaje obraćenica na kršćanstvo i katolicizam, klauzurna redovnica karmelićanka i mučenica u koncentracionom logoru Auschwitz.

Žena izuzetne kulture, koja se zna boriti za ispravnu emancipaciju žene, koja mirno prihvaća sudbinu svoga postojanja, sve do tragičnog završetka zemaljskog života.

Njezino se ime vrlo brzo pročulo diljem svijeta - među kršćanskim i nekršćanskim religijama, u samostanskim krugovima, radi sjaja njezine svetosti i mučeništva. Karmel, kojega je izabrala i u kojega je ušla Edith Stein, ne može biti indiferentan prema ovoj izuzetnoj ženi koja zauzima svoje dično mjesto u zboru karmelićanskih svetaca.

Edith je žena posvećena studiju i strastvenom traženju istine. Od ranog djetinjstva osjeća školu kao svoju kuću. Ona je uzor kako se znanost i vjera nadopunjuju i integriraju u traženju istine. Ova žena izuzetne kulture, filozof, humanista, praktično se znade zalagati za čovjeka. Sjetimo se njezinog humanitarnog zalaganja u ratu u Moraviji, gdje kao medicinska sestra "Crvenog križa" pomaže ranjenicima njegujući ih. Uravnotežena osoba, obogaćena pounutrašnjem, sposobna je darivati se drugima nježnošću i prijateljskim odnosom.

Edith je žena koja u pokretu emancipacije žene promovira ženu na najviši stupanj njezine osobnosti i ženstvenosti. Poklanja svu svoju energiju, vrijeme i rad sa ženama, da i one dođu do prave svijesti njihove vlastite uloge i nezamjenjivog poslanja u društvu.

Edith je Židovka koja potječe iz duboko religiozne obitelji. Od ranog djetinjstva odgajana je u vjeri slušanjem Božje riječi, Sv. pisma, Starog zavjeta. Ipak, na početku svojih studija filozofije gubi vjeru i postaje ateista. No, Bog je imao svoje planove s njom, a Edith je slijedila te Božje planove dok je intelektualno nemirna žedala za istinom, koju će kasnije nazvati "neprestanom

molitvom", nesvjesno tražeći Boga i idući njemu u susret. S tog gledišta, povijest Edith Stein je značajno poglavlje Božje slobode, koja je uistinu Božja i kojom Bog vodi svoje ljubljeno stvorenje. Tako Bog često čini s velikim osobama na svijetu. Vodi sudbinu njihova života na način da takve osobe uvide kako je vjera nezasluženi dar, a ne ljudska stečevina. Kada takve osobe postignu susret s Bogom, jasno im je da nisu oni stvorili Boga, nego je Bog stvorio njih.

Nezasluženi dar vjere, dar milosti, dar ljubavi živo je iskustvo kod Edith Stein. Nezasluženi Božji dar je: vjera, ufanje i ljubav. Edith je postala vjernik ne po svojoj snazi već po daru Božjemu. S udivljenjem stoji pred otajstvom Ljubavi Božje, jer ju je sam Gospodin osvojio. Bog ju je osvojio najprije preko događaja njezinog intelektualnog života, a onda preko susreta s Križem. Na taj način ju je pripravljaio za Karmel, onu biblijsku Goru povezanu s tradicijom njezinog židovskog naroda i poviješću revnjitelja za čistoću kulta pravoga Boga, sv. Ilije proroka, duhovnog utemeljitelja Karmela. Tu Židovku bez vjere Bog je načinio vjernicom i u biblijskom smislu stanovnicom Karmela, koji će postati njezima domovina. To je vrlo znakovito za isticanje delikatnog odnosa Gospodina Boga sa svojim ljubljenim stvorenjem.

I mi možemo puno toga naučiti od ovog nezasluženog Božjega dara izvedenog na osobi Edith Stein. Tajanstvena su Božja obećanja koja izvodi Gospodin na svoj način i s potpunom slobodom svojih planova, koji su očima ljudi često nevidljiva i nerazumljiva, a koja je Edith Stein na izvanredan način razumjela, jer su oni za nju bili "dar". Edith je na njih odgovorila svojim "Da". Završila je svoj život također na tajanstveni način, pokriven velom šutnje, i u isto vrijeme za Gospodina proslavljenog, koji odzvanja njegovim Duhom i milošću.

Nakon dugog i nemirnog intelektualnog traženja istine, povratak Edith Stein k Bogu prava je erupcija božanskog Bitka u njezinom bitku. Istina ju je vodila u susret k Bogu ne putem logike i inteligencije, već tajanstvenim putem iskustva u ljeto 1921, kada se kod prijatelja Konrad-Martiusa u knjižnici susrela s knjigom "Život sv. Terezije Avilske". Navečer je počela čitati tu knjigu i u zoru je završila čitanje te knjige s jednim zaključkom: "Kada sam zatvorila knjigu, bila sam svjesna sama sebe i izjavila sam: To je istina!"

Obraćanje Edith Stein bilo je također i prvi susret s Karmelom u kojega će ju Gospodin kasnije uvesti preko svoje velike Obnoviteljice, za čije će ime biti zauvijek vezana ne samo izborom imena na krštenju, već i odlučujućom odlučnošću puta savršenosti i svetosti. Bog je taj božanski Bitak koji s jasnoćom prodire u bitak Edith Stein. To nije neki novi apstraktni sistem filozofije, već prijateljska osoba koja traži i koja se žrtvuje intimnosti prijateljstva. Čežnja za istinom ovdje postaje zajedništvo. Druženje s Istinom postaje iskustvo Istine u Ljubavi.

Nije li Edith Stein providonosni i znakoviti primjer našem vremenu tako bolesnom racionalizmom? Obraćen filozof Edith Stein, iako je dugo studirala i reflektirala preko parametra logike, u neposrednom susretu sa životopisom sv. Terezije Avilske susreće se s Bogom, živi intimnost duše s Bogom i kuša slasti zadivljujuće intimnosti s Bogom kao dar kojemu se svesrdno priklonila. Bog je nježnošću privlačio svoju kći Izraelovu iz pustinje u kojoj je nazočnost Božja

tako očita.

Iz pustinje Karmela Edith će pisati da njezin meditativni ritam ima svoju puninu koja ne samo da teži izvanjskom siromaštvu, nego se sastoji u dragovoljnom siromaštvu razuma i volje da spozna i kuša Božju nazočnost, sve dok ta Božja nazočnost, zahvaljujući praznini duše, ne zavlada sa svom svojom moći. To je sinteza asketske teologije sv. Terezije Avilske i sv. Ivana od Križa, koju Edith ne može zaobići, a koja se sastoji u prvoj i glavnoj Božjoj zapovijedi: "Čuj Izraele, Gospodin je Bog tvoj. Gospodin je jedan. Ljubi Gospodina Boga svoga svim srcem svojim, svom dušom svojom i svim umom svojim!" (Pnz 6,4-5).

Drugo, što nam poručuje sveta Edith Stein, jest KRIŽ. Edithino prihvaćanje križa Kristova providonosni je dar nama danas kada se olako zaoblazi križ i kada smo u napasti da zaboravimo kako nas je Isus Krist po njemu spasio i kako nas i danas po križu spasava. Rušenje nevjere kod Edith Stein dolazi upravo s križem Isusovim, njegovom mukom, podijeljenom s Edithinom prijateljicom gospođom Anom Reinach, koja je izgubila svoga muža u ratu. Promatrajući svoju prijateljicu Anu kako s potpunim predanjem prihvaća križ gubitka svoga muža i s kakvom strpljivošću i nadom prihvaća taj križ, Edith je, tako reći, po prvi puta prstom taknula Crkvu rođenu iz muke i otkupljenja Spasiteljeva i to će joj iskustvo postati kamen temeljac vlastite vjere.

Križ, kojim je označena u trenutku svoga krštenja, podsjeća ju na krv Janjetovu i njegovu žrtvu na križu. To je bilo ono svjetlo koje će joj svijetliti u studiju, radu i molitvi. Njezino kršćansko sazrijevanje podudara se s napretkom Edithina života križa koji će joj otvoriti vrata Karmela. U vrijeme antisemitske Hitlerove propagande, kada joj je bilo zabranjeno znanstveno i kulturno djelovanje na Sveučilištu, a na kojega ju je obvezao njezin duhovni vođa nadopat o. Raphael Walzer OSB, isti taj duhovni vođa dat će joj zeleno svjetlo za ulazak u Karmel. Onima koji su joj savjetovali da ne uđe u Karmel već da prijeđe u Latinsku Ameriku i da tamo nastavi svoje znanstveno djelovanje, Edith odgovara: "Nije ljudska aktivnost ta koja spašava, nego samo Muka Kristova. Moja je čežnja sudjelovati u njoj."

Svoju Kalvariju Edith nastavlja u "vrtu" Karmela, u pustinji zaručničkog susreta Boga s Izraelom. Odatle, s križa, najlakše je širiti ruke i zagrliti cijeli svijet. Gospodin će na otajstven način prenijeti svoje ljubljeno stvorenje iz Karmela na Kalvariju, u svome prijelazu "prema Bogu", kako će zapisati ona sama u posljednjoj poruci pisma upućenog svojoj priorici, na putu deportacije u logor. Priorici u tom pismu piše: "Putujem prema Istoku." Geografski, Istok za Edith ima duhovno značenje, ona ide prema svjetlu, prema Suncu, prema Istoku. Prekrasna alegorija koja kruni biblijsku puninu bogatog Edithinog iskustva, koja se sada nalazi licem u lice s Gospodinom, po žrtvenom predanju koje je ljudski gledano monstruozno, ali kršćanski gledano to predanje žrtve je slavno. To je događaj velikih djela Božjih koje nam je Gospodin učinio vidljivim kako to samo on zna činiti. Mi se sada sjećamo njezine kulture, znanja i sveučilišnih nastupa koji su Edith učinili tako famoznom među učenjacima. No njezin duhovni put je sasvim nešto drugo. Nije slučajno da je njezino pisano djelo "Znanost Križa" ostalo nedovršeno. Ono iako nedovršeno, sinte-

tizira i tumači nauku sv. Ivana od Križa.

Sveta Terezija Avilska u svom djelu "Zamak duše" plastično ocrtava u čemu se sastoji zaručnička intimnost. U potpunom sudjelovanju na Kristovoj strani, biti označen njegovim križem kao polaznim znakom spremnosti "predati se" za čitavi svijet, kako je to Isus učinio. Sveta Terezija Benedikta od Križa to shvaća i živi potpuno predanje Kristu i braći ljudima.

Edith Stein je jasno predvidjela kamo će ju dovesti Hitlerova politika i zato nije živjela u iluzijama. Dubokom intuicijom vjere predvidjela je da je križ, koji je natovaren na ramena židovskog naroda iz nacističke mržnje, bio sam križ Isusa Krista, kojega ona dragovoljno prihvaća u ime svih i tako postaje karika u lancu izraelskog naroda koji trpi.

S odlučnošću i jednostavnošću Edith čini ono što je sv. Terezija Avilska tražila od svojih kćeri: žrtvovati se tamo gdje je najžešće, to je potreba. Stajati spremna s najtežim zadatkom, čvrsto držeći stijeg bez mogućnosti obrane. Edith Stein se dozvolom svoje priorice žrtvuje za mir riječima: "Znam da sam ništa, ali Isus to želi." Njezina žrtva je primljena.

U postupku za proglašenje blaženom i svetom Edith Stein neki su bili mišljenja da je njezin slučaj smrti političke naravi i da nema opravdanja za mučeništvo. Međutim, pravorijek Crkve je u potpunosti sagledao sve okolnosti njezine smrti i unutarnjeg raspoloženja te došao do zaključka da je Edith Stein itekako bila pripravljena za mučeništvo dragovoljnim činom žrtve predanja svoga života i produžene molitve. Njezine susestre u Karmelu često su je našle kako rano ustaje i u koru moli raširenih ruku. U zadnjem pismu svojoj priorici Edith piše: "Jedna znanost križa može biti slijeđena samo ako se iskusi križ do same dubine. Toga sam bila svjesna od samog početka. Od tada sam ponavljala u svom srcu: Zdravo Križu, jedina nada!" Edith svojim životom i smrću uistinu svjedoči da je Križ jedina nada, jer je Križ posljednje otkriće i objava Ljubavi Božje koja pobjeđuje svaku mržnju. Ono je svjetlo spasenja, pobjeda uskrsnuća nad smrću i svakog ljudskog zastrašujućeg neprijateljstva.

Smisao žrtava Starog zavjeta, za Židovku Edith Stein upotpunjuje se u Otajstvu Uskrsnuća Kristova.

NJIVE NAŠE

*Njive naše ko da ste od zlata,
Napaja me miris zrilog vlata.*

*Ne bi vitru od umora bilo
Da ga svijer u svileno krilo.*

*Pušti vitre da se vlačer smiri,
Zrilog žita miris da se širi.*

*Da se lipo nadišem miline,
Da mi radost u srcu mine*

Matija Dulić

"KATOLIČKA VJERA JE MOJE ŽIVOTNO ZVANJE!"

Sluga Božji **IVAN MERZ**
1896-1928.

Tko je pažljivo pratio Papine govore za vrijeme njegova drugog pohoda Hrvatskoj od 2. do 4. listopada 1998, mogao je uočiti da je Sveti Otac osim kard. Alojzija Stepinca, kojega je proglasio blaženim, i sv. Dujma, od hrvatskih duhovnih velikana spomenuo još samo Ivana Merza. Učinio je to u svome govoru na velikoj sv. misi u Splitu na Žnjanu. Navodeći Merčevu rečenicu: "Katolička je vjera moje životno zvanje", tom je rečenicom sažeo svjedočanstva života svih ostalih hrvatskih proglašanih i neproglašanih blaženika i svetaca. Nije to bilo prvi puta da Papa spominje Ivana Merza. To je učinio i prije četiri godine, kad je po prvi puta pohodio Hrvatsku, govoreći da je on "istaknuti laik u svjedočenju Evanđelja". No, tko je bio Ivan Merz, budući hrvatski blaženik i svetac?

Djetinjstvo i mladost u Banja Luci (1896-1914)

Ivan Merz je rođen u Banja Luci 16. prosinca 1896. godine. Tu započinje školovanje. Dva razreda osnovne škole pohađao je u Prijedoru gdje mu je otac, austrijski časnik, kao državni željeznički službenik bio neko vrijeme na službi. U Banja Luci pohađa gimnaziju - realku i maturira s odličnim uspjehom. Odrastao je u liberalnoj sredini. Veoma se zanima za umjetnost i književnost. U tim srednjoškolskim danima najveći vjersko-odgojni utjecaj izvršio je na nj profesor Ljubomir Maraković. Merz će za njega izjaviti: "Katolik svjetovnjak spasio me za vječnost." Na njegov poticaj Ivan pred maturu započinje voditi svoj dnevnik u kojem nam ostavlja dragocjeno svjedočanstvo svoga duhovnog razvoja i gdje možemo pratiti iz dana u dan kako ga je Božja milost malo po malo privlačila i vodila prema kršćanskoj svetosti.

U Beču (1914-1915)

Po želji roditelja, nakon mature Ivan polazi u Vojnu akademiju u Wiener Neustadt (Bečko Novo Mjesto). Napušta je nakon tri mjeseca budući da za vojno zvanje nije imao smisla ni volje. No i taj kratak boravak u Vojnoj akade-

miji koristio mu je za stjecanje životnog iskustva i upoznavanje ljudi. U siječnju 1915. upisuje studij prava na Bečkom sveučilištu. Ovo razdoblje označeno je nutarnjim krizama i traženjima, što se vidi iz njegova dnevnika. Ljeti iste godine pozvan je u vojsku.

U krvi i plamenu Prvog svjetskog rata (1916-1918)

Nakon časničkog tečaja poslan je na talijansku frontu i ondje ostaje do kraja rata. Boravak na ratištu, gdje je svakodnevno gledao smrti u oči i bio izložen stradanjima i trpljenju svake vrsti, produbljuje njegovu vjeru i učvršćuje mu kršćanski nazor na svijet. Religiozne vrijednosti zauzimaju odsad prvo mjesto u njegovu životu. Bilo je to razdoblje njegova duševnog sazrijevanja, kako se vidi iz ratnog dnevnika.

Nastavak studija u Beču (1919-1920)

Po završetku rata nastavlja studij u Beču. Uz pristanak roditelja konačno studira ono što je oduvijek želio - književnost. Ivan i nadalje vodi svoj dnevnik čije stranice postaju dragocjenim dokumentom njegova duhovnog uspinjanja prema kršćanskoj svetosti.

Studij u Parizu (1920-1922)

Zauzimanjem isusovca o. M. Vanina, Merz dobiva stipendiju katoličkih ustanova iz Francuske. Polazi s dvojicom prijatelja u Pariz gdje nastavlja studij književnosti na Sorboni i na Katoličkom institutu. Dvogodišnji boravak u Francuskoj, te mnogi dodiri s katoličkim intelektualcima i obraćenicima proširuju njegove kulturne i religiozne vidike. Posebno se zanima za liturgiju. O toj temi skuplja materijal za svoju doktorsku disertaciju o djelima francuskih književnika. Vodi duboki religiozni život, pun askeze i kršćanskog usavršavanja. Upoznaje djelovanje francuskih katoličkih organizacija za mladež. U jednom pismu iz Pariza piše majci: "Katolička je vjera moje životno zvanje."

Apostol hrvatske mladeži u Zagrebu (1922-1928)

Po završetku studija dolazi u Zagreb i postaje profesorom francuskog jezika u Nadbiskupskoj klasičnoj gimnaziji. Tu službu obavlja sve do smrti. Doktorirao je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 1923. godine radnjom pisanom na francuskom jeziku, čiji naslov glasi: Utjecaj liturgije na francuske književnike.

Iste godine polaže vječni zavjet čistoće kojim se potpuno posvećuje Isusu Kristu i radu za proširenje njegova Kraljevstva. Nakon postignutog doktorata dvije godine pohađa privatno kod isusovaca u Zagrebu tečaj iz kršćanske filozofije i teologije. Potom, sve do smrti, proučava crkvene i papinske dokumente unazad stotinu godina. Posljednjih mjeseci života posebno se bavio proučavanjem suvremenih moralnih problema.

Tijekom šest godina svoga boravka u Zagrebu sve svoje slobodno vri-

jeme posvećuje apostolskoj djelatnosti u katoličkim organizacijama za mladež. Uvodi u Hrvatsku ideje Katoličke Akcije što ju je pokrenuo papa Pio XI. Jedan je od suosnivača katoličke organizacije Hrvatskoga orlovskog saveza i u njoj obavlja dužnost tajnika. Ovoj organizaciji daje geslo ŽRTVA - EUHARISTIJA - APOSTOLAT. Jedan je od najzauzetijih promicatelja liturgijske obnove i euharistijskog života u Crkvi u Hrvata. Svima svijetli nenadmašivim primjerom revnosti u širenju Kristova Kraljevstva u dušama ljudi. Živi svetačkim životom, ispunjenim ljubavlju prema bližnjima i herojski se uspinje do vrhunaca kršćanske savršenosti. Svake godine obavlja duhovne vježbe i zapisuje odluke koje vjerno provodi u život.

Stup Crkvi Božjoj

Piše brojne članke, studije i brošure u kojima ostavlja bogatu idejnu i vjersku duhovnu baštinu. Računa se da je napisao više od tri tisuće stranica, a samo njegov dnevnik u prijepisu ima 800 stranica. Glavno njegovo obilježje, kao katoličkog intelektualca, bila je vjernost Crkvi i Papi. Ljubav prema papinstvu širio je i riječju i perom, te usađivao duboko u duše hrvatskih katolika. "Premda nije nikad obukao reverende, bio je stup Crkvi Božjoj", pisano je o njemu nakon smrti. (Č. Čekada, Naš svetac u fraku, Katolički tjednik, br. 19, 1933, str. 4)

Postulator kauze Ivana Merza, o. B. Nagy, predaje Svetom Ocu publikacije o Ivanu Merzu

Namjeravao je osnovati svjetovnu ustanovu katoličkih laika, sekularni institut, koji bi se potpuno posvetio Bogu i apostolatu. Ovu je ideju, djelomično, ostvarila njegova bliza suradnica Marica Stanković, osnovavši deset godina nakon Ivanove smrti prvi sekularni institut u Crkvi u Hrvata pod nazivom Zajednica suradnica Krista Kralja.

Ulazak u Vječnost - Žrtva života za mladež

Nakon neuspjele operacije sinusa dobiva meningitis i umire 10. svibnja 1928. god. u bolnici u Zagrebu. Prije odlaska u bolnicu, svjestan da će umrijeti, sastavlja svoju oporuku u kojoj, među ostalim, piše: "Život mi je bio

Krist, a smrt dobitak. Očekujem milosrđe Gospodinovo i vječno, nepodijeljeno, potpuno posjedovanje Presvetog Srca Isusova." Na samrtnoj postelji prikazuje svoj život Bogu kao žrtvu za hrvatsku mladež. Koliko je ta žrtva bila Bogu ugodna, potvrđuje i činjenica da je njegovo ime postalo programom života i rada tisućama mladih katolika u katoličkoj organizaciji koja je nastavila ostvarivati njegove ideje.

Prema oltaru - postupak za proglašenje blaženim i svetim

O tridesetoj obljetnici Ivanove smrti, pod pokroviteljstvom zagrebačkog nadbiskupa Franje Šepera, 1958. pokrenut je u Zagrebu biskupijski postupak za Ivanovo proglašenje blaženim i svetim. Uoči 50. obljetnice smrti, Ivanovi posmrtni ostaci prevezeni su 16. XII. 1977. s Mirogoja u Baziliku Srca Isusova u Zagrebu, kamo je on svakodnevno, tijekom šest posljednjih godina života, dolazio na sv. misu i gdje je bilo središte njegova duhovnog života. Riječi iz njegove oporuke o "posjedovanju Presv. Srca Isusova" tako su i na vanjski, simboličan način bile potvrđene. Biskupijski informativni postupak za proglašenje Ivana Merza blaženim bio je završen 1985. god. i dokumenti procesa preneseni su u Rim na Kongregaciju za kauze svetaca gdje se proces nastavlja. "Pozicija", temeljni dokument za proglašenje blaženim, dovršena je 1998. god. i time je Ivanov proces ušao u treću fazu neposredne pripreme za beatifikaciju.

Poruka Ivana Merza

Godinu dana nakon smrti došli su Ivanu na grob u Zagreb mladi iz Vinkovaca, njegovi štovatelji, i ondje su položili vijenac s natpisom koji glasi: "Hvala Ti, orle Kristov, što si nam pokazao put k Suncu!" U ovoj rečenici najbolje je sažeto što je Ivan Merz značio za hrvatsku mladež ali i za odrasle vjernike. Bio je onaj koji pokazuje put k Isusu Kristu. Svojim primjerom kršćanskog života, svojom svetošću, svojim apostolskim djelovanjem Ivan Merz je zaorao duboku brazdu u hrvatskom katolicizmu. Svjetlo njegova svetačkog života dopire sve do naših dana.

Molitva potrebna za beatifikaciju i za čudesna uslišanja

Da jedan kandidat oltara bude proglašen blaženim i potom svetim, prema propisima što ih je Crkva odredila za beatifikacije i kanonizacije, potrebna su i čudesna uslišanja. Ona su Božja potvrda herojskih kreposti i svetosti određenog Sluge Božjega. Za čudesna uslišanja potrebno se moliti. Stoga se pozivaju svi Ivanovi štovatelji da se u svojim većim i manjim potrebama utječu u zagovor Sluge Božjega Ivana Merza. O dobivenim uslišanjima i milostima treba obavijestiti **POSTULATURU IVANA MERZA** preko svoga župnika. Adresa Postulature: Župni ured sv. Petra, Vlaška 93, 10000 ZAGREB.

UZ TAKVO BOGATSTVO KULTURA ZAR DA SE SAMO TOLERIRAMO - PODNOSIMO, TRPIMO?

/Izlaganje održano na međunarodnom skupu pod geslom "Interkulturalnost i tolerancija" koji je održan u Beogradu od 22. do 24. svibnja 1998. godine/

Svima nam je poznato samo značenje riječi "interkulturalnost" a i njezino ostvarenje u svakidašnjem životu. Bogatstvo različitih naroda koji žive na našim prostorima valja ispravno shvatiti i onda tu okolnost iskoristiti u zajedničkoj izgradnji bogatijeg i boljeg društva.

Težište i svrha ovoga našega skupa jest oživotvorenje, odnosno utjelovljenje "tolerancije" u svakidašnjem životu. Ali, smatram da je "tolerirati se", tj. podnositi se i trpjeti premalo za svaku osobu, za suživot sa drugim osobama, za pravi Život, koji nije samo neko životarenje; za Život koji treba biti radost.

Postavlja se pitanje, zašto?

Smatram nedovoljnim i nesavršenim tumačenje riječi "tolerancija", "tolerirati" sa trpeljivost, podnošljivost, snošljivost, obzirnost... - kako to navode različiti rječnici stranih riječi (lat. tolerare: podnositi, trpjeti). Ti izrazi, po meni, u sebi sadrže priličnu dozu prisilnosti, odbojnosti, što je negativno. A poznato nam je, nadam se svima, iz osobnog iskustva, da je čovjek "alergičan" već na same takve izraze, a pogotovo kada ih na sebi i u sebi osjeti, bilo u aktivnom ili pasivnom smislu. Jer, malo je osoba danas spremno nešto ili nekoga podnositi, trpjeti, pa ako hoćemo i iz humanih razloga. Obično će svatko reći: "Zašto da ja zbog drugoga trpim; zašto ja moram nekoga podnositi?"

Istina je da je toleriranje, trpljenje, podnošenje u čovjekovoj biti, da je sastavni dio njegovog života, nešto bez čega je ovozemaljski život nezamisliv, bilo to nama po volji ili ne. Naravno je također da svatko gleda da u svome životu što manje trpi i podnosi, jer to nije uvijek lako. To svatko može posvjedočiti iz svog vlastitog životnog iskustva.

Dakle, čovjeku treba da je sasvim jasno, budući da se život "živi-odigrava" u okvirima dobro - zlo, te kao što dobro donosi radost i veselje, tako zlo sa sobom donosi patnju i trpljenje. Čovjek ne može iz te "kože" dokle god živi na ovom i ovakvom svijetu. Da bi dakle bilo bolje ili čak dobro na ovom svijetu, da bi prema tome bilo i više "tolerancije", čovjek mora imati puno snage, volje i ustrajnosti da dobrotom nadvladava - "uništava", otklanja, pokriva zlo. Da bi uspio u tomu trebao bi koristiti sve načine i sva sredstva koja vode dobru.

Zato govorim iz uvjerenja i sa uvjerenjem, budući da čovjek nije "samo" društveno, već i duhovno, religiozno biće - jedino stvoren "na sliku i priliku Božju", što znači da je "Božje biće", onda treba u svojoj "bolesti" i duhovnu terapiju, treba koristiti "lijekove" i "sredstva" i s duhovnog područja. Jedan

duhovni lijek, duhovnu terapiju, Isus Krist je ovako izrazio: "Ljubite jedan drugoga, kao što sam ja ljubio vas" ili "Ljubi bližnjega svoga kao sebe samoga". Sve to je još više naglasio sljedećim riječima: "Ljubite svoje neprijatelje i molite za one koji vas progone, kako biste postali sinovi svoga Oca nebeskoga, koji čini da njegovo sunce izlazi nad zlima i dobrima" (Mt 5,44-45).

Zato se usuđujem i ovom cijenjenom skupu, a preko njega svakoj osobi "dobre volje", ponuditi onaj Božji "lijek i terapiju" koji nam nudi Pavao apostol. U usporedbi s prijedlogom sv. Pavla, sam izraz "tolerirati" ne samo da je nedovoljan, nesavršen nego i neperspektivan u odnosu na "najizvrsniji put" koji nam on nudi, a kojega je već gotovo prije 2000 godina zapisao i predložio u svojoj prvoj poslanici Korinćanima u 13. poglavlju od 1. do 13. retka pod naslovom "Hvalospjev ljubavi". On kaže: "Kad bih sve jezike ljudske govorio i anđeoske, a ljubavi ne bih imao, bio bih mjed što ječi ili cimbali što zveči. Kad bih imao dar prorokovanja i znao sva otajstva i sve spoznanje; i kad bih imao svu vjeru da bih i gore premještao, a ljubavi ne bih imao - ništa sam! I kad bih razdao sav svoj imetak i kad bih predao tijelo svoje da se sažeže, a ljubavi ne bih imao - ništa mi ne bi koristilo. Ljubav je velikodušna, dobrotivna je ljubav, ne zavidi, ljubav se ne hvasta, ne nadima se; nije nepristojna, ne traži svoje, nije razdražljiva, ne pamti zlo; ne raduje se nepravdi, a raduje se istini; sve pokriva, sve vjeruje, svemu se nada, sve podnosi. Ljubav nikad ne prestaje. Prorokovanja? Uminut će. Jezici? Umuknut će. Spoznanje? Uminut će. Jer djelomično je naše spoznanje, i djelomično prorokovanje. A kada dođe ono savršeno, uminut će ovo djelomično. Kad bijah nejače, govorah kao nejače, misliah kao nejače, rasuđivah kao nejače. A kad postadoh zreo čovjek, odbacih ono nejačko. Doista, sada gledamo kroza zrcalo, u zagonetki, a tada - licem u lice! Sada spoznajem djelomično, a tada ću spoznati savršeno, kao što sam i spoznat! A sada: ostaju vjera, ufanje i ljubav - to troje - ali najveća je među njima ljubav."

OCU GERARDU

Došli smo Ti, oče, da Te pozdravimo
I da s Tobom višnjeg Boga proslavimo.

Pripjev: Oče Gerarde, Ti naša nado,
Vodi nas Kristu u jedno stado.

Srca su nam puna svakojakih boli,
Prati nas i čuvaj u toj suznoj doli.
Pripjev: Oče Gerarde...

Hrvatskoga roda, bunjevački sine,
Sve nas blagoslovi iz rajske visine.
Pripjev: Oče Gerarde...

Sa nama se moli Kristu Gospodinu
Da nam od zla čuva našu domovinu.
Pripjev: Oče Gerarde...

Srca će nam naša plamtiti sva u žaru
Kad Te ugledamo na našem oltaru.
Pripjev: Oče Gerarde...

Đula Milodanović
9. VI. 1998.

NAŠ KANDIDAT ZA SVECA O. GERARD TOMO STANTIĆ

Stjepan Beretić

ŽIVOT JE IGRA PRED GOSPODINOM

Homilija o obljetnici smrti
Sluge Božjega Gerarda Stantića

Dragi vjernici!

Ivanov poziv

Evo nas u zelenome gradu - Somboru. Na mjestu ove lijepe crkve i veličanstvene zgrade nekadašnje županije bila je močvara. Ovdje je nastalo nešto novo i lijepo. Ovdje smo zato što volimo Boga, koji je uvijek činio velika djela. Nije ih činio samo u prošlosti. Kao što su ljudi iz močvare podigli ova divna zdanja, tako Bog uvijek čini divna djela služeći se slabim rukama ljudi. Pozvao je Bog Izaiju: "Bog me pozvao od krila materina. Od utrobe majke moje spomenuo se moga imena" (Iz 49,1). Pozvao ga prije nego što se rodio. Tako je pozvao i čovjeka Ivana, da Bogu pripravi put. I svaki je čovjek pozvan. Pred Bogom ne postoje neželjena djeca. Njegova su radost djeca čovjekova (usp. Izr 8,31). Ivanova su usta bila britki mač. Bog ga je čuvao u sjeni svoje ruke. Bog čuva svakoga čovjeka. I na nas je položio ruku - na krštenju. I nas je pomazao pečatom dara Svetoga Duha, da svi budemo Božji pomazanici. Ivan Krstitelj se dokazao kao sluga Božji. Bog želi još više: "Premalo je da mi budeš sluga... nego ću te postaviti za svjetlost narodima" (Iz 49,6).

Prijatelji ste i sinovi ste Božji

Zar nama Bog ne govori isto? "Više vas ne zovem slugama, jer sluga ne zna što namjerava činiti gospodar. Nazvao sam vas prijateljima, jer vam saopćih sve što sam čuo od Oca" (Iv 15,15). I zato što želimo biti Božji prijatelji, dolazimo na nedjeljnu svetu misu - da nam Isus saopći sve što je čuo od Oca, da nam otkrije tajne svoga srca. "Bit ćete sinovi Previšnjega" - bilježi Luka (Lk 6,35). A mi smo i sinovi i kćeri! Stara se Bog o svijetu. Njegovo delovanje neće prestati sve dok Crkva ne pronese Božje spasenje "do nakraj zemlje" (Iz 49,6). I to se Božje spasenje pronosi Somborom, Suboticom, Bačkom. Pronosi ga dijete, pronose ga mladi, muževi i žene, redovnice, redovnici, svećenici, biskup.

Poziv Sluge Božjega Oca Gerarda

Na današnji dan 1956. godine zvonila su sva somborska zvona. Tisuće ljudi se okupilo da isprati tijelo Sluge Božjega Gerarda Stantića do groblja svetoga Roka. Bili su uvjereni da se opraštaju od sveca Isusovog. Tko je taj otac Gerard? Nama, iz Subotice - zemljak, rođen na đurđinskim salašima 16. rujna 1876. Otac mu Joso i nana Đula nisu pitali: "Što će biti ovo dijete" (Lk 1,68). Kraj bajmočke krstionice su ga stavili pod Božju ruku. Čudesan put Ivana Krstitelja se ponovio u čudesnom putu đurđinskog dječaka Tome. I za njega vrijedi što vrijedi za Ivana: "Djetešce kako je raslo - tako je jačalo duhom" (Lk 1,80). "I doista, ruka Gospodnja bijaše s njim" (Lk 1,68). Put maloga Tome vodio je u subotičku gimnaziju. Prošao je kroz austrijski Graz, boravio je i u mađarskom gradu Đeru (Győr). Za Ivana piše sveti Luka: "Boravio je u pustinji do onoga dana u koji se jasno očitova Izraelu" (Lk 1,80). Tako je Tomo Stantić prošao kroz pustinju svoje redovničke formacije da bi konačno, 1904. godine, osvanuo u ovoj velebnoj, još nedovršenoj crkvi i samostanu. Samo je on među prvim karmelićanima ovdje znao hrvatski, ovdje je započeo treću godinu svoga svećeništva. Znao je i mađarski i njemački. U Somboru je svakom katoliku mogao biti ispovjednik. Zavoljeli su ga Somborci i u ispovjedaonici i kad je propovijedao. Govorio je jezikom malog čovjeka. Govorio je uvjerljivo nošen Duhom Svetim.

Čovjek koga je Bog prozreo

Tko da ne zavoli 139. psalam: Bože, "proničeš me svega i poznaješ... Izdaleka ti već misli moje poznaješ" (Ps 139,1-29). Naša je Bačka katolička dijaspora. Svakim je danom manje katolika među Dunavom i Tisom. Ova naša biskupija sve više liči na Betlehem. (Betlehem znači kuća kruha.) Nema u nas ništa do kruha i srca. Ipak u ovoj maloj bačkoj zemlji su korijeni takvog velikana pera kao što je Antun Gustav Matoš. Ovdje nikoše velikani hrvatske glazbe Albe Vidaković i Josip Andrić, ovdje i Aleksa Kokić i Stipa Bešlin i Ante Jakšić. Tako mala zemlja, a tako lijepa i plodna. Ova bačka zemlja je iznjedrila i Somborcima darovala oca Gerarda. Ova je zemlja dala korijene Hrvatskoj karmelićanskoj provinciji. Zar među nama nije nikla i karmelićanka Lidija? Otac Gerard se sav darovao Somborcima. Osjetili su Somborci da je na mladog svećenika Gerarda Bog stavio svoju ruku (usp. Ps 139,5). Dušu mu je do dna poznavao (usp. Ps 139,14). Mladi je Gerard puno molio i postio, veliku pokoru činio. Puno je čitao. Upoznavao s Isusom. Zavolio njegovo djetinjstvo, skroviti Isusov život. Zato je cijelog svoga života govorio o Malom Isusu. Zato je ovu crkvu i gotovo sve bačke crkve ukrasio kipom Praškog Isusa.

Karmelićanin koji je ostao malen

U patru Gerardu je dragi Bog našao čovjeka po svom srcu, koji će ispuniti sve što mu je po volji (usp. Dj 13,22). Dragi Somborci, dragi Subotičani i svi dragi vjernici, "koji priznajete pravoga Boga, nama je bila poslana ova riječ o spasenju" (Dj 13,26). Ova, proroka Izaije, i ona 139. psalma. Za nas je Luka

zabilježio govor svetoga Pavla, nama je zabilježio čudesno rođenje Ivanovo. Ivanovo ime znači - Bog se milostivim pokazao. I samo ime Ivanovo je nama poslana riječ spasenja. Evanđelje je Vesela vijest samo za ljude siromašne Duhom. Evanđelje je Vesela vijest samo za bolesne, za slijepo, za zarobljene. A mi... kruha imamo. Božjim Duhom smo siromašni. Radosti nemamo. Čime smo bogati? Jesmo li zdravi? Zato nam treba otac Gerard koji je došao u ovaj grad da se ovdje igra karmelićanina. Ovdje je gradio svoju dirljivu duhovnost malenoga čovjeka, čovjeka koji se samo igrati znao.

Što nam poručuje otac Gerard?

Gerard je čovjek koji ima pravo učiti. Stalno je bio u hladnoj crkvi. To ga nije koštalo života kao subrata mu patra Ambrušu Bašića. Osjetio je otac Gerard samostansku studen kad je satima ispovijedao. Ipak je ostao čovjek djetinje toploga srca. Dva je svjetska rata propatio, dva je puta dijelio sa Somborcima ratnu koricu kruha, osam godina njegovoga života bile su godine suza, grijeha, ubijanja i stradanja. A on je bezbrojne majke i očeve tješio, bezbrojnoj siročadi pokazao svjetlo Božje. I nakon svega ostao je vedar i toliko malen da je imao vremena za svakoga. Ispisao je tisuće stranica jezikom svoje nane i svoga baće. Teško se izražavao hrvatskim jezikom. Ipak je Somborcima pružio radosno svjedočanstvo Božjeg čovjeka. Toliko je činio i pisao, a onda cijeli svoj život prozvao igrom. Otac Gerard se igrao pred Gospodinom.

Redovnik kome treba lutka

Slušajte kako piše: "Srićna majka ako ima lipu bebu! Nabavi je ditetu. Kad bi mogla, čudnovatu bi nabavila." Djeca vole imati lijepu lutku. I mama se raduje kad dijete može obradovati lijepom igračkom. Za Isusa bilježi otac Gerard ovo: "Mali Isus ima ovakvu bebu: Duha Svetoga." To je njegova igračka. Tu njegovu igračku otac Gerard zove Velikim Golubom. "A da bude Malog Isusa radost što veća, ovaj čudnovati Golub leti po svem svitu pa kupi golubiće, male dušice." On okupljene duše hrani Krvlju Isusovom. "Po toj Krvu rastu bolje i hitrije lete da se što većma veseli Isus Malo Dite." Isus se igra. U ovako teškim vremenima nama ne preostaje ništa drugo. Jedino igra. Nije čudo, što za Božić svatko propjeva. A otac Gerard je svakog 25. u mjesecu oko ovog kipa Malog Isusa okupljao Somborce da se raspjevaju i da misle na božićni idilu. Pjesma o "podrtoj štalici", o Djetetu koje trpi uboštvo, koje plače od studeni, "toči suzice", briga "da ne mre od zime Isus malo Dite" učila je ljude u prošlosti. I nas uči da se radujemo svjetlosti dobrote, kad nam ostanu samo studen, da se radujemo toplini prijateljstva kad nestane novca.

Maleno stado

Dragi Somborci, kako su nam crkve prevelike postale Subotičani, gdje su ona vremena kad je u katedrali nedjeljom u šest sati bilo mnoštvo koje je preplavilo katedralu kao sada na Duhove? Malo nam je. Zato nam treba otac Gerard; da nam kaže da se i u maloj zajednici može govoriti čovjeku, da se i

u zgradi koja nije samostan može redovnički živjeti, da se i u neprikladnim prostorijama može napredovati. Kroz njegov lik nam Bog govori: "Ne boj se, stado malo!" (Lk 12,32). Puno vam nedostaje, ali imate najsladji kruh - Euharistiju. Imate najvećeg i svemogućeg Brata, Gospodina Isusa. Ne očajavajte ni zbog svojih grijeha. Voli vas vaš Bog. Znade on da smo srcem voljni, a tijelo nam slabo. Imamo priliku za novi početak u svakoj svetoj Ispovijedi. Pred Bogom smo samo djeca. Djeca smo koja žele uspravno hodati. Malo dijete će bezbroj puta pasti. I plakat će. Ali će ustati i neće odustati od namjere da prohoda. Neka nas Sluga Božji Otac Gerard nauči radosti života. Puno vrijedimo. Imamo Brata Isusa. Vrijedni smo.

Imamo i Majku koja svojim škapularom nije ogrnula samo karmelićane. Voljeni smo i nošeni ljubavlju Očevom. Poželimo svi ono što je otac Gerard poželio: "Golube najlipši! Nosi me. Oživi me i nosi me po najlipšem vrtu. Hrani me najlipšim voćem: Euharistijom!"

I kad ne znamo što i kako da molimo, Otac Gerard će nam pomoći. Zato su u katedrali u Subotici stalno sličice s molitvom ocu Gerardu. I on nas voli. I on je naš zagovornik. U malim i velikim nevoljama zamolimo i njega neka i on podupre naše potrebe. "Mnogo može žarka molitva pravednikova" (Jak 5,16). Neka Bog proslavi među nama svoga Slugu Gerarda i sada kada je prešao u život. Amen.

Sombor, 24. lipnja 1998.

KAD POĐEM

*Kad pođem u Ništa,
ni mjeseca kriška
neće se naći na stolu
moja posljednjeg časa -
u bolu
da me pogosti
neće se naći.*

*I ja ću nečujno zaći
da položim umorne kosti
na ležaj od lišća i trava
gdje se spokojno spava
s lepezom zaborava.*

Jakov Kopilović

Alojzije Stantić

VRŠIDBA U SUBATIČKOM ATARU II. dio

*Podsitić na opisane radove vršidbe u I. dilu
("Subotička Danica za 1998. god.")*

Da čitalac kadgodašnjeg načina vršidbe ne bude u nedoumici, jel ode nisam napiso sve šta je prithodilo ovim radovima, podsitićam na sadržaj I. dila objavljenog u "Subotičkoj Danici za 1998. godinu" na str. 90-104.: O zemljoradnji sridinom XIX. vika; Spremanje za vršidbu; Ris; Guvno; Sadivanje kamare; Razvoj vršidbe (Kadgodašnji način, Nastanak vršalica, Vršalice iz Austro-Ugarske); Cina mašine; Oprema mašine; Opis kasle (Radna tila kasle, Pogon kasle); Kajiši; Prinos snage po kasli.

Gornji sadržaj sa ovim opisima daje potpunu sliku o svem šta je prithodilo vršidbi, kako je ona urađena u subatičkom ataru - od pogađanja do obračuna zarade. Vrime opisivanja ovi događanja sam zaustavio na kraju trideseti godina ovog vika.

RADNA MISTA NA MAŠINI

Prema veličini, vrsti i opremi mašine (1) određen je i broj radna mesta, on se kreće od oko 20 do 30 ljudi a broj je zavisio da li je rada mašine vrvo za se il za drugog, rad hasne (2). Na primer kazan (3) ločen ugljom, kasla (4) "osmica" sa radom (5) imali su radna mesta:

- 1 - mašina (ode): kazan, saugas-motor il traktor sa kaslom, bodom i elivatorom
- 2 - hasna - korist
- 3 - kazan - lokomobil, parna mašina
- 4 - kasla - dreš, vršalica
- 5 - rada - sklopiva drvena prigrada koja ne dopušta mišnje klopne plive sa slamom (kad je kasla brez elivatora)

1 mašinista	1. ložač	2 mažaša
2 ranjača	1 plivar	2 kazaloša
4 snopljara	4 koljara	2 radojaša (repara) (koji su radili prid "radom")
6 plivarki	2 doboške	1 vodnar (ako je bio u pogodbi)
<u>Ukupno: 28 ljudi</u>		

Prema pogodbi vodnara je davo gazda mašine il gazda guvna.

Do pojave gvozdeni putova (6), kad su kazane ložili slamom il drugim ogrivom (7) tribala su dva ložača.

Ako je kasla imala elivator na njoj su umisto radojaša i koljara radila 4 slamara.

Ko je imo mašinu samo za se mogo je radit i sa manje ljudi, a ko je radio drugom paštrio (8) se da što više uradi, da što prija ovrše dotično guvno, a to je postigo sa nužnim brojom ljudi.

Na kasli HSCS (9) Superior "desetka" radile su 4 doboške, odjedared po dvi u smeni, i najmanje po 6 snopljara i 6 slamara. Zato su ljudi divanili za tu kaslu da ona "guta ljude", na njoj je radilo najmanje 30, pa i više ljudi.

DUŽNOSTI RADNIKA

Na mašini je svakom čeljadetu bilo određeno šta će, kako i kad radit, a raspoređeni su tako da su svi bili približno podjednako zauzeti poslom, da se vršidba obavlja brez zastoja, a da niko ne stoji zabadavad. Za nika radna mista tribalo je stručnog (10) znanja.

M a š i n i s t a je imo najodgovorniji poso i njemu su bili podređeni svi radnici, on je rukovo i odgovaro za rad mašine i ljudi. Za to je tribalo stručno znanje, pa je mašinar (11) za mašinstu pogađo (12) kalfu (13) il po mogućnosti majstora (14) mašinbravara (15), ako nije imo tako znanje. Kad je kaslu tiro kazan, mašinista je moro imat za to položen ispit (16). On je određivo

6 - gvozden put - željeznička pruga

7 - ogriv (ode): gorivo

8 - paštrit (se) - trudit (se)

9 - HSCS - Hofherr Schrantz Clayton Scluteworth, u Austro-Ugarskoj najpoznatija fabrika poljoprivredni mašina, njeve kasle su bile najbolje al i najskuplje

10 - mašinista je moro poznavat rad radni tila i dilova na pogonskoj mašini i na kasli; ložač je moro bit upućen u rad parni mašina; ranjači su tribali dobro znat kako radi kasla...

11 - mašinar - gazda (vlasnik) mašine

12 - pogodit (ode) - unajmit, zaposlit

13 - kalfa - kvalifikovan radnik (u ono vrime je šegrt /učenik/ tri godine radio, posli rada išo u škulu, a zatim je polago ispit za kalfu)

14 - majstor - visokokvalifikovan radnik

15 - mašinbravar - stručni radnik na održavanju razni, prvenstveno poljoprivredni mašina

16 - mašinista je na kazanu moro imat položen ispit za rukovanje sudovima pod visokim pritiskom - prvenstveno za pokretne i nepokretne parne mašine

početak i pristanak rada, stalno je bio nuz kazan: nadziro je manometar dal pokazuje potriban pritisak pare i koliko ima vode; imal u kazanu dosta vode; s vrime na vrime je obalazio kaslu, odgrčo plivu sa točkova i pogledo da slučajno točak ne tone (17); po zujanju je ocinjivo mašinu kako radi; s vrime na vrime je prigledo plivu i slamu da u nju ne propadaju zrna žita; po potribi je podmazivo kajišove (18); nadgledo je da na kasli kod ranjača uvik ima snop žita, održavo je mašinu u ispravnom stanju i po potribi je opravljio kvar... Zviždalkom (19) je javljo, npr.: triput kratko - ranjač mož počet ranit; po jedared dugačko i isprikidano (vo-de) - poruka vodnaru da požuri sa vodom; jedared kratko - ranjaču da sporije rani; jedared dugačko - za pristanak i početak rada (ujtru, uveče, za i posli ila), jedared dugačko i dvared kratko (dža-ko-va) - da će uskoro nestat džakovi za mereš... Ovi znakovi su mogli bit i drugačiji, a pomalo su se razlikovali od mašine do mašine. Mašinista sa traktorom oko njeg nije tribo brinit, jedino da u njem uvik ima petrolina il nafte. Za dana kad je poso išo kako triba, više puta je na kratko pridanio (20) u bodi.

L o ž a č je radio nuz kazan i sau-gas motor. Vodio je računa o vatri u kazanu, da ima potriban pritisak pare il gasa za motor, staro se da vodnar na vrime napuni kazan vodom i donese og-riv za gas... Slamom su ložila dva ložača na smenu, jel je u katlanku (21) nepri-kidno tribalo gurat slamu. Ovaj poso je mogo radit i priučen čovik. Potribnu slamu su donosili ko-ljari.

V o d n a r je na parasničkim kolima u dva bureta od oko 200 litara vuko i donosio vodu iz bunara, a ako se bunar uzmutio onda je vodu vuko iz komšiluka, a samo u krajnjoj nuždi iz dola (22). Kad su kazan ložili sa čutkama nji

- 17 - ako točak kasle počme da tone (upada) u zemlju, kasla više neće bit u vodoravnom položaju, pa na njoj mogu nastat teška oštećenja. Ovo se često dešavalo kad je točak nehotice nad nevidljivim podzemnim prolazom krtine (krtice)
- 18 - kožne kajišove su podmazivali kalafonijom (usitnjena i malo pouljena smola četinara), katkad medom (da ga ljudi ne bi ili, mašinista je u njeg kapnio malo petrolina); posebnim voskom za podmazivanje upakovanim u papirnu tubu oko 30 x 5 centi - bio je najjevtiniji, al i najrđaviji. Balata (višeslojni prten gumiran) kajišove su podmazivali posebnim voskom. Kajišove je tribalo dosta često podmazivat, jel se na nji na lačo pra pi su počeli proklizavat. (Proklizavanje: kajiš se pomalo kliže po remenici, sporije je okreće, pa radno tilo nema potriban broj okrećanja.)
- 19 - zviždalka - mašinar je otvaranjem slavine na tankoj civi ispušto paru koja je jako zviždila
- 20 - pridanit - odmorit
- 21 - katlanka (ode) - ložište kazana
- 22 - kazan je "volio" vodu koju piju ljudi - bolje je radio s njom, zato su iz dola (do = uski vodotok obraso trskom) vukli vodu samo u krajnjoj nuždi

je donosio vodnar. Bolje opremljene mašine su imale lajt (23) za vodu u kojeg je stalo oko 2000 litara vode, a vukla su ga dva dobra konja. Iz lajta je kroz civ ložać puštao vodu u tartanj (24) koliko mu je trebalo.

M a ž a š (dvojca), a od nji je jedan uvijek bio bandaš. Prija navlačenja na šipovak prigledo je džak da nije digod probušen. Žito je teklo u džakove kroz dva šipovka (25), imo je vrijeme da napunjen džak dobro sveže uzicom i metne ga na mažu. Posli izmirenog mereša zamećo (26) je džakove sa maže na utovar u kola. Kad su umišćali mašinu, oni su to uradili i sa mažom i složili su tanad (27). Kad su se ljudi ranili o svom trošku ranu je nabavljio bandaš, dok je bio odsutan za njega je radio drugi mažaš.

R a n j a č (dvojca) stoji je u udubljenju kasle ispred bubnja i kad mu je doboška dodala snop sa vlatom okrenitim na doli, ispod užeta ga obuvatio, doboška je prisikla uže od žitne slame, a on je snop razvuko po bubnju. Risarski snop je razvuko na dvared, mašinski (28) odjedared. Ako je slama bila jača (29) po potrebi ga je razvuko i triput. Kad su vrli raž snop je spuštao u bubanj ukoso (30). Mršavinu je troparoškim (31) drvenim vilama uguro u bubanj. Ranjači su rukovali umišćanjem kasle u guvnu, a kad su se selili spremili su je za pokret.

D o b o š k a (32); radile su dvi divojke ili mlađe žene na smenu. Na kasli je stala nuz ranjača kraj otvorenog bubnja. Dobačen snop žita je podigla vlatom prema doli i kad ga ranjač obuvatio rukama prisikla je žitno uže nožom (33). Pokošeno žito samovezačicom svezano je manilom (34) koju je posli prisicanja doboška zadržala i kupila, da se ne obmota oko bubnja i da je posli hasnira ko uzicu (35). Ocičenu manilu je pažljivo izvlačila da ne ošine po licu ranjača. Uvijek je držala spremljen snop za prisicanje užeta da ranjač na njega ni malo ne čeka. Kad su selili mašinu doboške su smotale veliki kajiš i metnile ga u bodu. Ako su se selili među druge kamare u istom guvnu (36), onda su one

23 - lajt - na priređena parasnička kola namišćeno bure za vodu, zapremine oko 2000 litara. Lajt nije skidan sa kola a šporovo je vreme, nuz to je olakšavo i ubrzavo rad ložaća

24 - tartanj - rezervoar za vodu na kazanu

25 - šipovak - na kasli i nikim drugim mašinama (mrvljačica /krunjač/, selektor...) grlo kroz koje iz sabirnog dila zrno teče u džak

26 - zamećat - pomoć čoviku da digne pun džak na leđa

27 - tanad - kvite, tegovi od gvođenog salivanca (u kakom kalupu izliveno gvožđe - liv), nuz decimalnu mažu od 500 kila išla su tanad: 1 x 20; 2 x 10; 1 x 5; 2 x 2; 1 x 1, i 1 x 0,5 kile i sitne mesingane kvite za ukupno 5 kila

28 - mašinski snop - kad je žito pokosila i u snop svezla (mašina) samovezačica

29 - u rodnoj godini, u doljačama i pod dolom slama je duža, deblja i u snopu je više zelenog korova

30 - raž ima slamu dobrim dužu od žita (oko 1 m i više) i zato je ranjač ranio snop polegnuto da se slama ne obmota oko bubnja, jel bi to moglo dovest do loma osovine (bubnja)

31 - troparoške vile - parožak = krak (zub) vila

32 - doboška - bilo bi lipče da su je zvali bubnjarka (mađarski: dob = bubanj)

33 - nož je napravljen od vrva kose, dužine je oko 30-35 centi

34 - manila - sisal vezivo. Iz vlakana mesnati listova biljke agava ispletena uzica u valjkasto klupče oko 2 kile, njom je svezano u samovezačici pokošeno žito. Prija rata nama je sisal vezivo najviše dolazilo iz Manile, izvozne luke Filipina

35 - uzica - kanap

36 - guvno - misto di se slaže pića (kabasta stočna rana), prostirka (slama)...

na misto odgurale štrcalicu (37) sa vodom. Na manju daljinu su drugim ženskama pomogle prineti tanad. Doboška je u vreme odmora nudila friškom vodom radnike iz kane il čobanje (38). One su se sminjivale na svako po dana sa plivarkama, a redom su radile ko doboške, a zatim na grabljicanju i nošenju sitne i krupne plive. Na kasli HSCS Superior ("desetka") radile su odjedared po dvi doboške, stale su jedna naspram druge.

S n o p l j a r i; četvorica katkad i šestorica su radili, po dvojca (trojca) u smenama. Ako je kamara bila od oko 200 krstina (39), pa i veća, onda su na bacanju snopova radili trojca, a kad je tribalo i četvorica. Risarske snopove su dobacivali dvoparoškim, a mašinske troparoškim gvozdenim vilama. Trećinu il frtalj (40) kamare su načeli zbacivanjem patkova (41) i išli su prema doli sa povlatom (42) do dnola podine (43). Na poslitku su ostavili manji dio podine koja njim je cilo vreme ostala u ravni sa kaslom, bila njim je stalak otkaleg su lakše vilama dobacivali snopove doboški. Prid doboškom je smio bit samo jedan snop, slamom okrenit prema bubnju, a kad ga je dodala ranjaču onda joj je dobacio drugi snop (44), a sve dotleg je na vilama držo spremljen snop. Snopljar je moro zdravo pazit kako će dobacit snop da dobošku ne pogodi u noge, jel bi mogla vagnit (45) prema otvorenom bubnju. Kad su mašinu selili utovarili su mažu u bodu, povadili su papuče (46) ispod točkova i metnili ji na plivotres. Snopljari su se sminjivali sa slamarima na svaki po dana, a vodili su i o tom računa da svakom dotekne bacanje snopova sa dna podine kad su ji bacali na kaslu.

R a d o j a š (repaš) (47); dvojca su ispid "rade" slagali slamu. Po jedan u smeni na kolja je navlačio slamu sa troparoškim gvozdenim vilama čiji su vrvovi savijeni na doli, a da bi na nji natovario što više slame, pridnje i stražnje naviljke (48) je podmotavo na kolja (49). Natovarenu slamu je sa

37 - štrcalica - štrcaljka, ručna klipna pumpa za vodu, u plevanom (limenom) četvrtastom rezervoaru na dva točka, zapremine oko 50 litara. Služila je za slučaj da triba utrnit (ugasit) vatru

38 - čobanja - okrugla drvena posuda za pijaću vodu nalik na prisičeno bure, zapremine oko 20 litara

39 - krstine - unakrsno u križ složeni snopovi žita. Dolnji, jedini sa vlatom na zemlji je "kurjak"; na njim su unakrsno složena po četiri snopa sa vlatom unutra; gornji (vršni) snop je "popo". U krstine se diju 18 risarski i 22 mašinska (od samovezačice) snopa

40 - frtalj - četvrtina

41 - patkovi (ode): dva skrajnja vršna snopa na kamari žita (vlatovi su razvučeni ko patkov rep), a svi drugi unakrsno složeni vršni snopovi su patke

42 - povlata - gornji dio kamare žita sa vlatovima složenim i okrenitim napolje

43 - podina - dolnji dio kamare žita u kojem su snopovi složeni sa vlatovima unutra

44 - na kaslama HSCS Superior (najveće ikad napravljene) radile su po dvi doboške, jedna naspram druge i ranjaču dodavale snop s live i desne strane kojeg je on odjedared razvuko po velikom bubnju (ove kasle su na dan mogle ovrć ota 3,5 vagona, pa i više žita)

45 - vagnit - nagnit se (nekontrolirano)

46 - papuče (ode): kajle, podmetači (stezači) točkova

47 - repaš - ima di su radojaša tako zvali - radio je na "repu" kasle

48 - naviljak - količina nečeg kabastog što mož odjedared zavati vilama

49 - kolje - okruglo, pravo drvo, dugačko od oko 3 do 5-6 metara, debelo 6-8 centi, u paru se hasnira za puznos lakog (kabastog) tereta

strane očešljo vilama da koljari ne prave trag. Na koljima je unakrsno, od naprid prema natrag, slamu svezo štrandžicom (50), a od nje do kraja kolja stražnjaku koljaru je ostavio mista za oko 1 meter da komotno mož dignit slamu iznad glave, kad su se koljari penjali uz listve na kamaru slame.

P l i v a r je sadio sitnu plivu u kamaru, a ako je pogođeno onda je sadio i krupnu plivu. Sitnu plivu je počo diti na slamu rastrtu po zemlji, a stranice i odozgor je oblago sa slamom - da ne zakisne i da je vitar ne razduva. Krupnu plivu je sadio u kamaru, sa strane je očešljo da bude izgledna.

P l i v a r k e su radile di velika vijarica sa sitnom plivom izvije i oblak prava. Svaka je imala svog para, a na poslu su se sminjivale: redom su grabljice ispod kasle sitnu plivu, slagale na kolja s ponjavom sitnu i krupnu plivu i odnosile je.

K o l j a r i su po dvojca radili u paru. Kad je kasla bila sa "radom" nosili su na kolja natovarenu slamu na kamaru, uspentrali su se na koso polegnutim dugačkim listvama na kojima su ispod okrugli pričaga svezli široku dasku, da po njoj gaze izmed pričaga. I u tom poslu su se sminjivali, jel je veći teret bio na stražnjaku. Kod pentranja na gori digo je kolja iznad glave, a kad je bio na kamari koljima je guro pridnjaka da lakše ide po neulegnutoj slami. Kad su se selili, njevo je bilo da sklope "radu" i kolja gurnu u plivotres. U radu su se koljari svaki po dana sminjivali sa snopljarima. Njev učinak je bio oko 12-16 kolja slame u jednom merešu od 10 džakova, zavisno od rodnosti godine.

S l a m a r i su radili po dvojca il trojca na kasli sa elivatorom (51). Jedan je stojo ispid pokretni vila elivatora, privačo je i od sebe guro slamu na livo il desno do drugog (trećeg) slamara, a ovaj do kazaloša. Teško je bilo radit slamaru ispid elivatora, jel mu on neprikidno "bljuje" slamu pid noge i pravi oblak prava, a on je slamu da ga ne zatrpa, brez pridaha moro gurat prema kazalošu - jedva je dočeko kraj smene.

K a z a l o š je bio iskusan slamar i dio je slamu u kamaru. Glave (52) slame je sadio podmotavanjem naviljaka, da se ne raspuza. Slamari i on su ravnomirno gazili po slami da se jednako slegne - da ne zakisne. Kad je gazda guvna tio da ima što dužu kamaru slame, onda je i on dodo još jednog ili dva čovika za dodavanje slame. Bilo je i taki gazda koji su tili da njim što više slame bude na jednom mistu, onda su mu je sadili na križ (53). Da vrv sadivene kamare ne načme vitar na krajove dugačkog drota svezo je po ciglju i pribacio priko vrva. Tako je na više mista zaštitio kamaru.

UGOVOR O VRŠIDBI

a) Ugovor

Većina salaša su bili ušoreni pa je jedan gazda il više nji iz šora sa gazdom mašine usmeno dogovorio sve pojedinosti o vršidbi, ritko kad su pisali

50 - štrandžica - kudeljno uže debljine oko 1 centi

51 - elivator (ode): elevator, prinosnik slame

52 - glava slame - krajovi (pročelje i začelje) kamare slame

53 - sadit na križ - slama sadivena u obliku obrnuto "T"

kontrak (54). U vreme ovi događanja usmen dogovor, ono šta su ljudi udivanili, data rič bili su zdravo visoke vrednosti, potvrđivana je čestom izrekom: "Čovik se veže za rič, a marva (55) za rogove." Rad takog svaćanja skoro da i nije bilo slučajeva da se data rič nije poštivala il da se dogovor drukčije tumačio, pa su se i čerez tog naši preci ritko tirali sudom rad neispunjene obaveze datom riči.

Rad sa mašinom je vrlo složen, s njom je radilo nikoliko desetaka ljudi, zato su iz tog posla bili složeni odnosi. Gazda mašine je vršidbu moro uradit u čisto: ovrć, slamu i sitnu plivu, a ako su se pogodili i krupnu plivu sadit u kamaru. Ako sadivanje krupne plive nije pogođeno onda su je istresali na rpu il su je mišali sa slamom - po želji gazde guvna. Mašinarova želja je bila da ovrše što više i što veća guvna sa što manje seljenja, uz najmanju dangubu - jel tako najrazumnije hasnira mašinu. Gazda guvna je imo svoje prohtive: da mu se vršidba obavi što bolje, što jeptinije, da mašina što prija ode iz guvna. Za sve ovo je tribalo fajin (56) vrimena, pa i nadmudrivanja, da se sve pojedivosti uštimađu. U pogađanju popuštanje sa bilo koje strane značilo je da će poslidica bit izražena sa manje il više hasne. Na pogađanje je najviše utico nepisan zakon tržišta - sve je zavisilo od ponude i tražnje.

Manje gazde su radije pogađale mašine sa vučnim elivatorom, jel se s njim mogla sadit višlja kamara (57). Take kamare su bile dugačke, pa je za razvlačenje slame po kamari do kazaloša tribalo po dva-tri čovika, a ako je kamara bila još veća onda su je na sridini razvukli na križ. U ovakim ritkim slučajevima gazda guvna je dao dodatne radnike za dužu kamaru. Kad je priostalo malo slame nju je kazaloš sadio u ždribe (58). Veće gazde - koji su imali po pedesetak i više komada marve, dvadesetak konja - svaki dan su trošili oko jedan voz (59) slame. Tražili su kaslu sa radom, jel su koljari odjedared istresli u kamaru po velik naviljak, slamu nisu izmrsili, pa je posli zasicanja nožom za slamu (60) lakše i brže natovarena na kola. Sa elivatorom sadivena slama je bila izmršena, pa je i posli zasicanja tribalo čupat ključom (61), a time je poso usporavan.

Uvik je više navrvo mašinar (mašinista) koji je bolje znao radit sa mašinom: brez rasipanja zrna, sa dobro i lipo sadivenom kamarom slame i plive; koji je imo bolje rabadžije (62). Na takog su mašinara po potribi čekali, i on je uvik duže vrvo (više dana) i više navrvo.

54 - kontrak - pisan ugovor

55 - marva - goveda

56 - fajin (ode): dobrim, prilično

57 - što je kamara višlja, tim je više slame u njoj i manje će istrunit pokrivne slame

58 - ždribe (ode): nuz kamaru (žita, slame...) u polukrug sadiven ostatak, šta nije stalno u kamaru

59 - voz (ode): ovlašna mira - na parasnička kola u vrv natovareno što god kamasto (slama, snopovi: žita, kuružne, ogrizina - oglabana stabaljika kuružna)

60 - nožom za slamu je od vrva na doli zasicana slama, pa je iz kamare slama uzimana na ravno

61 - ključ za slamu - s njim je iz kamare čupana slama, sino, mušarika (brže i lakše neg rukama)

62 - rabadžija - vridan radnik (koji oće, voli i zna radit)

U Stantićevom šoru na Đurđinu trideseti godina uvijek je vrvo Bajmačanin Antal Koras, koji je ko mašinar bio na dobrom glasu (63) i uvijek je imo dobre rabadžije. Radio je sa kaslom koju je tiro kazan, a imo je vučni elivator. Med mašinare, koji su bili na glasu, spadali su u Subatici Kalman Rudić, a napose njegov sin Nikola; u Maloj Bosni braća Vahtler; u Tavankutu Šime Šokčić, i mnogi drugi u mistima oko Subatice.

b) Mašinarov ris (64)

Dokaz rada "u čisto": kod svakog mereša oma su obaško sadili mašinarov ris - dično ga potpačio mlad mašinista Nikola Rudić (prvi s desna s micikom na glavi - bio je na glasu sa velikim stručnim znanjem) - u društvu je sa gazdom, gazdaricom, gošćom i plivarkama.

Vršidba se plaćala ovršenim žitom, ris se krećo oko 6-9% od ovršenog žita, a ako je guvno bilo dalje od šora gazde su plaćali i do 1% više od oni iz ušoreni salaša.

Manje se plaćalo u guvnima di se vrlo 2-3, pa i više dana. Kako je vršidba odmicala tako je pado i ris do oko 6%, a bilo je slučajeva da se vršidba otegla bliže Maloj Gospojini (65) i onda je ris znao past na 5,5% pa čak i na 5%. Nije bilo nikako čudo da se i sridinom rujna, kad su kuruze brali na sve strane, tu i tamo čulo zujanje mašine u guvnu. Dešavalo se da su već krajem kolo-voza podigdi žitne kamare proklijale od kiša, al to nije bila velika šteta jel je taj mali gubitak zrna nadoknađen nižom cinom rada. Rad tog su ponike velike gazde čekali da vršu što kasnije, da bi platili što manje za ris.

Na cinu rada je uticalo i to kojim je putom morala ić mašina: bila je sporija u piskovitim putovima di je često zapadala. Otežano je bilo privuč mašinu priko dola di je bilo necigurni i jamavi ćuprija (66), napose di je surduk (67) bio uzak, krivudav, svaki i strm. Ovo je bila velika nevolja u vrime kad su

63 - bit na glasu - bit dobro poznat, uživati ugled

64 - ris (ode): plaćena usluga skinitim rodom (u naturi) nikog usiva

65 - Mala Gospojina - Mala Gospa, rođenje Blažene Dvice Marije, slavi se 8. rujna

66 - ćuprija - most

67 - surduk - duboko usičen put u gredi do dola, klanac

mašinu vukli volovi, bivoli, konji, a dosta je ublažena kad je pogonska mašina bila samohodna i za sobom vukla kaslu i bodu (68). Posli I. svitskog rata ko je imo potribu mogo je od fabrike HSCS naručit kaslu sa širim obručima točkova napravljenim za piskovite putove. U vršidbi je vrime bilo dragocino, jel što ga je više utrošeno u selidbi tim ga je manje bilo za rad.

c) **Bandaš** (69)

Pridvodnik ljudi, od nji je stvorio bandu (70) kojom će vrc na mašini. Tog se mogo privatit samo razgaljen (71) čovik koji zna baratat (72) s ljudima. Paštrio se da ljude izabere med najboljim rabadžijama, koji se med sobom trpe, pogotovu one koji su već radili na mašini i znadu taj poso. Bandaš se klo-nio ljudi tisnog nosa (73), svađalica, zanovetala (74) a napose tukadžija (75). Sa njima se dogovorio pošto će i ko će šta radit. Ni ljudima nije bilo svedno di će i s kim radit, otimali su se za što bolju mašinu, koja će radit u što bogatijim guvnima, di mož više zaradit. Ko se privatio da će radit u bandi taj je brez prigovora slušo bandaša.

Kad je bandaš skupio bandu onda se pogodio sa mašinarom (76) pošto će mu sa ljudima radit, koliko će dobit od mašinarovog navršenog risa, a na to su pristali i ljudi. Na cinu rada je uticala i rana - dal će raditi o svom, o mašinarovom il o gazdinom kostu (77).

Na bandašu je bilo da sa radnicima poštiva dogovor izmed mašinara i gazde guvna. Mašinar nije imo ništa sa radnicima, oni su morali raditi svoj poso onako kako je mašinista odredio, napose kad je u pitanju početak i svršetak rada. Nezasovoljstvo sa radom kojeg čovika mašinista je rišio sa bandašom.

Bandaš je bio i jedan od mažaša, sa gazdom guvna je zapisivo svaki mereš, po tom je na kraju vršidbe napravljen obračun. On je na kraju obračuno zarade radnika i prido ga mašinaru rad izdavanja radnicima žita od navršenog risa.

Gazdi guvna je bilo važno da radnici rade što bolje, da ostave uredno guvno i da što prija odu iz njeg, jel je tek onda odanio i znao koliko je tačno navrvo - više mu nikaka šteta nemož umanjit rod.

d) **Rana** (78)

U dogovaranju posli risa o vršidbi na mašini najviše su se pogađali oko

68 - boda (ode): vučna dvoosovinska pokretna kućica - pokretna radionica i misto za odlaganje pribora i sersama (alata) mašine

69 - bandaš - pridradnik, poslovođa

70 - banda (ode): grupa ljudi koji će radit isti poso

71 - razgaljen - sposoban da štogod sredi med ljudima

72 - baratat - radit, upravljat (sa ljudima)

73 - tisnog nosa (čovik) - lako uvridljiv (čovik) - uvridi se za makar čega

74 - zanovetalo - ko stalno štogod prigovara, uvijek je nezadovoljan

75 - tukadžija - čeljade koje se voli tuć

76 - mašinar (ode): gazda mašine

77 - kost - rana, ilo

78 - rana - kost, ilo - hrana

rane, za toliko ljudi ona nije ni malo jeptina i na njoj se moglo ušporovat (79), nije bilo svedno ko će i kako ranit toliko ljudi. U početku, pa sve do dobrim posli I. svitskog rata, na salašima udaljenim od naselja gazde guvna su ranili radnike, al o tom se nisu mogli udivanit da svi budu zadovoljni. Katkad su se nepotribno sporičkali na pr.: ko će dat užnu radnicima, ako je mašina jedno guvno ovrla oko 9-10 sati prija podne. Kod jednog gazde su obavili poso, kod njega su ručali (80), priselili se kod drugog gazde prid užnu. Kako ljudi nisu mogli istirat pravdu ko je dužan da rani ljude u takoj priliki, onda su mašinari zgađali da vršidbu svrše blizo određenog ila i da ji taj gazda narani, al ni to njim nije valjalo pa su se u novije vrime pogodili da gazda mašine rani ljude, a onda je ris plaćan za 1% više (81).

Kad je gazda mašine ranio ljude sa bandašom se, a ovaj sa ljudima, dogovorio kaka će bit rana. Bandaš il gazda mašine su nabavljali onu ranu koju nisu mogli kupit na salašu (meso, slaninu i sl.), a sve drugo su kupili di su vrli il dobili bresplatno - ritko je ko naplaćivo zeleniš (82), mliko, kiselnu (83), jel je te rane na svakom salašu bilo u izobilju, a višak nisu imali kome prodat. Od salašara su po potribi kupili šilježe (84), a drugo meso su nabavljali u kasapnici (85) il od cincara (86), ako je bio u blizini.

Kad su se ljudi sami ranili gazda mašine njim je pogodio kuvarku kojoj su pomagale, koliko je tribalo, ženske sa mašine. Užnu (87) su uvik kuvali, a često i večeru - kad nije bilo male užne (88).

Ako su vrli pod selom (89) tu i tamo radnici su se pogodili sa gazdom da će radit o svom kostu za oko 0,5% il više risa. U takoj priliki kuvarka je skuvala ranu u selu i na kolima je odnela ljudima (90). Radnici su sa bandašom dogovorili šta će se kuvat slidećeg dana, pa je kuvarka u kasapnici kupila toliko jednaki komada mesa koliko je bilo čeljadi. Ako je užna bila brez mesa ili su na gusto čorbu il gra, posli sa pogačom (91) - svako je dobio po veći komad (92), a ako je ispekla lakumiće (93) svakom je pripalo po dva komada. Nuz

79 - šporovat - štedit

80 - ručak - fruštuk, zajutrak

81 - izračunali su da je rana koju poidu ljudi približne vridnosti do oko 1% navršenog risa

82 - zeleniš - friško, zeleno povrće

83 - kiselna - kiselo mliko

84 - šilježe - jagnje koje je pristalo da sisa sve dok nije pristiglo za sparivanje

85 - kasapnica - mesara

86 - cincar - kasapin koji se bavi klanjem ovaca i prodajom ovčijeg mesa, a ono je bilo jeptinije od svinjskog il marvenskog

87 - užna - ručak

88 - mala užna - ilo oko 4 sata posli podne, suva rana - ide se liti

89 - "pod selom" - blizo sela (varoši)

90 - pokatkad su tako radili na mašini Koras Antala iz Bajmaka, kad su vrli pod selom (blizo sela), pripovido mi je njegov dugogodišnji ranjač Hubai Ferenc (1912. g.)

91 - pogaču su pekli sa sirom, pekmezom, kruvom Sv. Ivana (rogač), praznu (sa mašćom), sa cimetom i vrlo često sa funtašicama (krupna, litnja, kiselkasta jabuka, najbolja je u pogači)...

92 - kuvarka je ocikla krajove jupike i podilila je na tri čeljadeta (jupika = ruda savijene pogače)

93 - lakumić - ispleten kolačić iz kvasnog tista

meso je bio izdašan prilog od zeleniša kojeg je bilo u to doba godine: grašak, mlad krumpir, zelen gra (94), bundeva (95). Kuvarka je skuvanu ranu nalila u veću kanu (kane) sa zaklopcom i vruću je donela u guvno. Ranu je dilila svakom čeljadetu u njegovu zdilicu, il su nji četvoro ili iz jedne zdile.

Skoro svudan su radnici ili sličnu ranu, koja se lako sprema i mož se poist u guvnu: ručak je bio ujutru oko 7 sati, ili su kruva, slaninu, mliko, kiselnu, mlad sir sa zelenom paprikom i paradičkom (96)...

Užnali su u podne, najčešće:

- ponediljak, utorak i četvrtak su bili mesni dani, kuvali su najčešće kaki paprikaš s krumpirom ritko kad s valjušcima (97), brez čorbe. Kad su pekli meso, svako je dobio po jednak komad i ili su ga sa krumpirom. Ako su ili pileško meso svako je dobio po dva komada (98). Nuz pečeno meso kuvana je čorba.

- srida i petak su bili brezmesni dani. Užnali su gustu čorbu s debelim rizancima i dosta zeleniša il čorbu od grava, posli nasuvo (99), il po dva laku-mića, il oveći komad pogače.

- subatom, u skraćenom radnom danu, užnali su gustu čorbu sa debelim rizancima.

Mala užna je bila posli podne oko 4 sata, po običaju svudan suva rana: kruz, slanina, kiselna, mliko i skoro svaki put zeleni krastavci s kiselnom. Tamo di nije bila kuvana večera, kuvali su malu užnu - istu ranu ko i za večeru, da ljudi ne idu kuvanje po (su)mraku.

Večerali su oko 7 sati uveče, slabiju ranu neg za užnu, a ili su kuvanje: na gustu taranu il gustu čorbu sa tušta zeleniša i s debelim rizancima. Bilo je i taki pogodbi da nisu ili malu užnu, onda su večerali oko 6 sati uveče sa malo jačom ranom neg obično za večeru, jel su u jednom sastavili dva ila.

Od rane su samo meso isporcijali, a sve drugo su ili kome je koliko tri-balo - il dok je doteklo.

Rad ila mašinu su zaustavili na oko po sata, posli isteka mereša. Prvo su ranu dobili ljudi koji će u smeni nastaviti sa radom. Kako svi ljudi nisu jednakog prohtiva nađe se i po di koja provala (100), za take je u svakoj bodi visio komad slanine i somun (101) kruva, da se zasite.

Kuvarka je na salašu kuvala u katlanki, a ako je guvno bilo dalje od salaša katlanku su joj iskopali u zemlji, dobrim dalje od guvna.

Kruz je kuvarka pekla svaki dan, a svaki drugi dan po dvared na dan. Za zakuvavanje kruva ispomoć je kuvarki davo gazda guvna. Mašinarima, koji

94 - zelen gra - boranija

95 - bundeva (ode): tikvica

96 - paradička - rajčica, paradajz

97 - valjušak - knedla

98 - kad su ili pileško meso dilili su po 1 kom. bata, bilo meso il zabatnjak sa 1 komadom mesa za glabanje (vrat i krilo, prsa, trticu)

99 - nasuvo - kuvano tisto, spravljali su ga sa: mrvicama (na masti i pečene mrvice kruva), sa sirom, krumpirom, kupusom, zaprškom...

100 - provala (ode): izilica, nezasićen, ko mož tušta poist

101 - somun - okrugli kruz, koji se kreće u kotarci, sa strane zasćen, težine od 2-3 do 4-5 kila

su u novije vrime vrli bliže selu il varoši, krov je donosio pekar.

Mašinista, ložadž (ako je bio) i ranjači su sva ila ili za istim astalom sa gazdom guvna.

e) Smištaj ljudi

Dobrim prid vršidbu, gazda guvna je ispraznio košaru (102), začepili su mišije jame, umazali je krečom i po zemlji rastri slamu na kojoj će ljudi ostavit bućur (103), a po potribi na njoj i prinoćit. Većina nji su spavali na slami pod slamom, a niki i na kamari slame, pod vedrim nebom, jel je u kanikuli (104) ugodnije spavat napolju neg unutra. Radnici se u kratkoj noći nisu mogli naspavati, a kako su radili u smeni kad je ko bio slobodan i imo potribu odspavo je za dana, u ladu pod kamarom.

f) Radno vrime

Na mašini se radilo od prid svitanja, uveče dok se vidilo, a po misečini, napose kad je uštap (105), onda i duže. Radilo se "od vidiš do ne vidiš", i malko duže.

*Sau-gas sa mašinistom
i gostima gledačima*

Ložadž je prvi uranio, ujutru malo posli dva sata je potpalio vatru i natiro paru na 9-10 atm. (106), a to je postigo za oko podrug (107) sata, da bi počeli

102 - košara - staja za konje

103 - bućur - lične stvari, većinom odivni predmeti, prtljag

104 - kanikula - litnja nesusna ("kerećja") vručina

105 - uštap - misecova mina, "pun misec"

106 - atm. - atmosfera - jedinica za mirenje pritiska (1 atm. = pritisak od 1 kg na 1 cm²).

Radni pritisak kazana je oko 9 atm.

107 - podrug - jedan i po

radit prid svanuće (108). Uveče su radili do oko 9 sati, kraće il duže, dok nisu ovrli podinu načetog dila kamare. Tako su radili svaki dan, a subatom do podne, najdalje do male užne il dok nisu ovrli načetu podinu. Razišli su se kućama da se urede i prisvuku. Nediljom nikad nisu radili, ona je dan Gospodnji, kad se ide u crkvu, posvećuju se obiteljskom životu i odmaraju. U vrime vršidbe pada samo jedan zapovidan blagdan, Velika Gospojina (109) i na nju nisu radili. Ako se digod vršidba otegla do Male Gospojine, i to je bio neradni dan.

U nedilju, oma posli užne mašinista i ložrač su se latili da na kazanu po potribi promine pakolaše (110), odstranili su vodeni kamenac iz slavina, prigledali klizeće ležajevе osovina i s nji, po potribi, skinili nekoliko bajlaga (111), očistili i podmazali kaslu. Ako je ona bila sa kugljastim ležajevima prigledali su zazor osovine u kućištu i podmazali ga. U tom poslu su njim pomagali ranjači čiji je poso bio da još iz svi rešeta očiste zaglavljene komadiće slame i korova, da kroz nji što brže propadaju ovršena zrna.

Ljudi su se skupili prid večе, zanoćili kod mašine, da ujutru počmu radit ko da nisu pridani.

Pokatkad su rad prikidali iz nužde, ako je padala kiša. Kad je natrčo (112) litnji pljusak sačekali su ga da prođe, a ako se kiša namistila (113) da će duže padat onda su plandovali (114) dok nije stala. Načet dio kamare su pokrili velikom ponjavom, da ne zakisne.

g) Zaštita na radu

Sve šta bi moglo bilo koga dovest u opasnost, il je izazvat u radu mašine i oko nje, bilo je zaštićeno prema ondašnjim propisima i mogućnostima koje su naspram današnji bile vrlo skromne.

Gazda mašine je bio u obavezi da sve radnike ocigura od nesriće u radu. Po ovom ociguranju u slučaju nesriće u vršidbi radniku bi ociguravajuće društvo platilo ličenje, a ako mu je pripadala i drugu odštetu.

Kajišovi su u radu opasni, u radu mašine na najmanji bočni dodir rubom mogu teško zasići tilo svakog ko njim se neoprezno il neznalački približi. Rad tog je kajišovima smio prič mašinista, ložrač il ranjači - rad podmazivanja. Najopasniji u radu je bio veliki kajiš koji se u toku rada sigra (115), a u novije vrime, prid sam II. svitski rat i posli prilaz mu je bio zaštićen s obadve strane

108 - triba imat na umu da onda sate nisu pomirali na litnje vrime, osim u vrime okupacije

109 - Velika Gospojina - Velika Gospa, Uznesenje Blažene Divice Marije, slavi se 15. kolovoza

110 - pakolaš - zaptivač

111 - bajlag - uložak od tankog pleva (lima), drži na odstojanju gornji od donjeg dila kliznog ležaja. Skidanjem su stegli ležaj na osovini.

112 - natrčat (ode): iznenada naić

113 - namistila (se) (ode): kad pada tija (tiha) kiša brez izgleda da će skoro stat

114 - plandovat - brezciljno, neradno provodit vrime

115 - sigra se - velik kajiš u radu odstupa od putanje okrećenja na gori-doli, oko 40-70 centi. Mašinista i mažraš su pazili da niko ne proba proć ispod kajiša

izvučenim vrengijama (116), od pogonske mašine do kasle. Kad je duvo jak bočni vitar velik kajiš su zaklonili bočno namišćenom bodom, da ga ne zbací vitar. Ostali kajišovi trče sasvim nuz kaslu i bili su manje opasni u radu (117); većinom na novijim i bolje opremljenim kaslama napravljenim posli I. svitskog rata, kajišovi su bili zaštićeni merkur (118) drotom (119) u gvozdenom ramu.

Ranjač je radio na najopasnijem mistu na kasli, isprid otvora bubnja, a da ne bi vagnio prema njemu stojo je dobrim iznad kolina u kasli napravljenom udubljenju. Pripovidalo se o slučaju kad je ranjač probo nogom ugurat mršavinu (120) u bubanj da mu je zavatio nogu i iskinio do kuka, a katkad se to svršavalo smrću. Iako zdravo ritko, al taki slučajeva je bilo. Da se to ni slučajno ne bi desilo, ranjač je mršavinu u bubanj naranio drvenim vilama. Nike kasle su imale otvor bubnja zaštićen poluokruglim plevom (121) koji je povećó cigurnost ranjača u radu.

Doboška je stala na kasli nuz bubanj, bočnom daskom do članjaka je bila zaštićena da se ne mož omaknit il zakoracit bliže otvoru bubnja, suknje je iznad članjaka podvezala, da ne landaraju (122), da ji ranjač slučajno ne uvati zajedno sa snopom. Na kaslu se nije ni smila popet sa keceljcom (123) jel i on mož landarat. U novije vrime doboške su radile u čakširama (124). U podvezanim suknjama il u čakširama je radila i plivarka na grabljicanju sitne plive, da se zaštiti od lopatica velike vijarice (125).

Plivarke su radile u najtežim uslovima: velika vijarica sa sitnom plivom je izvijala tušta prava i osi (126) koje lebde u ajeru (127), a da to ne bi udisale priko lica su svezle tanku maramu za glavu, il komad svilene čorape. Velik pra su dizali plivotres (128) i slamotres (129) rad čega je kasla u radu stalno bila u oblaku prava.

Teško je bilo izdurat (130) rad u smeni u takom pravu, pogotovu ako je još bilo snopova sa izbačenim vlačom (131) na vrilom suncu u kanikuli, kad se osi i pra zalipe za oznojenu kožu. Ranjačove i doboškine ruke su bile izgrebane

116 - vrengija - dugačko oko 10-30 meteri, debelo (pričnika oko 2 centi) ispleteno uže konoplje (kudelje)

117 - skoro svi kajišovi trče s desne strane kasle, a tamo nuz nju niko ne radi

118 - "merkur" drot - pletena mreža od pocinkovanog drota sa šestougaoim okcima

119 - drot - metalna žica

120 - mršavina - posli na strnjiki grabljama skupljeno žito, sa izmišanim vlatovima.

Snop su sadili nuz krstine a u guvnu nuz kamaru

121 - ple - lim

122 - landarat - (vijorit), mlatarat

123 - keceljac - dio ženskog ruva, veže se oko struka i pokriva rastrž (rastvor) na pridnjici suknje

124 - čakšire (čačkire) - pantalone okrugli, uski nogavica

125 - vijarica (velika i mala) - radna tila kasle koja okrećanjem lopatica prave vitar (ko ventilator)

126 - os - izdužen, tanak vrv plive u vlatu niki žitarica

127 - ajer - zrak

128 - plivotres - radno tilo kasle na koje propadaju iz slame omlačena zrna i pliva

129 - slamotres - radno tilo kasle koje iz nje iznosi napolje slamu izbačenu iz bubnja

130 - durat - trpit, podnosit

131 - izbačeno vlače - kad je žito prizrijalo osi se u vlatu bočno saviju

od slame, a znoj i pra su njim bolno nagrizali ogrebotine. Pra, i na oznojene ruke i lice prilipljene osi su izazivale teško podnošljiv svrab, a nuz to i na slanom izgrebanoj koži to je bilo teško durat. Uz umor od teškog posla i ovo je bio razlog rada u smenama. Svaki je jedva čeko kraj smene da što prija, na suncu zagrijanom vodom iz bureta, sa se spere pra i znoj, da odane u ladu.

Pušači su cigaretlu il lulu popušili dobrim dalje od guvna, na za to određenom mistu u ladu kakog drveta, kod ispisanе table: "Misto za pušenje." Čiklić (132) il gar (133) iz lule su utrnili u kablju sa vodom, a ritko kad zatrpali u zemlju. Vrlo su vodili računa o zaštiti od vatre, nepažnjom bi mogla napraviti zdravo veliku štetu, jel se u guvnu sve mož lako zapalit, a u slučaju da bukne vatra ne bi se mogla utrniti, to bi bila velika opasnost i za kaslu na kojoj je tušta drvenarije - čakom bi izgorila.

Od vatre su se mogli zaštititi samo dok ona ne bukne, jel je posli bilo nemoguće je utrniti. Veće gazde su na više mista pravili guvno da njim ne izgori sve, da bude što manja šteta ako se što god zapali u vršidbi, a i posli bilo kad.

U svakom guvnu blizo mašine su morala bit bar dva bureta, od 200-400 litara, napunjena vodom, namišćena izmed mašine kasle, sa barem dva kabla za grabljenje vode. Tu je stala i štrcalica sa vodom, nuz nju dva ašova zabođena u zemlju. Po digdi su na kaslu digli veće bure sa oko 150-200 litara vode.

U radu je kasli ruda na suprotnoj strani od pogonske mašine. Velikim klinom il popričnom gvozdenom šipkom u okretnici ona je učvršćena da se kasla ne zakosi ako bi je iznenada rad vatre morali izvuć izmed kamara. Zato je nuz pogonsku mašinu stojo spremljen jak lanac il sajla (134), dužine desetak meteri, da u slučaju potrebe kaslu što prija izcurukaju (135) izmed kamara, na cigurno misto.

Pogonska mašina je u radu od kasle morala bit udaljena najmanje desetak meteri, rad spričavanja izazivanja vatre, jel kazan il traktor u radu povrimeno varniče, napose kazan kad ložać žaga (136) vatru kroz roštilj (137) je propadala gar med kojom je bilo i žerave, posebice kad su ložili ugljom. Ako su kamare bile u strnjiki (138) onda su ji obrazdili dvoogerom (139).

Subatom posli podne, kad su stali sa radom, kaslu su odvukli iz guvna u avliju. Sa mašinom je osto i zanoćio jedan od ranjača, jel mašina ni jednog trena nije smila ostat brez nadzora, bila je zdravo skupa i zato su je tako čuvali.

Pojavom traktora umanjena je opasnost od varničenja, al zato ljudi nisu volili traktore kojima je odžak (140) bio na gori (141), bojali su se njegovi povrimeni varnica.

132 - čiklić - opušak cigaretle

133 - gar - pepeo

134 - sajla - od tankog čeličnog drota ispletena vrengija

135 - izcurukat - izvuć (istirat, izać) natraške (unazad)

136 - žagat (ode): uzbunjivat vatru da ogriv bolje gori

137 - roštilj - rost, rešetka u ložištu, na njoj gori vatra i kroz nju doli na zemlju propada gar (pepeo)

138 - strnjika - pokošen dio njive sa ostatkom korena žita u zemlji

139 - dvooger - dvobrazdni zaprežni plug

140 - odžak - dimnjak, (ode): izduvna civ za dim sagorilog ogriva

141 - med traktorima sa odžakom na gori bio je nimački Lanz Bulldog, a med novijim traktorima tušta je taki

Dok je mašina radila kod većine mašinara ljudima nije bilo slobodno pit alkoholno piće, iako se dešavalo da su ga ljudi pili kradom (142).

Žandari (143) su u paru patrolirali med salašima, skoro svaki dan su banili (144) kod mašine i nadzirali jel se poštvaju propisi o zaštiti na radu, a kažnjavali su njevo i najmanje nepoštvanje.

OGRIV

U početku mašinske vršidbe kaslu je tiro kazan, a njegov su onda ložili slamom, al kako je ona tribala i za steranje pod josag (145) gledali su da je što više zamine čutkama (146) i drvima. Za loženje slamom i čutkama vrata kazana su bila prioprvljena na klapnu (147) jel je vatru tribalo stalno održavat dodavanjem ogriva koji je friško izgorio. Loženje sa kabastim ogrivom zahtivalo je od ložača da ogriv stalno gura i žeravu vrlo često žaga po roštilju (148) od salivanca (149) da vatra bolje gori. Rad ovakog načina loženja kazan su ložila dva ložača naizmence u smenama. Gazdin ogriv je utico i na cinu rada, a mašinar je za njegov vrvo za oko 1% jeptinije.

Čim je koji dio subatičkog atara prisiko gvozdeni put (150), za tiranje kazana počeli su hasnirat uglj kojeg je kupovo mašinar, a sa gencije (151) je gazda svoj dio dono u guvno. Ako je posli vršidbe priostalo uglja gazda guvna ga je odno na misto koje mu je odredio mašinar. Posli I. svitskog rata pojedini ugljenokopi su počeli mašinarima za kazane praviti brikete (152) od uglja.

U najnovije vrime, pojavom traktora uoči i oma posli I. svitskog rata, za tiranje su hasnirali petrolin (153) i naftu (154).

UMIŠĆANJE MAŠINE U GUVNO

Kad je kaslu tiro kazan, njegov je mašinista zaustavio najmanje na pedesetak meteri od guvna, da ga naloži i utira med kamare sa natiranom

142 - kradom (pit) - potajno (pit)

143 - žandari - pripadnici policije koji su patroliranjem nadzirali i brinili o cigurnosti, redu i miru med salašima, bili su na glasu po velikoj strogoći. Patrolirali su mladi i jaki ljudi, neposlušnog su olako plenili (čušili/ošamarili/ po licu), a po potrebi su bili i strožiji. Laki su bili (brzo su uradili) na odmotavanju bikačika (isušen polni ud vola, na tanjem kraju su svezli po nekoliko čvorova i s njim su tukli neposlušne). On njim je bio sastavni dio opreme

144 - banit - iznenada (u neočekivano vrime) naić

145 - josag - stoka, blago

146 - čutka - oklasak klipa kuruza

147 - klapna (ode): njihajuća vrata ložišta

148 - roštilj (ode): rešetka na ložištu čvrstog ogriva

149 - salivance - liveno gvožđe

150 - gvozden put - željeznička pruga. Subotica se počela povezivat u mrežu gvozdeni putova 1869. godine

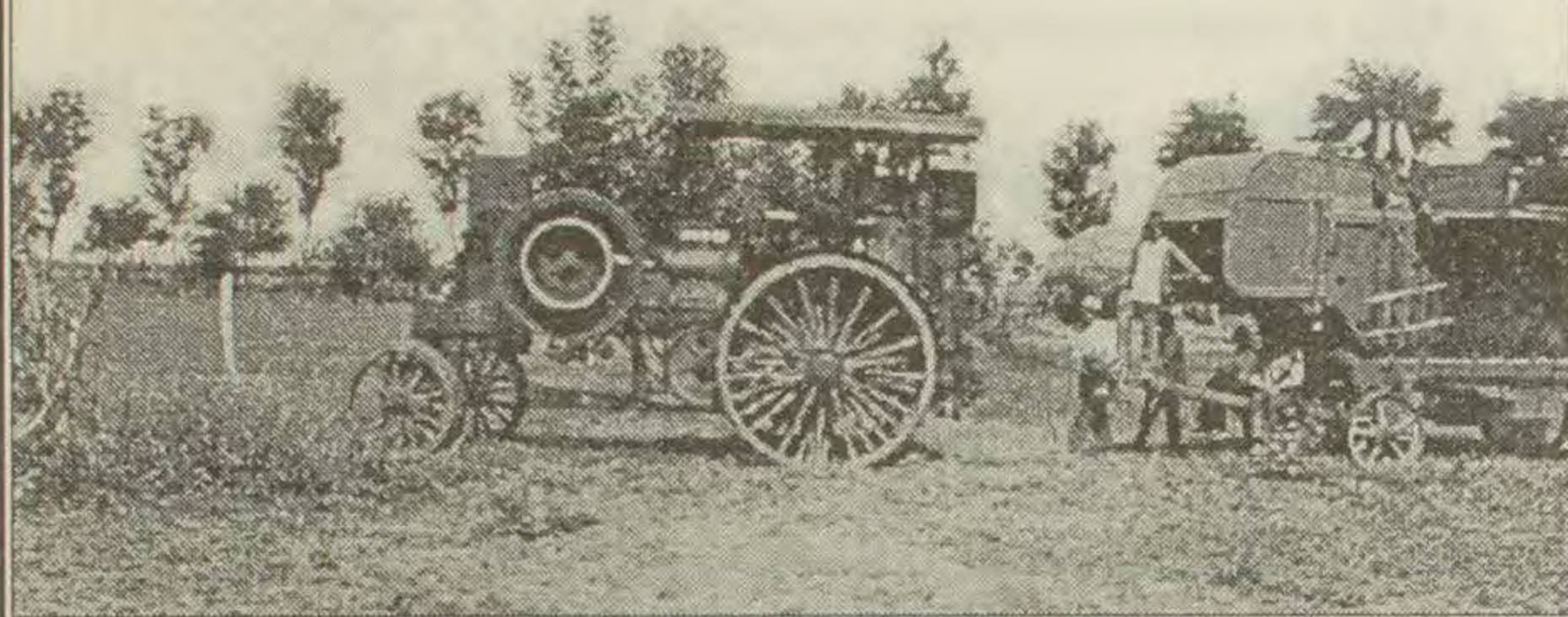
151 - gencija - željeznička stanica

152 - pravili su kocke uglja oko 15 x 15 centi, s kojima je bilo zgodno raditi i ložit

153 - prvi traktori su imali četvorotaktne petrolinske ("Otto") motore koje su upalili i zagrijali benzinom i posli nekoliko minuti su pribacili na trošenje petrolina

154 - nafta - plinsko ulje

*Na sau-gas će zakopčat rudu kasle
da je odsele u drugo guvno*

parom (155). Daljina zaustavljanja kazana je povećana ako je iz njegovog pravca duvo vitar prema kamarama. Traktor je kaslu uvuko med kamare brez zaustavljanja. Kad nije bilo mista da se vučna mašina mož okrenit oko kamara, kaslu su otkopčali i ljudi je ugurali na misto. Prija potkopavanja točkova pažljivo su prigledali zemlju da nema jama od krtine (156). Potkopane točkove kasle su stegli papučama (157), umistili je poprično i uzdužno u vodoravni položaj (158). Novije kasle su imale obaško gvozdene stezače točkova za ramu kasle, pa je njezino umišćanje išlo brže. Umišćanjem kasle su rukovali i radili ranjači sa snopljarima i slamarima. Za to vrime mašinista je pogonsku mašinu otiro s onu stranu brazda oboreni kamara, umistio pogonsku mašinu u pravac da remenica bude naspram glavne remenice na kasli.

Kasla je morala biti propisno umišćena i da stoji na čvrstom jel je na njoj velik i u radu nemiran bubanj sa osovinom i košarovima, težak je oko 500 kila, a na visini od oko 2,5 metera, sa oko 900-1000 okrećanja u minuti trese kaslu. Nemiran rad kasle su stvarali i radna tila: slamotres i plivotres (sa gornjim i donjim astalom).

Kad su umišćeni pogonska mašina i kasla u pravac, na remenice su metnili veliki kajiš i tako sastavili kaslu sa pogonskom mašinom, a kajiš je zato mašinista laganim curukanjem.

Pokretni il vučni elivator za slamu su namistili (potpačili) slamari i kaza-loši, ako je išo nuz mašinu il su radojaši namistili "radu" ako nije bilo elivatora.

Mažaši su izravnali zemlju, mažu namistili na ravno i usigrali (159) je.

- 155 - kad opadne radni pritisak pare na manje od 9 atm. podiže se loženjem vatre, a to izaziva varničenje kroz odžak kazana. Natiranjem pare dalje od kamara izbegnuto varničenje i mogućnost da se zapali vatra
- 156 - krtina - krtica
- 157 - papuče (ode): drvene kajle za učvršćivanje potkopani točkova
- 158 - kasla mora radit u uzdužnom i popričnom vodoravnom položaju da se u radu ne bi oštetila
- 159 - prija mirenja maža se mora "usigrat", namistit da tačno mir, mažaši su u nazočnosti gazde guvna to isprobali (kvita od 10 kila na maži i od 1 kila na težištu morali su dovest jezičke vodoravno jednog nuz drugog). Gazde guvna su pazili dal je maža baždirena (baždarena = tačnost mirenja žigom ovrera od nadležne kontrole mira)

Poso oko umišćanja mašine bio je tako raspoređen da niko nije bresposleno stojo, svako je imo šta radit. Zato su mogli mašinu umistit med kamare i krenit je za najviše oko po sata, a katkad i manje vrimenta.

Tako je mašina spremljena za početak rada.

POČETAK RADA MAŠINE

Kad je mašina umišćena, a svako čeljade je na radnom mistu, spremili su se za početak rada, mašinista je polagano zauko (160) remenicu pogonske mašine (161) na željeni broj okretaja na prazno i sa tri kratka zvižduka iz kazana dao znak ranjaču kad mož počet ranit bubanj snopovima.

Žito, zob, raž, muvariku i ditelnu su vrli sa oko 950 o/m (162), a kad je žito bilo jače (163) mašinista je malo smanjio broj okretaja. Ječam su vrli spori-je, sa oko 800 o/m, a cincokrt (164), kojeg su vrli zdravo naritko, jel ga jedva ko sadio - sa oko 700-800 o/m, već koliko je bio jak. Očičene glave cincokrta ranjač je iz pletenog košara istreso u bubanj.

Na kasli se sve osovine okreću unatrag (prema pogonskoj mašini), a samo osovina slamotresa unaprid. Kazan je pridnjicom bio okrenit prema kasli, jel se kod njeg remenica (165) okreće po želji naprid il natrag.

Poludizel traktori (166) su sa pridnjicom bili okreniti prema kasli, pa su po potrebi veliki kajiš ukrstili da se remenica kasle okreće unatrag (167). Moderniji traktori su prema kasli okreniti stražnjim dilom, kad su imali remenicu odastrag il pridnjicom, kad su imali bočnu remenicu.

RAD KASLE

Kad je bubanj kasle zaukan na željen broj okretaja, ranjač je u njegov spuštio, naranio prvi snop, kasla je počela radit - zujit. Bubanj je okrećanjem unatrag uvuko snop žita, omlatio vlatove udaranjem o košarove kroz koje je propala većina zrna i dio plive, izbacio slamu na vile slamotresa, a one su je naizmenice micanjem gori - doli i naprid - natrag, stalnim tresanjem izbacile

160 - zaukat - pokrenit ubrzanjem

161 - prvobitno su vršalice bile ručne, a posli dodavanjem plivotresa i slamotresa dat njim je najpri pogon priko jarganja (konj/i/ je kružnim krećanjem okrećo priko zupčanika i kardanskog zgloba osovine, koja je tirala niku mašinu), a posli su kasle tirali: kazan, naritko sau-gas motor (eksplozivni motor koji je išo na gas dobiven loženjem drvenog uglja, čutaka, drva...), a od početka ovog vika i traktori

162 - o/m - okretaja u minuti

163 - jak (usiv) - još nesazrijo (usiv)

164 - cincokrt - suncokret

165 - kod kazana i sivogasa (sau-gas) je zamajac istovrimeno i remenica

166 - poludizel motori - dvotaktni dizel motori, sa oko 600-800 o/m, paljeni su usijavanjem glave i ručnim okrećanjem zamajca

167 - kod niki poludizel traktora (Lanz Bulldog/nimački/Vierson/...) remenica se okreće unaprid, zato su kod nji velik kajiš ukrstili da se remenica na kasli okreće unatrag

Rad slikovanja mašinista je stao s poslom, da slikar ovikovići goste med rabadžijama. Na vrhu četvorovodne kamare snopljar dokazuje da je ona sadivena na dva alaša, ložać je sa lopatom nuz ložište, a vodnar (skroz livo) stoji na buretu s vodom... Fali još nekoliko ljudi - digod se u ladu odmaraju.

napolje prid "radu" il na elivator. Uspu su kroz zazor u vilama i izmed nji na sabirni astal propala zaostala zrna žita i pliva. Brže su se vrli mašinski snopovi samovezačice, jel je ona lipo složila slamu u snop pa ga je ranjač odjedared razvuko po bubnju, dok je to sporije išlo sa risarskim snopovima, jel rukove-tačica nije mogla tako lipo složiti slamu u snop pa ga je ranjač na dvared razvlačio po bubnju, a nuz to je risarski snop bio dobrim veći od mašinskog.

Sa gornjeg dila unatrag nagnutog sabirnog astala, koji se neprikidno miče naprid - natrag, izbačena je krupna pliva pod "radu" il elivator, a sitna pliva i zrna žita su kroz rešeto propala na donji astal plivotresa. Po želji gazde guvna, otvaranjem prigrade na stražnjem dilu unaprid nagnutog plivotresa, sitna pliva je istirana napolje zajedno sa krupnom plivom. Ako nije tako rađeno vitar velike vijarice je sitnu plivu izduvo pod kaslu, a zrna žita su zadržale rebraste prigrade na plivotresu i micanjem naprid - natrag unatrag nagnutog donjeg astala se slila u sabirni kanal ispod velike vijarice. Otaleg je žito kašikama, pričvršćenim na kajiš (168), odneto gori u gruvač.

U gruvaču su očišćena i poslidnja vršna zrna (169) iz vlata koja su se slobodnim padom slila u kovčeg sa šipovkama. Kad je tribalo očistiti žito za sime, iz gruvača je spušteno kroz trijor (170) koji ga je očistio od ostataka pliva i šuljka (171), a otaleg se slilo u sabirni kovčeg. Iz rešetkastog bubnja trijora zaglavljena zrna odstranio je jež (172)...

168 - kašikasti elivator (diže teret u plevanim kašikama pričvršćenim na kajiš)

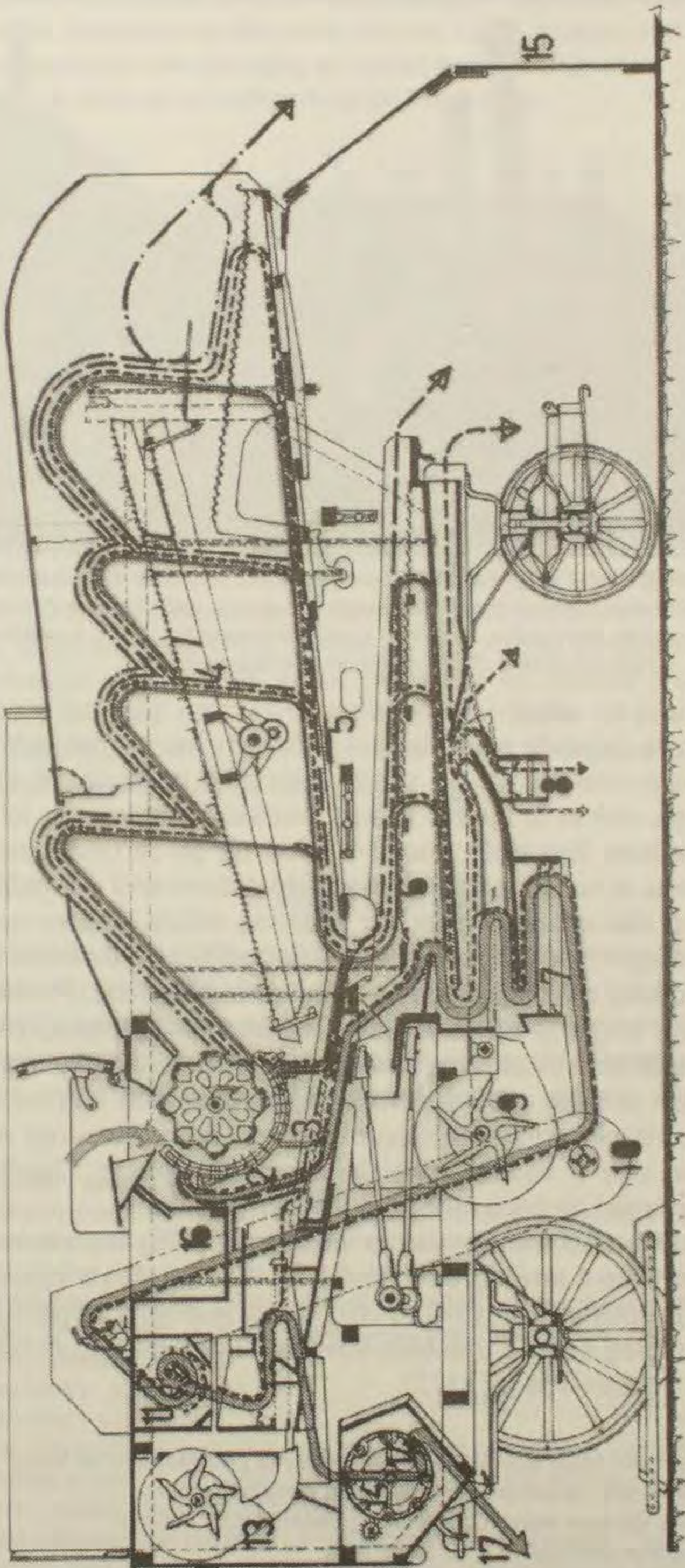
169 - vršna zrna u vlatu su sitnija, zato njim treba dodatno čišćenje

170 - trijor - radno tilo koje sasvim očisti zrno u rešetkastom bubnju

171 - šuljak - šturavo (zakrčljalo) zrno žita

172 - jež (ode): oklagijasta kefa (četka, ova je od svinjski dlaka)

PRISIK KASLE „HSCS” - PUT ZRNA SLAME SITNE I KRUPNE PLIVE

LEGENDA,

zrno — sitna pliva — krupna pliva — slama

RADNA TILA KASLE HSCS SUPERIOR (na slici livo)

1 - bubanj sa šinama	10 - kašikasti elivator za dizanje zrna
2 - košarovi (gornji - veći i donji - manji)	11 - gruvač
3 - malo (pridrešeto) za krupnu plivu	12 - gornje rešeto za zrno
4 - vile slamotresa	13 - mala vijarica
5 - (gornji) sabirni astal	14 - trijor - sortirač zrna
6 - veliko rešeto za krupnu plivu	15 - rada
7 - prva - donja rešeta za zrno	16 - udubljenje u kojem stoji ranjač
8 - dvostruki sabirač lakog zrna (korova)	17 - red šipovaka za proticanje zrna
9 - velika vijarica	

Fabrički crtež je priradila i nacrtala Anica Gaković.

POKAZIVAČ ZA RAD KASLE

Lipo se vidi kako su unatrag nagnute vile (br. 4) u slamotresu zadržavale slamu, da ne pobigne odjedared napolje, neravnomirnim su tresanjem na kolinastoj osovini zaostala zrna, nuz i kroz nji, propala na gornji sabirni astal (br. 5), otkaleg su se skotrljala unatrag na rešeto plivotresa (br. 6), kroz njega i kroz donje rešeto (br. 7) propala u sabirni kanal, otkaleg ji je kašikasti elivator odno u gruvač (br. 11) da omlati neočišćena sitnija vršna zrna, iz vlata odstrani plivu. Iz gruvača su zrna propala na mala gornja rešeta (br. 12) i prolaskom kroz trijor (br. 14) sasvim očišćena zrna su kroz šipovke tekla u džak. Usput je u gruvaču omlačenu plivu i nečistoću izvijala mala vijarica (br. 13).

Čini se da je zamršen put zaostali zrna kroz kaslu, koje je ponela slama i krupna pliva, al to je onda bio najprostiji i najsigurniji način da se spriče zrna da ne pobignu napolje, a to su spričili unatrag nagnut gornji sabirni astal, veliko rešeto i unaprid nagnut plivotres.

Sklopiva rada (br. 15) je spričila mišanje krupne plive sa slamom. Vijarice su pomogle slamotresu i plivotresu da odstrane pra, ostatke plive i druge primese, napose korovske, kojima nije misto med zrnom.

Dobro se vide stezači i papuče pod stražnjim točkovima, koji su držali kaslu u vodoravno namišćenom položaju.

Žito je teklo u džakove kroz dva šipovka, a kroz druga tri (četiri) ispuštana je nečistoća i šuljak. Kad je žito bilo dosta čisto i dobro se vrlo nije propuštano kroz gruvač već samo kroz trijor.

Gazda guvna je s vrimenta na vrime proviravo dal mu se ovrše svo žito. Isprid velike vijarice ručno rešeto je napunio sitnom plivom, prorešeto je i provirio dal je kroz njega ispalo koje zrno žita. Ako je tribalo zahtivo je od mašiniste da podesi mašinu da ovrše sva zrna žita (173).

Napunjene džakove sa žitom mažaš je izmirio zajedno sa gazdom, obadvojca su istovrimeno zapisali koliki je bio mereš (174). Pri tom su od mire odbili po jednu kilu na svaki džak (175). Ako je maža mirila 500 kila, mereš je

173 - u takom slučaju mašinista je malko pritego košar prema bubnju

174 - mereš - količina tereta koja se odjedared izmiri na maži. Na mašini su ovršeno zrna mirili na decimalnoj maži od 500 kila u 9 kudeljni džakova od po 50 kila. Bilo je i takih koji su ovaku mažu "pritovarili" i na njoj mirili po 10 džakova, il nikolike desetaka kila više neg koliko je slobodno

175 - odbijanje 1 kile težine na parasnički džak je zdravo važno. Npr.: ko je imao 50 lanaca žita, a po lancu mu je rodilo 15 meteri, on je navrvo 750 mtc (metrička centa = 100 kila = kvintal /q/) il 75.000 kila, a to je izmireno u 1.500 džakova = 1.500 kila. Da je gazda toliko više navrvo platio bi mašinaru risa još 136 kila (arvo je vrvo za 8%), a risarima koji su radili od desetog još 150 kila, to je zbrojeno 286 kila il 0,7% (!) od ovršenog žita. Tolika je bila približna zarada jedne žerenske za po miseca rada na kasli

bio od 9 katkad i 10, a ako je mirila više, onda je mereš bio od 10 džakova.

Izmirene džakove su natovarili na kola, džakove je zamećo mažaš kočijašu, a ovaj ji slago uspravno nuz lotra (176). Da bi ji lakše skinili i da ne triba čovik koji će sa kola zamećat džakove, po digdi su skinili jedna lotra pa je svako džak sam sebi zamećo. Žito iz džakova su istresli na tavan il u magazin (177) - kod veći gazda. Kod manji gazda, il di nije bilo ljudi da odnesu žito na tavan, gazda se obaško pogodio sa snopljarima i slamarima (koljarima) koji nisu bili u smeni da mu žito dignu i istresu na tavan. Najčešće su džakove žita na tavan il u magazin nosili risari.

Kod svakog mereša su odmirili i mašinarov ris, džakove su slagali po tri u redu, jedan na drugog, otkaleg ji je mašinar oma odno.

Osnovno je bilo u radu kasle da u bubnju uvik ranjač razvlači snop žita, on je određivo brzinu i neprikidan rad snopljara, radojaša, koljara-slamara, plivarki i kazaloša. Da je bilo ko zatajio u tom već onda poznatom "lančanom radu" došlo bi do prikida neprikidnog rada kasle, a to niko nije želio - došli su da rade. Ovaki način rada je bio vrlo težak: radili su brez pridaha, na velikoj vrućini i u velikom pravu, ljudi su se brzo zamorili i zato su radili u smenama. Dužina jedne smene je trajala dva, ritko kad tri mereša - zavisno kako je bilo žito. Mereš je trajo barem po sata. Plivarke su se sminjivale na svaka po dana: jedna je nagrćala krupnu a jedna sitnu plivu na kolja s ponjavom, dvi su odnosile plivu i tako redom. Doboške su se sminjivale kad i ranjači, a po dana su bile na kasli pa onda na plivi.

Ljudi su radili svojim ručnim alatom: snopljari su bacali risarske snopove gvozdenim dvoparoškim, a u novije vrime mašinske snopove troparoškim gvozdenim vilama. Slamari (koljari), kazaloši i plivar radili su troparoškim drvenim vilama. Doboške su imale dva noža, dok s jednim radi da joj drugog naoštire. Plivarke su imale gvozdene za sitnu, a male drvene grabljice za krupnu plivu.

Teško će poniki neupućen čitalac razumit ovaj opis, al mu u tom mož pomoć priložen nacrt prisika kasle iz kojeg se dobro vide njezina radna tila i put žita, slame i plive u vršidbi. (Vidi prisik kasle sa radnim tilima i kroz nju pokazanim putom zrna, slame, sitne i krupne plive - str. 128.)

SVRŠETAK POSLA

Posli jedno podrug miseca, a katkad i više dana vršidbe, dočekali su da u guvnu načmu i poslidnju kamaru. Zgađali su da poslidnji snop propušte kroz bubanj prija podne, prid užnu. Kad je toliko očekivan poslidnji snop ovršen, mašinista je zbacio poslidnji put velik kajiš i kasla je stala. Svi su odanili jel je i tom teškom poslu došo kraj. Radnici su se do užne latili da rasprcaju (178) kaslu, da je iznutra očiste od plive i prava, sklope alaš (179), smotaju sve

176 - lotra - stranica parasnički kola

177 - magazin (magaza) - na većim salašima (kod veći gazda) ostava za zrnastu ranu

178 - rasprcat - rastavit kaku mašinu il štogod sastavljeno

179 - alaš - stalak. Gornji dio kasle se proširivo sklopivim stranicama

Mašina je ovrla guvno, sklopili su radu, al prija neg su kaslu zakopčali na sau-gas, ljudi su se slikali sa gostima i gledačima. Doboška i plivarke su u širokim suknjama - slika je digod iz dvadeseti godina ovog vika.

kajišove i smiste u bodu, da kaslu odkajluju i kajle ostave na plivotres, a heber (180), mažu, kvite, štrcalicu i drugi sitnež pomeću u bodu. Tako su mašinu spremili za odvlačenje pod šupu mašinara.

Čim su užnali, pogonska mašina je povukla kaslu sa za njom zakopčanom bodom, a za nju elivatorom (kad su ga imali) i polagano su krenili kući (181). Kaslu i bodu su okitili mladim dračovim (182) il kakim drugim zelenim grančicama, i ako su našli procvitanim cincokrtom i kojekakim poljskim cvićom (183). Ljudi su išli oko okićene mašine i pismom su usput svitu navistili da su se manili vršidbe, a još ako su dobro navrli i zadovoljstvo da je tom teškom poslu došo kraj. Ljudi su odanili jel su znali koliko je ko zaradio, a šta njim je najvažnije ocigurali su za se godišnji kruv. Seoski i varoški mašinari su dočekani znatiželjnim gledačima, napose su praćeni čoporom dice koja su se većinom prvi put divila kako vučna mašina brekće i vuče za sobom kaslu i bodu. Ta nesvakidašnja slika se zapamti za cio život. U vrime kad je brzina krećanja ljudi mirena pripišaćenim vrimenom i brzinom konjske zaprege, samohodne mašine, koje su bile zdravo ritke, izazivale su znatiželju gledača.

Salašari su pogledom ispratili mašinu, žito su smistili na cigurno i na miru sračunali kaka njim je bila rodna godina.

ZARADA

Bilo je svakaki zarada - kad su ljudi na mašini dobro zaradili, al i takod da su se naradili, a baš nisu najbolje prošli. Zarada je zavisila od velicine i

180 - heber - ručna dizalica, diže 50-100 meteri, starovinska u drvenom pristo (rom) kućištu, a novije su bile gvozdene

181 - priporučljiva brzina krećanja mašine je oko 3 kilometra na sat, zavisno kaki je put

182 - drač - bagrem, akacija

183 - nuz put u jendeku i uvratinama su nabrali rascvatan: razlićak ("poljski karanfil"), cikoriju, žutu gorušicu, švračiju nožicu, čićak, napose čistac (bili bosiljak) - kojeg je onda bilo u izobilju

ispravnosti mašine, rodnosti godine, u kakom su šoru vrli - koliko se puta trebalo seliti iz guvna u guvno, dal su rad kiše često prikidali poso... Da se u to stekne uvid, pokazaće nam jedan primer o prosičnoj pogodbi, zaradi mašinara i ljudi koji su radili na mašini, ako je:

- mašina: kazan, kasla "osmica", sa radom i bodom - u zdravo dobrom stanju;
- vršidba obavljena u jednoj boljoj, rodnijoj godini;
- vrli su u bogatijim guvnima ušoreni salaša;
- mašina se nije kvarila, radili su bez zastoja;
- ljudi su bili rabadžije i složni, većina je godinama radila na mašini i bili su upućeni u taj poso;
- mašinista je bio majstor i dobro upućen u rukovanje mašinama;
- vodnara je davo gazda guvna;
- gazda mašine je obaško platio kuvarku;
- radili su 40 radni dana;
- na dan su prosično ovrli oko 2 vagona (184) (20.000) kila žita;
- ukupno su ovrli oko 80 vagona (800.000 kila) žita;
- pogođen ris mašini bio je oko 7,5% - navrli su ris oko 6 vagona (60.000 kila) žita;
- bandaš se sa gazdom mašine pogodio za ris ljudima 3,5% od navršenog risa mašini, pa je radnicima pripalo 21.000 kila žita; obaško je ugovoreno plaćanje mašinisti 400 kila, ložaču 350 kila, a ranjačima po 300 kila žita od svakog navršenog vagona. Ženskima je pripalo 80%, a bandašu 120% od prosičnog risa radnika.

Gazda mašine je ugovorio sa ljudima da se sami rane, a za to će njim dat po 200 kila žita od svakog navršenog vagona risa. Sa mašinistom i ložačom je ranije dogovorio da će uradit reparaciju (185) mašine za 400 kila žita, koje će njim platit iz ovogodišnjeg risa. Reparaciju su ugovorili pod opcigom (186).

Ako su na mašini radili samo 6 ženski, onda su radile u muško (187), a mogla su radit i veća muška dica od 11-12 godina il slabiji muškarci u žensko (188) - na plivi.

Na mašini su radili:

mašinista	1	snopljari	4
ložač (pomoćnik mašiniste)	1	koljari	4
ranjači	2	radojaši (repari)	2
mažaši	2	plivarke - doboške	8
plivar	1	kazaloši	2

U k u p n o 27 ljudi

184 - vagon (ode): mira za težinu, često se hasnira u gospodarstvu = 10.000 kila.

U početku su najveći teretni vagoni bili dvoosovinski i nosivosti 10.000 kila

185 - reparacija - temeljni prigled sa potrebnim opravkama

186 - opcig - čvrst, usmen, neraskidiv dogovor, kojeg se ugovorači moraju držat

187 - radit u muško - kad ženska, il veće dite radi muški poso - plaćaju ga ko muškarca

188 - radit u žensko - kad slabiji muškarac il veće dite radi ženski poso - plaćaju ga ko žensku

Kasla sa elivatorom nema radojaše i koljare, već 4 slamara - ukupno 25 ljudi.

Obračun zarade mašine za 27 ljudi:

- gazda mašine je navrvo				60.000 kila
- od tog je:				
- ris mašiniste	2.400 kila			
- ris ložača	2.100 kila			
- ris ranjača (2 x 1.800)	3.600 kila			
- ris radnicima (23)	21.000 kila	29.100 kila		
- za reparaciju mašinisti i ložaču	400 kila			
- radnicima za ranu	1.200 kila	1.600 kila	30.700 kila	
- a gazdi mašine je ostalo			29.300 kila	
- računalo se da je skoro polak moro dat na porciju (189) i trošak održavanja, oko			14.650 kila	
- onda je čista dobit oko			14.650 kila	

Obračun zarade radnicima

		kasla sa radom		kasla sa elivatorom	
- svaki radnik je u prosiku zaradio (23) il (21)	oko	910	kila il oko	1.000	kila
- svakoj ženskoj je pripalo	oko	730	kila il oko	800	kila
- bandašu je pripalo	oko	1.090	kila il oko	1.200	kila
- a muškarcu je pripalo	oko	1.005	kila il oko	1.120	kila

Od navršenog risa gazda mašine je platio porciju (190), ogriv, potribne dilove i materijal za održavanje kazana (traktora) i kasle. Računalo se da je od navršenog risa oko polak očlo na kojekaki trošak, a otprilike polak mu je ostalo ko zarada, kojom mu se platio rad i vraćo uložen novac u kupovinu nove mašine.

U opisanom primeru je uzeta jedna uspišna godina, jel baš nije bilo često da je kogod radio sa mašinom 40 radni dana brez zastoja.

Ovaj opis vršidbe je smišten u drugu polovicu trideseti godina, kad je zemlja išla po cini oko jednog vagona žita, a računalo se da je gazda mašine u vršidbi tribo zaradit bar koliko hasne daje rod sa 10-15 lanaca žita. Triba imat u vidu da je u ono vrime vik trajanja mašine, uz dobro čuvanje i rukovanje, bio daleko duži neg danas, zato je tribalo dobrim više vrimena da se ona utplati, odnosno da se s njom zaradi toliko koliko je koštala zajedno sa troškom održavanja. Onda na mašinama nisu često rađene priinake, sporije se zastarivala i zato duže trajala. Ovaj primer pokazuje da se mašina sasvim utplati za oko 20 godina rada.

189 - porcija (ode): porez

190 - porcija (ode): porez

U drugoj polovici trideseti godina cina žita je godinama bila skoro ista. Otprilike u lipnju (191) zeleno žito (192) je išlo po cini od oko 80 din./mtc, u vršidbi je bilo oko 100-105 dinara, o Mijolju (193) oko 140-150 dinara, u jesen kad se žito posijalo oko 170-180 dinara, a bliže Petrovu (194) cina mu je bila čak 200-220 dinara za meter. Cina je uvećana za kamatu i obrt novca.

Nadnica se krećala oko 9-12 dinara, al je u vrime velike krize (195) početkom trideseti godina išla 6-9 dinara. Konofaska (196) košulja je koštala oko 10-11 dinara, osridnje cipele kod "Bate" 79-89 dinara, šećer krištalj oko 11 dinara...

Po ovim cinama se vidi koliko je vridila zarada ljudima na mašini; kako su plaćali taj težak poso. Svima njim je bilo osnovno da su sebi i obitelji zaradili godišnji kruz (197). Kako su liti ljudi najviše bili zauzeti risom i vršidbom, bilo je i zanatlija koji su išli radit na mašini (198), jel u to vrime baš nisu imali posla, a da ne dangube za to vrime su zaradili kruz.

Triba imat na umu da su u vrime ovi događanja vridili zakoni tržišnog gazdovanja i da je ponuda radne snage bila daleko veća od potražnje, a gledano današnjim očima, ljudi su imali daleko razvijeniju radnu naviku i ništa njim nije bilo teško radit da poboljšaju svoje blagostanje.

ČIŠĆENJE I ČUVANJE MAŠINE

Kad su mašinu dovukli u avliju da je smiste pod šupu sve su stvari sa kasle poskidali, kožne kajišove potopili u laneno ulje (199), pouljene s drugima ji smotali u kotur, svezli i ostavili na mračno misto di će ostar do slideće vršidbe. Ranjači su još jedared, sad sasvim temeljno, očistili kaslu iznutra od prava i plive i rešeta očistili od zaglavljene komadića slame i korova. Ljudi su listve, papuče za točkove i kolja pomećali u kaslu, alaš sklopili i uvukli je pod šupu, namistili je u vodoravni položaj. Rešeta za zrna su umetnili na svoja mista da se drveni ramovi ne iskorte (200).

Ako je pogonska mašina kazan, njeg su utirali na misto, utrnili vatru, sačekali da se katlanka oladi i očistili je, ispuštili vodu i primazom ga zaštitili od rđe. Kazan su spolja podmazali uljom izmišanim sa čađom (201) da bude sjajan i crn, a svitle dilove su od rđe zaštitili čistim uljom.

191 - lipanj - jun

192 - zeleno žito - žito na nogama, nepokošeno žito, kad mož prociniti rod. I s takim žitom se moglo trgovat

193 - Mijolj - Sv. Mihael, Gabriel i Rafael arkanđeli, slave se 29. rujna

194 - Petrov - Sv. Petar i Pavao apostoli, slave se 29. lipnja

195 - poznata gospodarska kriza u vrmenu 1929-1933. g.

196 - konofas - vrsta lake tkanine najčešće su od nje šili košulje

197 - računalo se da godišnje za kruz i brašno triba po čeljadetu oko 220-250 kila žita. (Izreka: Ko ima kruva ne boji se gladi.)

198 - berberi, šnajderi (krojači), štrojači (štrojili su /kastirali/ krmače i velike neristove), kolari... liti baš nisu imali posla

199 - kožne kajišove su čuvali potapanjem u laneno ulje - da se dobro "napije", jel će onda ostar savitljiv i mora trajat do dvadesetak godina, a nuz brižljivo čuvanje i duže

200 - iskortit (se) - kad se štogod od drveta iskrivi, izmini svoj oblik

201 - čađ - o odžaku nalipljen, spečen dim

Traktor il sau-gas motor su ostavljeni prema načinu kako se rukuju i čuvaju take mašine.

Bodu su ugurali pod šupu, u nju su uneli ručni alat i očišćenu mažu sa kvitama.

Kad je mašina namišćena na misto, o njoj se nije tribalo brinit do reparacije. Mašinista i ložlač, često i ranjači, su sa gazdom mašine dogovorili šta će tribat uradit u reparaciji - kake su mane uočili u vršidbi. Opravku na drvenariji će obaviti tišljer (202). Ljudi su najviše dospiveni zimi, pa kad vrime popušti, laticé se dogovorenog posla.

Posli ovog je mašinaru priostalo da izmiri i podili ris ljudima, da plati porciju i da svede račun kako je prošo u ovoj vršidbi. Priko zime će se na hetijama (203) nalaziti sa ljudima kod koji je vrvo da bi na proliće blagovrimeno s njima udivanio vršidbu novog žita. Čim zima malo popušti počéće reparaciju mašine da je obavi na vrime, da spreman dočeka slideću vršidbu.

ZAVRŠNA RIČ

Pri ocinjivanju vršidbe u subatičkom ataru triba imat u vidu da je ona opisana u vrimenu od oko sridine druge polovice XIX. vika pa do početka II. svitskog rata, onako kako se vrlo u Đurđinu, a napose u Stantićevom šoru. Ovako il ovom nalik vrlo se i u drugim dilovima subatičkog atara, sa nikim neznačajnim razlikama, koje u biti ne minjaju ovaj opis. Važnije razlike su opisane u pojedinim naslovima, a u svemu je najvažnije da se onda radilo u uslovima slobodnog tržišta, a tog nema u našem posliratnom društvenom uređenju - zato većina naši ljudi danas ne pozna kako triba raditi i živiti u prilikama slobodnog tržišnog gazdovanja, a to je onda itekako bilo poznato našim precima.

Literatura:

1. Istorijski arhiv, Subotica: spisi 1967/1862, 2181/1863, 6463/1872, 1141/1873, 6473/1873, 7046/1881 - "polg";
2. Tehničar, Građevinska knjiga, Beograd 1975.
3. Dr. Schandl József, Lótenyesztés, Mezőgazdasági kiadó, Budapest 1955.
4. Erdéi János - Klinger Pál, A Növénytermelés gépei I-II, Mezőgazdasági kiadó, Budapest 1954.
5. PALLAS NAGY LEXIKONA, IV, Budapest 1893.
6. H S C S - Az 1937. évi "SUPERIOR" cséplőgépek
7. H S C S - NYERSOLAJ TRAKTOR 1937.

Iz životopisa autora:

Više godina je radio ručni ris. Godine 1946. se namistio (204) u kancelariji glavnog mašiniste (tehnički direktor) Poljoprivredne mašinske stanice u Subotici, di su onda bile smišćene sve državne poljoprivredne mašine. Dvi sezone je radio ko radnik na vršačoj mašini (snopljar, slamar), a 29 godina u

202 - tišljer - stolar

203 - hetija - stalni nediljni pijačni dan

204 - namistiti (se) (ude): zaposliti (se), početi raditi

subatičkoj trgovini poljoprivrednim mašinama: "Brazda", "Agroservis" i "Poljo-opskrba".

Zafaljujem Nesti Skenderović - Leši onda iz Vanteleka (kadgodašnji naziv za Pavlovac), gazdi vršaće mašine i mašinsti, nuz to i žitnom kazalošu na glasu; Antunu Zeliću iz Đurđina, ložaču kazana i dugogodišnjem ranjaču; Marku Duliću iz Đurđina, gazdi traktora HSCS R 30/35 i žitnom kazalošu na glasu i Veci Jaramazoviću iz Đurđina, gazdi zaprežne kosačice odlagačice, s njom je godinama radio i održavo je. Oni su svojim kazivanjem upotpunili ovaj opis vršidbe u subatičkom ataru, jel su svi oni prija II. svitskog rata radili opisane poslove.

Subotica, listopada 1998. g.

PONOSU MIRISNIH NJIVA

U brazde mekano krilo bačeno sjeme je žita
praćeno molitvom nijemom i ruke pobožnim kretom.
Jesenski vjetrovi vrana jata su nosili sita
i pjesmu svirali smrti nad plavim svenulim cvijetom.

Sunce je žmirilo s neba, k jugu su letjele ptice,
sjeme je grijano krvi iz srca zemlje svježinom
jednoga prohladnog jutra pustilo bijele je klice,
koje je brižljiva zima pokrila sniježnom bjelinom.

Proljeće sada se smijuć žbunove zelenjem kiti,
doziva fućkanjem glasnim plašljivu zebu i lastu
i gle najednom sve će opet u cvijeću biti,
ljubice širi se miris, đurđice već su u rastu.

Njive su beskrajne divnu zelenu obukle svilu,
talasi pšeničnog mora pjevaju pjesmu života.
Nježno i slatko ko djeca u toplu majčinu krilu,
kojima srce je majke jedina ljubav, ljepota.

Pšenice, pšenice draga, ponose mirisnih njiva,
u te su marnih seljaka uprti pogledi vreli,
jačaj se, pšenice, rasti, u tebi život se skriva,
najljepše cvijeće su ravni: klasovi puni i zreli!

Skupljaj u sebi snagu, zrna da budu puna,
brašno da bude bijelo puno slasti, svježine,
kolač neka se sjaji ko zlatna kraljevska kruna,
pšenice, pšenice draga, ponose naše nizine!

Aleksa Kokić

BUNJEVAČKE NARODNE POSLOVICE

IZ NEOBJAVLJENE ZBIRKE IVE PRČIĆA, STARIJEG

"BUNJEVAČKE NARODNE POSLOVICE I UOBIČAJENE IZREKE"

(Nastavak iz "Subotičke Danice, nove" za 1998)

XLII. POGLAVLJE: TRGOVINA, POGODBA

Svaki ciganin svog konja hvali,
a svaki trgovac svoju robu.

Mira, vira, a vaga laga.

Kad bi trgovac uvik dobivo, ne bi se zvao trgovac, nego dobivac.

Svinji svinjski donesu, al svinjski i odnesu.

Na njima se može i mlogo dobiti i mlogo izgubiti.

Sa svojim ji i pi, a ne trguj.

Jer se u trgovini lako može omraziti.

Svaki je posli vašara mudriji.

Zato:

Ciganski se pogađaj, a gospodski plaćaj.

Čisti računi, duga ljubav.

XLIII. POGLAVLJE: TRIJEZNOST, UMJERENOST

Ako ne možemo kako očemo, a mi ćemo kako možemo.

Bolje išta, nego ništa.

Probirač nađe otirač.

Veli se osobito momku, kojem ni jedna divojka nije po ćudi,
a na poslitku uzme kaku nakaradu.

Što je odviše, nije ni kruvom dobro.

Ko ne zna zahvalit na oru, ne zna ni na volu.

Ko je nezahvalan, taj će biti nezahvalan,
makar dobio po svita.

Ne traži kod pogače proju.

Budi zadovoljan s onim, što ti je Bog dao.

XLIV. POGLAVLJE: USTRAJNOST, POSTOJANOST

Ako je kratak dan, duga je godina.

Vrijeme se ne hvali ujtru, već uveče.

Kad se posao svrši.

Nije onog dika ko je sobu omeo, nego onog ko je đubre iznio.

I naš narod piva:

Ne gleda se ko je poginuo,

Već na kom je mejdan ostanuo.

Ko moli, namoli, ko čeka, dočeka.

I Isus je rekao: "Tražite i naći ćete, kucajte i otvorit će vam se."

XLV. POGLAVLJE: UTJEHA, USTRPLJENJE, NADA

Koga Bog voli, onog i kara.

Job! Zato:

Strpljen, spašen.

Živ ikad, a mrtav nikad (se ne vraća).

Ko živi u nadi, umrit će od gladi.

Uzdaj se u se i u svoje kljuse.

Ne viruj obećanjima, nego dilima.

Svako čudo za tri dana.

Onda se dogodi novije, pa se o tom govori i pripovida.

Iz ove kože nikud.

Ko bi svem svitu napeko kolača.

Još se ni rodio, ko bi svem svitu ugodio.

Ali zato ne gubi nade:

Teć će voda kud je tekla.

Tako j' naša mati rekla.

Kudan je voda kadgod tekla, i opet će udariti.

Doć će sunce i na naša vrata.

Jer nas ima, ima još Hrvata!

Sve je u Božjim rukama.

Prid Bogom smo svi jednaki.

Svačija sila do vrimena, a Božja do vika.

XLVI. POGLAVLJE: UVREDA, SRDŽBA, PSOVKA

U batine je dva kraja.

Pazi da ti jedan ne bude na leđi!

B'en se priti.

Ne boj se kera koji laje, već koji ćuti.

I primorci kažu: Pas ki laje, ne ujida.

Ko se srdi, nek udari glavom o zid.

Pa će se onda imati zašto srditi.

Ko se srdi, izijo što smrdi.

A ko plače izijo mače, govore dica.

XLVII. POGLAVLJE: VINO, PRIJATELJSTVO

Čovik se u piću, a konj u blatu poznaje.

Vino ne kaže idi, već sidi.

Pi', pa mudruj.

Kurtala take mudrosti.

Što trizan misli, to pijan govori.

Pijanoj nevi, mili diverovi.

Zato vrlo lipo piva narodna pisma:
U našoj je zemlji taki adet:
Di junaci ladno piju vino,
Tamo ženske ne dolaze glave.

Kad je piti, da j' tu biti...
Al kad je kopat, da je dalje motat.
Govore pijanci pudari.-
Al zato još pijanci tvrde da
pijanog čovika Bog čuva.
Posli Martina dobra su vina.
Tj. posli sv. Martina 11. XI.
sazrijalo je novo vino za piće.

XLVIII. POGLAVLJE: VLADA, ZAKON

Caru carevo, a Bogu Božje.
Evandeoska.

Svačija sila do vrimena, a Božja do vika.
S glave riba smrdi.

Ako je loša vlada, a nevaljali zakoni,
ne može se tražiti ni od naroda
Bog zna kakva čestitost.

Teško nogama pod ludom glavom.
Jao narodu pod zlom upravom.

Bog visoko, car daleko.

Pa kome onda da se jedna raja tuži?

Ova poslovice nam je ostala još od turskog gospodstva.

Zemlja tvrda, a nebo visoko.

Nikud ni kamo, već trpi a pamti.

Ima i nad popom popo.

Svakom ima suda da je kaki moćan i jaki.

Ako mu neće sud suditi, a ono će Bog.

Popovsko blago, konjsko meso.

Svi ga razvlače.

Šta j' u carice, to j' i u magarice.

Žena je žena, pa ma bila i vladarica.

Debeloj guski ne triba rebra mazat.

Blago narodu di je tako!

Ko je bliže vatri, taj se bolje grije.

Nažalost! Nepravda!

U mutnoj se vodi riba lovi.

Prevratnici, smutljivci, prevaranti ovo dobro znadu.

Kovač zato ima klišta da ne peče prste.

Zato ima viših i nižih činovnika, mali i veliki "božjića"

Ko je uhvatio, taj deka, a ko nije, nek čeka.

Samo ako mu se ne otkinu kajasi!

Koga je molit, nije ga srdit.

Ne triba vlasti prkositi. Svakom dugačkom izađe kraj.

Na varoškom (općinskom) poslu se još niko prikinio nije.

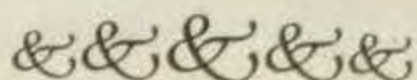
Ili - Ko se još prikinio na varoškom poslu?

Općinski se poslovi rade kao na silu,

tek da se vidi da se miče.

(nastavit će se)

(Za tisak priredio Ivo Prčić, mlađi)

Ive Prčić, stariji

BUNJEVAČKE NARODNE ZAGONETKE

ŠTA JE TO?

1. Ašušina, bašušina, na njoj trista kožušina, ni iglom bodeno, ni koncom šiveno?
2. Bila ponjava sve pokrije, samo vodu ne mož?
3. Bili pilići ispod strije vire?
4. Bilo ko sir, a sir nije, ima rep ko miš, a miš nije?
5. Bilo se rodi, zeleno odraste, a crveno u grob padne?
6. Brez ivera na vodi ćuprija?
7. Crno, malo, nevaljano, cilom svitu dodijalo?
8. Crven jarac po košari skače?
9. Četri brata pod jednim šatorom?
10. Četri brata putom trču, a jedan drugog ne mož da dostigne?
11. Četri noge ima, a ne ide š njima?
12. Četri nožice u dva opančića?
13. Četri sestrice u jednoj košuljici?
14. Četri uha, dva trbuha?
15. Četvorica rosu mlate, četvorica ručak nose, a dvojica zvizde broje?
16. Čilaš more priskoči, ni kopita ne skvasi?
17. Čim se rodi, nogom hodi, a kad umre, u kolu igra?
18. Čvor do čvora, bure do bureta?
19. Danjom klamće, noćom broji zvizde?
20. Danjom sluškinja, noćom gospoja?
21. Debelo drvo, na njemu dvanajst grana, na svakoj grani po četri gnjizda, u svakom gnjizdu po sedam tičića, a svako tiče ima svoje ime?
22. Divojčica, pripolčica, priko plota viče: "Ne dajte me kokošima, a vaške me neće?"
23. Drven lonac, od mesa zaklopac?
24. Dug dugonja, dug do neba, a gaće mu do kolina?

25. Dugojla iz dola, sva je gola, al se ne oblači, nego se još svlači?
26. Dva lončića, četiri zaklopčića?
27. Dva okrugla, jedan dulji, šuri-muri svud projuri?
28. Dva pruta do neba dohvate?
29. Dva se blizanca rodiše, po svitu hodiše, a jedan drugoga ne vidiše?
30. Dva žarila četiri peći žare?
31. Fićka visi, fićka zja, ajd u fićku ašaša?
32. Golub guče na vrh kuće, veže gaće putovat će?
33. Glava mu u zemlji, a rep na zemlji?
34. Guravo prase, sve polje popase?
35. Gvozdena Mara, u gvozdenom gradu, gvozdeni je prose, gvozdeni ne dadu?
36. Gvozden ker, prten rep, što ker dalje, rep sve kraće?
37. Iđe ispod zemlje pa se češlja?
38. Ima glavu ko mačka, a mačka nije: uši ko magarac, a magarac nije: rep ko koza, a koza nije?
39. Isto je ko guska, al guska nije?
40. Ja na tebi, moj u tebi?
41. Jedan kaže: svani, Bože; drugi kaže: smrkni, Bože; treći kaže: kako mi je, tako mi je?
42. Jedna bublja voska, svem svitu dosta?
43. Jedna glava, a stotinu kapa?
44. Kad baciš gori bilo, kad padne doli žuto?
45. Kad ide na atar, rogove okrene salašu, a kad ide na salaš, rogove okrene ataru?
46. Kad se ode kupati, bil je, a kad se okupa, crn je?
47. Kad se otac rodi, sin po kući hodi?
48. Kad se vidi, nema ga, kad se ne vidi, ima ga?
49. Kad uzmem, dreči se, kad ostavim, dreči se?
50. Krivo skučeno, u curu tureno, svrbi, boli, ne diraj, nek stoji?
51. Kremljiv "deda" iz peći gleda?
52. Kućica u gorici na jednoj nožici?
53. Letile su letilice, pitale se pitalice: Kud letite letilice? Kud letimo, tud letimo, nikom ništa ne činimo?
54. Liti me ni ne gledaš, zimi me miluješ?
55. Liti obučeno, zimi golo?
56. Majka rodi mene, a ja majku?
57. Malena sam, plaha sam, kad me dirneš pamtit ćeš?
58. Manje je od maka, a digne junaka?
59. Manje je od ora, a teže od vola?
60. Međ konjima raste, međ ženama igra?
61. Misec ko dan, sidi baba ko panj, ništa baba ne veli, a ko n ševelji?
62. Moj otac, tvom ocu, turi špicu u g....u ?
63. Mrtvo živo iz šume vuče?
64. Najmanja prelja na svitu, a najtanju pređu prede?
65. Na srid mora ćućuravo gnjizdo?

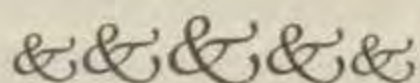
66. Na srid polja vila, raširila krila?
 67. Naš vojvoda vodu pije, a nad njim se barjak vije?
 68. Na vodu ide, vodu ne pije?

ODGONETKE

1. Glavica kupusa; 2. Snig; 3. Zubi; 4. Rokva; 5. Višnja; 6. Led; 7. Buha; 8. Jezik; 9. Stol; 10. Četri točka u koli; 11. Stol; 12. Četri stupčaca u dva sonca; 13. Četri jezgre orah u lupinji; 14. Jastuk; 15. Krava muzara; 16. Misec; 17. Obuća od telečije kože; 18. Trska; 19. Đerma; 20. Metla; 21. Godina, misecovi, tjedni i dani; 22. Glista; 23. Zahod; 24. Dim i odžak; 25. Zmija; 26. Oči; 27. Makaze; 28. Oči; 29. Oči; 30. Osovine i točkovi; 31. Bunar i đerma; 32. Dim; 33. Luk; 34. Kosa ili srp; 35. Brava i ključ; 36. Igla i konac; 37. Plug; 38. Zec; 39. Gusak; 40. Kad se vadi vino iz bureta na teglicu; 41. Krevet, vrata i slime; 42. Sunce; 43. Glavica kupusa; 44. Jaje; 45. Plug; 46. Žerava; 47. Kruh i lepanja; 48. Mrak; 49. Lanac; 50. Menduše; 51. Proja; 52. Pečurka; 53. Snig; 54. Peć; 55. Drveće; 56. Voda i led; 57. Žerava; 58. Buha; 59. Žerava kad padne na nogu; 60. Sito; 61. Suvaja; 62. Osovina i točkovi; 63. Češalj i uš u glavi; 64. Pauk; 65. Pupak; 66. Suvaja; 67. Pivac; 68. Zvono na ovci.

(nastavit će se)

(za tisak priredio Ivo Prčić, mlađi)

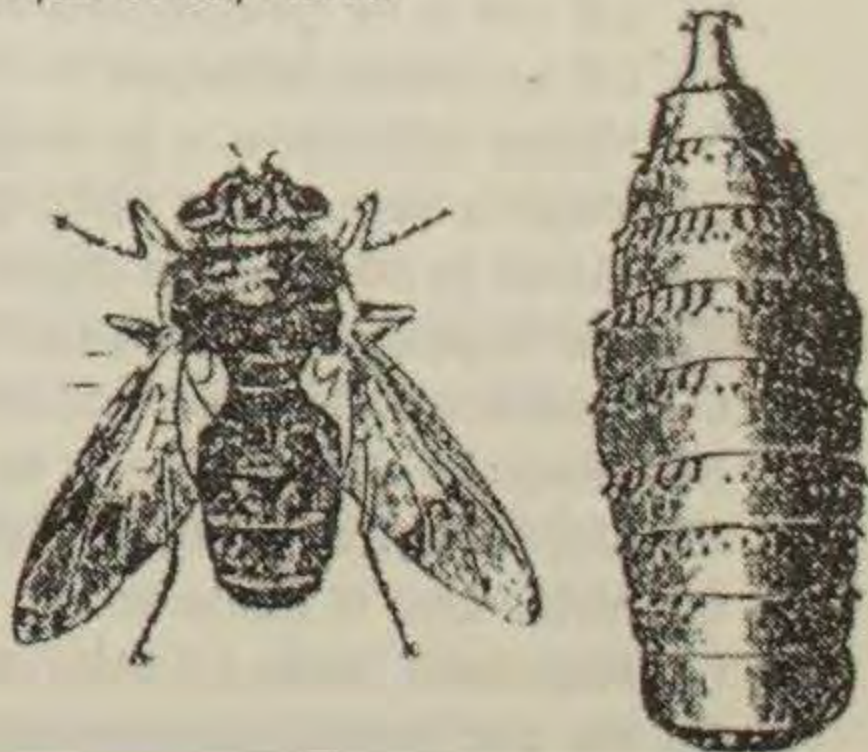
Alojzije Stantić

PUNDRAVAC

Koliko puta sam čuo kako su naši preci nemirno dite prikorili ričima, napose kad se nije moglo skrasit na jednom mistu: "Budi miran (il sidi mirno), valjda imaš pundravca u turu (1)". Vrimenom sam dozno zašto su ga tako prikorili, jel su s tim potvrdili da su znali šta je pundravac.

Zoolozi štrkljeve (vrsta insekata) obuvaćaju sa movama u zajedničku porodicu (Tachinida.) Larve ovi insekata žive parazitski (2) pod kožom, u želdacu (3) il u nosnim i čeonim sinusima sisara. Med nama u najpoznatije štrkljeve spada konjski štrkalj (4), koji svoja lipljiva jaja polaže na dlaku konja, koja on posli lizanjem unese u svoje tilo. Kad se iz jaja izlegu larve, one žive parazitski na sluzokoži želdaca i criva ko pundraci (5), a

Konjski štrkalj i larva

zatim sa balegom (6) dospiju napolje i ko lutke provedu vrime u zemlji, di se vrimenom priobraze u odraslog insekta.

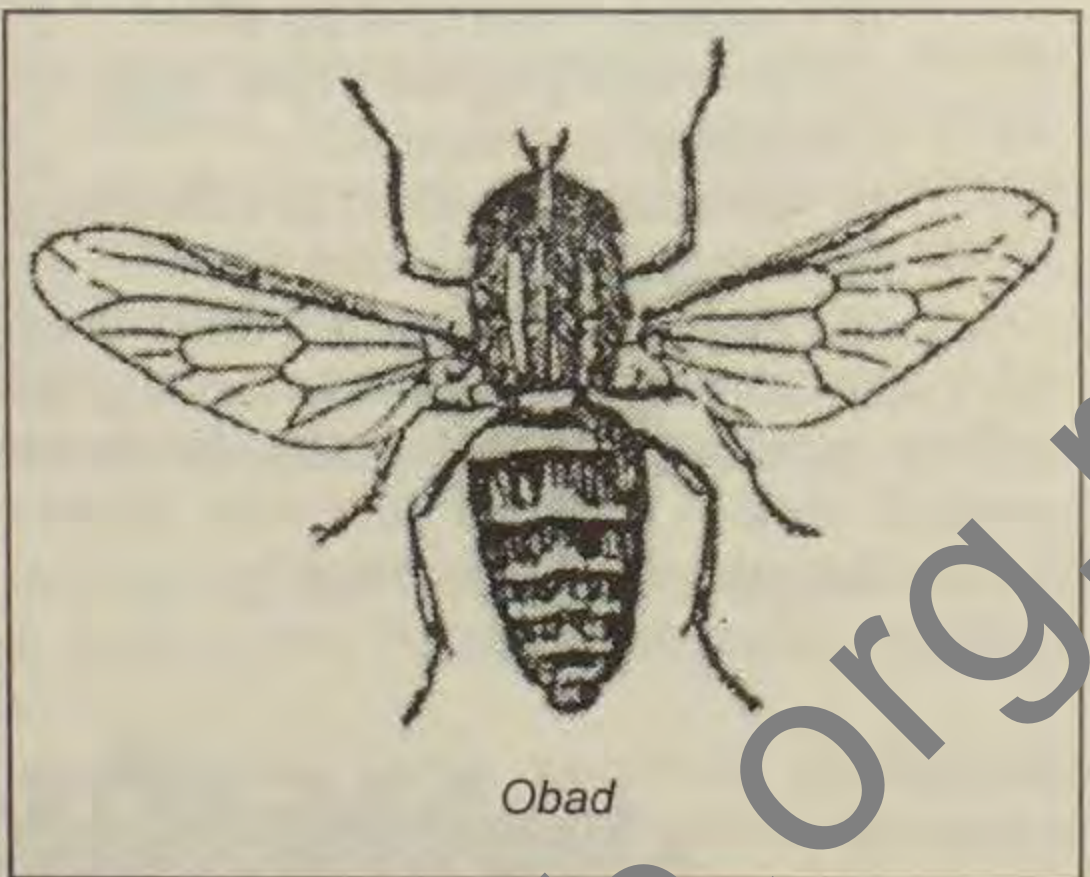
Marvenski (7) štrkalj je nalik na bumbara, a i njegova jaja dospiju u tilo marve nalik ko kod konjskog. Iz jaja se razvijaju larve i krvlju raznose po tilu, zadrže se ispod kože na leđima domaćina di se razvijaju u gadne debele crve brez glave i noga. Ovi crvi izazovu gadne gnojne otoke, koji se vrimenom otvore i larve popadaju na zemlju di se učaure i priobraze u štrklja. Sricom, ovi insekti su zdravo ritki u našoj okolici.

Ima još štrkalj ovčiji, zatim u jelena, srne i njevi srodnika koji ko parazitiraju žive u sluzokoži nosne duplje, ždrila i sinusa, di izazivaju teška oboljenja ti životinja. O ovom štrklju imam doživljaj.

Prija par (8) godina jedan moj prijatelj lovas (9) je dobio dozvolu da u mirgeškom (10) lovištu upuca srndaća, kojeg su vidili da često mlatara glavom, ko da od sebe vija muve, uvijek je vrlo nemiran. Nisu znali zašto se tako ponaša, procinili su da mu štogod fali, pa su ga odredili za odstril. Kad sam čuo za ovo, utrpo (11) sam se da budem u pratnji lovasa i da vidim kako će ga odstrilit. Ušunjali smo se u uvratine (12) kuruza, smirili nuz samu ditelnu. Srndaća smo dosta dugo čekali dok u noći nije došo na pašu. Kad je izašo iz kuruza, malko je zasto i osmatro oko sebe, vidili smo ga kako je s vrimenta na vrime mavo glavom ko da od sebe tira roj muva. Kad je tio da pase, čim se sagnio, uvijek je prvo zamano glavom i onda opasio malo ditelne. Lovas je srndaća s lakoćom upuco, bio je blizo nas, a nije nas ostio, tom smo se čudili, al nam je posli bilo jasno zašto je bio taki.

Kad su ga odrli, u nosnoj duplji smo mu našli i izbrojali 28 (!) veliki larvi, koje bi mu za vrlo kratko vrime kroz nozdrvu poispadale na zemlju. On bi se onda oslobodio nevolje, al bi mu zato nosna duplja ostala trajno oštećena, što bi vrimenom - po ocini veterinara - dovelo do njegovog uginuća, a priroda bi bila obogaćena za nove štrkljeve - ako bi se svi priobrazili u njeg. Rad bolesne nosne duplje nije mogo ostiti našu blizinu.

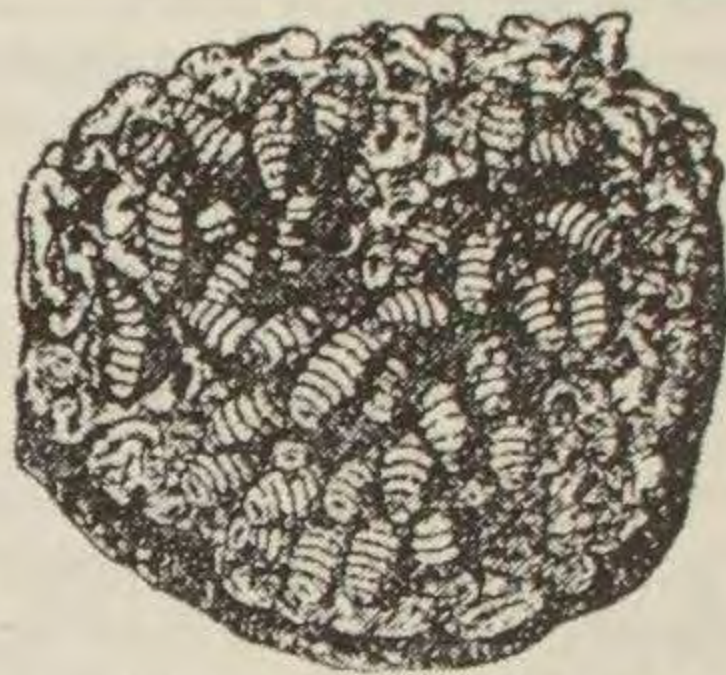
Teško mož napraviti razliku izmed štrklja i obada, jel su zdravo nalik jedan drugom, pa ji zato često mišamo i zovemo samo jednim imenom: obad. Obad je kod nas daleko češći od štrklja, njegov ubod je bolan i od njega konj poskoči, trgne se, a to ne vole ni kočijaši, a još manje čeljad koju vozi, jel se i oni trgnu, a to mož poplašiti i drugog konja (13). Zato su onovrimeni kočijaši, napose ako su bili paradeški (14), morali kandžijom (15) ošinit na konju ono misto koje oće, da ubiju i barem otiraju nepoželjnog insekta. Stari su pripovidali da su kadgod velike nazde kod pogađanja (16) isprobavali paradeškog kočijaša: na vrv rude kola su mu metnili gvozden

Obad

novac kojeg je on moro kandžijom pogoditi sa sica di sidi (17). To je bio dokaz da će moć ošinit na konju obada, štrklja il kakog drugog insekta čiji je ubod bolan. Uz sve drugo šta je moro znati i bit izgledan, paradeški kočijaš moro je i znati pogoditi štetnog insekta. Rad tog su mlađi kočijaši uvižbavali kako da kandžijom ošinu željeno misto.

Svaka životinja koja ima pundrace rad nji je nemirna, to su dobro znali i naši preci, pa su iz tog razloga kazali za nemirno dite, koje se nemož skrasiti na jednom mistu, da ima pundravca u turu.

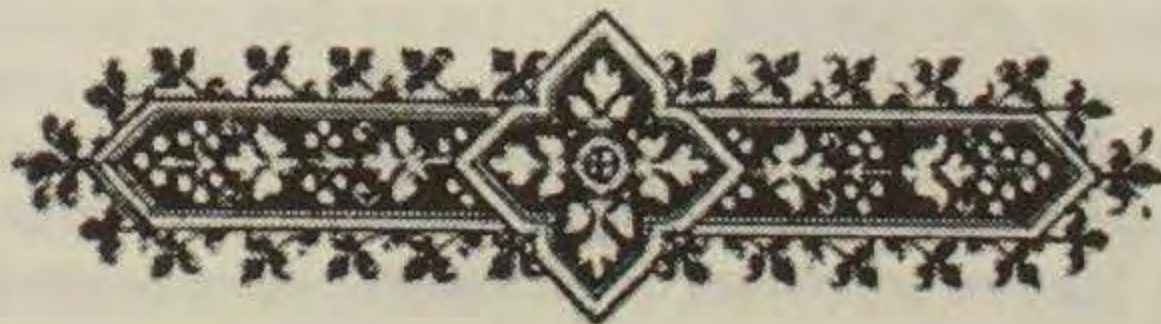

*Jedan dio konjskog želuca
sa pundracima*

Manje poznate riči:

- 1 - tur - stražnjica
- 2 - parazit - ko živi na tuđ račun, na (il u) drugom organizmu
- 3 - želdac - želudac
- 4 - konjski štrkalj - 3-4 puta veći od obične muve
- 5 - pundrac - pundravac, larva koja živi parazitski u konjima, govedima, jelenima, srnama... Životinja koja ima pundrace bolesna je i zdravo nemirna
- 6 - balega - izmet
- 7 - marva - goveda
- 8 - par - ode: nikoliko
- 9 - lovas - lovac
- 10 - Mirgeš - Ljutovo
- 11 - utrpāt (se) - ode: nametnit (se)
- 12 - uvratine - kraj njive po širini
- 13 - iznenada poplašeni konji mogu skočit ustranu i izvrnit kola; mogu odjedared zagalopirat...
- 14 - paradeški - svečan, za pokazivanje
- 15 - kandžija - bič za konje
- 16 - pogoditi - ode: unajmit, dogovoriti se za kaki rad
- 17 - to sam više puta vidio kod dugogodišnjij kočijaša, ošinit konj poskoči, al to kočijaš očekuje i zadrži ga kajasama

Subotica, listopada 1998. g.

IZ ŽIVOTA CRKVE U HRVATA

Franjo Ivanković

IVAN PAVAO II. DRUGI PUT U HRVATSKOJ

Papa u Zagrebu i Mariji Bistrici

U povijesti jednog naroda ili pojedine države postoje događaji koji se trajno pamte. Tako oni postaju od povijesnog značenja. Za jednu zemlju od posebnog je značenja posjet poglavara Katoličke Crkve. Papa Ivan Pavao II. dva puta je pohodio Republiku Hrvatsku u vrlo kratkom vremenskom razmaku. Prvi posjet bio je kraći i Papa je pohodio samo Zagreb. Ovaj, drugi posjet bio je trodnevni i Papa je posjetio: Zagreb, Mariju Bistricu, Solin i Split. Najznačajniji događaj tih dana bio je proglašenje blaženim kardinala Alojzija Stepinca u Mariji Bistrici 3. listopada ove godine.

Papa Ivan Pavao II. stigao je u Zagreb zrakoplovom u kasnim poslijepodnevnim satima 2. listopada ove godine. U Papinoj pratnji su bili njegovi najbliži suradnici, kardinali Angelo Sodano, Giovanni Battista Re i pedesetak novinara. Papin posjet Hrvatskoj pobudio je veliko zanimanje u svim medijima. Zato je ovaj Papin posjet pratilo posebno mnogo novinara svih vrsta medija.

Papu su u zagrebačkoj zračnoj luci Pleso pozdravili predsjednik Republike Hrvatske Franjo Tuđman, a zatim predsjednik Hrvatske biskupske konferencije zagrebački nadbiskup mons. Josip Bozanić. Poslije intoniranja državnih himni uslijedili su govori predsjednika države i Pape. U svom obraćanju Papa je naglasio da je došao utvrditi braću u vjeri jer je on hodočasnik

Evandjelja. Papa je pozvao hrvatski narod da ostane vjeran svojim korijenima, ali da istovremeno bude okrenut zahtjevima stvarnosti.

Ispred zagrebačke katedrale upriličen je svečani dvosatni program uoči samog dolaska Pape. Svojim papamobilom Papa je stigao iz zagrebačke zračne luke do zagrebačke katedrale. Pred zagrebačkom prvostolnicom Papu je dočekalo mnoštvo mladih i odraslih vjernika. Papu je, pošto je izišao iz svog vozila, pozdravio zagrebački nadbiskup mons. Josip Bozanić. Papa je u svom obraćanju okupljenim vjernicima posebno pozdravio mlade i pozvao ih da svoja srca otvore Kristu koji stoji i kuca na vrata njihova srca. Papa je također podsjetio kako svaki građanin, osobito vjernik, ima svoju točno određenu odgovornost za svoju domovinu. Okupljenim vjernicima Papa je podijelio apostolski blagoslov i uputio se u zagrebačku katedralu kako bi se pomolio na grobu kardinala Alojzija Stepinca. Poslije molitve Papa se uputio prema nadbiskupskom domu, a do ulaska u dom pratili su ga pjevači pjesmom. U nadbiskupskom dvoru Papu, njegovu pratnju, te sve hrvatske biskupe ugostio je zagrebački nadbiskup. Poslije večere Papa je otišao na počinak u Apostolsku nuncijaturu.

U večernjim satima mnogi mladi i odrasli krenuli su pješice ili prijevoznim sredstvima put Marije Bistrice gdje je trebao biti ključni događaj drugog Papina posjeta Hrvatskoj. U Mariji Bistrici sve je bilo spremno za prijem mnoštva hodočasnika, svećenika, biskupa i Svetog Oca. Svečani program počeo je večernjom svetom misom koju je predvodio mjesni župnik i čuvar svetišta mons. Lovro Cindori. Uz domaćina bilo je

desetak svećenika, a među njima i petorica iz naše biskupije. Za vrijeme mise oduševljeno su pjevali mladi iz mnogih zagorskih župa. Crkva je bila prepuna hodočasnika, a među njima je bilo oko 350 hodočasnika iz Bačke. U programu poslije sv. mise bio je predstavljen lik Majke Božje Bistričke. U drugom dijelu programa predstavile su se sestre karmelićanke, koje su specijalno za ovu prigodu dobile dozvolu da smiju napustiti svoj samostan i biti na svečanosti koju će predvoditi Papa. U trećem dijelu predstavljen je lik Petra naših dana Ivana Pavla II. Poslije polusatnog klanjanja, crni lik Majke Božje Bistričke prenešen je iz crkve na kongresni prostor gdje je održano veliko nedjeljno slavlje.

Cijelu noć sa svih strana pristizali su hodočasnici. U ranim jutarnjim satima svi prilazi bili su krcati hodočasnici. Kongresni prostor Marijinog svetišta bio je ubrzo popunjen do kraja. Mnogi hodočasnici su ostali izvan prostora zbog nemogućnosti da se probiju do svojih mjesta. Već oko 9 sati sve je bilo spremno. Svi su bili na svojim mjestima. Pjevale su se pučke vjerske pjesme. Bilo je ukupno više od 500.000 vjernika. Red u samom kongresnom

prostoru i oko njega čuvalo je tisuće policajaca i redara. Sve je bilo izvanredno organizirano.

Malo prije 10 sati u kongresni prostor stigao je Papa Ivan Pavao II. u papamobilu, a uz njega je bio zagrebački nadbiskup mons. Josip Bozanić. Papa je prošao papamobilom između vjernika i tada se otišao pripremiti za svetu misu. Misno slavlje započelo je oko 10 sati. Uz Papu je bilo više kardinala te oko 60 biskupa iz cijeloga svijeta. S lijeve strane oltara bilo je cjelokupno poglavarstvo Republike Hrvatske.

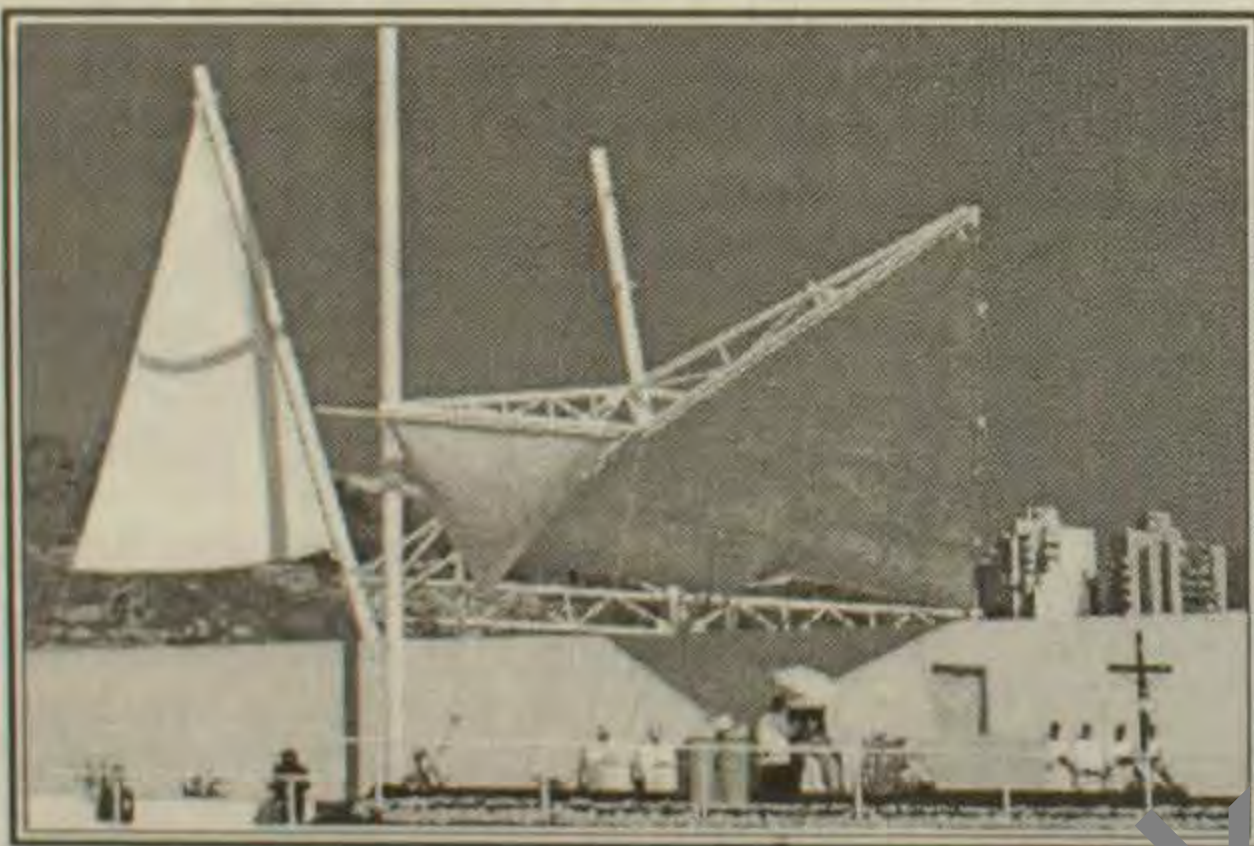
Na početku misnog slavlja u ime domaćina Papu je pozdravio nadbiskup Bozanić. Poslije uvodnog pokajničkog čina započelo je svečano proglašenje blaženim pokojnog zagrebačkog nadbiskupa Alojzija Stepinca. Tom prigodom otkrivena je velika slika novog blaženika. Sveta misa je nastavljena prema uobičajenom redoslijedu. U svojoj propovijedi Papa je govorio o uzvišenom svijetlom liku novog blaženika te o zahtjevnosti kršćanskog života. U prikaznoj procesiji prinešeni su prikladni darovi za Papu. Najznačajniji dar bio je relikvijar s moćima novog blaženika Alojzija Stepinca koji je prinijela djevojka koja je ozdravila od teške i neizlječive bolesti na zagovor pokojnog kardinala. Poslije pričesti Papi je još jednom zahvaljeno što je pohodio Hrvatsku i što je proglasio kardinala Stepinca blaženim. Nakon podjele apostolskog blagoslova Papa se uputio u Zagreb.

Važno je ovdje primijetiti jednu pojedinost. Cijeloga dana vrijeme je bilo tmurno i stalno je prijetila kiša. U trenutku kada je Papa proglasio Alojzija Stepinca blaženim, na nekoliko minuta zasjalo je sunce u punom sjaju. Upravo u to vrijeme se pjevalo: "To sad nebo navješćuje, i glas s neba potvrđuje."

Papa u Splitu i Solinu

Drugi dio svog boravka u Hrvatskoj Papa je proveo u Solinu i Splitu. Kao što je poznato, Split ovih godina slavi svoj veliki jubilej 1700. godišnjicu grada i svoje katedrale. To je razlog da je Papa pohodio u svom drugom pastirskom pohodu i ovaj najveći grad u Južnoj Hrvatskoj.

U Split je Papa stigao zrakoplovom u nedjelju 4. listopada u jutarnjim

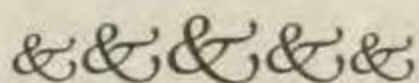
satima. Uoči Papina dolaska, u Splitu i Solinu upriličeno je svečano bdjenje na prostoru održavanja euharistijskog slavlja na Žnjanu. Papu su u zračnoj luci dočekali splitski nadbiskup mons. Ante Jurč i drugi uglednici. Papa se papamobilom odvezao na Žnjan gdje je slavljeno svečano misno slavlje.

Na ovo misno slavlje okupilo se oko pola milijuna vjernika. Bio je zapažen veliki broj hodočasnika iz Bosne i Hercegovine, njih oko 50.000. Uz plažu na Žnjanu bilo je usidreno više stotina manjih i većih barki. Na misno slavlje okupilo se više kardinala, pedesetak biskupa i oko 600 svećenika. Na misi su bili nazočni i predstavnici drugih vjerskih zajednica koje djeluju u Hrvatskoj.

U sklopu misnog slavlja Papa je održao prigodnu propovijed u kojoj je podsjetio na važnost produbljivanja kršćanske tradicije i danas. Na kraju misnog slavlja Papa je posebno pozdravio okupljene crkvene dostojanstvenike i ostale uvažene goste.

Poslije misnog slavlja Papa se uputio ulicama Splita do katedrale sv. Dujma. U najstarijem hrvatskom Marijinom svetištu Gospe od Otoka u Solinu Papu je dočekalo oko 35.000 mladih. Prigodni program započeo je oko 16 sati. Papa je u Solin stigao oko 18 sati. Poslije programa Papa je podijelio svoj blagoslov okupljenima i zaželio svima laku noć.

U večernjim satima Papa se zrakoplovom vratio u Vatikan iznimno zadovoljan svime što je doživio u nepuna tri dana svog boravka u Hrvatskoj.

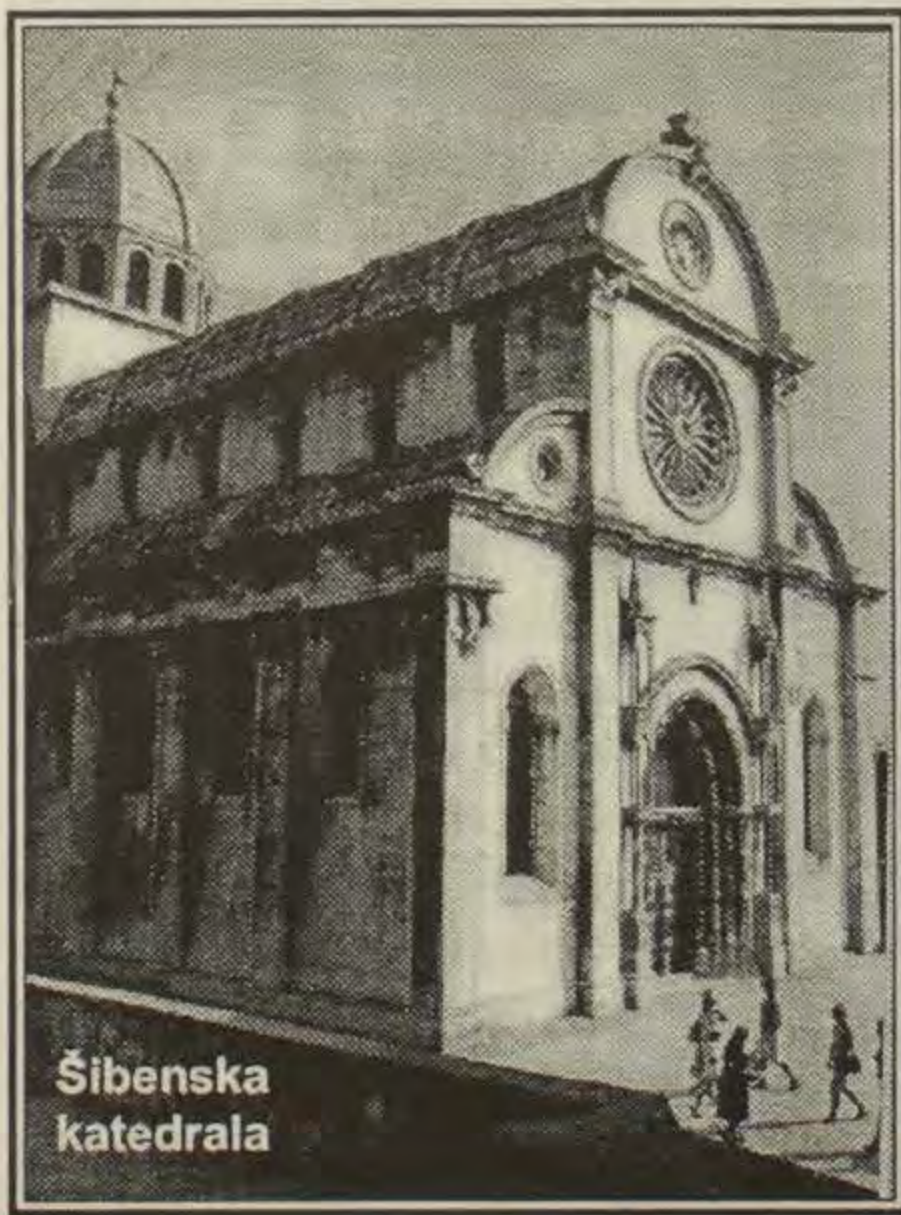

Franjo Ivanković

700 GODINA ŠIBENSKE BISKUPIJE

Šibenska biskupija ove godine slavi svoj značajni jubilej. Navršava se sedam stoljeća šibenske biskupije.

Povjesničari nisu sigurni kada je nastao grad Šibenik. Spominje se prvi put 1066. godine kada je u njemu boravio kralj Petar Krešimir IV. Do konca

Šibenska katedrala

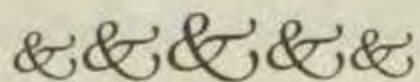
XIII. stoljeća Šibenik je pripadao Trogirskoj biskupiji. Šibenskoj samostalnosti protivili su se trogirski biskup i splitski metropolit. Ipak je 1296. godine papa Bonifacije VIII. utemeljio Šibensku biskupiju, a prvi šibenski biskup imenovan je dvije godine kasnije. Tako je Šibenik izjednačen s drugim gradovima na Jadranu.

Šibenska katedrala posebno je značajna građevina. Njena izgradnja počela je 1431. godine, u gotičkom razdoblju, a završena je 1536. godine, u vrijeme renesanse.

Ove godine u Šibeniku je svečano proslavljena 700. obljetnica biskupije. U proslavu su se uključile sve župe na teritoriju biskupije, njih 73. Upriličena

je prigodna izložba pod nazivom "Na slavu Božju", koja je dala pregled cjelokupnog povijesnog razdoblja biskupije. U prostorijama Gradske vijećnice upriličen je znanstveni skup od 22. do 26. rujna. Ovaj simpozij pripremio je u velikom dijelu još pokojni biskup dr. Srećko Badurina. Program simpozija sadržavao je 44 predavanja i 5 priopćenja. Sva predavanja objavljena su u prigodnom Zborniku.

Povodom velikog jubileja šibenski biskup mons. Ante Ivas pozvao je sve biskupe Hrvatske na jesenje zasjedanje Hrvatske biskupske konferencije u Šibenik. Zasjedanje HBK bilo je održano u Šibeniku od 12. do 14. listopada. Kruna cjelokupne proslave bilo je svebiskupijsko hodočašće na grobove apostolskih prvaka sv. Petra i Pavla od 18. do 23. listopada u Rimu.

Andrija Kopilović

ČETIRI STOLJEĆA HRVATSKOGA JEZIKOSLOVLJA

Hrvatski isusovac Bartol Kašić prvi je hrvatski jezikoslovac koji je 1599. godine dovršio hrvatski rječnik i počeo sastavljati hrvatsku gramatiku.

Bartol Kašić rođen je 1575. na Pagu. Umro je u Rimu 1650. Cijeli je život posvetio hrvatskom jeziku. Prvi je hrvatski jezikoslovac. Već je kao student u Loretu priredio "Konverzacijski priručnik". Osim što je napisao hrvatski rječnik i prvu hrvatsku gramatiku, bio je plodan pjesnik i pisac te je preveo Bibliju i Rimski misal na hrvatski jezik. Kašić je bio teolog, misionar, papinski vizitator, cenzor knjiga i hrvatski ispovjednik u bazilici Sv. Petra u Rimu i Loretu. Autor je prve hrvatske tragedije "Venefrida" i autobiografije, a napisao je i asketsku knjigu "Način od meditacioni", te mnoge druge. On je u svom Hrvatsko-talijanskom rječniku uveo pravilo da se piše "kako se govori", dakle više od dva stoljeća prije Vuka Karadžića, kojem se iz političkih razloga pripisivalo uvođenje tog pravila.

Rječnik je Kašić napisao na osnovi Vrančićeva "Rječnika pet najuglednijih europskih jezika", ali je dodao oko 700 riječi, i - što je još važnije - svoje inovacije.

Kad je 1599. godine imao gotov rječnik, Kašić je nakon provedene ankete na europskim isusovačkim kolegijima krajem iste godine počeo sastavljati hrvatsku gramatiku (dovršena je 1604.) i predavati hrvatski jezik studentima Akademije ilirskog (hrvatskog) jezika u Rimskom kolegiju.

Od svih slavenskih jezika, Kašićevi poglavari odlučili su u nastavu uvesti baš hrvatski. Kašić je napisao i pravopisnu knjigu "Nauk za dobro pisati".

Osim u Rimu, Bartol Kašić je djelovao u Dubrovniku, Loretu i na dva misijska putovanja kao papinski vizitator među kršćanima pod turskom vlašću, o čemu je napisao opširna izvješća.

Bibliju, najprije Novi zavjet, Kašić je počeo prevoditi 1622. godine, u dubrovačkom dijalektu jer je u to vrijeme boravio u Dubrovniku.

U Rimu je do 1633. godine ponovo preveo cijelu Bibliju.

Važno je istaći da je Kašić upotrijebio štokavski hrvatski jezik već u svojoj knjizi "Ritual Rimski" i da je začetak današnjeg hrvatskog jezika već tada dat u cijelosti. On je preuzeo najrašireniji štokavski govor u Hrvata, i za taj govor našao praktičku grafizaciju tako da svakom glasu (fonemu) odgovara jedan znak (grafem) po mogućnosti jednoslovni a po tiskarskim potrebama dvoslovni i troslovni. Daleko prije Vuka Karadžića postavio je pravilo čitanja i izgovaranja onako kako se kasnije rečenica Vuka Karadžića pretvorila u "mit". Važno je stoga znati za ovoga značajnoga kulturnog radnika, Hrvata koji je hrvatski jezik unio u standard europskih jezika a u školskim knjigama vjerojatno radi svoga zvanja i opredjeljenja bio prešućivan. U hrvatskom školstvu otvara se posve novo poglavlje u godini Bartola Kašića i u proučavanju hrvatskoga jezikoslovlja. Za nas je dovoljno toga se sjetiti i ove godine, a kome bude dostupno, pozabaviti se malo više njegovim djelom i likom. Doktor Vladimir Horvat izdao je posebnu knjižicu "Bartol Kašić i četiri stoljeća hrvatskoga jezikoslovlja" što bi bilo korisno imati i u našim bibliotekama.

Godina Bartola Kašića prilika je da se i na našim tribinama i kulturnim manifestacijama tokom ove godine barem jedna posveti i tome velikanu hrvatske kulture, kojega se ovdje samo datumski spominjemo.

AVAŠKE GODINE

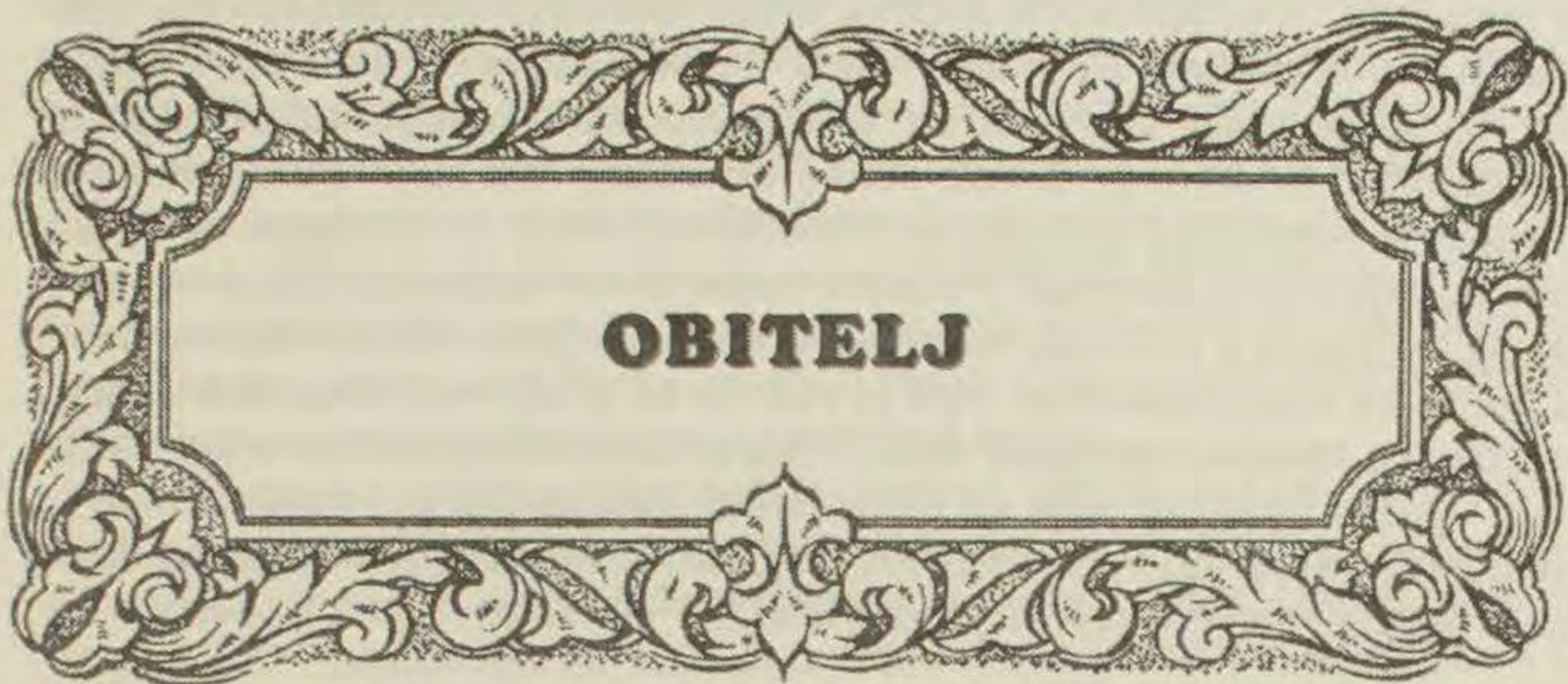
divljačnog već nana te rodila
sama odranila pismom timarila
panduri ti vrime oglobili
orobili otimali odvađali
samoća te vaća di dovaća
to zlamenje svuda te prati
što si rane zapatio slipe
pustoline otimane lipe
vikovično buktiš sluktiš
di nesrića poviriva
zvizde mir i san
razguriva i sad huncut
misliš strpljen spašen
vračku ćeš namamit sprtljat
vaćat dekat usmrtit saranit
pod zemljom je oladit

- - -

al ne vidiš da si manit
kajase ti drugi stežu
u žvale te mamuzaju
u nevolju lako prežu
u srce ti ajer meću
u priliku nameću
i podase podmeću
beno slipa
kraj očivi

(početak poeme)

Milovan Miković

MEĐUNARODNA GODINA STARIH - 1999.

LJEPOTA ŽIVOTNE JESENI

”**G**ospodine, nauči me starjeti! Oduzmi od mene ponos radi iskustva što sam ga stekao i osjećaj da sam nezamjenjiv... Udijeli mi, Gospodine, da se još uvijek mogu učiniti korisnim svijetu, potpomažući optimizmom i molitvom radost i odvažnost onih koji sada nose odgovornost; da živim vedro i ponizno u kontaktu sa svijetom koji se mijenja, bez žaljenja za prošlošću, pretvarajući svoje ljudske muke u dar za boljitak društva. Neka moj izlazak iz polja rada bude jednostavan i naravan kao sretan zalazak sunca. Oprosti, ako tek danas, u miru i tišini, uspijevam shvatiti koliko si me ljubio i koliko si mi pomagao...

Gospodine, nauči me da tako starim. Amen.” (*Giacomo Perico SJ*)

Problemi starenja

Starenje je jedna od najtežih zadaća u razvoju čovjeka.

Čovjek je danas sve više svjestan ogromne cijene što je mora platiti za naglašavanje individualizma i nezavisnosti: ta je cijena izolacija i samota. U našem društvu starost je nešto čega se čovjek potajno stidi, što zbunjuje ili o čemu se uopće ne govori. Naša, prema mladosti orijentirana civilizacija, samo otežava čovjeku da mirno stari. Naime, i muškarac i žena koji postaju stari nalaze malo razumijevanja i potpore od društva u toj krizi osobnog prijelaza u staračku dob. Stvarnost se ne da izbjeći: svatko od nas, ako ga to tome ne spriječi prerana smrt, morat će se suočiti s krizom starenja.

Proces starenja u život čovjeka postavlja puno zadataki. Jedna od njih je nepriznavanje činjenice da se stari, nemogućnost spoznaje kako svako staros-

no doba ima svoju specifičnu ljepotu. Druga zamka je stav zavisti i neraspoloženja prema mlađem naraštaju. Ako čovjek nije otkrio nove važne horizonte koje mu može pružiti samo starost, on će neizbježno zavidjeti mladim ljudima njihovo prividno uživanje života. Jedno od velikih iskušenja starije dobi je i bježanje iz neprijazne sadašnjosti i budućnosti, koja ne obećava mnogo, u ugodne uspomene prošlosti. Ponetko može izvući korisnu utjehu i užitak iz takvog putovanja u prošlost, no treba da se čuva velike napasti da idealizira i da glorificira svoj prošli život. I još je važnije da nikad ne podlegne iskušenju da izbjegne zahtjeve sadašnje dobi, živeći gotovo potpuno samo u prošlosti.

Velika opasnost koje se mora čuvati stari čovjek je i egoizam koji se često manifestira kao vrsta materijalizma, težnja za vlašću i nastojanje da se sve prosuđuje samo s vlastitog stanovišta.

Starjeti dostojanstveno mirno

Proces starenja treba pozitivno prihvatiti i reći "da" tom novom razdoblju života. S procesom starenja čovjek može po prvi put u svome životu steći stav dubokog odjeljivanja od svijeta. Međutim, tiha dobrotu, razboritu strpljivost i nasmijana mirnoća starije osobe mogu značiti ohrabrenje, poticaj i mogu biti putokaz drugima, napose mlađima. Ne bi trebalo da se ostarjeli čovjek previše povuče u samoću. Trebalo bi da, naprotiv, bude raspoloživ za druge, da sačuva veze sa svojim bližnjima i da što više razvije nove odnose. Jedan je od konkretnih načina za to redovito posjećivanje drugih starih ljudi koji žive sami i koji će cijeliti njihovo društvo. Uključiti se u službu drugima često je najbolji način da čovjek

svlada svoju osobnu samoću i da otjera pomisao na vlastitu patnju. U vrijeme bolesti, kada nije moguća nikakva komunikacija, dobro je podsjetiti se da naš Gospodin zna što znači samoća. Nitko nije bolje iskusio agoniju samoće negoli Isus Krist u Getsemanskom vrtu. Osjećaj samoće može biti i blagoslov. Ona može otvoriti nečije srce, produbiti njegovu vjeru i potaknuti ga da potraži osobnije odnose prema Bogu. Ako čovjek u starosti iskusi bolnu spoznaju samoće, učinit će dobro bude li uvijek imao pri ruci neke od onih lijepih tekstova Svetoga pisma u kojima se Božjoj djeci uvijek osigurava njegova prisutnost. Razmišljajući o njima mi možemo produbiti svoju svijest da, u biti, nikad nismo sami.

Svatko mora svoju prošlost integrirati u svoj sadašnji život, a dio toga je i poštena konfrontacija s potisnutim osjećajem krivnje. Nepotrebni ekstrem bi bio kada bi se neka osoba u posljednjim godinama svoga života prepustila sablastima beskorisne grižnje savjesti. U činu kajanja čovjek ima sposobnost da učini bezvrijednom kvalitetu zlih djela i da im utisne novo značenje i novu vrijednost. Ljudsko vrijeme razlikuje se od objektivnog vremena upravo u tome što ono prijašnje nije vezano na jednosmjerni tok beživotne prirode. Kajanje je upad u naš vlastiti prošli život i zahvat u njega. Ono je velika snaga samoobnove i najrevolucionarnija snaga u moralnom svijetu.

Jedan od najžalosnijih aspekata starosti, čini se, jest taj da mnogi ljudi nisu svjesni svoje duševne snage nad ostarjelim tijelom pa zbog toga nikad i ne razvijaju skrivene potencijale svoje vlastite nutrine. Ima u čovjeku skrivenih mogućnosti i snaga koje se počinju razvijati i rascvjetavati baš u vrijeme kad se fizičke energije tijela počinju smanjivati. Sistematsko prakticiranje meditacije i kontemplacije može mu pomoći da iskopa i razvije to bogatstvo koje čeka u dubini njegove nutrine. Puka činjenica da je netko kalendarski star ne bi mu smjela biti povod da napusti sve planove za buduću aktivnost. Primjer mnogih glasovitih ljudi koji su izveli velike stvari kasno u svome životu treba da im bude poticaj da pojačaju napore kako bi i u psihološkoj starosti ostali mladi. Kad im se počne približavati starost, neki ljudi razvijaju nove dimenzije svoje ljudskosti, mogućnosti koje su tako dugo bile zapretene pa su onda započele cvasti za njihovih posljednjih godina ili čak mjeseci njihova života.

Strahovi starosti

Strah i tjeskoba su prijetnje i izazovi koji čekaju većinu muškaraca i žena kad stupe u staračku dob. Oni mogu biti paralizatorni i destruktivni ako čovjek dopusti da njime ovladaju. No oni također mogu biti i korisni ako im se čovjek na prikladan način suprotstavi i stekne kontrolu nad njima. Bojazan može probuditi čovjeka iz njegove letargije. Može se reći da je spoznaja znanja da si ugrožen pustolovina s kojom se svaki čovjek mora suočiti ako treba da izbjegne propast i da je čovjek koji je naučio da bude ugrožen, naučio ono najvažnije.

Praviti sebi brige - čini se da je omiljena zabava mnogih starih ljudi. Vođe brigu o prošlosti, brinu se zbog sadašnjosti, a mnogo ih zabrinjava, dakako, i budućnost. Čini se da ni mnogi kršćani nisu svjesni da bi im njihova vjera mogla pomoći da ih oslobodi od bezbrojnih nepotrebnih briga koje im čine život težim negoli bi trebao da bude. U vjeri, pouzdanju i nadi i u uskom osobnom sjedinjenju s Kristom možemo spoznati kako nam on pomaže da nosimo svoj teret i oslobađa nas od naših briga. "Svu svoju brigu bacite na njega jer se on brine za vas" (1 Pt 5,7).

Starost daje čovjeku jedinstvenu priliku da dublje sudjeluje u Kristovoj muci i uskrsnuću. Za mnoge stare ljude znade doći vrijeme kad im se samoća ili fizičke patnje čine upravo nepodnosivima. Jedan od važnih motiva i izvor jakosti za takve osobe je vjera da patnja, ako je čovjek dobrovoljno prihvati i izdrži u jedinstvu s Kristovim patnjama, može biti otkupiteljska snaga za spas

drugih ljudi. Obraćati nečiju pažnju na ljubav i brigu za druge, to je možda najbolji put da čovjek nadmaši vlastitu bijedu. Ostarjeli kršćanin zna da starost nije svršetak, nego početak i da poslije propasti što je donosi smrt dolazi osvit života koji nikad ne prestaje.

Radosti starosti

Čovjek je stvoren da se raduje i mora iskusiti radost ako želi da bude potpuno čovjek. Svaki čovjek trebao bi da na vlastiti način otkriva radosti što ih donosi starost. Za neke to mogu biti unučad, koja će im postati izvor radosti i zadovoljstva. Drugi mogu razviti nov interes uži-

vanjem u umjetnosti, glazbi i književnosti. Sve veći broj starijih ljudi nalazi veliku korist u biblijskim tečajevima koji se u okviru odgoja odraslih drže po župama. Čitajući redovito Sveto pismo mnogi stari ljudi otkrivaju "Radosnu vijest" u novoj dubini i shvaćaju je kao što je nikad prije nisu shvatili. Mnogo radosti može biti i u jednostavnom nastojanju da čovjek bude ljubezan prema drugima i raspoloživ za one koji ga trebaju. Bog hoće da mi budemo radosni kršćani. To je jedan od glavnih utisaka što će nam ih dati često čitanje Novog zavjeta. "Radujte se u Gospodinu uvijek, kažem vam ponovno, radujte se" (Fil 4,4).

Dozrijevati u vjeri

Kad čovjek ostari, mnoge mu stvari, koje je prije smatrao sigurnima, dolaze u pitanje. Mnogi ljudi koji su uvijek živjeli prema svojoj kršćanskoj vjeri proživljavaju u svojoj starosti snažan strah ako se iznenada nađu u dubokoj krizi vjere. Spoznaja tame i suhoće, bezutješnosti i maglovitih sati može imati duboko značenje za naš život vjere. Kretati se neko vrijeme u tami - to nam može pomoći da rastemo u vjeri. Za vrijeme različitih razdoblja našega života i naša vjera u Boga doživljava sličan razvoj rasta i dozrijevanja. Kriza vjere može biti za nas veoma značajna. Ona nas potiče da donosimo nove osobne odluke, da vjeru učinimo još više osobnim posjedom i još osobnijom obvezom.

Jedan od ključnih problema starijih ljudi jest zastrašujuća pomisao da bi njihov život u starosti mogao izgubiti svaki smisao. Starim ljudima psihički je nužan osjećaj da su oni još korisni i još potrebni. Pošto su zapitani za savjet, mnogi se starci osjećaju pomlađenima; osjećaj da su i korisni i potrebni daje nov poticaj njihovu umanjenom samopoštovanju, a isto tako i novi smisao i svrhu njihovu životu.

Čovjek bi se u svakom razdoblju svoga životnog toka morao boriti za egzistencijalnu komunikaciju. No čini se da starost pruža čovjeku na osobit način i priliku da stekne razumijevanje za nužnost takvih dubljih odnosa, a daje mu i vremena da teži za njima i da ih razvija. Brak bi postao mnogo bogatiji

kad bi ljudi bili svjesni različitih razina osobnih odnosa i neizmjenjnih mogućnosti egzistencijalne komunikacije. Muž i žena treba da nalaze svoju zadaću u izmjeničnom stvaralaštvu, u kome oboje partnera izmjenično pobuđuju sve potencijalne energije i tako vode jedan drugoga do punine i do rasta. Boriti se za takav ideal, to bi se moglo činiti izazovnom zadaćom za bračni par koji ulazi u svoje "zlatno doba".

Kršćanska je vjera tako bezgranično bogata da se dubina njezine istine ne može potpuno shvatiti, a niti se obilje njezinih moralnih vrijednosti može u punini spoznati u ikojem danom razdoblju ljudskog života. Evanđelje je slično neiscrpivom rudniku istine i ideala. Starost pruža čovjeku jedinstvene prilike s obzirom na njegov vjerski život, prilike koje mu nisu dane, ili bar ne u istom stupnju, za vrijeme prethodnog razdoblja života. Mnogi stariji ljudi dadu se obeshrabriti ograničenjima koja im nameće starost. Koliko bi bogatije moglo biti veće njihova života kad bi oni umjesto toga svoje oči dizali prema novim horizontima starosti. Ljudi koji stare u jedinstvenoj su situaciji da u svom fizičkom opadanju i umanjenju dobiju novu spoznaju svoje vlastite omeđenosti te Božje snage i moći. Starost pruža čovjeku i novu priliku da razvija dublje povjerenje i pouzdanje u Božju providnost i milost. Starost oštri osjećaj za ono što je autentično i trajno. Patnja i pad zdravlja mogu otvoriti oči ljudi za trajne vrijednosti i osloboditi njihov duh za spoznaju dublje sreće.

Misterij Presvetog Trojstva

Mnogi kršćani nalaze u svojim starijim godinama novo shvaćanje i pristup k središnjem misteriju kršćanske vjere, Presvetom Trojstvu. Sudjelovanje u izmjeni života i ljubavi između triju osoba Trojstva postaje za mnoge najstvaralačkiji put da se suoče sa samoćom starosti. Na putu traženja kako da čovjek shvati samoga sebe najvažnije od svih otkrića bila je Kristova objava da je čovjek stvoren na sliku trojedinoga Boga i da je on "sposoban da sudjeluje u božanskoj naravi" (2 Pt 1,4). Nikada u dugoj povijesti ljudskog roda nije čovjek otkrio tako važan uvid u samoga sebe. Stari ljudi koji najviše pate pod teretom izolacije i samoće imaju veliku želju da se svlada atomizacija društva i da se nađe novi smisao zajedništva. Ništa ne pobija jače individualizam nego činjenica da je čovjek u jezgri svoga bitka slika Boga, koji je u svojoj pravoj biti zajedništvo. Nastojanje da se izolirani i osamljeni ljudi povežu, u neku je ruku pravi moralni imperativ za naše društvo. Moramo pronaći načina kako da odbacimo svoj sadašnji individualizam i da izgradimo nove zajednice ako zaista želimo stvoriti humani i kršćanski način života za naše starce. Razumijevanje čovjeka u svjetlosti Trojstva daje nam važan odgovor na sadašnje traženje zajedništva. Starost može postati usrećujućom spoznajom ako uvidi čovjeka do potpunijeg sudjelovanja u idealnom međusobnom odnosu bezgraničnog samodavanja i bezgraničnog primanja ljubavi kojoj smo očevici u Trojstvu. Trojstvo nam dokazuje da je moguć onaj lijepi paradoks: što više daješ samoga sebe ljubljenoj, to više postaješ ona osoba koja zaista jesi.

Svoje sadašnje postojanje na zemlji i vječni život na nebu moramo promatrati u tijesnoj povezanosti. Mistično sudjelovanje u trojstvom životu ovdje

na zemlji i naše samopredanje u ljubavi drugim osobama postat će tako priprema i vježba one aktivnosti koja će biti vječno zanimanje čovjeka na nebu.

Put u Obećanu zemlju

Na pozitivan način starenje je jednako putu u Obećanu zemlju. Ono čini čovjeka svjesnim kako su nepostojane i prolazne mnoge stvari u životu. Ali čovjek koji stari razvija i novu svijest o stalnosti i vječnosti. Dimenzija vječne budućnosti otkriva se kao toplo i sjajno svjetlo koje rasvjetljuje sadašnjost i daje svemu nov smisao i nadu. Starjeti znači za čovjeka mučan, ali ipak slavodobitan prijelaz kroz pustinju na putu u Obećanu zemlju radosnog i ljubavi punog prijateljstva s Kristom u Presvetom Trojstvu.

Prema knjizi "Lijepo je biti star" Alfonsa Deekena
priredila Bernarda Kopunović

Blagoslov jednog starca

Blagoslovljeni koji shvaćaju da su mi noge postale spore i da mi ruke dršću.

Blagoslovljeni koji misle na to da teško čujem i da sve odmah ne shvaćam.

Blagoslovljeni koji znaju da mi oči više dobro ne vide.

Blagoslovljeni koji ne psuju kad nešto ispuštim i pomažu mi naći moje stvari.

Blagoslovljeni koji mi se nasmiješe i časak sa mnom pročavrljaju.

Blagoslovljeni koji imaju obzira s mojim tegobama i blaže moje boli.

Blagoslovljeni koji mi daju osjetiti da sam voljen i nježno se odnose prema meni.

Blagoslovljeni koji ostaju uza me i na mom putu u vječnost.

Blagoslovljeni svi koji su prema meni dobri. Oni mi daju da mislim na dobrog Boga.

I sigurno ih neću zaboraviti kad jednom budem s njime.

Phil Bosmans, Jednostavno volim te

OBITELJSKI SUSRETI U 1998. GODINI

O čemu se razmišljalo, govorilo, molilo

Od 1995. godine u župi sv. Roka u Subotici okupljaju se vjernici na susrete koji su se u početku zvali "Susret bračnih parova", a s obzirom na želju organizatora - Obiteljskog odjela iste župe - da na ovim susretima budu prisutni vjernici svih dobi, susreti su se pretvorili u prave tribine na kojima se okupljaju i čitave obitelji.

A kako funkcioniraju ovi "susreti"? Sam početak je bio nešto skromniji, ali ne manje kvalitetan nego što je sada. Činilo se ipak da nedostaje "reklama" jer ljudi često zaborave na ono što su pročitali pa ih je potrebno i osobno podsjetiti na neke sadržaje koji se nude na vjerskom području. Zato smo krajem 1997. godine formirali Odbor "Susreta bračnih parova" koji se sastoji od sedam do osam bračnih parova a koji su se prihvatili, uz svesrdnu pomoć župnika Andrije Anišića i katehisticke s. Silvine Milan, organizacije ovih susreta. Kako nismo u početku bili zadovoljni odzivom vjernika, pokušali smo neke detalje u organizaciji osuvremeniti. Tako smo na mnoge adrese naših prijatelja, poznanika, roditelja vjeronaučne djece poslali pozivnice, pripremili smo veću dvoranu, pobrinuli smo se da teme budu aktualne, izazovne a predavači kompetentni. Osigurali smo čuvanje djece, pripremili molitvu i malo "čašćenje" za kraj susreta. Već na naš prvi poziv okupilo se u vjeronaučnoj dvorani preko osamdeset osoba.

U prošloj su godini obrađivane doista zanimljive i aktualne teme. Ove svojevrsne tribine su okupljale u prosjeku oko sedamdeset ljudi, koji su svojim sudjelovanjem u radu pokazali da je ovo pravi način druženja odraslih vjernika. Obiteljski odjel župe sv. Roka je za svaki susret pokušao naći neko osvježenje, a neki će se susreti i duže pamtit, kao onaj u veljači kada su prisutni bili "iznenađeni" šaljivim igrokazom "Život je pola zdravlja" u izvođenju desetak "glumaca". O svemu smo se trudili obavijestiti vjersku javnost i putem "Zvonika" u želji da se i u drugim sredinama pokuša organizirati nešto slično jer na ove susrete dolaze i vjernici iz drugih župa.

O čemu smo razgovarali i tko su nam bili gosti predavači, vidi se iz ovog programa OBITELJSKIH SUSRETA:

Siječanj: Da li Sveto pismo odobrava rastavu braka?

Predavač: **Andrija Anišić**

Veljača: Čuvajte se kvasca farizejskog (skinimo maske)

Predavač: **Stjepan Beretić**

Ožujak: Spasonosno trpljenje

Predavač: **o. Marijan Kovačević**

Travanj: Ne ogovarajmo braću jedni druge

Predavač: **Franjo Ivanković**

Svibanj: O Gospinim ukazanjima

Predavač: **Andrija Kopilović**

U svibnju je održana i jednodnevna duhovna obnova za obitelji u domu duhovnih vježbi novosadskog franjevačkog samostana "Domus pacis" (Dom Mira) u blizini Horgoša. Obnova je posvećena upoznavanju s osobom Duha Svetoga.

Lipanj: Da li je pušenje grijeh?

Predavači: **dr. Ruža Sente, dr. Marko Sente, Lazar Novaković**

Srpanj - kolovoz: nije bilo susreta

Rujan: Anđeli i mi

Predavač: **Andrija Kopilović**

Listopad: Stepinac - zločinac ili svetac?

Predavač: **Franjo Ivanković**

Studeni: Zašto se moliti svecima?

Predavač: **Andrija Anišić**

Drage obitelji, nemojte biti usamljene! Pokušajte naći svoje mjesto u Crkvi - u vašoj župi, kako je to uradila i sv. Terezija. Za svakoga ima mjesta, svakoga treba čuti i omogućiti mu da se osjeti važnim i potrebnim. Mnogi često kažu: Bez onoga koga nema, može se. A mi smo tako jedni drugima potrebni - i u radosti i u tuzi, u raznim neprilikama... Zato, borimo se za svakoga, napravimo mjesta za onoga koji je napušten, bolestan, drugima dosadan - mi to možemo! Tome služe i ovi naši "Obiteljski susreti" jer je ovdje zajedništvo tako lijepo da se često čuje: "Šta je ovo, nitko neće kući!"

KAD SAM TE PRVI PUT UGLEDALA

Kada sam te prvi put ugledala,
srce mi je odmah zaigralo
i lice se moje ozarilo,
Nebo te je meni podarilo!
Gospod pozna srce moje,
On je čuvar mojih tajni,
za ljubav koju On jedini zna,
hvala Njemu što mi te da!
Sva duša moja i srce moje
i glas što izvire iz usta mojih,
o tebi pjeva, o tebi govori,
hvala Gospodu što te stvori!

Najljepšu pjesmu Gospi ja pjevam
i molitve svoje upućujem Nebu,
Blažena Djeva uza me je stala
i za uzvrat tebe meni je dala!
Zarobljen si u srcu mojem,
u mislima mojim počivaš
i dok tako preda mnom bdiš,
zahvaljujem Bogu što postojiš!!!

Silvana Bilinc Žigmanov

TAMBURICA

Bunjevačko srce ima blago
koje čuva, koje mu je drago:
to su zvuci mile tamburice,
s njom trepere srca tihe žice.
Ljubi, srce, ono što ti drago:
tamburicu - bunjevačko blago.

Bez nje nema pisme bunjevačke,
Subotice, lipotice bačke,
ni salaša, ni naše ravnice;
sve je samo titraj tamburice.
Pivaj, srce, ono što ti drago:
tamburicu - bunjevačko blago.

Bez nje nema dužijance, kruva,
ni lipoga bunjevačkog ruva.
Polivači a ni materice
ne vrde bez svirke tamburice.
Sviraj, srce, ono što ti drago:
tamburicu - bunjevačko blago.

Bez nje nema svatova ni prela,
bez nje nema kola ni veselja.
Nema pisme bečarske, momačke,
ni lipote prave divojačke.
Igraj, srce, ono što ti drago:
tamburicu - bunjevačko blago.

Ona žalost u radost pritvara,
di je radost još više je stvara.
Ona čuva lipe običaje,
u žicama njenim prošlost traje.
Kaži, srce, ono što ti drago:
tamburicu - bunjevačko blago.

Oj Bunjevci, potomci Hrvata,
s tamburicom od suvoga zlata!
Neka žive u srcima dice
mili zvuci tamburice!
Čuvaj, srce, ono što ti drago:
tamburicu - bunjevačko blago.

s. Blaženka Rudić

BIJELI SALAŠ

Izgubljen,
tražim
zaboravljene
snove...

Budim se
u raskošu
svitanja...

Ne nalazim
bijeli salaš;
oronuo,
zabačen,
napušten,
u tvrdim
brazdama
crnice.

Tražim
zaboravljene
snove...

Budim se u raskošu
svitanja...

Ivo Prčić, mlađi

POEMA RAVNICE

*Ispod krstina i
Studene vrućine
Suhe ravnice i
Parasničke peći
Dijete je valjda
Davno jednu
Poemu ravnice
Ponijelo*

Lazar Francišković

Andantino *Pečarac*

Oj moj mi se hi to si ti di teo Oj moj mi se
hi - to - si ti di teo Še ro - le - mi na ma hi to sa - ma
Oj mo vo le - mi na ma hi to sa ma

Umereno polagano

xx *Stomacko kolo*

Veliki umjetnik tamburice PERO TUMBAS HAJO otkinuo je od zaborava
mnoge melodije zapisujući ih, a ovdje su originali njegovih notnih zapisa.

Narodno blago

MLADI

Papa mladima: Otkucaji

jednog srca

Moja sreća

Mi smo beskrajno sretni

Dekalog za smirenost

Tko je bogat

Milost bdjenja

Mladi u 1998. godini

Obraćenje

Pouzdanje u Duha Svetoga

Dragi mladi!

Evo još jednog NAŠEG priloga u NAŠOJ "Subotičkoj Danici". Nije to baš sve ono što smo htjeli i kako smo mislili. Ipak, ponešto smo skupili i želimo to podijeliti sa svima vama kao plodove svoga uma, srca i Duha.

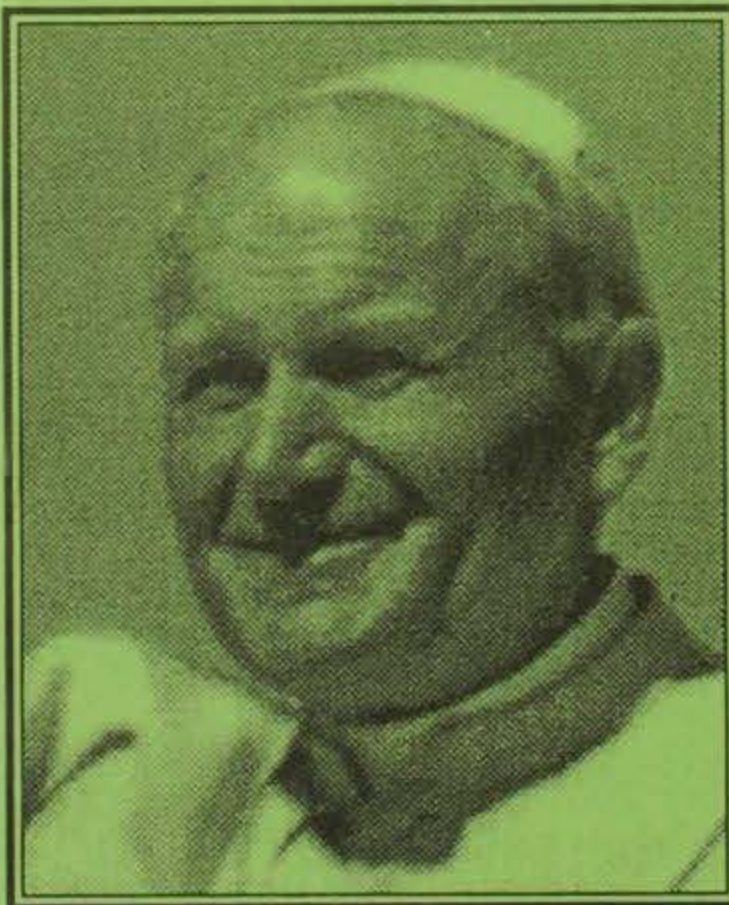
Prošle godine "upoznavali" smo Duha Svetoga, zahvaljivali za dvadeset godina služenja Bogu i Crkvi Ivana Pavla II, susretali se na različitim mjestima i na razne načine, putovali, molili, zabavljali se... Od svega toga ponešto stavljamo pred vas u ovom "prilogu". Pronašli smo i nekoliko korisnih savjeta... Vjerujemo da će vam bar nešto biti zanimljivo, a i korisno. I naravno, nadamo se (to uvijek kažemo) da će iduće godine biti bolje, uz vašu pomoć i vašu suradnju.

Urednici

IVAN PAVAO II. MLADIMA

OTKUČAJI JEDNOG SRCA Prihvatite novi ritam

Ovo je pustinja - kažem vam! I na stol istresam šaku pijeska. Ili, na dlanu držim malo vode i uporno uspoređujem s oceanom. Isto tako kažem vam: Ovo je ono što nam Papa ima reći i... Evo, ovaj tekst! To su tek "strelice" njegove ljubavi i dobrohotnosti za nas mlade i za cijeli svijet.

Papa cijeni nas mlade. Ljubi nas i od nas traži mnogo. Naoružava nas da budemo borci za život. Ne skriva nam ni cijenu borbe, ni sigurnost pobjede. Želi da budemo hrabri. Hrabri apostoli! On nas stalno potiče, moli za nas, preporuča nas Majci Mariji, opominje, čini za nas sve što je u njegovoj moći...

"Tko ima uši, neka čuje" (Mt 13,9).

Budu li ove Papine misli potakle bar nekoga od vas da u svom životu postupi prema njima, bit će to najbolji doprinos i čestitka Papi za njegov jubilej.

Sportašima

- Pravi ste sportaši kada ne uvježbavate samo tijelo, nego kada ustrajno i svim snagama težite skladnom razvitku svih vaših talenata. (Iz govora učesnicima Svjetskog prvenstva u atletici, Rim, 1987)

O Kristu

- Crkvi su potrebni mladi, jaki, ponizni i hrabri, uporni i neustrašivi svjedoci za Krista. (Misijska nedjelja, 1988)

- Stalna je opasnost da se zaboravi Krist u radu. Uvijek treba naći vremena za susret s Kristom. (Irska, 1979)

- Pogledajte prema Isusu Kristu! Krist želi da uzmete učešća u njegovoj ljubavi. Pogledajte ga. U bujnosti vaše mladosti, vaša radost bit će pouzdana, izvorna, vjerodostojna, istinita, potpuna. (1980)

Navješćivati evanđelje - svjedočiti

- Navješćivati evanđelje danas je najuzvišenija služba čovjeka. (Lyon)

- Za novu evangelizaciju trebaju novi svjedoci... Osobe koje su u svom životu iskusile osobne susrete s Kristom u stanju su drugima prenositi to iskustvo. (23. 09. 1991)

Opraštanje

- Opraštanje - to je snaga ljubavi. Opraštanje nije slabost. Oprostiti ne znači odreći se istine i pravde. Oprostiti znači ići prema istini i pravdi, slijedeći put evanđelja. (Jasna Gora, 1983)

- Čovjek je slab kad je žrtva, ali još je slabiji kad je tlačitelj, mučitelj drugih. (Vilna, Brdo križeva).

Duh Božji, Duh Sveti

- Dragi mladi! Mnogi između vas su zbunjeni, izmučeni, nemirni... Kakva će biti budućnost? Kako će biti s poslom? Tko će moći svladati opačine društva? Bog nam pokazuje sve što želimo upitati: Duha Svetoga, njegova Duha, koji obnavlja naš duh, naše srce. Kristova Majka Marija otvorena je Duhu Svetom. Svemoćni je učinio u njoj čudesa. Duh Sveti učinit će i u nama velike stvari. Pomoći će nam da slijedimo Krista... Poput Djevice Marije, pustimo da u nama Duh Sveti dadne duševni žar, polet i zanos. (kolovoz, 1983)

Svetost

- Biti svjetiljka ljubavi i svetosti, to vam je dužnost. (Litva, 1983)

- Trebate letjeti prema najvećim visinama. (Compostela, 1989)

- Ne bojte se biti sveti, kako biste bili potpuno slobodni! (Compostela)

- Samo sveci mogu preporoditi svijet. Sveci spasa svoju Crkvu od osrednjosti. Obnavljaju Crkvu iznutra! Zanosite je, oduševljavaju je da bude ono što mora biti. (Lyon, 1987)

Za život

- U tebi klija sjeme života sutrašnjeg svijeta. Budućnost pravde, mira ovisi o tebi i izvire iz tvog srca. Evanđelje života je u vašim rukama. Misija i poslanstvo da ga objavite, navješćujete, spada na vašu generaciju. Teško vama, ako ne uspijete obraniti život! Stavite svoj razum, svoje talente, svoj entuzijazam, svoj zanos i oduševljenje, svoju osjećajnost, svoju hrabrost u službu života! (Denver)

Tijelo

- Da li trebate obožavati tijelo? Nikada! Bože sačuvaj! Da li da prezirete tijelo? Također, nikada! Da! Potrebno je tijelu preobraženje, potrebna mu je obnova u Duhu Kristovu! Tijelo je hram Duha Svetoga. (01. 06. 1980)

- Prihvatite u svom životu novi ritam, novi takt koji je Krist dao ljudskom životu. Neka uvijek u vama djeluje ritam života! (1982)

- Treba postati šampion, borac, u vladanju sa sobom. U ljubavi jasno prihvaćenoj zauvijek. (Montreal, 1984)

- Čuvajte se varke svijeta, koji želi iskoristiti vas ili odvratiti vašu energičnu težnju za srećom. Tražeći istinu o ljubavi, ne bojte se ići protiv struje... Da ostanete slobodni, izgradite svoje unutarnje biće, svoju nutrinu. (Pismo mladima, 1985)

Molitva

- Vi ne možete šutjeti, biti indiferentni! Da se promijeni svijet, treba vam drukčije živjeti. Ne površno, kako vam predlaže naše potrošačko društvo, nego dubinski. Nađite vremena za molitvu, za duhovno razmatranje, za tišinu, da se oduševite za istinu, da budete u pravoj povezanosti s Bogom, s drugima. (Belgija, 1985)

Ispovijed

Mladi, ako želite znati što je prava sreća, nutarnje oslobođenje, ne zaboravite sakrament pomirenja. U tom sakramentu se nalazi duhovna tajna mladeži, trajna! Bez vašeg entuzijazma i vaše vitalnosti, radost i snaga bit će manje sjajne na licu Crkve, Kristove zaručnice. Budite Crkva! U Crkvi budite aktivni, jaki, puni svetog žara. (Kansas, 1993).

Politika

Svaki građanin, navlastito vjernik, ima točno određenu odgovornost za svoju domovinu. Vaša zemlja od vas očekuje značajan doprinos na raznim područjima društvenoga života, gospodarstva, politike, kulture. Njezina će budućnost biti bolja u onoj mjeri u kojoj se svatko od vas bude znao zauzeti za poboljšanje samoga sebe.

Dijana

MOJA SREĆA

*Gdje spava moja sreća?
Reći ću Ti. U Tebi, Isuse!
Samo je u Tebi moj mir,
moja nada i sva moja ljubav!*

*Lijepo mi je tako.
Ne želim se odvajati od Tebe.
Potreban si mi.
Duša mi je gladna Tebe.*

*Jer kao što noć ne može bez dana
niti jutro bez zore,
ne mogu ni ja bez Tebe.
Ti si ono svjetlo koje mi
i u tamnoj noći sja.
Na Tebe se uvijek mogu osloniti.
Tebi mogu uvijek reći sve.
Ti me čuješ, ljubiš i čuvaš.
U sve dane života moga.
Kad sam tužna, Ti me tješiš.
Kada plačem, brišeš mi suze.
Hvala Ti.*

*I zato svakim danom sve više
slavim Tvoje ime.
I u svakom koraku, trenutku, i svaki
vidim i prepoznajem Tebe, Isuse!
Tebe, jedino svjetlo u mom životu.
Tebe, koji mi tako silno trebaš.
Zato Ti još samo jednom želim
- tiho i nježno - reći
gdje spava moja sreća:
U TEBI, ISUSE!*

Željana

MI SMO BESKRAJNO SRETNI

"Sam se Duh za nas zauzima neizrecivim uzdasima." (Rim 8,26)

Dar Duha Svetoga u protekloj "Godini Duha Svetoga" bio nam je i dr. Tadej Vojnović i serija od tri njegova predavanja na našoj Tribini mladih pod nazivom "Upoznajmo Duha Svetoga". Skupa s mnogim mladima iz cijele Subotice, slušala sam patra sva tri puta. Odmah da raščistimo: niti je meni sada sve jasno, niti će vama biti sve jasno kad pročitate ovih par crtica iz tih predavanja, ali otkad sam ovo čula, i umom, srcem i dušom primila - svjedočim vam: DUH JE OBOJIO MOJ ŽIVOT LJEPŠIM BOJAMA!

Tko je Duh Sveti?

Duh Sveti je osoba. On je osoba, on je NETKO. Njega možeš zvati, njemu možeš govoriti. On može doći k tebi, on te može savjetovati, on može djelovati u tvom životu, on može prosvijetliti tvoj život. Ali tko je on? Dotičući Duha Svetoga, mi dotičemo nešto što je Bogu najintimnije. Duh Sveti je sva Božja nutarnja intimnost koja ide iz dubine Božjega bića kao ljubav, kao zajedništvo. Svi ste vi doživjeli ljubav - barem kad ste se zaljubili. Tada je u vama sve titralo iznutra; kad je bio dovoljan jedan pogled ili da prođe ta druga osoba pa da sve u tebi pokrene. Kod Boga je to tako savršeno da je to osoba. Duh Sveti je ljubav Božja.

Zašto o Duhu govorimo u slikama?

O Bogu je teško govoriti. Znae zašto? Radi toga što je čovjek pred Bogom kao kapljica pred silnim oceanom, što je naš um i naše razumijevanje ograničeno, a Božje biće neograničeno. I zato o Bogu nikada ne možemo razmišljati na adekvatan način, onako kako jest. Uvijek se pomažemo nekim slikama, nekim modelima. Mi kad stojimo pred Bogom, mi stojimo pred neizmjernim bićem sa svojim malim posudicama, premalim da ga zahvatimo.

Kojim slikama opisujemo Duha Svetoga?

Gdje je on? On je u Bogu. Gdje je on još? On djeluje u svijetu. Što Bog

radi, to radi po Duhu. Zato se on zove PRST BOŽJI, zove se RUKA BOŽJA, zove se SILA BOŽJA. Ali on je osoba. Hebrejski se Duh kaže "Ruah" - to je DAH, to je VJETAR, OGANJ koji što god dodirne, preobražava, mijenja. I tebe. Ako daš da te dodirne, on će te preobraziti. Duh je POMAZANJE, a to je u Izraelu obred kojim se nekog uvodi u Božju službu, daje mu poslanje. Pomazivani su svećenici, proroci, kraljevi. Duhom smo pomazani i mi u sakramentu sv. Potvrde i imamo poslanje.

Što je Duh Sveti za nas?

Kroz njega se ljube Otac i Sin. On je njihova ljubav. U grčkom izvorniku "PARA KLETOS" znači "onaj koji je pozvan biti uz nekoga" ili latinski "ADVOCATUS" - Duh će kao naš advokat pred Bogom nas stalno zagovarati. Da nema Duha Svetoga, mi bismo slabo prošli pred Bogom. Bog sve nas po Duhu prepoznaje i prima (usp. Rim 8,26), ali Duh se za nas zauzima i u ovome svijetu. To je ono na što bih vas želio upozoriti, jer nije samo važno da mi upoznamo Duha Svetoga, važno je da se naslonimo na njega.

Kako prepoznajemo da Duh djeluje?

Mi Duha ne vidimo, ali vidimo njegovo djelovanje. Pavao u poslanici Galaćanima i Efežanima piše kako se prepoznaje djelovanje Duha u zajednici. Možda je najjači izraz djelovanja Duha - GIBANJE. On sve giba. Što god zahvati, sve preobražava. Prvo čudo koje je Duh Sveti učinio jest da ponovo sjedini ljude - po jezicima (usp. Dj 2,1), mentalitetima, po svemu. Sjediniti čovječanstvo u jedno. I gdje god Duh djeluje, upravo ga po tome prepoznajemo što se ljudi prihvaćaju, povezuju, što se ljudi počinju ljubiti, što se ljudi počinju pomagati, što ljudi ruše sve pregrade koje ih dijele, koje se postavljaju kao zid između čovjeka i čovjeka, naroda i naroda, pojedinih zajednica, pojedinih Crkava, itd. Djelovanje Duha je također vidljivo po Crkvi, koja je sva stvorenje Duha.

Plodovi Duha

Plodove Duha učimo u Gal 5,22. Ako su ovi plodovi prepoznatljivi u jednoj zajednici, ona je sigurno živa zajednica. Najtemeljniji plod Duha je zbližavanje ljudi i ljubav. Svaki onaj koji potiče razdor griješi protiv Duha Svetoga. Uslužnost je isto najtemeljnija Isusova krepost, jer Isus kaže: "Nisam došao da mene služe, nego da ja služim" (Mk 10,45), čak do te mjere da život svoj dadem za druge. Uslužnost je davanje prednosti drugom, pomaganje drugom, priskakanje drugom u njegovoj potrebi, uslužnost je imati razumijevanja za drugog, a dobrota je krajnja otvorenost za potrebu drugoga. To je plod Duha koji obnavlja sve. Po plodovima ćemo prepoznati imamo li Duha u zajednici.

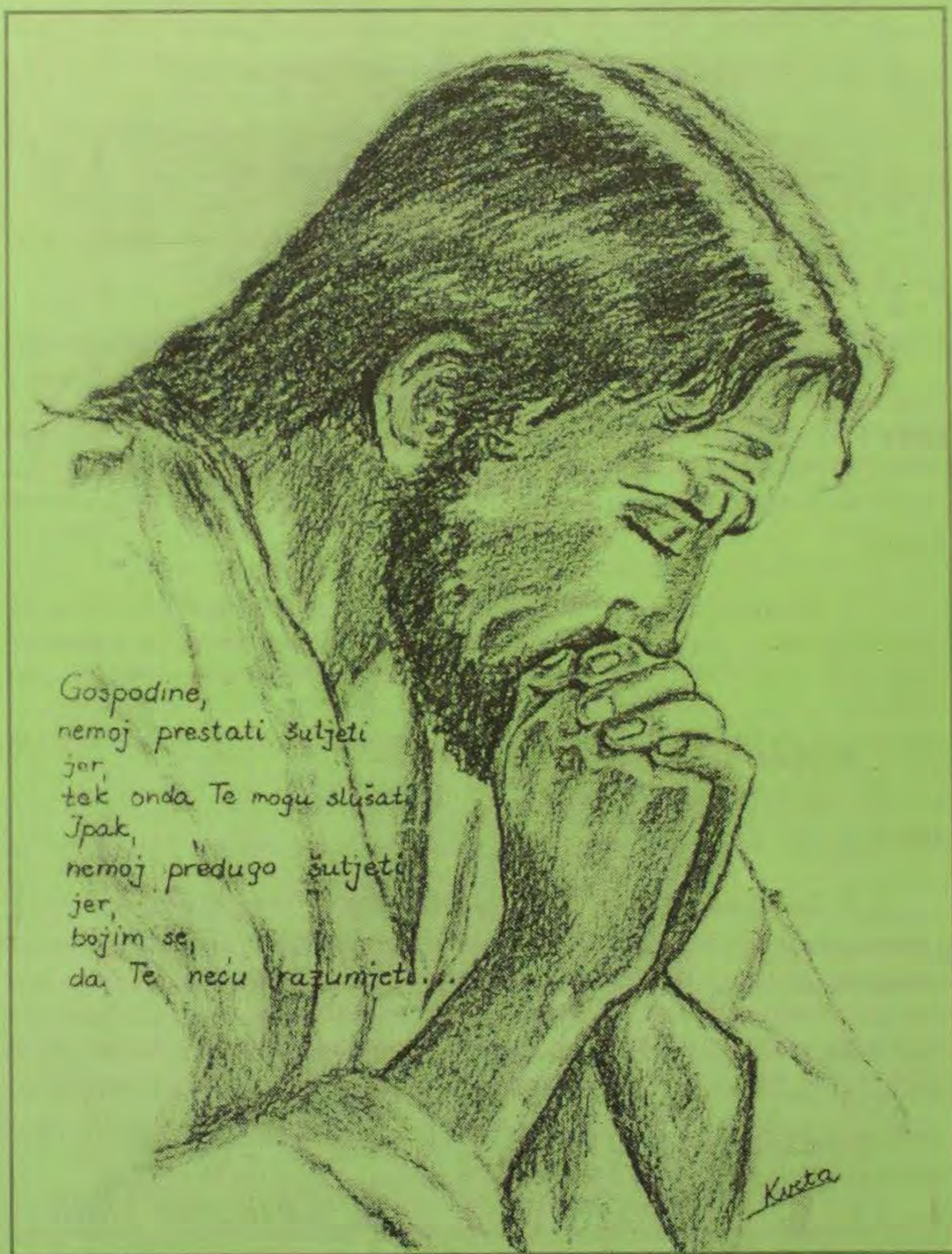
Duh Sveti i Veliki jubilej

U pripremi za Jubilej upoznajemo Boga postupno i prepoznajemo ga na djelu. Isus nas je pozvao kao prijatelj, privukao nas kao učitelj, do dna duše

nas potresao vrhuncem ljubavi sa križa i osvojio svojom pobjedom u jutro Uskrsa. Duh nam je otvorio Vrata u razumijevanje sebe samoga i naše veze s njim a koja je od egzistencijalne važnosti za nas i pripremio nas je za susret s Ocem, za kojeg na početku ove godine slutim da je on nježnost sama.

Po našem Gospodinu Isusu Kristu, uz Duha Svetoga - pođimo k Ocu!
Uplovimo u MORE LJUBAVI!

Vesna Ivanković

Gospodine,
nemoj prestati šutjeti
jer,
tek onda Te mogu slušati
Ipak,
nemoj predugo šutjeti
jer,
bojim se,
da Te neću razumjeti...

Kveta

DEKALOG ZA SMIRENOST

1. Samo ću se danas potruditi da proživim dan, a da ne pokušavam odjednom riješiti problem svog života.

2. Samo ću se danas veoma brinuti o svom nastupu: bit ću ugodan u svom ponašanju, neću nikoga kritizirati, neću pokušavati da druge ispravljam ili učinim boljima... osim sebe.

3. Samo ću danas biti sretan u sigurnosti da sam stvoren za sreću... ne samo na drugom, nego i na ovom svijetu.

4. Samo danas ću se prilagoditi prilikama, a neću tražiti da se prilike prilagode mojim željama.

5. Samo ću danas deset minuta vremena posvetiti dobrom štivu. Kao što je hrana potrebna za život tijela, tako je dobro štivo potrebno za život duše.

6. Samo ću danas učiniti neko dobro djelo, i neću to nikom kazati.

7. Samo danas ću učiniti nešto za što nemam nikakve volje. Ako se budem osjećao uvrijeđenim, pobrinut ću se da to nitko ne primijeti.

8. Samo ću danas sastaviti točan program. Možda ga se neću sasvim pridržavati, ali ću ga ipak sastaviti. I čuvat ću se da me ne svladaju dva zla: užurbanost i neodlučnost.

9. Samo ću danas čvrsto vjerovati makar okolnosti pokazivale suprotno da se Božja providnost brine o meni kao da nikog drugog nema na svijetu.

10. Samo se danas neću bojati, osobito se neću bojati da se radujem svemu što je lijepo i da vjerujem u dobrotu. Dano mi je da dvanaest sati vršim dobra djela. Obeshrabrila bi me pomisao da to moram cijeli svoj život.

Papa Ivan XXIII.

TKO JE BOGAT?

Bogatstvo je jedan od primarnih izvora moći. Biblija već u Starom zavjetu prepoznaje tu pojavu. "Blago je bogatomu tvrdi grad" (Izreke 10,15; 19,14); "kao što je novac zaštita" - dodaje Propovjednik (7,12). Stoga ne iznenađuje što se svatko želi obogatiti. To posebice važi za osobe muškog spola, kojima je stalo do vlasništva pokretnih ili nepokretnih stvari. Njima samovrednovanje i posjedovanje stoje u tijesnoj svezi.

Pa ipak, može se postaviti pitanje: da li je istinsko mjerilo bogatstva jedne osobe njezino posjedovanje, odnosno neposjedovanje nekretnina? Doista, tko je bogat? Koju osobu možemo smatrati bogatom? U čemu se ogleda pravo bogatstvo? Odgovor na ovo možemo potražiti u samoj riječi "bogatstvo". U korijenu te riječi stoji riječ "Bog". Dakle, bogat je onaj koji Boga ima, a siromašan je onaj koji Boga nema. Onaj tko nema Boga je ubog, tj. siromah. Isto značenje ima još jedna riječ u kajkavskom dijalektu - "bogec". Podsjetimo se, nekada su se starački domovi zvali ubožišta ili ubožnice, čime se htjelo reći da stare i usamljene osobe mir mogu naći samo u Bogu.

Etimološka povezanost riječi Bog i bogatstvo nije svojstvena samo hrvatskome jeziku. Na sanskritu, prajeziku svih indoeuropskih jezika, riječ Bog je "Bogas" (Bhagas) što doslovce znači "gospodar kruha". Dakle, za stare Indijce Bog je vlasnik kruha - onoga što je čovjeku najpotrebnije. Nije slučajno što se Isus u Očenašu molio Ocu za "kruh naš svagdanji" (Matej 6,11). Bog starih Rimljana "Deus dator" i starih Slavena "Dabog" - bog je koji daje. To doista odgovara Božjem karakteru i funkciji. "Gospodin siromaši i bogati" - stoji u Prvoj knjizi o Samuelu (2,7). I stari Grci su došli do spoznaje da pravo bogatstvo nije u tvarnim, već u duhovnim dobrima. Takvo mnjenje se lijepo dade ilustrirati jednom poznatom antičkom anegdotalom. Naime, pripovijeda se da je jednom zgodom Sirova vojska ugrozila grad u kojemu je živio Biont, jedan od sedam legendarnih grčkih mudraca. Svi su prognanici, osim Bionta, nastojali ponijeti sa sobom što je moguće više skupocjenih stvari. Na upit začuđenih prognanika zašto i on ne nosi nešto od svojih dobara, Biont odgovara: "Sve svoje sa sobom nosim" (Omnia mea mecum porto). Redovnici - zavjetovavši se na dragovoljno siromaštvo - u biti čine isto.

U isto vrijeme kad i Grci, i stari Hebreji su spoznali u čemu se krije pravo bogatstvo. Njihova mudrosna književnost je bogata pohvalama mudrosti. U jednom tekstu personificirana mudrost progovara: "U mene je bogatstvo" (Izreke 8,18). Prvi kršćani su u toj starozavjetnoj mudrosti prepoznali Gospodina Isusa Krista. Dakle, u krajnjoj instanci, mudrost u kojoj je bogatstvo je Bogočovjek Isus Krist. On sam je rekao: "Ne živi čovjek samo o kruhu, nego o svakoj riječi koja izlazi iz usta Božjih" (Matej 4,4).

I da odgovorimo na naše početno pitanje. Bogat je onaj koji ima Boga, Boga Isusa Krista, a siromašan - ubog je onaj tko nema Boga. "Jedni se hvale kolima, drugi konjima, a mi imenom Gospodina Boga svojega. Oni posrću i padaju, a mi stojimo i ne kolebamo se" - tješi nas Psalmist (Ps 20,7-8).

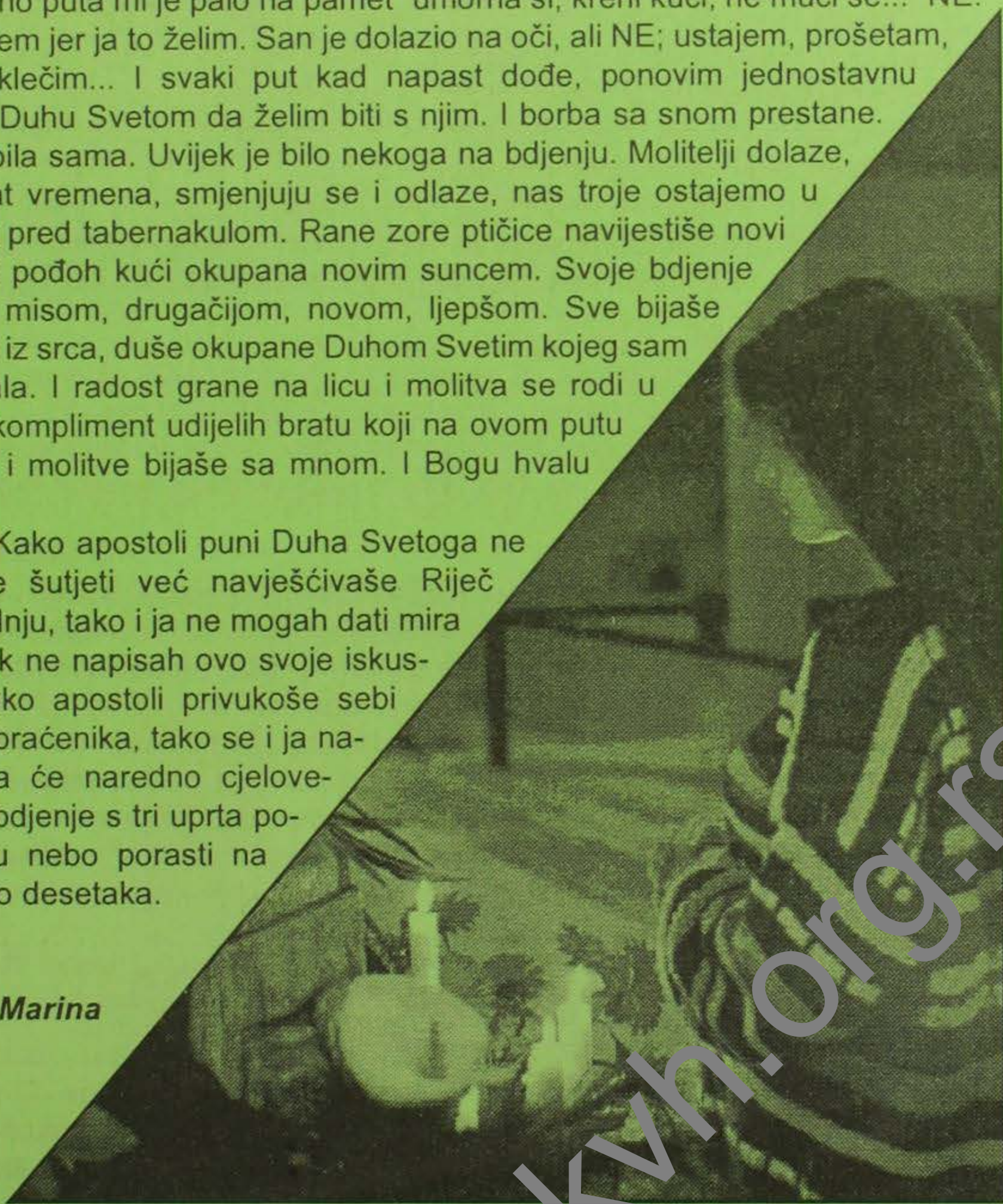
Vladislav Đorđević

MILOST BDJENJA

Kako su apostoli s Djevicom Marijom bdjeli i molili ustrajno, te im na dan Pedesetnice molitva bi uslišana, tako i ja ove Pedesetnice dobih milost. Ne veliku i vidljivu kao apostoli, ali svakako jest milost. Već dugo vremena pokušavam opet naći zajedništvo s Bogom. Teško mi je išlo, ili gotovo nikako. Za svaki veći blagdan sam govorila - to je sada, to je momenat... ali ništa. I ništa, i opet ništa... Ali nadu nisam gubila. Čuvši da je cjelodneвно i cjelovečernje bdjenje u crkvi, obradovah se, jer mi se rodi još veća nada. Sve je počelo čvrstom odlukom da ja tu žrtvu hoću, mogu, i želim. Nastavilo se satom molitve s mojom obitelji, preko dvosatnog bdjenja molitvene zajednice "Betlehem", a poslije toga ponaosob. Bdjenje sam počela s točnim ciljem - žrtvovati se i moliti. Do ponoći je sve išlo lako, od ponoći sve teže i teže. Nebrojeno puta mi je palo na pamet "umorna si, kreni kući, ne muči se..." NE. Ja ostajem jer ja to želim. San je dolazio na oči, ali NE; ustajem, prošetam, stojim, klečim... I svaki put kad napast dođe, ponovim jednostavnu molitvu Duhu Svetom da želim biti s njim. I borba sa snom prestane. Nisam bila sama. Uvijek je bilo nekoga na bdjenju. Molitelji dolaze, mole sat vremena, smjenjuju se i odlaze, nas troje ostajemo u svetištu pred tabernakulom. Rane zore ptičice navijestiše novi dan i ja pođoh kući okupana novim suncem. Svoje bdjenje završih misom, drugačijom, novom, ljepšom. Sve bijaše dolazilo iz srca, duše okupane Duhom Svetim kojeg sam iščekivala. I radost grane na licu i molitva se rodi u srcu. I kompliment udijelih bratu koji na ovom putu bdjenja i molitve bijaše sa mnom. I Bogu hvalu uputih.

Kako apostoli puni Duha Svetoga ne mogaše šutjeti već navješćivaše Riječ Gospodnju, tako i ja ne mogah dati mira sebi dok ne napisah ovo svoje iskustvo. Kako apostoli privukoše sebi 3000 obraćenika, tako se i ja nadam da će naredno cjelovečernje bdjenje s tri uprta pogleda u nebo porasti na nekoliko desetaka.

Marina

MLADI U 1998. GODINI

Drago mi je da se i ove godine na stranicama NOVE SUBOTIČKE DANICE u sklopu priloga mladih, između ostalog, može pročitati i kronika događaja i susreta iz života mladih. I u toku ove godine mladi su imali mnoštvo svojih aktivnosti koje vam ukratko prenosimo. Želja mi je da tako i ostane, a sve ovo neka nam bude poticaj da se još više angažiramo, s jednim jedinim ciljem - da sve što činimo, činimo Bogu na slavu.

MLADI SRBIJE I CRNE GORE ZAJEDNO

Barska katedrala je 7. prosinca 1997. g. proslavila svoj crkveni god, blagdan Bezgrešnoga začeca Blažene Djevice Marije. Na misi, koju je predvodio kotorski biskup Ilija Janjić, okupilo se oko 300 mladih sa područja Srbije i Crne Gore, a među njima bilo je i par Subotičana.

MOLITVENI DOČEK NOVE GODINE

Mnogi mladi su novu 1998. godinu dočekali baš kao i prošle godine u župi sv. Roka u vjeronaučnoj dvorani u vedrom i veselom raspoloženju. Mlade su i ove godine zabavljali tamburaši "Kerski biseri", a misu točno u ponoć mladi su slavili u zajedništvu sa župnicima Andrijom Anišićem i Andrijom Kopilovićem. Tako su mladi zahvalili Bogu za proteklu staru, i za novu godinu.

Također, ove godine neki mladi dočekali su novu godinu izvan Subotice, odnosno u Beču na XX. europskom susretu mladih, gdje su boravili od 29. 12. 1997. do 02. 01. 1998. Iz Subotice je ove godine putovalo preko 200 mladih.

TRIBINA MLADIH

Tribine mladih održavale su se redovito i tijekom 1998. godine, osim naravno u mjesecu srpnju i kolovozu, i to svake treće nedjelje u mjesecu u prostorijama Katoličkog kruga u Subotici. Nakon svake Tribine bilo je druženje koje je organizirao Odbor Tribine mladih. Na Tribinama mladih okupljao se lijepi broj mladih (preko stotinu).

Teme i predavači:

Siječanj, veljača i ožujak: "Upoznajmo Duha Svetoga (I, II, III)" - o. **Tadej Vojnović (Novi Sad)**; travanj: "Isusova blaženstva" - vlč. **Jakob Pfeifer (Odžaci)**; svibanj: "Glazba - mjesto susreta mladih i Crkve" - s. **Blaženka Rudić (Subotica)**; lipanj: "Sekte - izazov ili opasnost" - **Roman Miz (Novi Sad)**; u srpnju i kolovozu umjesto tribina svake nedjelje mladi su se okupljali u dvorištu župe sv. Roka, u 18 sati na meditaciju, muziku, sport i druženje; rujanj: "Duh govori u redovitoj katehezi" - **Andrija Kopilović (Subotica)**; listopad: "Stepinac - zločinac ili svetac" - **Franjo Ivanković (Tavankut)**; studeni: "Upoznajmo papu Ivana Pavla II" - dokumentarni film o Ivanu Pavlu II; prosinac: "Bog Otac javlja svijetu rođenje svoga Sina" - **Stjepan Beretić (Subotica)**.

Od listopada u Odboru Tribine mladih došlo je do nekih izmjena. Tako je za novu voditeljicu na mjesto **Svetlane Sudarević** izabrana **Vesna Ivanković**, za njenog zamjenika **Ladislav Huska**, a za zapisničara **Željka Zelić**.

MISA MLADIH ZA MIR

Mise mladih za mir tijekom 1998. godine održavane su svakoga prvog petka u mjesecu u 20 sati (osim u srpnju i kolovozu zbog ljetnog raspusta, i

listopadu zbog hodočašća u Mariju Bisticu) u različitim župama. Ove godine mladi su po prvi puta imali misu mladih izvan Subotice, u Maloj Bosni i Paliću.

MOLITVENI SUSRETI MLADIH

Molitvena zajednica "Betlehem" je svoje redovite susrete imala i ove godine ponedjeljkom u 20 sati u kapeli samostana sestara "Kćeri Milosrđa" zimi, a ljeti petkom u 20 sati u crkvi sv. Roka. Molitvena zajednica "Dominik" svoje molitvene susrete održava četvrtkom u 20 sati u samostanu sestara dominikanki. Mladi župe Marije Majke Crkve molitvene susrete imaju četvrtkom u 20 sati u istoj župi. Mladi koji su bili i koji bi željeli ići u Taizé, okupljaju se svake subote u 19 sati kod franjevacu u Subotici.

BDJENJE MLADIH

Već dugi niz godina mladi grada Subotice okupljaju se na zajedničko bdjenje mladih uoči Cvjetnice. Ove godine bdjenje je održano 4. travnja u sjemeništu "Paulinum". Tema je bila "Duh Sveti poučavat će vas u svemu".

Biskup je na kraju bdjenja podijelio prisutnima Papinu poruku mladima (na slici lijevo).

MOLITVENA ZAJEDNICA "BETLEHEM" NA IZLETU

I ove godine, drugi put po redu, mladi molitvene zajednice "Betlehem" organizirali su izlet povodom 1. svibnja. No, ovaj put na izlet pošli su okrijepljeni Isusovim tijelom na misi mladih za mir u crkvi na Paliću. Mladi su se družili uz odbojku, muziku i roštilj. Bio je to dan u kojem su se mladi lijepo zabavili i družili.

DAN MLADIH

Po osamnaesti put, i ove godine 2. svibnja mladi su se okupili na Dan mladih u Baču. Ove godine okupilo se oko 400 mladih, i to iz Subotice i okolnih mjesta, te Bača i Selenče kao i iz drugih mjesta naše biskupije. Tema ovogodišnjeg susreta bila je "Duh Sveti poučavat će vas u svemu", a predavanje na temu "Duh Sveti u nastanku Crkve" održao je o. Tadej

Biskup s nagrađenim sudionicima Dana mladih u Baču

Vojnović iz Novog Sada. Prigodom ovog susreta organiziran je natječaj za najbolji prozni tekst, za poeziju, najbolju kompoziciju i najbolje likovno ostvarenje. Skromnim nagradama nagrađeni su:

1. **GABRIJELA BOGIŠIĆ**, Sombor - Presveto Trojstvo (za prozu)
2. **IVANA LAZIĆ**, Subotica - sv. Rok (za poeziju)
3. **JASNA CRNKOVIĆ, MIROSLAV ZELIĆ i ANTE CRNKOVIĆ i ZBOR MLADIH**, Subotica - sv. Rok (za kompoziciju "Plamen ljubavi")
4. **SINIŠA VULINOVIĆ**, Sombor (likovno ostvarenje)

TEKST: JASNA CRNKOVIĆ
 GLAZBA: MIROSLAV ZELIĆ
 ARANŽMAN: ANTE CRNKOVIĆ
 SVIRA: ERVIN ČELIKOVIĆ

PLAMEN LJUBAVI

UVOD

Bo - žan - ska ru - u - ka
 spu - sti se na me - ne i pla - men lu - ba - vi o - bu -
 ze me. Re - ko - še mi Duh Sve - ti
 pou - u - ča - vat će vas u sve - mu.

2. Al vihor vremena ne vodi k njemu nit čovjek živi ljubav njegovu. Govore mi: "Duh Sveti poučavat će vas u svemu."	3. Zemlja se trese srce je mirno ne bojim se: čuva me ljubav! Govorili su mi: "Duh Sveti poučavat će vas u svemu."	4. Na mjestu blaženstva, u Kraljevstvu vječnom gledam mu lice! Blago, divno. I sad sam sigurna: Duh Sveti poučavao me je o svemu.
---	--	---

DUHOVNE OBNOVE MLADIH

U župi sv. Roka i ove godine, nadahnuta Duhom Svetim u samostanu sestara "Kćeri Milosrđa" od 16. do 18. 01. 1998. god., održana je duhovna obnova za mlade Subotičane, pod vodstvom župnika Andrije Anišića i s. Silvane Milan. Na duhovnoj obnovi bilo je više predavača: preč. Stjepan Beretić, preč. Andrija Kopilović i preč. Slavko Večerin, te na koncu naš biskup Ivan, koji su dali sve od sebe da bliže upoznamo Duha Svetoga. Obrađivan je jedan dio Papine enciklike "Gospodina i životvorca".

U mjesecu srpnju u somborskoj župi sv. Križa održane su trodnevne duhovne obnove za mlade. U prvoj grupi bilo je 25 ovogodišnjih krizmanika, koje je vodio Andrija Anišić, župnik iz Subotice. Duhovne obnove za mladiće vodio je preč. Stjepan Beretić, katedralni župnik. U toj skupini bilo je 20 mladih. U trećoj skupini bile su djevojke koje je vodio također preč. Stjepan Beretić. Tema ova tri susreta bila je "Duh Sveti poučavat će vas u svemu".

Priprema za Tijelovsku procesiju

MLADI U TAIZÉU

I ove godine u toku ljetnih mjeseci, mladi Subotičani, zajedno s drugim mladima iz Vojvodine hodočastili su u malo selo u Burgundiji u Francuskoj po imenu Taizé. Ondje su se s mladima iz cijeloga svijeta uključili u sedmodnevnu duhovnu obnovu kroz molitvu, tišinu i traženje.

Priredila: Željka Zelić

(Svi podaci u ovoj kronici uzeti su iz Katoličkog lista "Zvonik")

Na slici lijevo: Veliko kolo na Trgu slobode u Subotici - izbor za "najlipče"

POUZDANJE U DUHA SVETOGA

Svakim danom sve bliža sam sebi
spoznavajući svoj put.
Ponekad drugom stazom želim poći,
tad me snovi glupi poljuljaju
i bistrinu mira zamute.
Ali i pored tog znaka nesigurnosti
moj me život ne zaobilazi.
Dosta je da razvijam dare
što mi ih Duh Sveti daje.
Oni su pravac mog hoda,
a Duh je potpora što k smislu me vodi.
Uzdam se u njega
i bezbrižno ću zaploviti
bez straha da ću se izgubiti.
I kad mi sunce skriju teški oblaci,
i kad me kiša svojom patnjom rastuži,
u nadi da se strah pobijedi
grijat će me snaga za pokušaj novi.
Postojanje mene jest dar,
jedinствен i s ljubavlju darovan.
I sve što mi život znači - dobih,
ne stvorih ja.
Svoju bitnost u sebi tražim,
u svjetlosti Duha koji me gradi.

Tanja Firanj, Sombor

OBRAĆENJE

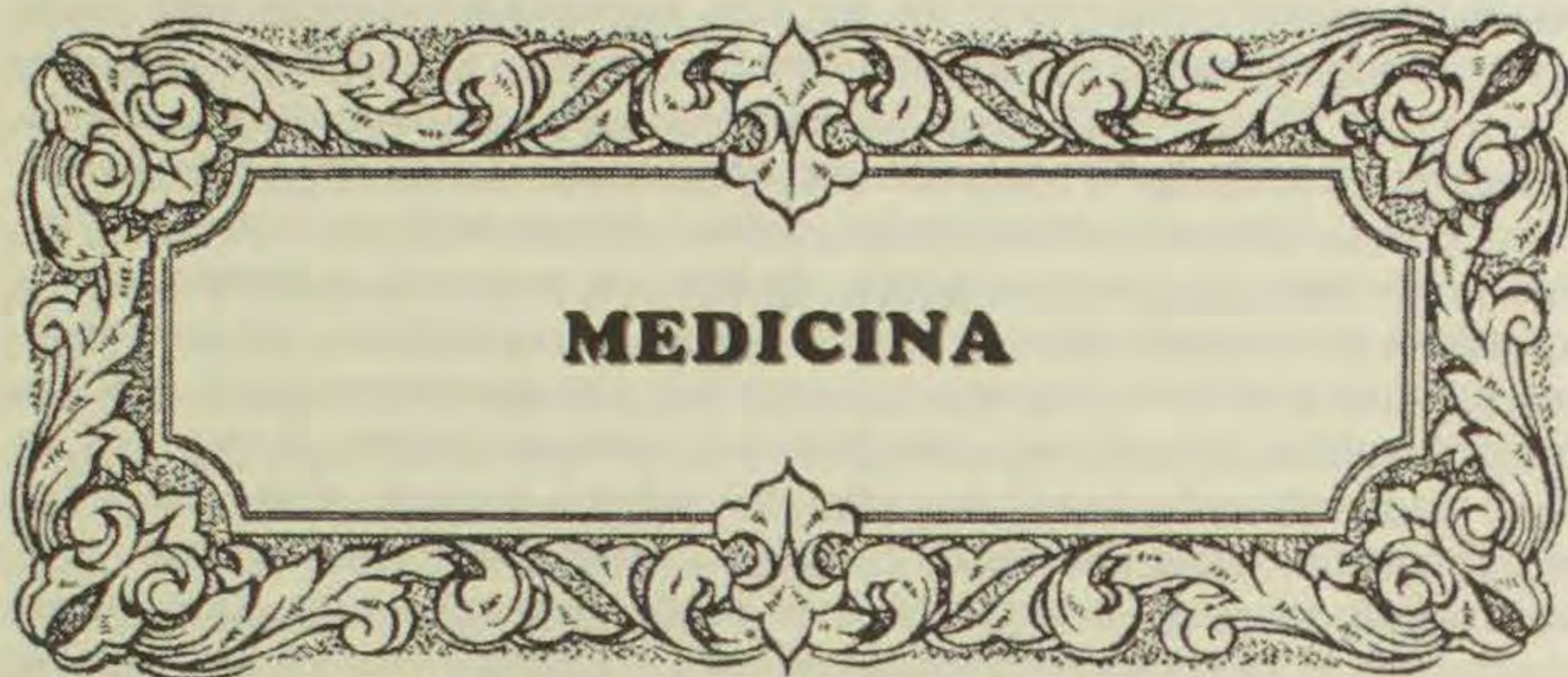
Svako jutro, godinama:
"Slava Ocu... i Sinu... i Duhu
Svetomu..."
Ali, zašto je jutro uvijek bez sjaja?
Gdje je moje Sunce?

Odjednom - novo i drugačije jutro!

Hvala Ti, Oče,
što si me ovog jutra
probudio toplim i milim zrakama
Svjetlosti svijeta - Isusom Kristom,
pomilovao me nježnim, svježim
vjetrom
Ljubavi razlivene - Duhom Svetim
i primio u svoj naručaj...
... na Tvoje ruke, Oče,
gdje dušu odmaram...

Srcem progovaram:
Slava Ocu
i Sinu
i Duhu Svetomu!

Tonka Ivanković

Dr. med. Franjo Petreš, spec. neuropsihijatar

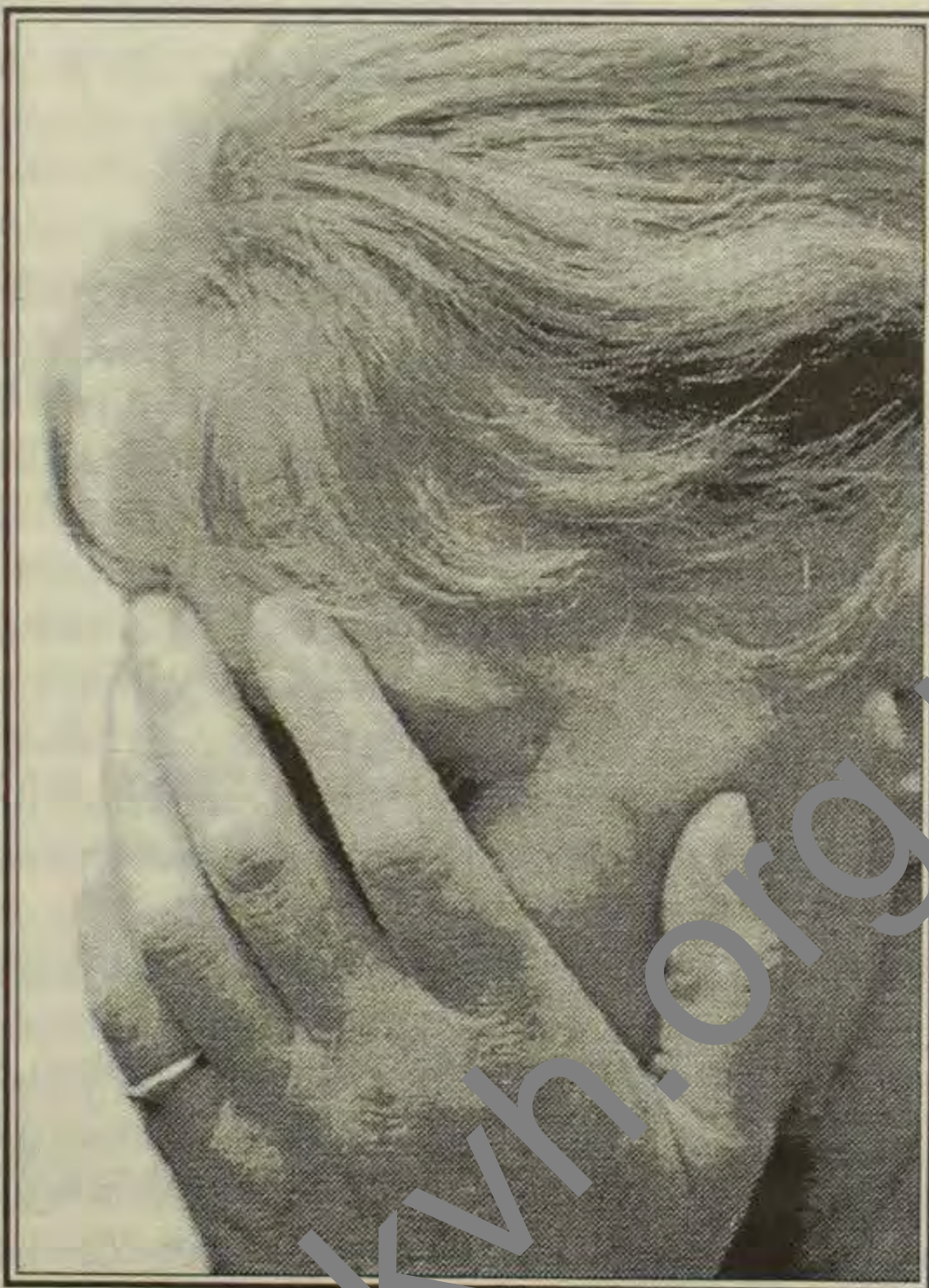
GLAVOBOLJE

Koliko puta čujemo ili kažemo "Puca mi glava od bolova!". Čini se da nema gore stvari nego ujutro se probuditi s "pulsiranjem u mozgu" ili tijekom radnog dana osjetiti lagano kuckanje u sljepoočnicama koje se polako pretvara u oštru bol. Rijetki su oni koje po koji put, blaže ili jače, ne zaboli glava, a neki postaju pravi "sam-svoj-majstor" stručnjaci u opisivanju i liječenju boli koja im kvari život.

Uz brojne druge klasifikacije, Međunarodna udruga za glavobolje (International Headache Society) izdvojila je čak 9 različitih vrsta glavobolja koje se mogu podijeliti u tri glavne skupine: migrena sa ili bez "aure" (to jest s neurološkim i osjetilnim poremećajima koji djeluju na vid), tenzijske glavobolje (izazvane napetošću, posebice mišića u vratu i leđima), te takozvane klaster glavobolje.

Mnogi liječnici glavobolju smatraju bolešću stoljeća. U američkim statistikama svrstana je među najraširenije uzročnike bolova i među najčešće razloge izbivanja s posla. Glavobolja (cefalea) napada sve češće i u svim životnim dobima.

Kao i u sva područja medicine, genetika je poprilično

zakoračila u istraživanja glavobolje. Logično, najnovija istraživanja ukazuju na nasljednost glavobolja. Dr. Kathleen Ries Merikangas, s medicinske škole na Yale-u tvrdi: "Dijete ima 75 posto šanse da će patiti od glavobolja ako od njih pate i njegovi roditelji; 50 posto ako pati samo jedan roditelj i 20 posto ako se glavobolja u njegovoj obitelji javlja rijetko." Nizozemski su neurolozi, na Svjetskom kongresu Međunarodnog društva za glavobolju u Amsterdamu, predstavili svoje istraživanje. Dr. Michel Ferrari sa sveučilišta Leida izolirao je na 19. kromosomu gen migrene koji smanjuje sposobnost moždanih stanica da međusobno komuniciraju posredstvom molekula kalcija. Odgovoran je samo za hemiplegičnu nasljednu migrenu, težak i, srećom, rijedak oblik što izaziva paralizu dijela tijela tijekom napada. Ferrari je identificirao i gen na 1. kromosomu, povezan s drugim oblikom nasljedne migrene. Neurogenetičari smatraju da je ostale vrste glavobolje moguće klasificirati kao "kanalopatije", a to otvara neslućene mogućnosti za selektivnu terapiju lijekovima.

No, neki "opći" gen, odgovoran za sklonost glavoboljama nije izdvojen (što ne znači da neće biti i to vrlo brzo). Danas se znaju brojni uzročnici, a zna se i da ih je sve više.

Osim nasljednih faktora, sigurno je da na pojavu glavobolja mogu utjecati hrana i piće: od grickalica do rakova, od mliječnih do suhomesnatih proizvoda. Zapravo ne postoje namirnice koje izazivaju glavobolju, ali moguće je da kod nekih osoba izazivaju osjetljivost koja može dovesti do glavobolja.

Na pojavu glavobolje mogu utjecati i poremećaji unutarnjeg sata, to jest bioloških ritmova. Dobar je primjer tipična "vikend-glavobolja" koja se javlja zbog narušavanja uobičajenog dnevnog biološkog ritma, te zbog naglih oscilacija razine adrenalina. Pokazalo se i da je tjelesna aktivnost važna u svakom slučaju, pa tako i kada su u pitanju glavobolje - ona smanjuje stres, značajan je čimbenik kod pojave glavobolje.

Najnovija istraživanja dokazala su povezanost pojava glavobolja s okolišem i zagađenjem, ali i načinom života, spolom, naobrazbom, karakterom, pa i sposobnosti prihvaćanja novina. Hiperaktivan život uz strogu kontrolu osjećaja idealna je podloga za razvoj čestih glavobolja. Jednostavnije rečeno - onaj tko mnogo radi i "živcira" se, a sve drži u sebi, prava je osoba za glavobolju. Umjesto da mijenjaju stil života, mnogi posežu za golemim količinama sredstava za smanjenje bolova. Brojna su nova medicinska otkrića na području neurofiziologije i terapije glavobolje. Na sveučilištu u njemačkom gradu Münsteru, neurolog dr. Stefen Evers testirao je 11 pacijenata kojima određeni poticaji i situacije izazivaju glavobolje, te isti broj zdravih osoba. Ispitanici su gledali u 200 malih svjetiljaka koje su se palile i gasile, a encefalogram je bilježio moždane valove. Zamalo sve svjetiljke bile su bijele, a samo neke crvene. Kad bi se upalile crvene svjetiljke, ispitanici su morali stisnuti tipku. Nakon određenog vremena eksperiment je ponovljen. Drugi put kod zdravih je pacijenata primijećeno produžavanje moždanih valova, jer su se "navikli" na mehanizam svjetlosti, dok su oni koji pate od glavobolja pokazivali veću učestalost valova. Kontroliranjem tih dviju skupina nekoliko puta mjesečno, primijećeno je da je kod prve skupine preosjetljivost na svjetlost pojačana pred kraj glavobolja, a zatim se lagano povećava do sljedećeg napadaja i to u cik-

lusima što kod pacijenata variraju od 10 do 40 dana. Doktor Evers vjeruje da je najvažnije za svakog pacijenta utvrditi njegov ciklus jer se tako može predvidjeti napad migrene, te ga prevenirati betablokatorima.

Idealnog lijeka nema, ali razvijaju se i testiraju novi, djelotvorniji lijekovi koji djeluju na lučenje neuroprijenosnika serotonina. Krajem osamdesetih velik je pomak donijela pojava sumatriptana, agonista serotonina koji je odigrao značajnu ulogu u nastanku migrene. Ipak, ovaj lijek nije preporučljiv osobama koje pate od krvožilnih bolesti. Lijek koji nema takve kontraindikacije je triptan druge generacije, čije je djelovanje produženo a pacijenti ga lakše podnose. Ove će godine, nakon zolmitriptana biti dostupni i naratriptan, rizatriptan i eliptriptan. Ali i novi oblici starih lijekova pokazuju se korisnima: na primjer, dihidroergotamin (derivat ergotamina) danas se može nabaviti kao sprej za nos. Protiv klaster-glavobolje i dalje su najbolji verapamil i karbonat litija.

Najveći problem oružja što su danas na raspolaganju u borbi protiv glavobolja njihova je cijena. Zdravstveno osiguranje ne priznaje glavobolju kao bolest, pa se odgovarajući lijekovi najčešće ne mogu dobiti na recept.

MIGRENA

Psihijatar okrivljuje depresiju, ortoped cervikalnu artrozu, okulist poremećaje vida: to je migrena, bol koja "prepolovljuje" glavu i napada (prosječno) 12 posto stanovništva u industrijaliziranim zemljama. U Italiji, primjerice, od migrena pati pet milijuna ljudi, dva milijuna od ozbiljnih, stalnih i zasad neizlječivih oblika. Migrenu i njoj slične glavobolje ubrajamo u skupinu takozvanih vaskularnih glavobolja.

Dr. Hartmut Göbel, njemački neurolog i direktor Centra za liječenje glavobolja na poliklinici u Kielu, autor mnogih istraživanja o glavoboljama, tvrdi da u 60 posto slučajeva liječnici postavljaju pogrešne dijagnoze. Glavobolja nije organska bolest, nego "funkcionalna", izazvana lošim radom neuroprijenosnika. Liječnici počesto potcjenjuju simptome koje opisuju pacijenti, a rezultat je pogrešno liječenje. Zato čak 10 do 20 posto pacijenata uzima previše analgetika. Migrena je neurološki poremećaj koji odlikuju napadaji glavobolje koji se ponavljaju, a bol se uvijek osjeća na jednoj strani glave. Prate ga različiti simptomi i njihove kombinacije - mučnina, povraćanje, osjetljivost na zvuk i svjetlo. Migrena se može pojaviti u svako doba dana i noći, no najčešće se javlja ujutro. Rutinske aktivnosti ili lagani pokreti glave pojačavaju bol. Epizode boli mogu trajati od nekoliko sati do nekoliko dana i često potpuno onemogućavaju pacijenta. Tijekom napada bol može "šetati" iz jednog dijela glave u drugi, te se širiti niz vrat u rame. Većina pacijenata ima izuzetno osjetljivo vlasište. Migrena je često nasljedna. Pogađa 26 milijuna Amerikanaca, a najčešća je među mladim ženama.

Umor, slaba koncentracija, malaksalost - često prate napadaj migrene. Iako nije izlječiva, s migrenom se može živjeti uz pomoć odgovarajuće terapije i lijekova. Neki od njih ublažavaju simptome migrene, drugi prorjeđuju napadaje ili skraćuju njihovo trajanje.

Najčešće odlike migrene:

- * Ozbiljan ili čak umjeren napadaj traje od najmanje 4 do 72 sata;
- * Bol je često, ali ne uvijek, na jednoj strani glave, a osjeća se kao probadajuća;
- * Tjelesna aktivnost pojačava bol;
- * Bol je često povezana s mučninom (pa i povraćanjem), preosjetljivošću na svjetlo, zvukove i mirise.

Točan uzrok migrene nije sigurno utvrđen, iako se razmatraju mnoge teorije. Jedna od teorija, koju podržavaju mnogi znanstvenici, tvrdi da do migrene dolazi zbog "ranjivosti" živčanog sustava naglim promjenama u tijelu ili okolini. Mnogi vjeruju da su osobe koje pate od migrene naslijedile osjetljiviji živčani sustav nego oni bez problema. Tijekom napadaja migrene, promjene u moždanoj aktivnosti potiču "upalu" krvnih žila i živaca u mozgu. Lijekovi mogu pomoći da se prekine "olujna" komunikacija među neuronima i smanji upalni odgovor.

Mnogi čimbenici mogu pridonijeti pojavljivanju migrene kod nekih ljudi. Ako uzorci napadaja sugeriraju da je osoba osjetljiva na podražaje koji se lako mogu izbjeći, pomaže promjena u načinu života. Mali "dnevnik", u koji se zapisuje kada se i u kojim okolnostima javio napadaj, može biti dragocjen u određivanju tih specifičnih "okidača". Jer, nemaju sve migrene jednake okidače, niti svi čimbenici mogu uzrokovati napadaj.

Poznati su neki prehrambeni "okidači" - alkohol, posebice crno vino, hrana s monosodij glutamatom (čips - kukuruzni i od krumpira, konzervirano meso, preljevi za salatu, zamjene za sol, sojin sos, smrznuta hrana, želatina, kocke za juhu), hrana koja sadrži tiramin, kao što su sirevi, meso koje je konzervirano nitratima i nitritima (jetrene i druge kobasice i salame, konzervirano meso, dimljene ribe i meso). I tu je dnevnik migrene važan jer se mnogo lakše mogu odrediti "okidači".

Kod mnogih žena koje pate od migrene napadaji su povezani s menstrualnim ciklusom. Postoje velike razlike - kod nekih žena napadaji se događaju nekoliko dana prije, kod drugih tijekom, a kod trećih nakon menstruacije. Neke žene migrena napada u vrijeme ovulacije, druge pak između ovulacije i menstruacije. Iako neka istraživanja pokazuju da postoji veza s promjenama u razinama estrogena, pravila nema. Menstrualne migrene ponekad se teže liječe te traju duže nego ostale. Migrene se mogu pojačati i u ranoj trudnoći, ali nestaju u kasnijim mjesecima. Tipično je i da žestina napadaja migrene opada s godinama. Neka istraživanja ukazuju na to da kontracepcijska pilula i nadomjesna hormonska terapija (za žene u menopauzi) mogu izazvati ili pogoršati migrenu.

Emocionalni stres ili odgovor na svakodnevni životni pritisak mogu potaknuti napadaje migrene (ali i sve druge oblike glavobolje) kod nekih bolesnika.

"Okidači" iz okoliša koji mogu izazvati napadaje migrene izuzetno su raznoliki i ne pogađaju svakoga na isti način. Promjenjivo i vjetrovito vrijeme, promjene u temperaturi i tlaku zraka kod nekih bolesnika izazivaju žestoke napadaje migrene. Kod drugih su "okidači" titranje fluorescentnih svjetala,

zaslona kompjutera ili tv-ekrana. I u prirodi postoje slični "okidači", kao što su refleksija svjetla na vodi, snijegu, pijesku ili kroz oblake. Kod trećih, migrene se javljaju povezane s jakim mirisima, bukom i visinom.

Migrena je najomraženija vrsta glavobolje i među liječnicima i među pacijentima. Pa ipak, čak i tijekom studija medicine, studentima se premalo ukazuje na ovu raširenu bolest - ističe dr. Hartmunt Göbel, koji je napisao priručnik od 900 stranica i smislio test kojim svatko može ispitati vlastitu glavobolju.

Općenite mjere ili promjene u načinu života preporučuju se većini pacijenata koji pate od migrena. Dakako, prvi je korak uklanjanje iz prehrane onih namirnica koje mogu biti "okidači" napadaja.

Lijekovi protiv migrene dijele se u dvije skupine - one koji se daju tijekom napadaja i one koje liječnik propisuje da bi se napadaji spriječili. Najčešći sastojak lijekova koji pomažu pri napadaju migrene (i donedavno najučinkovitiji) je ergotamin tartarat. Onemogućuje naticanje krvnih žila u mozgu, a upotrebljava se za različite tipove migrene.

Ergotaminski preparati mogu se kupiti u nekoliko oblika - kao tablete, čepići i pastile koje se tope pod jezikom. Također, neki noviji pripravci mogu se samoinjektirati, a pojavili su se i oni u obliku spreja za nos. No, danas se mnogo više daju djelotvorniji lijekovi sa antiserotoninskim djelovanjem, koji selektivno djeluju na serotoninske receptore, kao agonisti ili antagonisti takozvanih 5-HT receptora. Neki od njih mogu se nabaviti u obliku spreja za nos, injekcija ili tableta, a koriste se kada glavobolja već nastupi. U nekim slučajevima liječnik prepisuje kortikosteroide, kako bi se spriječila upala.

Preventivni lijekovi preporučuju se pacijentima koji imaju dva ili više onesposobljavajuća napadaja u mjesec dana ili onima s toliko jakim napadajima da im onemogućuju normalan život i rad. Propranolol je beta blokator, a danas se može nabaviti u takozvanom "dugo-otpuštajućem" obliku, što znači da je jedna tableta dovoljna za cijeli dan. U liječenju migrena primjenjuju se i mnogi drugi lijekovi, no nijedan od njih ne treba uzimati bez temeljne pretrage i razgovora s liječnikom.

Liječnici preporučuju da se lijekovi koji sadrže ergotamin, ne uzimaju često. Točnije - najmanji razmak između dva uzimanja lijeka trebao bi biti četiri dana. Pretjerivanju pridonosi i strah pacijenta da će se, ne uzme li lijek, glavobolja neizbježno javiti. Taj zatvoreni krug i svojevrsnu ovisnost, treba prekinuti. Zato, ako se migrena pojavljuje češće, treba, prema preporuci liječnika, ergotamin kombinirati s nekim drugim lijekovima (fenotiazini ili injekcije steroida) koji će smanjiti glavobolje. Pretjerana upotreba lijekova koji sadrže ergotamin može uzrokovati teškoće s cirkulacijom, otkucajima srca i krvnim tlakom.

Glavobolje zbog napetosti

To je najčešći tip glavobolje kojima je osnovni uzrok stezanje (kontrakcija) mišića glave i vrata što smanjuje prokrvljenost mišića. Takvo stezanje mišića mogu uzrokovati i psihički činitelji. Otprilike 68% muškaraca i 88% žena ima teškoće s takvom glavoboljom. Glavobolja zbog napetosti prepoznaje se

po umjerenom trajnoj boli, te osjećajem pritiska u glavi i vratu. Izazivaju je stres i frustracije svakodnevnog života, problemi s očima ili loše držanje. Pojavljuje li se svaki ili gotovo svaki dan, naziva se kroničnom dnevnom glavoboljom. Uz nju se javljaju simptomi umora, poremećaja sna i depresije. Ponekad, napada zajedno s migrenom.

Posebnu grupu glavobolja zbog napetosti čine one koje se pojavljuju vikendom, nedjeljama ili na praznike, te u prvim danima odmora i nakon ispita. Najviše "vole" vrijeme od 4 do 8 sati ujutro, te od 16 do 20 sati navečer, a to su, kažu psihijatri, i razdoblja najvećih "kriza" u obitelji. Pacijenti je opisuju kao stalan pritisak i bol koja ne pulsira, već steže poput trake oko glave, a ponekad i kao osjećaj težine ili grčeva u glavi, a najčešće na zatiljku.

U rijetkim slučajevima, kada su glavobolje svakodnevne, pa pacijent mora neprekidno piti lijekove protiv bolova, liječnik može prepisati antidepresive kako bi se ublažila učestalost i ozbiljnost napada.

Također, neke druge vrste lijekova, primjerice beta-blokatori, mogu pomoći u preveniranju ovih glavobolja u ozbiljnim slučajevima.

Oprez: I "Najjednostavniji" lijek protiv glavobolje, uzima li se u prevelikim količinama, može izazvati grčeve, proljev, poremećaje probave, mučninu, vrtoglavicu i druge vrlo neugodne popratne pojave.

Psihogene glavobolje

Gotovo da nema čovjeka kojem nepovoljna vijest, situacija ili događaj nije priskrbila glavobolju. Spadaju u skupinu glavobolja u kojoj psihički čimbenici, najčešće emocije, stvaraju osnovu za glavobolju. One aktiviraju mišićne mehanizme ili krvne žile, pretvarajući emotivnu bol i napetost, u stvarnu glavobolju. Osjećaj pečenja, hlađenja, bockanja po glavi, nepravilne pojavnosti, mogu trajati dugo. Depresija u početnom stadiju počesto je praćena glavoboljom - muklom i tupom boli ili pritiskom. No, postoji još jedna zamka - onaj tko se bezuspješno liječi od glavobolje može "pasti" u depresivna raspoloženja i - dobiti glavobolju zbog depresije. Psihogene glavobolje, posebice one česte izazvane psihičkom napetošću, mogu biti upozorenje koje nam tijelo šalje - da promijenimo način života i navike ili okolnosti koje ih izazivaju.

Klaster glavobolje

Najbolnije su, pa ih Francuzi nazivaju "samoubojstvene glavobolje". Pojam klaster glavobolje označava karakteristične "grupirane" napadaje, a uzrok im je nepoznat. Javljaju se uglavnom u određenim razdobljima i satima, pa se nazivaju i "alarm glavoboljama". Od tih glavobolja, za razliku od svih ostalih tipova, češće pate muškarci. Napadaji se javljaju gotovo svaki dan ili nekoliko dana zaredom u tjednu ili mjesecu, ali mogu nestati na duže vrijeme, čak i na nekoliko godina. Traju između 15 minuta i tri sata, a "mračni" je prosjek oko 45 minuta. No, to nije ono najgore - kada se jave, bit će to "u nizu", s nekoliko napadaja dnevno. Iako bol od ovih glavobolja uglavnom počinje naglo, neki bolesnici osjete laganu toplinu i neugodu ili slab osjećaj peckanja na jednoj strani glave.

Simptomi su suženje i crvenilo očiju, "pun" nos koji curi, znojenje lica i to sve na onoj strani gdje se bol javlja.

I ta se strašna glavobolja, na užas onoga tko pati od nje, ponekad javlja udružena s migrenom. Bol je kod takve glavobolje izuzetno jaka - često se opisuje kao "žarenje" ili "bockanje", pulsirajući ili trajno, na jednoj strani lica, sa "središtem" iza jednog oka. Bol kod jednog napadaja uvijek ostaje na istoj strani, no kod sljedećeg u nizu može se pojaviti na drugoj. Dva su tipa te glavobolje. Kod epizodne, razmaci između napadaja su dugi. Kronična je ona u kojoj, kroz godinu dana, ne prođe više od jednog tjedna bez glavobolje - a takvih je 10 do 20 posto. Klaster glavobolje nisu obiteljske.

Ove glavobolje nije lako liječiti, no u sprečavanju napadaja mogu pomoći ergotaminski pripravci. Neki liječnici preporučuju udisanje 100 postotnog kisika preko maske. Primjenjuje se i lijek sumatriptan u injekcijama.

Za prevenciju, odnosno smanjenja broja napada i njihove učestalosti, liječnik može prepisati lijekove koje pacijent uzima svakodnevno. To su, primjerice, litij, neki lijekovi slični ergotaminima, kortikosteroidi, blokatori kalcija, te još neki drugi.

Što učiniti da manje boli?

Dan organizirajte prema redovnim ritmovima: buđenje, obroci i aktivnosti u isti sat. Savladajte tehnike opuštanja kako biste smanjili stres prije nego što postane nepodnošljiv. Ograničiti konzumiranje alkohola. Po potrebi uzeti lijek analgetik i sredstvo protiv mučnine.

Dobrim se pokazalo da se bolna mjesta premažu uljem mente ili ekstraktom mente u alkoholu.

Ukoliko pomoći nema, javite se liječniku!

NA NOVVU GODINU

*Došlo nam je novo ljeto,
nek nam svima bude sveto.*

*Nek godina ova nova
bude puna blagoslova.*

*Jedno drugom ruku dajmo
i radosno čestitajmo.*

*Nek u miru i ljubavi
godina se proboravi.*

*Mali Isus mira ima,
neka daruje ga svima.*

*A njegova mila mama
nek izmoli slogu nama.*

Kata Ivanković

SLAVA

Ep (odlomak)

“Ja sam ovdje, mrtva željo moja,
O, sunašce navjek zašlo, moje!
O, Javore, srce izvađeno
Iz njedara smrtno rasporenih.
Ja sam ovdje, tvoja tužna majka...
Željo majke, oj, ne dočekana...
Kako si me mogo ostaviti
Pa ti lica ni vidila nisam...
Otkinu se ko pupoljak ružin,
A u srcu osta samo trnje
Dan za danom i veće i više.
Pre sedam sam vidila te ljeta
Kad te tržu od doma očinskog...
Al' mi duša uvijek te pratila
Kako sjena bijednog beskućnika.
Kad si, gladan, na tuđ prag padao,
Majčino te srce okrijepilo;
Kad su te bijednog roba bili
Majčina se duša podmetala,
Da pridrži žestinu udarca.
Kad te pospu rane i modrice,
Majčino se srce privijalo,
Da ti bude melem na ranama,
Oj Javore, suzo materina. -
Pa kad te je ljubav potjerala
Pa te valja kroz devet zemalja,
Preko brda od kamena grda,
Preko voda gdje ne bje prohoda
Mimo zvjeri: ljudi zvjerske čudi,
Da tvoj narod od stradanja spasiš,
Kako ando od Boga poslani.

Nisi htio u dom oca svoga
S kojeg su te vrazi otrgnuli,
Već upravo na mezevo bojno...
Jer ti bila preča otadžbina
Neg dom oca i zagrljaj majke...
Oj, Javore, krvavi ponosu,
Sjajna rano, srca ucviljena,
Što mi nisi bar na čas banuo,
Da te mogah živa zagrliti...
Valda bi mi sada lakše bilo,
Kad ti hladne rane ja cjelivam,
Kad te mrtva grlim bez utjehe.
Javor... Javor... Oj, krvava zvijezdo.
Ogledalo junačkih vrlina,
Bolna diko mlade braće tvoje,
Smrtna rano bolnom ocu tvome
Zašto nam te Bog nije sačuvo...
Svisnuti ću od smrtna jada,
Što te nisam sretnog ugledala,
Tvoja čeda na krilu njihala,
Da se sreća kod tvog srca vrca...
A sad: S Bogom! Pođi nepovratu,
Na istinu Bogu milostivu;
Srce majke ostane ranjeno,
Ono nigda zacjeliti neće,
Dok te ondje slavna ne ugleda...”

Blaško Rajić

Bilježi: Katarina Čeliković

NOVE KNJIGE

 Marko Kljajić

KAKO JE UMIRAO MOJ NAROD

Krajem 1997. godine iz tiska je izišla najnovija knjiga petrovaradin-
skog župnika Marka Kljajića pod naslovom "Kako je umirao moj
narod" koja je tematski vezana za posljedice rata vođenog u Republici Hrvat-
skoj, a obrađuje problem stradanja hrvatskog življa u vojvođanskom dijelu
Srijema. Autor na 448 stranica donosi najvažnije zemljopisne i povijesne
podatke, opise društveno-političkih (ne)prilika u srijemskim mjestima. U knjizi
čitamo i o životu i djelovanju mjesne Katoličke Crkve, ali i o svećenicima koji
su ostali u najtežim vremenima uz svoj narod. Knjiga je bogata povijesnom
dokumentacijom a sadrži i Dodatak koji govori o aktivnostima autora knjige.

 Tomo Vereš

SVETI VLAHO I DUBROVNIK

Najnoviju knjigu našeg poznatog Subotičana, dominikanca prof. dr.
Tome Vereša objavila je zagrebačka nakladna kuća "Nova stvarnost" i to kao
prvu knjigu u ediciji "Hrvatsko govorništvo". Već sam naziv govori o sadržaju
knjige koja, iako obimom nevelika, u sebi sadrži tri propovijedi koje je p.
Vereš izrekao na Trodnevlju u Zornoj crkvi svetog Vlaha u Dubrovniku, još
1960. godine. Očito je da su odgovorni u ovoj nakladnoj kući imali sluha za prave vri-
jednosti jer je ovaj vrsni retoričar zaslužio da se objelodane govori koji imaju
težinu i danas.

 Charles de Foucauld

ŠTO UČINISTE... MENI UČINISTE

U izdanju Rimokatoličkog župnog ureda u Gužacima i Katoličkog insti-
tuta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović u Subotici pojavilo se

drugo izdanje knjige meditacija o ljubavi po Evanđelju u prijevodu odžačkog župnika Jakoba Pfeifera. Iako je tisak duhovnog sadržaja uvijek nedostatan, ovom se knjižicom obogaćuje vjerska literatura.

 Ante Sekulić

RASPRAVE O JEZIKU BAČKIH HRVATA

O jeziku bačkih Hrvata nije se nikada dovoljno pisalo. Upravo tu grešku ispravlja Mala knjižnica Matice hrvatske koja je skupila u jednu knjigu rasprave o jeziku dr. Ante Sekulića objavljujane u periodu od 1990. do 1993. godine u raznim znanstvenim publikacijama. Jezikoslovac Ante Sekulić studiozno proučava bogatstvo jezika koji mu je i najbliži, ali poseže u tome u povijest želeći je približiti kao dokument za istraživanje. Evo nekih tematskih cjelina: *Oko naziva jezika i pravopisa bačkih Hrvata; O Ivanu Antunoviću i njegovu prinosu hrvatskom književnom jeziku; Ambrozije Šarčević i njegova dva rječnika; Pripomene o jeziku Budanovićeve molitvenika*; te svakako najveća i najvažnija studija u ovoj knjizi *Govor bačkih Bunjevaca*. Uz ove rasprave o jeziku uvrštene su i studije o toponimima i antroponimima u Baji, Somboru i Subotici i njihovoj okolici.

Tri knjige u novopokrenutoj biblioteci "ŽIGA"

 Tomislav Žigmanov: **RASKRIVANJE**

Pjesnik mlađe generacije otkriva svoju filozofsko-poetsku sliku svijeta u malenoj knjižici "Raskrivanje (o svijetu i životu)" koja na 44 stranice zgusnutim porukama govori (količinski) manje o svijetu a više o životu. Objavivši 33 lirske minijature u dva ciklusa - o svijetu i - o životu, pjesnik otvara jednu novu pjesničku radionicu riječi na razini refleksije, filozofije... Knjiga je objavljena u biblioteci "Žiga".

 Slaven Bačić: **IZ PROŠLOSTI GRADSKOG PRAVA
NOVOG SADA, SOMBORA I SUBOTICE**

Nama već dobro poznati, mladi pravnik i znanstvenik Slaven Bačić, koji istražuje pravnu povijest Novog Sada, Sombora i Subotice, ulazi svojom novom knjigom u istraživanje malo poznatih pravnih akata 18. stoljeća slobodnih kraljevskih gradova. Iz pravne prošlosti navedena tri grada Bačić je izabrao dosad nepoznatu građu u STATUTIMA koji su uređivali odnose u slobodnim kraljevskim gradovima, trgovištima i različitim povlaštenim opštinama. Knjiga uporedo donosi tekstove Statuta na latinskom i u prijevodu, čime je naglasak stavljen na IZVOR s posebnom pažnjom na pravnu terminologiju.

 Balint Vujkov: **PRIPOVITKE**

Zasigurno najveći pregalac u sakupljanju narodnog blaga Balint Vujkov, koji je svoj život posvetio sakupljanju hrvatskog narodnog proznog blaga, nikada neće pasti u zaborav. Tome u prilog govori i knjiga "Pripovitke" koju je ured-

ništvo dvotjednika "Žig" objelodanilo objavivši u njoj izbor od stotinjak pripovjedaka iz zaostavštine Balinta Vujkova koje su, po opredjeljenju uredništva "Žiga", bile tiskane u devedesetak brojeva ovog lista.

Balint Vujkov je ispod svake pripovijesti naznačio i njen izvor, tj. podatke o pripovjedaču što predstavlja posebnu vrijednost u proučavanju leksike, ali ima i antropološku, sociološku i etnografsku dimenziju.

 Blaško Rajić

SLAVA (ep)

Nakon više od pet decenija čekanja u rukopisu, zasigurno najvrednije književno ostvarenje Blaška Rajića ugledalo je svjetlo dana u nakladi Subotičkih novina i Obnoviteljske bunjevačke matice. Ep "SLAVA" Blaško Rajić je napisao za vrijeme internacije u franjevačkom samostanu u Budimu 1941. i 1942. godine. Glavna ideja ovog obimnog epa je ujedinjenje starih Slavena i njihova borba protiv rimskih osvajača pod vodstvom cara Marka Aurelija. Kao što je i u drugim svojim djelima Rajić koristio biblijske motive, tako je i u "Slavi" neke od likova stavio u vrijeme i mjesto koje se čak suprotstavlja realnosti opisanih događaja (napr. pastir u Betlehemu...). Ep ima 24 pjevanja i oko 4000 stihova pisanih u desetercu. Velik je ovo poduhvat na koji se nije smjelo ovoliko čekati.

 Marija Zaić Kubatović (priređila)

NAŠ ČOVIK

U povodu šezdesete obljetnice književnog i pjesničkog stvaralaštva dr. Ante Sekulića, sina bačkih ravnica, katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" objelodanio je knjigu "NAŠ ČOVIK" koju je priredila Marija Zaić Kubatović, također rođena na našim ravnicama. Knjiga sadrži izbor poezije i proze Ante Sekulića te tekstove mnogih poznatih znanstvenika o našem Anti. Na kraju je bogata bibliografija koju je sačinila Katica Branka Katalinić iz Zagreba. Iako knjiga izborom tekstova ne pokriva sva područja kojima se Ante Sekulić bavio, ona otvara mogućnost i izaziva druge naše istraživače da prionu na posao cjelovitog prikaza rada ovog neumornog radnika na području očuvanja nacionalne kulture i povijesti hrvatskog nacionalnog bića na prostorima Vojvodine. Recenzent je Milovan Miković, a vrlo uspješne fotografije izradio je Augustin Juriga.

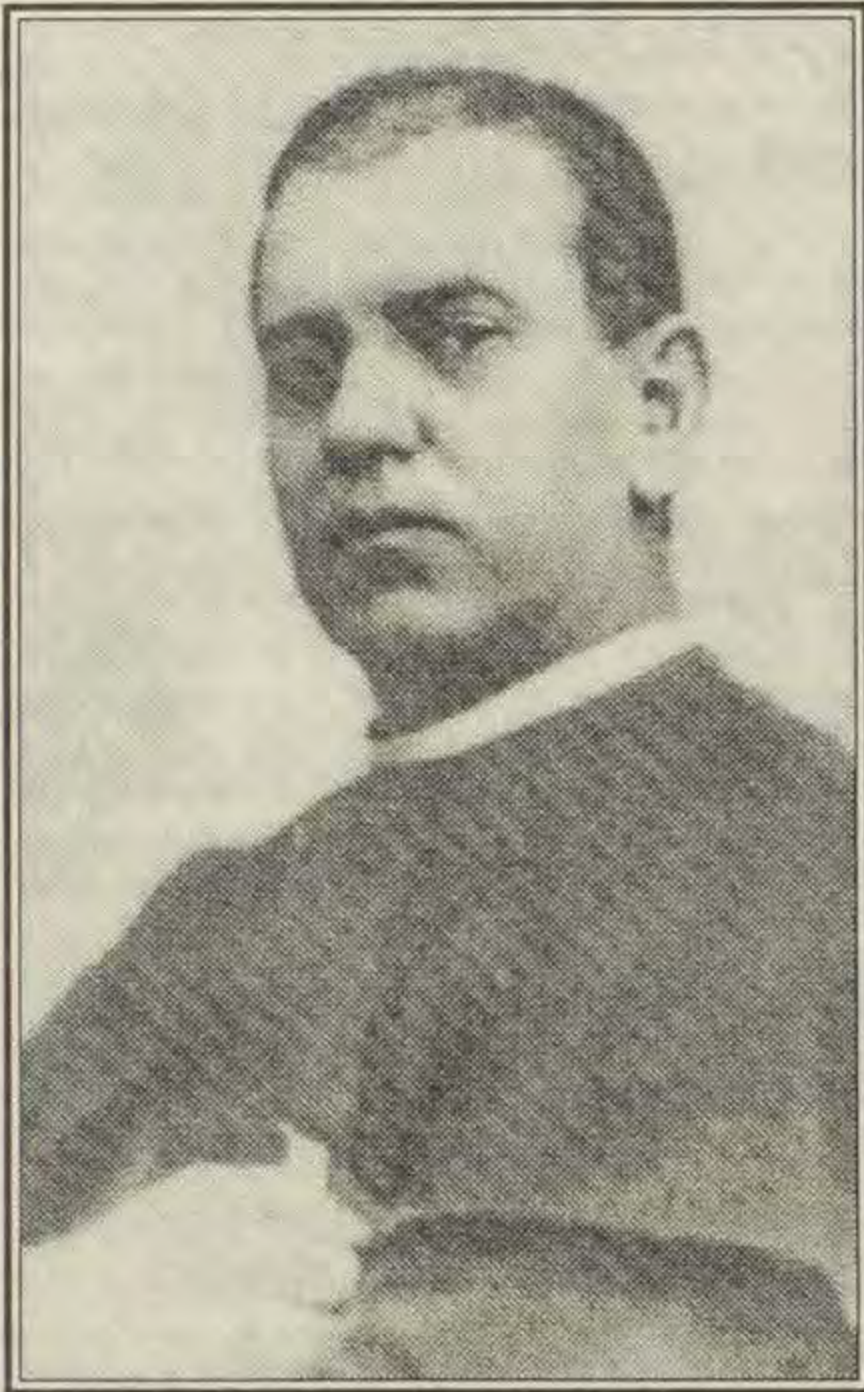
 Novi list

MIROLJUB

U Somboru je krajem veljače iz tiska izašao prvi broj lista "MIROLJUB" na hrvatskom jeziku u izdanju Kulturno-umetničkog društva "Vladimir Nazor". List izlazi 4 puta godišnje a bavi se temama koje su vezane za rad Društva, ali i temama iz svakodnevnog života Sombora i okolice. Glavni i odgovorni urednik je Josip Pekanović.

DA IH NE ZABORAVIMO

BLAŠKO RAJIĆ (120. obljetnica rođenja)

Blaška Rajića možemo ubrojiti među najzaslužnije i najpoznatije ličnosti u našem narodu zbog dugogodišnjeg političkog i kulturnog rada među bačkim Hrvatima. Zbog najviših crkvenih odličja narod ga je zvao "prisvitli".

Rođen je 7. siječnja 1878. god. u Gatu koji je u to doba bio siromašna gradska četvrt Subotice. Sin siromašnog cigljara Ilije Rajića, a mati mu je bila Marija Perčić. Mimo običaja u siromašnim bunjevačkim obiteljima, roditelji su ga dali u "škulu". Poslije osnovne škole (1885-1889), u svom rodnom gradu završio je i šest razreda gimnazije (1889-1896). Sedmi i osmi razred s velikom maturom svršio je u isusovačkoj gimnaziji u Kaloči (1896-1898), a zatim je ondje svršio i bogosloviju (1898-1902). Za svećenika je zaređen 24. lipnja 1902. god. u Kaloči, a mladu misu je proslavio u svojoj rodnoj župi sv. Terezije.

Prvu kapelansku dužnost vršio je u Dušnoku (1902-1903). Tamo je osnovao Prosvjetno društvo "Katolički krug" (1903). Zatim je službovao u Santovu (1903-1906) i ondje je osnovao Posudbenu zadrugu od koje su siromašniji ljudi mogli posuditi novac bez kamata. Poslije toga je bio kapelan u subotičkoj crkvi sv. Terezije Avilske (1906-1911). Za župnika župe sv. Roka izabralo ga je, 1911. godine, Gradsko vijeće. Ovaj izbor potvrdio je i kaločki nadbiskup. Dužnost župnika ove župe vršio je četrdeset godina (s kratkim prekidom od dvije godine /1941-1943/ za vrijeme mađarske okupacije u Drugom svjetskom ratu). Umro je 3. siječnja 1951. god. u Subotici, gdje je uz najveće počasti sahranjen u Kerskom groblju pored kapele sv. Ane, gdje njegov grob čuva uspomenu na njegov svijetli lik.

Blaško Rajić je svoju svećeničku službu smatrao glavnom i najvećom zadaćom. Zato je vodio stalnu brigu kako će pomoći svojim vjernicima u duhovnom i materijalnom pogledu. U svemu je nalazio vremena da bude drugima od pomoći.

Dr. Josip Andrić o njemu veoma lijepo piše: "Dođite k njemu i potražite ga u njegovom župnom domu, pa će vam biti rečeno da ga malo pričekate, jer

je baš u ispovjedaonici. A ako nije u ispovjedaonici, tada je zacijelo na nekom drugom dušobrižničkom poslu. Jedva mu u tom svećeničkom radu ostaje slobodna vremena" (pogovor u Rajićevoj zbirci, priča "Bunjevčice", Subotica, 1936).

Kao u ostalim selima, gdje je bio kapelan, tako je i u svojoj župi u Subotici pomoću raznih udruženja poticao mladež i odrasle na ćudorednost, vjernost vjerskim načelima i narodnim običajima.

Jedno od njegovih važnih djela je organiziranje prve proslave dužijance (žetvene svečanosti) u crkvi sv. Roka, koja je ranije bila samo obiteljska proslava na bunjevačkim salašima poslije završetka žetve. On je to učinio u suradnji s Katoličkim divojačkim društvom čija je predsjednica bila Justika Skenderović Lešina.

Proslava dužijance kao narodne i crkvene svečanosti sačuvana je sve do naših dana, a svake godine se slavi svečano u katedrali-bazilici sv. Terezije u mjesecu kolovozu.

Katoličko divojačko društvo i Bunjevačko momačko kolo imali su svoje središnjice u subotičkoj župi sv. Terezije. Zato je župnik Blaško Rajić osnovao u svojoj župi podružnice tih društava.

Vidio je teške socijalne probleme velikog broja sirotinje u Subotici pa je uz Iliju Kujundžića sudjelovao u osnivanju Dobrotvorne zajednice Bunjevaka i bio je njen stalni "staratelj". To društvo je pomagalo siromašne obitelji, siromašne učenike i studente. Za vrijeme Drugog svjetskog rata pomagali su pojednim srpskim obiteljima koje su bile prognane iz svojih kuća od okupatorskih vlasti.

Blaško Rajić je pratio nove društvene pokrete i nove katoličke organizacije pa je zato svesrdno prihvatio i pomagao "Radničko križarsko bratstvo" koje je za vrijeme svoje kratke kapelanske službe u župi sv. Roka vodio pjesnik Aleksa Kokić.

Kao župnik Blaško Rajić je želio da se u crkvi odvija bogat liturgijski život i zato je nastojao da se održavaju sve uobičajene pobožnosti. Da bi u tom pomogao svojim vjernicima, kao mladi svećenik priredio je poznati molitvenik "Velika duhovna manna ili duše hrana u molitvama i pismama..." (Subotica, 1908, XVIII + 855. str.).

Pored ostalog želim istaći Rajićev stav prema molitvi. Evo kako on tumači da je svako dobro djelo najljepša molitva: "Ne godi Bogu ako se latiš molitve onda kada je vrime od posla; ako poslendanom ideš u crkvu, a kod kuće ti stoji važan poso. Ne godi Bogu čovik, ako mu poso za vratom, oranje sijanje; ako mu je kruha nabavljati, a on se onda laća molitve. Ne godi Bogu žena koja zanemari dicu, ne očisti, ne namiri ih; nego se za to vrime moliti. Molitva Bogu nije mila" (3. str.). Zato poziva svoje vjernike: "Primi dakle, mili rode moj, ovu knjigu pa slavi Boga njome kad god imaš vrime, al kad te dužnost zovne na posao, poljubi knjigu pa je ostavi, i ti se lati posla svoga" (4. str.).

Blaško Rajić je živio i radio u presudnim vremenima za naš narod. Zato on po svojoj savjesti nije mogao stajati daleko od svega nego se svojim polemom i svojom ljubavlju uključio u sva zbivanja i vrlo se našao u središnjici svih

političkih i društvenih pokreta i preokreta među bačkim Hrvatima. Poznate su Rajičeve političke zasluge. Njegovim zalaganjem Subotica je sa Bačkom poslije Prvog svjetskog rata oslobođena odlukama mirovnog ugovora. Sav njegov politički rad između dva rata zaslužuje posebnu pažnju i obradu, ali zbog ograničenog prostora ovdje, to moram ostaviti za neku drugu priliku, s napomenom da iz ove daleke povijesne udaljenosti o radu i idejama Blaška Rajića možemo mirno i objektivno suditi i prosuditi samo ako dobro proučimo sve okolnosti i sve društveno-političke prilike toga vremena, koje je bilo puno političkih suprotnosti i naglih preokreta. To je vrijeme teškog snalaženja. Sve to moramo znati kada danas procjenjujemo Rajičeve zasluge ili zablude.

Kad se potkraj 1924. godine povukao iz aktivnog političkog života prestankom rada Bunjevačko-šokačke stranke, sasvim se posvetio suradnji s pojedinim bunjevačkim hrvatskim kulturnim ustanovama i društvima. Navest ću samo najvažnije. Bio je predsjednik Matice subotičke koja je osnovana 14. siječnja 1934. god. na prvom Razgovoru (danas bioskop "Zvezda"). Također je bio predsjednik Hrvatske kulturne zajednice koja je osnovana 8. III. 1935. god. u prostorijama Subotičke matice. U pripremanju veličanstvene proslave 250. godišnjice doseobe veće grupe Bunjevaca u Bačku i Suboticu, Blaško Rajić je bio predsjednik Organizacionog odbora; ta proslava je bila 14-16. kolovoza 1936. godine.

U to vrijeme Blaško Rajić je bio osnivač, urednik ili suradnik u nizu listova. Navest ću samo najvažnije: "Naše novine" (Subotica, 1907-1918), "Subotičke novine" (1920-1923), "Hrvatske novine" (Subotica, 1923-1929), "Subotičke novine" (1929-1941).

Na kraju spominjem književni rad kao osobito važno područje djelovanja Blaška Rajića. Njegov književni rad odvijao se na više područja. Napisao je pripovijest iz početaka kršćanstva "Pridslava" (Subotica, 1910), pripovijest iz apostolskog doba "Stari mirotvorci" (Subotica, 1925), igrokaz u tri čina s biblijskim motivima "Betlehem" (Subotica, 1910). Napisao je niz pripovjedaka iz bunjevačkog narodnog života, ili autobiografske priče koje je sabrao i objavio u zbirkama "Našim šorom" (Subotica, 1928) i "Bunjevčice" (Subotica, 1936).

Kao sakupljač bunjevačkih narodnih pjesama Blaško Rajić je objavio dvije knjige: "Narodno blago" (Subotica, 1912) i "Narodno blago" (Subotica, 1923). Najveće književno djelo Bl. Rajića je ep u 24 pjevanja "Slava", koji je napisao 1941-1942. god. dok je bio interniran u franjevačkom samostanu u Budimu (Budimpešta).

Svečano proslavljena 120. obljetnica rođenja mons. Blaška Rajića

U subotičkoj župi sv. Roka, 16. kolovoza svečano je proslavljena 120. obljetnica rođenja Blaška Rajića. U 17 sati izvedena je svečana akademija u čast ovog velikog sina hrvatskog naroda i bunjevačkog roda, koji je u ovoj župi bio 40 godina župnik. U svečanoj akademiji nastupili su recitatori, članovi Pastoralnog vijeća koji su nosili transparente s natpisima svega onoga što je

Detalj sa svečane akademije

Blaško Rajić osnovao i značajnije činio u svom dugom, plodnom radu i životu. Sadržajni recital sastavila je prof. Katarina Čeliković. Glazbene točke izveo je župski zbor pod ravnanjem s. Silvane Milan. Akademiju su ukrasili mladi u bujnoj narodnim nošnjama i već poznate "Kerske kraljice".

Poslije akademije bila je sv. misa koju je predvodio biskup mons. dr. Ivan Péntzes. Prigodnu propovijed o životu i radu velikog svećenika i rodoljuba Blaška Rajića održao je Andrija Anišić, sadašnji župnik ove župe.

Poslije sv. mise u predvorju crkve na bistu Blaška Rajića, kao i na grob Blaška Rajića, lovor vijenac položio je Branko Horvat, predsjedavajući Foruma hrvatskih institucija i organizacija Vojvodine. Ovaj čin popraćen je odgovarajućim recitacijama, molitvama i pjesmom.

Bela Gabrić

Moja ravnica

Volim je ovakvu rujnu i bujnu,
posutu paperjem bili oblaka
i viku u širokom polju našeg seljaka.

Volim kukurike u žitu i ševu
što nad glavom leprša i topot znojavog
vranca i rasklasala žita.

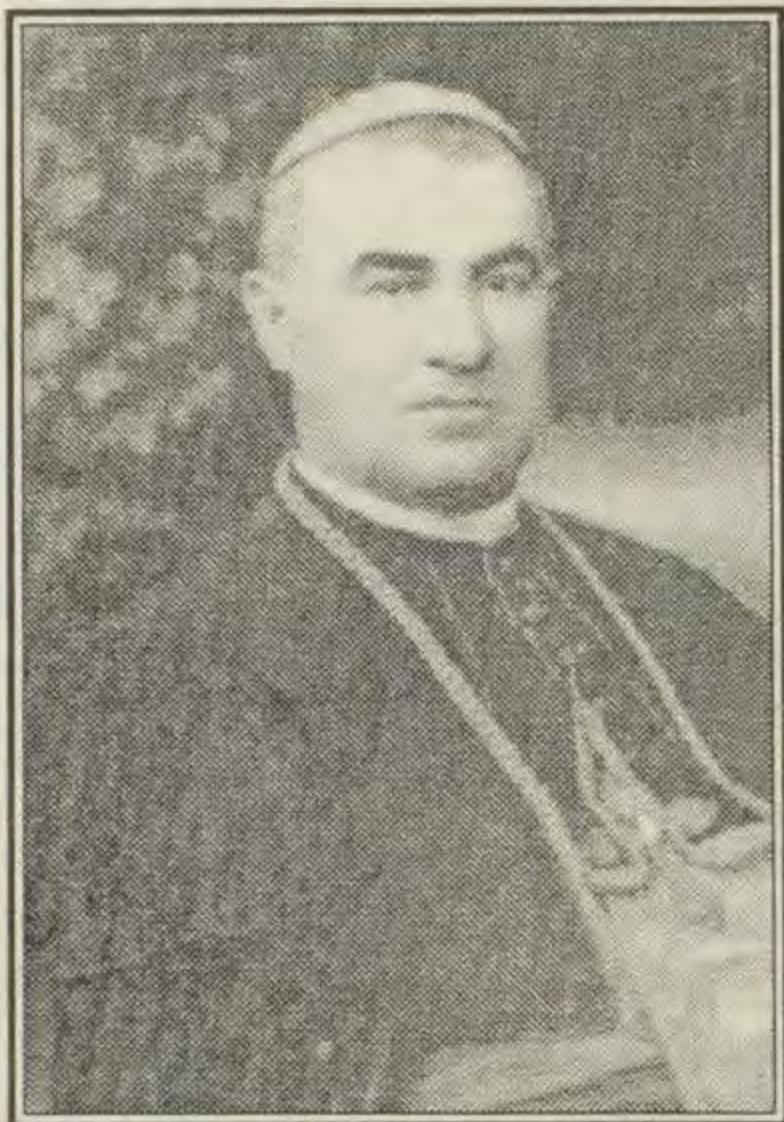
Sve je široko i toplo i široki osmih
u oku prpošne divojke, što mami
u ljubav ove ravnice.

Volim stisak ruke oko pasa
i jecaj ciganske violine i
sjaj maseca nad ravnicom kad
se raspojasa.

Cecilija Miler, Sombor

BISKUP LAJČO BUDANOVIĆ

(40. obljetnica smrti)

Ne smijemo zaboraviti zasluge naših velikana koji su svojim radom i zalaganjem pomogli u duhovnom i kulturnom životu našega naroda.

Ovom prilikom sjećamo se našeg velikog biskupa Lajče Budanovića koji je umro prije 40 godina, 16. III. 1958. godine. On je svojim dugogodišnjim radom ostavio iza sebe djela trajne vrijednosti, jer je bio vezan za svoj zavičaj.

Rodio se 27. III. 1873. god. u Bajmoku u uglednoj bunjevačkoj seljačkoj obitelji Albe Budanovića i Julijane rođ. Dulić. Ona je bila kći Đene Dulića, prvog predsjednika Pučke kasine.

Lajčo Budanović je osnovnu školu pohađao u svom rodnom selu. Tri razreda niže gimnazije završio je u Subotici, a četvrti

razred nastavio je u Kaloči. Poslije završene gimnazije u tom gradu je nastavio studij bogoslovije. Za svećenika je zaređen 1897. god. Mladu misu je proslavio u Bajmoku 27. VI. iste godine. Svećeničku službu je vršio u više gradova. Vođen svećeničkim poletom u prvim godinama svoga pastoralnog rada, objavio je za vjernike molitvenike "Slava Božja u molitvama i pismama" (Budimpešta, 1902) i "Mala slava Božja" (Budimpešta, 1907). Ovi molitvenici su imali više izdanja.

Od mjesta njegovog službovanja treba istaći Baju gdje je 1910. god. osnovao Katoličku čitaonicu koja je bila žarište buđenja i očuvanja nacionalne svijesti. Svojim doprinosom vjernici su 1911. god. sagradili zgradu čitaonice, ali ona je 1949. god. nacionalizirana i oduzeta zajedno s ukinućem te organizacije. (Ta Katolička čitaonica u Baji je obnovljena 1988. god. a njen prvi predsjednik je Antun Mujić.)

Za dalji životni put i rad svećenika Lajče Budanovića bio je važan njegov premještaj 12. siječnja 1920. god. za župnika sv. Terezije u Subotici, jer tada su se zbivali sudbonosni događaji u političkom životu našeg naroda. Po odredbama Trianonskog ugovora (1920) Subotica i Bačka došle su u sastav nove južnoslavenske države, a Baja i ostala sela prema Jugu (Gara, Aljmaš, Bikić, Tompa, Santovo i dr.) ostala su u sastavu Mađarske. Taj kraj je poznat kao "Bajski trokut".

Tako je velik dio Kaločke nadbiskupije odvojen od svoga središta u Kaloči. Zbog velikih poteškoća u organiziranju crkvene uprave i pastoralnog rada, Sveta Stolica, po odredbama kanonskih propisa, osnovala je Bačku apostolsku administraturu koja je bila potpuno nezavisna od Kaloče i podložna

izravno Vatikanu. (To je tako bilo sve do 1968. god. kada je proglašena samostalna Subotička biskupija sa svojim biskupom Matišom Zvekanovićem.) Sveta Stolica je 10. veljače 1923. god. imenovala subotičkog župnika crkve sv. Terezije Lajču Budanovića administratorom (upraviteljem) Bačke apostolske administrature.

On je odmah preuzeo crkvenu upravu u Bačkoj. Morao je početi iz početka. Za uspješno funkcioniranje nove Apostolske administrature morao je organizirati život i upravu nove Administrature. Zahvaljujući upornosti i znanju Lajče Budanovića plodovi njegovog mudrog vodstva očitovali su se u svakom pogledu. Od mnogih njegovih organizatorskih poduhvata navest ću samo najvažnije.

Radi uspješnijeg crkvenog života u župama, u toku 1923. god. izrađen je Pravilnik i poslovnik crkvenih općina. Ta organizacija je bila pomoćno tijelo u upravljanju župom sa zadatkom da se posebno brine o privrednim poslovima župe. (Danas su to Pastoralna vijeća u župama sa nešto proširenim zadaćama.)

Velika briga L. Budanovića bio je odgoj svećeničkog podmlatka. Zato je 1924. god. osnovao dječjačko sjemenište u Baču. Pitomci su učili pod nadzorom poglavara i profesora, a privatno su polagali ispite u državnoj gimnaziji u Subotici. Kasnije su pitomci poslani u Nadbiskupsku klasičnu gimnaziju s pravom javnosti, u sjemenište koje su vodili isusovci u Travniku. Tako su svi mladi svećenici tih godina bili travnički đaci.

Sveta Stolica je 28. veljače 1927. god. imenovala L. Budanovića naslovnim biskupom cisamejskim. Posvećenje novog biskupa bilo je 1. svibnja 1927. god. u subotičkoj crkvi sv. Terezije uz velike svečanosti i na radost puka koji je tako prvi put imao svoga biskupa. Konsekrator (posvetitelj) je bio apostolski nuncij u Beogradu Hermenegildo Pellegrinetti, a sukonsekratori (suposvetitelji) su bili dr. Antun Bauer, zagrebački nadbiskup i dr. Antun Akšamović, đakovački biskup.

Lajčo Budanović je obnavljao stare i gradio nove crkve, ali je nadasve želio usavršiti organiziranje crkvene uprave u svojoj Administraturi. Zato mu je bila velika želja da organizira Bačku biskupsku sinodu. Počeo je pripremati i objavljivati dekrete "Acta Bačiensis administraturae." Svećenici su sve to primali a svoje primjedbe i prijedloge dostavljali su pismeno. Nakon višegodišnjih priprema Bačka sinoda je održana u crkvi sv. Terezije u Subotici na blagdan Spomena sv. Pavla 30. lipnja 1936. god. Svi prisutni svećenici su saslušali i prihvatili 500 prokanona. Poslije je to objavljeno u knjizi "Codex Bachiensis" (Subotica, 1937).

U nizu velikih djela biskupa Lajče Budanovića treba istaći osnivanje Matice subotičke. On je 1933. god. kupio zgradu Bunjevačke prosvjetne matice (danas kino "Zvezda") i tamo je na prvom Razgovoru 14. siječnja 1934. god. osnovana Matica subotička uz prisustvo biskupa i mnogih drugih uglednih gostiju. Matica je bila središte izdavačke i kulturne djelatnosti hrvatskih društava u Subotici, a prvi predsjednik je bio generalni vikar Blaško Rajić.

Velik poduhvat biskupa L. Budanovića je osnivanje dječjačkog sjemeništa u Subotici. Kupio je kuće (danas Ulica Matije Gupca br. 8 i 10) u jesen

1938. god. u kojima je osnovano sjemenište "Paulinum". Prvi pitomci su pohađali državnu gimnaziju. U sjemeništu je biskup želio otvoriti klasičnu gimnaziju i zato je grupu mladih svećenika poslao na studij u Zagreb na fakultet da se pripreme za profesore iz pojedinih nastavnih predmeta. U toj grupi bili su mladi svećenici Aleksa Kokić, Marin Šemudvarac, Albe Šokčić, Marin Vakoš i drugi.

Do ostvarenja tih dalekosežnih planova, nažalost, nije došlo. Poslije Drugog svjetskog rata zgrada "Paulinuma" je oduzeta i nacionalizirana, a klasična gimnazija nije otvorena.

Biskup L. Budanović je svojim ugledom i materijalnom pomoću stajao iza svih duhovnih i kulturnih djelatnosti pojedinih ustanova i društava u Bačkoj i zdušno ih je podržavao. Osobito se zalagao za očuvanje bačke bunjevačke ikavice u književnosti, u kulturnom radu i u svakodnevnom životu. Ali premalo je u tom smislu učinjeno. To je naša najveća povijesna greška, a njezine posljedice danas svi dobro osjećamo. Zato treba razmisliti, upravo sjećajući se biskupa L. Budanovića, što ćemo učiniti za spas ikavice kao glavnog obilježja naše kulturne baštine.

Bela Gabrić

Sjećanja na misionara ANTUNA GABRIĆA u povodu 10. obljetnice smrti

VEČERNJA MOLITVA MISIONARA

Pisano u Bošontiju u svibnju 1962.

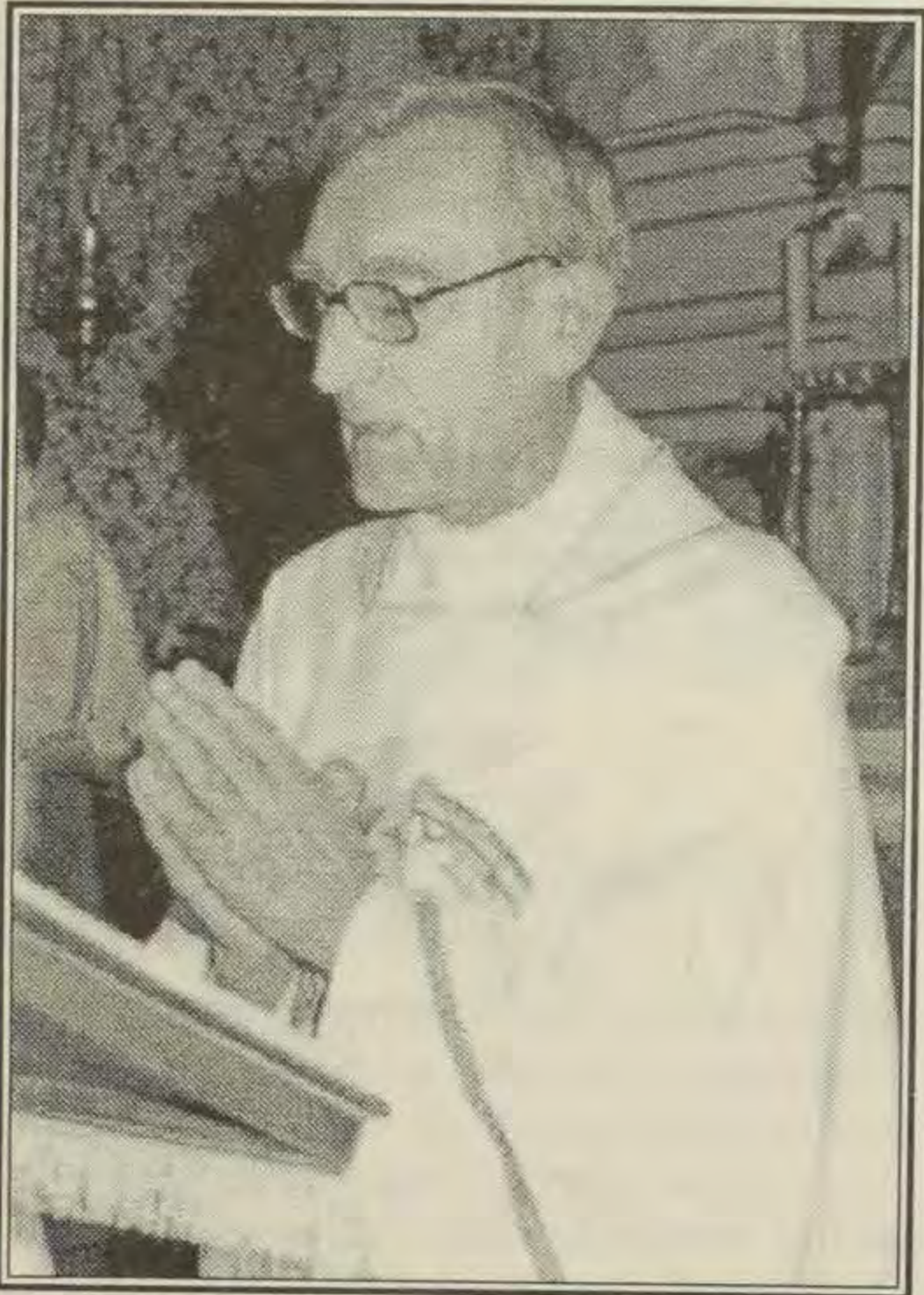
Isuse, sjedim evo samcat pred zemljanim oltarom ove male seoske kapelice. Svjetlo uljane svjetiljke titra i poigrava se na slamnatom stropu. Noć je sparna. Komarci zuje i grizu. Već sam mnogo dana na pohodu mojih udaljenih sela. Umoran sam i gladan danas. I groznica me trese.

Isuse, uhvatila me želja za čašom hladne vode, za jednom narandžom, da si utišam žeđ. Ljudska slabost, Spasitelju. Oprosti mi! Mala svjetiljka kao da je jače zasjala. Pogled mi pade na Tvoj križ, na Tvoje probodeno Srce, na Tvoje probodene Ruke. Tvoje ruke uvijek raširene, da nas sve zagrliš. I neka se sreća proli mojim bićem. I groznica, glad, žeđ i komarci - kao da sve to nestaje.

Kako li sam sretan, Isuse! Kako je divno klečati pred Tvojim oltarom sam samcat u ovoj tihoj noći. Titrati i gorjeti, i na koncu za Tebe izgorjeti, kao ona mala uljana lampa na oltaru.

Na ljudsku govoreći, stavio sam sve: i rod i dom - kad me je ono majka

zadnji puta zagrlila i poljubila, kad sam posljednji put s parobroda gledao drage dalmatinske krševe, kad sam se po zadnji put ljuljao na valovima nezaboravnog Jadrana. Ostavivši sve, koliko si mi Ti u svojoj ljubavi dao! Hvala Ti, Isuse, na ovom svetom redovničkom zvanju. Hvala Ti na radosti i utjehi, hvala Ti na križevima i nerazumijevanju ljudi. Hvala Ti na nezahvalnosti onih koji su mi za svu svećeničku ljubav uzvratili prezirom, podsmijehom, Judinom izdajom. Hvala Ti na podrugljivom podsmijehu mladića, hvala Ti na preziru glavara sela, na klevetama izdajničkih usta.

O Isuse, Ti sve znaš. Ti znaš za one proplakane noći pred Tvojim svetohraništem, kad se ljudska narav uzbunila, kad se

sablasi očaja spuštala da ugasi ovu malu svjetiljku oltara moga života. No onda sam se sjetio, Isuse, da si i Ti plakao - plakao nad onima koje si toliko ljubio, a koji su Tvoju ljubav prezreli; da si i Ti imao Getsemansku noć, kad Ti se žrtva života činila uzaludna. O Sveti Veliki Svećeniče, pod bremenom svećeničke žrtve skršen padaš u sjeni maslina Getsemanskog hrama.

Plakao sam. Suze su mi padale na drhtave ruke, moje suze. No, Isuse, i suze drugih su pale na moje ruke, na ove nevrijedne ruke od Tebe posvećene. Pale su kao nebeski biseri: suze pokajanja i zahvalnosti. Suze male Magdalene iz Šombhunogora, kad je ono u teškoj bolesti drhtavim rucicama prihvatila moje ruke; suze stare Martinove bakice; tople suze starice Kamini, kad mi je pred smrt dala malog Kadona da se za njega brinem.

Hvala Ti na čašici mlijeka koju mi je dao mali Josip Šanto, kad i sam u svojoj bolesti nije imao ničega.

Hvala Ti na onim pogledima punima neba mojih dragih mališana, koje sam pripremio za Prvu svetu pričest.

Hvala Ti na šačici riže i paprenog "torkarija" kojim su me naši siromašni očevi i majke počastili, otkidajući od svojih usta.

Hvala Ti na onim zadnjim pogledima naših staraca i starica, koje sam pripremio za daleki put u vječnost.

Na svemu Ti, Isuse, hvala! Hvala Ti od srca na ovom svetom zvanju!

Hvala Ti, Isuse, na Tvojim Majci, koju si mi dao kao Majku moga svećeničkog života, na čiji blagdan Prikazanja u hramu, tačno pred 25 godina, Ti si mene posvetio za žrtvu u Tvome hramu, u hramu moje braće ljudi, ljudi

koji Tebe ljube, ljudi koji Tebe mrze. Hvala Ti danas na svemu...

Dok tijelo groznicom gori i ruke dršću, kod oltara Tvoga Ti me čuvaj, Veliki Svećeniče, Bože moj, koji razveseljuješ moju mladost! Pred Tvojim oltarom neka izgori ova uljanica svećeničkog mi života, neka se ugasi daleko od buke svijeta, daleko od ljudske utjehe, sred mojih dragih Sunderbanskih džungla; neka goreći izgori pred ovim živim Tvojim hramovima, pred kolibama Tvojih sirotana...

/Antun Gabrić je napisao to razmatranje i tu molitvu u 20. godišnjici svoga svećeničkog ređenja 1962. godine./

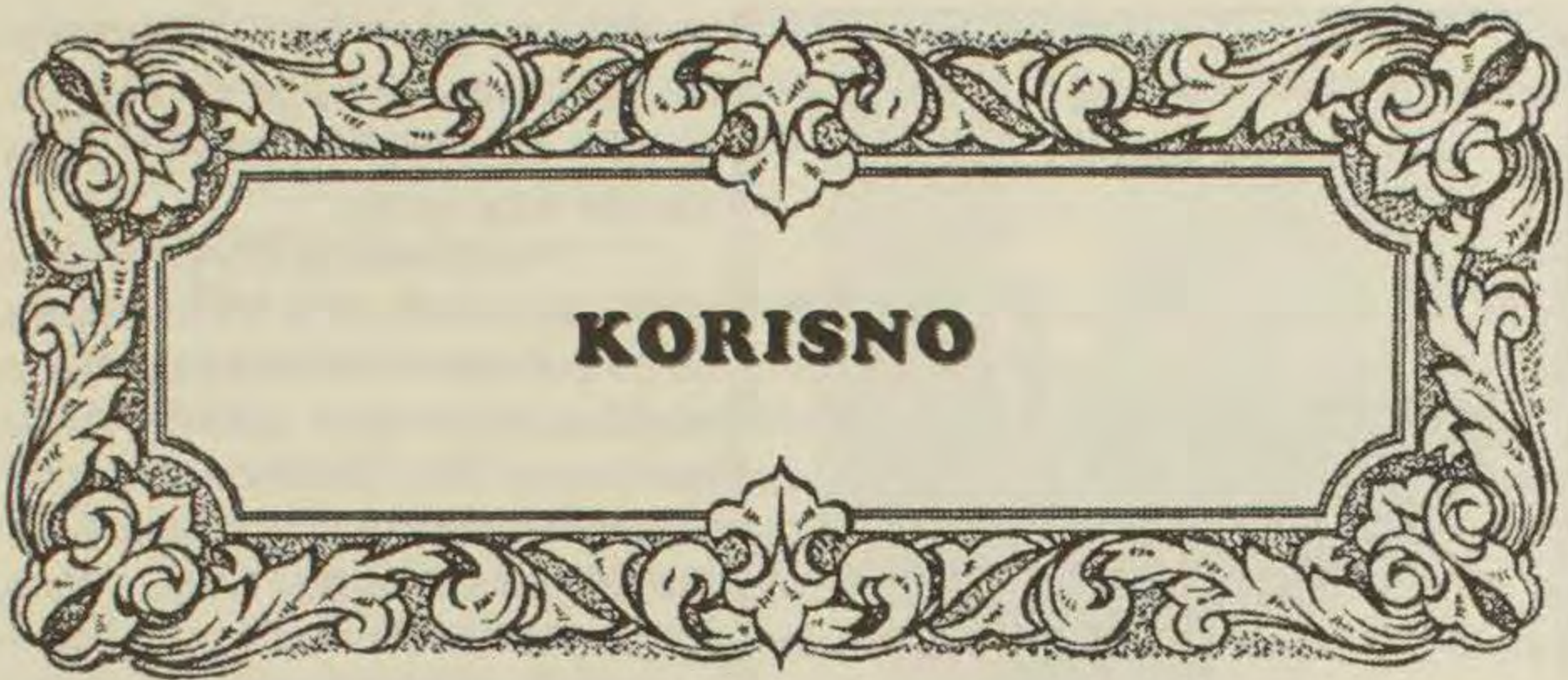
GOSPIN OLTAR U CVIJEĆU

Ti si, Gospo, naša nada,
naša sreća, naše milje.
Na Tvome oltaru vazda
mirisno je divno bilje.

Ovaj ures kraj lika Tvoga,
listopada trinaestoga,
kada Tebe slavi selo,
pobožnih je žena djelo.

Blagoslovi, Gospo, duše dvije,
što Tvoj oltar cvijećem kite.
Nek Tvoje oko nad njima bdije,
nek Tvoje ih ruke vazda štite.

Ivan Pašić, Bački Monoštor

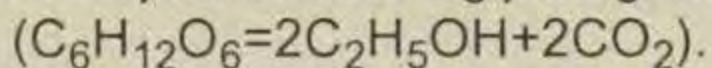

Dr. Petar Cindrić

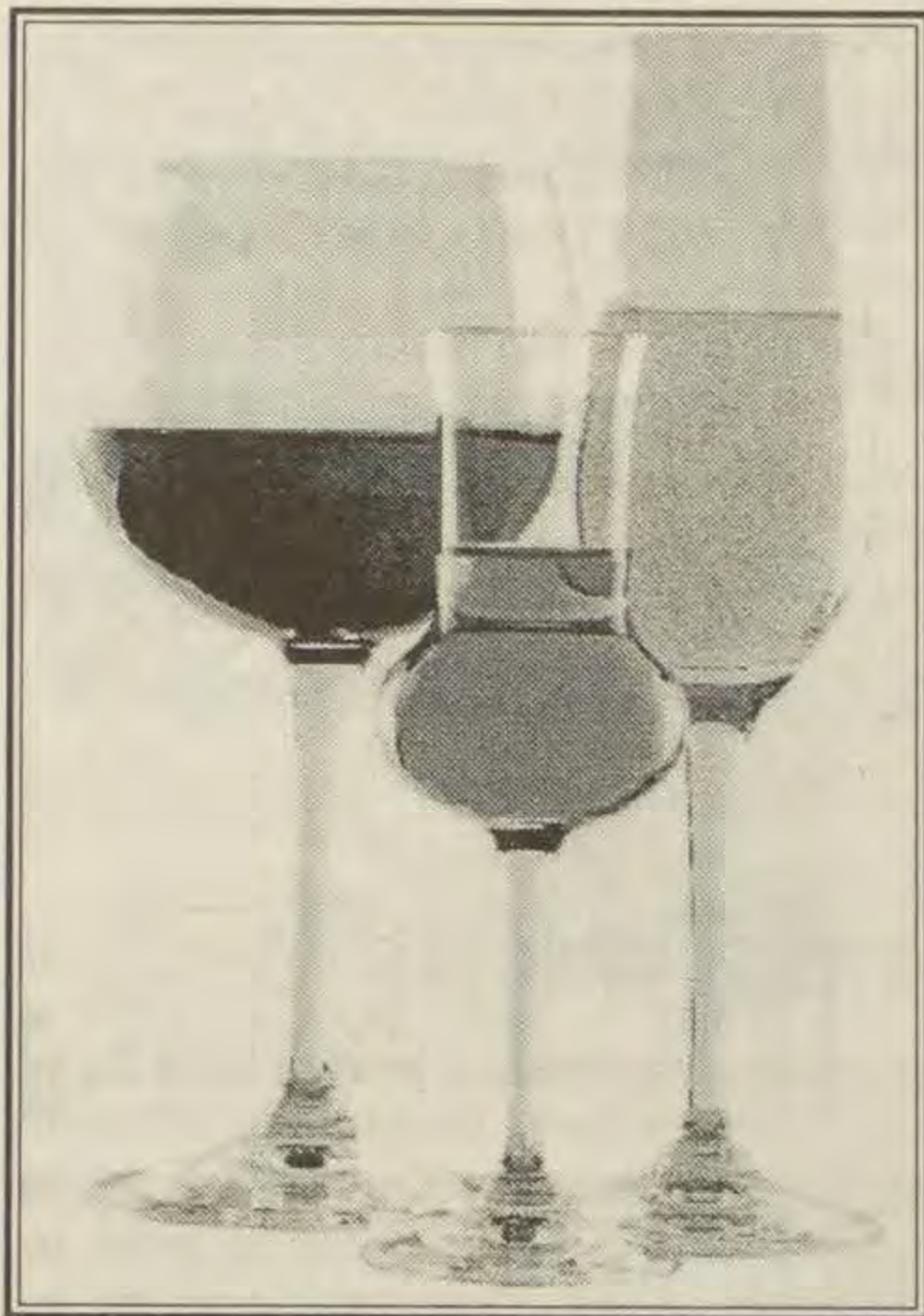
KAKO NASTAJE VINO

Tisućama godina ljudi su svake jeseni bili svjedoci jednog čuda da se slatki sok grožđa za relativno kratko vrijeme pretvori u kiselkastu, opojnu tekućinu - vino. U ovoj transformaciji dolazi do burne metamorfoze slatkog soka koji se prvo zamuti, uzburka, intenzivno vri, a zatim se smiri, izbistri i postane piće neobičnog, pikantnog ukusa. Ove promjene su se dešavale same od sebe, bez pomoći čovjeka i pripisivale su se natprirodnim silama, bogovima. Mnogi stari narodi su imali svoja vinska božanstva. Kod Egipćana to je bio Oziris, kod Grka Dionis, a kod Rimljana Bachus.

Tek početkom XIX. stoljeća fizičar Gay-Lussac (1810) je prvi put napisao kemijsku formulu kako iz jedne molekule glukoze (groždani šećer) nastaju dvije molekule etanola i dvije molekule ugljičnog dioksida

Nekoliko decenija kasnije Luis Pasteur, kemičar i biolog je ukazao na postojanje jednog vrlo aktivnog živog svijeta koji se sastoji iz sitnih organizama koji su golim ljudskim okom nevidljivi. Tada su udareni temelji jednoj novoj nauci - mikrobiologiji. Pasteur je otkrio uzročnike mnogih zaraznih bolesti, objasnio je značaj konzerviranja hrane zagrijavanjem, pronašao je vakcinu protiv bjesnila, a između ostalog, on je otkrio ulogu vinskog kvasca kao uzročnika vrenja vina. U stvari, od vremena Pasteura se zna da pored biljnog i životinjskog svijeta postoji još jedan, treći svijet, vrlo bogat i vrlo raznolik koji su sitna živa bića nevidljiva za ljudsko oko. To su mikroorganizmi koji su u nekom obliku prisutni gotovo svuda. Ima ih koji izazivaju razne bolesti, ali ima ih i korisnih, kao što su na primjer oni koji izazivaju vrenje vina. Mikrobi imaju svojstvo veoma brzog razmnožavanja ako dođu u sredinu s povoljnim uvjetima. Od nekoliko ćelija vinskog kvasca koji se nalazi na pokožici jedne bobice za par dana se u litri šire stvori više od milijun ćelija. Postoji mnogo sojeva vinskog kvasca (*Sacharomyces cerevisiae*), koji se odlikuju različitim osobinama: spori, brzi, osjetljivi na visoke temperature, osjetljivi na niske temperature,

osjetljivi na prisustvo SO_2 i druge uvjete sredine. Iz njih je moguće izvršiti selekciju onih koji nam najviše odgovaraju.

Proces vrenja šire (ili mošta) odvija se postupno u 15 stupnjeva uz pomoć raznih enzima i kemijskih spojeva koje luče kvasci, ili su prisutni u širi. Od monosaharida glukoze i fruktoze, koji čine najveći dio šećera u grožđu, preko većeg broja prijelaznih spojeva (gliceraldehida, glicerinske kiseline, pirogroždane kiseline, acetaldehida) nastaju etilalkohol i ugljični dioksid. Od manjeg broja molekula šećera se tokom fermentacije stvori glicerol koji daje punoću vina. Glicerol je gusta slatkasta tekućina velikog viskoziteta i doprinosi blistanju vina koje se sliva sa zidova čaše. Inače i etilalkohol prelama svjetlost te

bistro vino ima karakteristično blistanje. U procesu vrenja pored ugljičnog dioksida oslobađa se i toplota. Zato se kaže da šira vri. Za početak vrenja neophodna je određena temperatura da bi kvasci počeli da se razmnožavaju, a dalje tokom fermentacije važan je toplotni režim na kojem se odvija ovaj proces. Pri proizvodnji kvalitetnih bijelih vina primjenjuje se dirigirana fermentacija kada se u stvari nastoji ograničiti nepoželjno povišavanje temperature iznad 20°C .

Pored ovih korisnih, u širi su prisutni i nepoželjni mikroorganizmi koje treba držati pod kontrolom ili suzbijati. U ovu svrhu najčešće se primjenjuje sumpor, koji se u malim količinama koristi u vinarstvu, a nije štetan po zdravlje.

TEHNOLOŠKI POSTUPCI PRI SPRAVLJANJU BIJELIH VINA

Muljanje grožđa

Muljanje, ili gnječenje grožđa ima za cilj da naruši pokožicu bobice i time omogući istjecanje soka. Obično se koriste jednostavne muljače sa valjcima.

Presanje (cijedenje)

Odvajanje tečne faze (šire) od čvrstih dijelova grozda se vrši uz pomoć presa koje mogu biti različite. Dva osnovna dijela prese su: koš u koji se stavlja kljuk (izgnječeno grožđe) i mehanizam za stvaranje pritiska. S obzirom na mehanizam za stvaranje pritiska prese mogu biti: mehaničke, hidraulične i

pneumatske. Šira koja se dobije ocjeđivanjem bez presanja, naziva se samotok. Kvalitetnije vino se dobija ukoliko je šira odvojena od čvrstih dijelova sa što manje brutalnosti, što brže i uz što manje izlaganja zraku.

Sulfitacija šire

Pod ovim pojmom se podrazumijeva unošenje sumpordioksida (SO_2) u širu, prije početka alkoholne fermentacije. U praksi se ovaj postupak zove sumporenje, a njime se postiže sljedeće:

1. suzbijanje štetne mikroflore, odnosno sprečavanje njenog razvitka;
2. sprečavanje oksidacije šire;
3. odlaganje početka alkoholne fermentacije za određeno vrijeme, dok se ne obave neke prethodne operacije (taloženje, popravka sastava šire, hlađenje i dr.).

Od dodate količine SO_2 veći dio se veže za komponente s aldehidnom ili ketonskom funkcijom, a manji dio ostane slobodan, od kojeg je opet samo neznatan dio stvarno aktivan. Kakav će biti odnos između navedenih oblika SO_2 ovisi od kemijskih osobina šire. Na primjer, ako je pH šire 3,0, učešće slobodnog SO_2 u ukupnom dostiže vrijednost od oko 10%, dok je pri pH - 4,0 svega 1% SO_2 slobodno. Intenzitet sulfitacije u velikoj mjeri ovisi od zdravstvenog stanja grožđa. U nas je uobičajeno da se šira od zdravog grožđa sulfitira s maksimalno 100 mg/l SO_2 , dok se u slučaju kada je grožđe bilo zahvaćeno sivom plijesni, doza SO_2 povišava čak na 150 mg/l.

Sulfitacija se vrši tečnim sumpordioksidom ili K - metabisulfitom ($\text{K}_2\text{S}_2\text{O}_5$) koji se također rastvori u vodi.

U podrumarstvu se često koristi gasoviti SO_2 koji se dobija spaljivanjem elementarnog sumpora. Ovaj postupak se prvenstveno koristi za dezinfekciju (čuvanje) praznih drvenih sudova, ili za dezinfekciju podrumskih prostorija.

Prečišćavanje šire

Poslije presanja u širi se nalazi razna nečistoća: zemlja, pijesak, sjemenke i drugi čvrsti dijelovi grožđa, ostaci pesticida, elementarni sumpor koji je služio za zaštitu vinograda u toku vegetacijskog perioda, razni insekti (pauci, bubamare) i drugo. Sve ovo štetno djeluje na kvalitet vina te je neophodno da se ukloni iz šire prije početka alkoholne fermentacije.

Prečišćavanje šire vrši se spontanom sedimentacijom (taloženjem), filtriranjem, ili pak specijalnim centrifugama, tzv. separatorima. Dobijeni talog se ne baca nego se obično koristi za proizvodnju rakije.

Tretiranje šire bentonitom

Poslije prečišćavanja šira se smješta u sudove za čuvanje uz istovremeno dodavanje bentonita.

Bentonit je vrsta gline koja je prvi put otkrivena u Bentonu, u državi Wyoming (SAD). To je hidrirani alumosilikat poznat kao monmorinolit

($\text{Al}_2\text{O}_3\text{SiO}_2 \times \text{H}_2\text{O}$). Na domaćem tržištu bentonit se nalazi pod trgovačkim imenom "Klarol". Bentonit u vodi bubri i gradi stabilne hidrosole. Koloidne čestice bentonita su negativno naelektrizirane i baš to njihovo svojstvo se koristi za uklanjanje pozitivno naelektriziranih nestabilnih proteinskih materija iz šire. Pored ovoga, bentonit apsorbira i neke oksidativne enzime koji se nalaze u širi, a dokazano je da ima sposobnost apsorpcije i pojedinih pesticida koji su korišćeni u zaštiti vinograda. Čestice bentonita imaju veću specifičnu masu od vina i nakon završene alkoholne fermentacije ubrzavaju spontano bistrenje vina.

Tretman bentonitom se vrši u količini od 0,75 do 1,00 g po litru šire i to u vidu koloidnog rastvora u vodi. Rastvor bentonita se priprema tako što se jedan dio bentonita (npr. 1 kg) potapa u pet dijelova vode (5 l). Poslije bubrenja u trajanju 12 do 24 sata, dodaje se još pet dijelova vode uz intenzivno miješanje. Tako se dobija 10% rastvor bentonita od kojeg se na svaki litar šire dodaje po 10 ml.

Izazivanje alkoholne fermentacije

Na grožđu koje se koristi za proizvodnju vina nalaze se mnogi mikroorganizmi, razni kvasci, plijesan i bakterije. Sulfitacijom šire inaktiviraju se plijesan i bakterije i za izvjesno vrijeme zaustavi razviće kvasaca. Ovaj zastoj omogućava da se u širu unesu selekcionirani vinski kvasci koji se nalaze u punoj aktivnosti i koji će ubrzo osvojiti cijelu masu šire. Ovaj postupak se zove zasijavanje šire kvascima. Obično se dodaje 2-3% kvasca, imajući u vidu količinu šire i količinu kvasca u punoj aktivnosti. To po 1 l šire iznosi najmanje 20 ml kvasca. Danas se na tržištu mogu naći selekcionirani kvasci u suhom obliku, koji se aktiviraju u steriliziranoj (prokuhanoj pa rashlađenoj) širi. Za najviše jedan dan cijela masa šire u koju je dodan suhi kvasac se pretvara u aktivni kvasac. Postupnim razmnožavanjem proizvede se potrebna količina kvasca za zasijavanje šire. Dalje razmnožavanje kvasca može se vršiti bistrom sulfitiranom širom, s tim što se ova može koristiti najmanje 6 sati poslije sumporiranja.

Alkoholna fermentacija

Sudovi u kojima se obavlja fermentacija ne smiju biti napunjeni do vrha, da u toku burnog vrenja ne bi došlo do izlijevanja šire. U sudu treba ostati slobodno 20-30% zapremine. Burno vrenje obično započinje za 2-3 dana i traje 1-2 dana. Nakon toga se nastavlja takozvano tiho vrenje. Pod normalnim uvjetima vrenje šire traje 7-10 dana, ali nije problem ako traje i duže.

Za kvalitet bijelih vina od velikog značaja je temperatura pri kojoj se odvija alkoholna fermentacija. Za optimalnu temperaturu smatra se 15-20°C. Ako u toku fermentacije temperatura šire poraste na 30 i više stupnjeva, dobije se vino za koje se stiče dojam da je proizvedeno od lošije sirovine.

Za vrijeme burne fermentacije prazan prostor u sudu je ispunjen sa CO_2 i pjenom. Prema tome, u odsustvu kisika ne mogu se razvijati aerobni mikroorganizmi, niti postoji opasnost od oksidacije. Kada se burno vrenje završi, pristupa se dolijevanju suda istim tipom vina, ili se pak zatvara vrenjem,

koje omogućava izlazak CO₂ a ne dozvoljava pritjecanje kisika.

Prvo pretakanje

Nakon završetka vrenja vino se umiri i nastaje taloženje ćelija kvasaca i drugih čestica koje vino čine mutnim. To je spontano bistrenje (čišćenje) vina. Talog koji se formira na dnu suda se zove stelja. Proces spontanog bistrjenja mladog vina traje obično nekoliko tjedana. Kada se vino izbistri, ono se dekantacijom odvaja od stelje. Prilikom prvog pretakanja ono se istovremeno i sulfira što ima za cilj:

- sprečavanje oksidacijskih procesa;
- vezivanje slobodnih aldehida koji kvare kvalitet vina;
- oksidacija eventualno prisutnog sumporvodika;
- sprečavanje razgradnje jabučne kiseline posredstvom mliječnih bakterija.

Jačinu sulfitacije treba utvrditi probom, imajući u vidu da mlado vino treba da sadrži 25 do 30 mg/l slobodnog SO₂. Ovo se najčešće postiže polovinom doze koja je primjenjena za sulfitaciju šire.

Na ovako mladom vinu mogu se vršiti još i drugi tretmani kao: hladna stabilizacija kojom se uklanjaju soli vinske kiseline; stabilizacija u odnosu na proteinski prijelom; odstranjivanje viška željeza (plavo bistrenje). Najzad, prilikom flaširanja vino se propušta kroz odgovarajuće filtere čija je poroznost takva da zadržava ćelije kvasaca i svu drugu nečistoću. Ako je u vinu zaostala određena količina neprevrelog šećera, vrši se sterilno punjenje ili tzv. toplo flaširanje. Mikrobiološka stabilizacija slatkih vina moguća je i pomoću sorbinske kiseline.

TEHNOLOŠKI POSTUPCI PRI SPRAVLJANJU CRNIH VINA

Osnovna karakteristika tehnologije crnih vina je ta da se fermentacija obavlja u prisustvu čvrstih dijelova grozda, tako da se iz pokožice bobica ekstrahiraju bojene materije.

Muljanje grožđa

Muljače koje se koriste za proizvodnju crnog vina obično su snabdjevene dodatkom za odvajanje peteljkovine.

Smještaj kljuka u sudove za vrenje

U toku alkoholne fermentacije CO₂ izbacuje na površinu čvrste dijelove kljuka i stvara se sloj koji je dobio naziv šešir ili klobuk. Pošto je šešir izložen zraku, predstavlja idealnu sredinu za razvoj octenih i drugih bakterija. Da bi se to izbjeglo, klobuk se potapa 1 do 2 puta dnevno. Time se ujedno omogućava i ekstrakcija bojnih materija iz većeg dijela pokožice grožđa. U slučaju velikih sudova potapanje klobuka je praktično neizvodljivo pa su izgrađeni specijalni sudovi gdje je klobuk stalno potopljen. Postoji veliki broj raznih varijanti

sudova za vrenje kljuka, ali svi su znatno skuplji u odnosu na sudove za bijela vina.

Sulfitacija kljuka

Izvodi se iz istih razloga kao u slučaju prerade bijelog grožđa, s tim što ovdje SO_2 ima i funkciju zaštite boje. Naime, bojene materije (antocijani) su vrlo nestabilni i lako oksidiraju. Stupanjem antocijana u spoj sa SO_2 sprečava se njihova oksidacija. Pošto je ova veza vrlo labilna, ona se kida već u početku fermentacije.

Dodavanje kvasaca

Vinski kvasci imaju izvjesnu sposobnost apsorpcije antocijana. Ovo je još jedan razlog da je korisno fermentaciju izvesti selekcioniranim kvascima, pri čemu izbor pada na one čija je sposobnost apsorpcije antocijana manja.

Alkoholna fermentacija

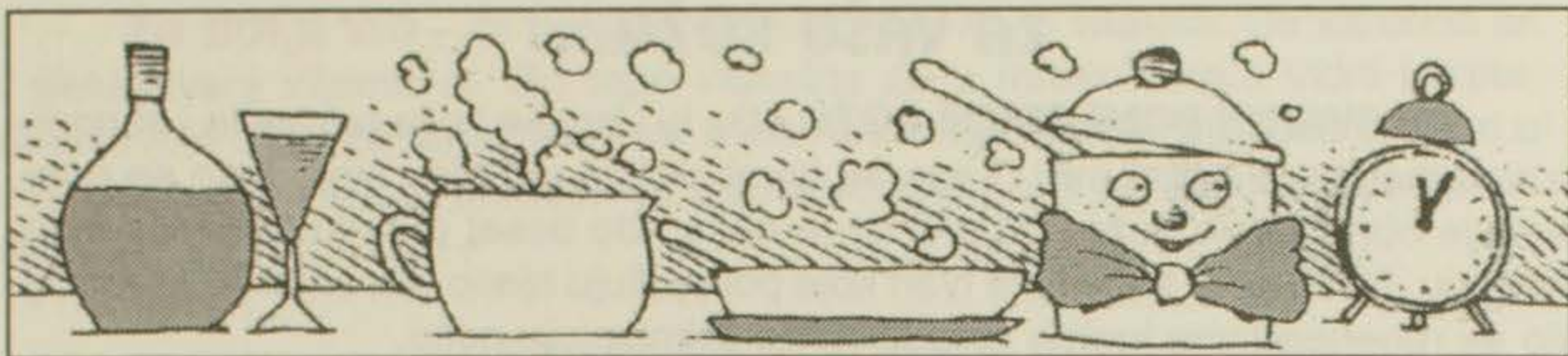
Optimalni toplotni režim pri fermentaciji crnih vina razlikuje se od onog u proizvodnji bijelih vina. Ako se fermentacija obavlja na niskim temperaturama, dobija se slabo obojeno, prazno vino. Smatra se da se optimalni kvalitet postiže na oko 25°C , a nije poželjno da temperatura prijeđe 30°C . U tehnologiji crnih vina vrlo je važna dužina držanja kljuka u vinu, odnosno tzv. trajanje maceracije. Obično se komina presanjem odvaja nakon 5-7 dana. Ovo se izvodi u prisustvu zraka da bi se obnovila aktivnost kvasaca i omogućila brza i potpuna fermentacija zaostalog šećera.

Dobijanje potpuno suhog vina treba biti osnovni cilj svakog tehnologa. Istina, vino koje sadrži 5-6 g/l šećera ima kao mlado vino bolji okus, ali ono za nekoliko mjeseci može biti plijen bakterija koje šećer pretvaraju u octenu i druge isparljive kiseline. Ova opasnost je utoliko veća ukoliko je slabiji aciditet vina (pH 3,7 do 4,0).

Pretakanje novog vina

Kada se završi tiho vrenje, dolazi do postupnog bistrenja vina. Na dnu suda se stvara talog koji između ostalog sadrži i mnoge mikroorganizme koji mogu negativno utjecati na mlado vino. U stelji se odvijaju kemijske i biološke reakcije koje mogu dovesti do stvaranja neprijatnih mirisa na H_2S i merkaptane ($\text{C}_2\text{H}_5\text{SH}$). Zbog toga se preporuča da se vino što ranije odvoji od taloga i to otvorenim pretakanjem uz istovremenu blagu sulfitaciju.

Prvo pretakanje vrši se 8-10 dana poslije završenog tihog vrenja i to uz prozračivanje kako bi se vino oslobodilo rastvorenih plinova (gasova), osobito CO_2 i H_2S . Nakon ovog pretakanja vino još nije potpuno bistro, zbog toga se nakon 1 do 2 mjeseca vrši drugo pretakanje i tek tada se dobija bistro vino koje se zatim podvrgava uobičajenim postupcima stabilizacije.

KORISNI SAVJETI

PROTIV MUHA SKORO BEZ KEMIJE - BEZ OTROVA SIGURNO!

Na vrelu ploču štednjaka stavite posudicu s octom (sirćetom), da se isparava. To muhe ne podnose.

Gnjave Vas **GRČEVI U ŽELUCU**

Limun pospite šećerom pa ga držite u ustima dok se sve ne rastopi.

ZA VAŠU PROBAVU...

JABUKA kuhana u malo vode i malo šećera je izvrsna pomoć za Vašu probavu. Ako Vam je želudac ili jetra osjetljiva, Vi jabuku ispecite u pećnici.

OSJETLJIVO ZUBNO MESO

Ako Vam je četkica pretvrda, neposredno prije pranja zubi stavite je pod mlaz tople vode. Ipak, bolje se naviknite na tvrdu četkicu. Zdravija je.

BOLE VAS MIŠIĆI. UKOČENI SU

Na bolna mjesta vatom nanesite topli talog od crnog čaja iz Vašeg čajnika.

MALA OZLJEDA NA KOŽI

Malu ozljedu možete dezinficirati octom, ako nemate drugog sredstva. Ocat zaustavlja krvarenje.

UMORNE NOGE

U mlaku vodu uspite tri šake soli i decilitar octa. Umočite umorne noge, pa ćete uskoro moći ponovo u šetnju.

RUKE I ORASI

Prljav je posao čišćenje oraha. Poslije čišćenja oraha isperite ruke octom, isperite ruke vodom, pa nahranite kožu hranjivom kremom.

RUKE I KRUMPIR

Nakon čišćenja repe ili krumpira na rukama ostaju mrlje. Prije nego što počnete čistiti repu ili krumpir dobro ga operite, u posudu ulijte vode, pa ga čistite pod vodom.

ZA VAŠU KOŽU...

SPAVANJE POMLAĐUJE KOŽU - Da bi Vam se koža odmorila i obnovila neophodan je noćni mir. U snu se krvni sudovi opuste i šire. Tako se pspješuje obnavljanje kože. Taj proces je noću i do deset puta intenzivniji nego po danu. Noću se iz kože luče tvari koje pspješuju njeno starenje. To je razlog što se regenerativne kreme najuspješnije primjenjuju noću.

KRETANJE POLJEPŠAVA KOŽU - Ako Vam je koža suha i hrapava za Vas nema drugog spasa nego samo gimnastika. Počnete li se baviti gimnastikom manje ćete trošiti na kreme. Svako kretanje Vam se isplati, pa čak i onda kad Vam od kretanja nestaje dah. Ako Vam je krvotok u redu kretanje će omogućiti bolju prokrvljenost i raspored hranjivih tvari. Od intenzivnijeg kretanja se bolje osjećate i još bolje izgledate. U tom smislu je najbolje kretanje ono u vodi - plivanje. Plivanje vlaži kožu, ono blago masira kožu, opušta kičmu, napreže mišiće.

PARNA KUPELJ - ZA VAŠU KOŽU I ZA OPUŠTANJE: Parna kupelj je bolja od saune! Parna kupelj vlaži zrak do 95% uz temperaturu od 40 - 45°C. U takvoj sredini se koža prožima vlagom iznutra prema vani, postaje glatka i zarumenjena. Koža i ostaje takva, ako je dobro osušimo i utrljamo u nju odgovarajuću kremu.

TUŠIRANJE - I HIGIJENA I OSVJEŽENJE! - Tuširanje se preporučuje svakoga jutra. To je potreba higijene. Ali, jutarnje tuširanje podstiče bolji protok krvi, a time nas osvježava pred početak radnog dana. Tuširanje treba početi mlakom vodom, pa onda povećavati temperaturu. Tko je hrabriji prelit će se hladnom vodom. Svježha voda bolje osvježava. Ako ste kratko ošišani blagim šamponom operite i kosu svaki dan. Tuširanje završite prelijevanjem tijela mlakom ili posve hladnom vodom.

PLAVA KOSA - Plava kosa će biti još ljepša ako je poslije pranja isperete mlakom vodom, a onda sokom od limuna. Za to Vam je potreban sok od četiri limuna. Nakon što tu količinu soka ostavite da djeluje bar deset minuta, kosu isperite hladnom vodom.

MASAŽA HLADNIM UBRUSOM - Takva masaža će podstaći protok krvi kroz čitavo tijelo. Frotirski ubrus uvijte u jednu vrpću, potopite ga u hladnu vodu, pa ga dobro iscijedite. Što je moguće bržim pokretima masirajte tijelo. Na kraju se izmasirajte i suhim ubrusom.

OKO MOJE...

PODOČNJACI I RUŽMARIN - Ružmarin ne pomaže kod organskih oboljenja, ali tim više kod umornih očiju pomaže oblog od ružmarina. Dvije žlice ružmarinovog cvijeta prelijte s pola litre prokuhane i prohladene vode. Onda neka sve to odstoji u tamnoj boci tjedan dana. Tek tada valja procijediti tekućinu i ostaviti u drugoj posudi da stoji na hladnom. Takvom tekućinom valja natopiti komadiće gaze koje ćemo staviti na lice ispod samog oka. Oblog stoji 10-15 minuta. Pravi učinak će se pokazati ako to ponovimo u bar 10 dana u mjesecu.

ZA BOLJI VID - Za bolji vid potreban je i A i C vitamin. Od karotina se u tijelu stvara vitamin A. Od toga vitamina se u mraku stvara vidni purpur. Vitamin A je bitan za dobar vid. No, u oku ima 30 puta više vitamina C nego u krvi. Upravo C-vitamin predstavlja najbolju zaštitu oka od djelovanja svjetla i kisika.

ZA DOBRO JUTRO...

Dobar tek i dobra probava - pola zdravlja i još više. Svakog jutra, čim ustanete popijte čašu mlake vode. Ne prija kao rana rakija, ali je djelotvorno!

ŠVAŠTA

OJ MOLERU, MOLERU...

Majstori otišli a na prozoru, vratima i podu više kreča nego na zidovima... Takve će se mrlje lakše skinuti ako se nakvase jakim i toplim octom, a zatim se isperu vodom.

TVRDOGLAVA NALJEPNICA NA STAKLU...

Umočite je u toplu vodu, a zatim mjesto gdje je bila naljepnica istrljajte spužvom natopljenom octom.

UVELO CVIJEĆE će živnuti ako trećinu drške umočite nakratko u ključalu vodu. Ispravi li se cvijet, odrežite opareni dio drške, a cvijet stavite u svježju vodu.

KREČNJAK U LONCU...

Kako izbjeći krečnjak u posudi koja Vam stalno služi za kuhanje vode? U takvoj posudi s vremena na vrijeme prokuhajte ostatke procijeđenog limuna.

KREČNJAK OKO SLIVNIKA U KADI ILI SUDOPERU...

Naslage krečnjaka oko slivnika najlakše je ukloniti pomoću zagrijanog octa.

KREČNJAK U VAZI...

Na dnu vaze ili boce često vidimo vapneni talog. Ulijte u bocu vreli ocat. Ostavite ga da djeluje nekoliko sati. Onda treba još samo isprati vazu ili bocu.

KAMENAC U ČAŠI ILI POSUDI. Istrljajte posudu krpom natopljenom octom a onda u sol.

TRI METERA SOMOTA...

Večernja haljina od baršuna će biti kao nova ako je objesite iznad kade pune vruće vode.

Dugo ste sjedili, a sjedenje ostavilo traga na Vašoj haljini ili suknji. Kao da je uglačana. Kako popraviti kvar? Stavite veću posudu s vodom na štednjak, pa kad voda provre Vi ćete uglačana mjesta držati nad posudom dokle god se dlačice somota ne isprave. Objesite zatim haljinu na vješalicu i ostavite je da se dobro osuši.

KERAMIKA ILI PORCULAN - NAPUKNUT...

Češnjak (bijeli luk) dok je jedar može poslužiti kao ljepilo. Istisnite sok češnjaka. S njime se daje zalijepiti naprsli porculan ili keramika.

KAKO SKINUTI FLASTER?

Odrasli stisnu zube. Kako djecu osloboditi flastera? Manje će buke biti ako flaster prije skidanja navlažite s malo alkohola. Inače...

PLOČICE U KUPAONICI

Ne samo pločice, već i kromirani dijelovi u kupaonici će biti kao novi ako ih istrljate spužvom na koju ste nakapali malo šampona. Na kraju sve istrljajte suhom krpom.

I pločice i umivaonik u kupaonici se lako peru novinama. Novine ovlažite i pospite deterdžentom pa tako istrljajte željene površine. Nakon toga sve valja isprati vodom pa obrisati suhom krpom.

OGLEDALO U KUPAONICI

Malo, malo, pa se zamagli ogledalo u kupaonici. Da to izbjegnute istrljajte ogledalo ovlaženim komadićem sapuna, pa ga istrljajte mekim ubrusom. Nažalost, nije to jednom za uvijek. Takav postupak valja povremeno ponoviti.

KAKO OPRATI SPUŽVU?

Natopite spužvu octom pa je tako ostavite dan i noć. Nakon toga je treba samo nekoliko puta isprati u vodi.

KRPE ZA BRISANJE POSUĐA se bolje peru ako u vodu za pranje uspete žlicu kuhinjske soli.

MRLJE

...OD JAJA na tkanini. Sačekajte da se osuše. Iščetkajte ih mekom četkom, a što ostane očistite krpom natopljenom benzinom.

...OD JAJA. Još svježije mrlje od jaja odmah pospite solju i operite s malo vode. Ostavite da se osuši, pa dobro iščetkajte.

...OD KRVI na tkanini ne treba nikada prati toplom vodom. Još sasvim svježju mrlju treba oprati u hladnoj vodi kojoj ste dodali nekoliko kapi amonijaka.

...OD CRVENOG VINA prelijte s malo rakije pa će nestati. I to je sve.

...OD BLATA s tkanine, s nogavica Vaših hlača možete odstraniti ako tvrdom četkom očistite blato, zamrljano mjesto natapkate vodom s malo octa (na litar vode dvije žlice octa) pa protrljate krpom.

...OD PIVA dok su još svježije treba isprati vodom u kojoj je rastopljeno dosta soli.

...OD KEMIJSKE OLOVKE se teško skidaju. Možda će bar izblijedjeti ako se mjesto odmah premaže rastvorom octa i soli, pa se istrlja vatom natopljenom u alkohol.

TIJESNA KOŽA

Ne znaš što je gore: tijesna obuća ili tijesna odjeća. I obuća i odijelo

treba biti komotno. Ni rublje ne smije nigdje stezati. Takvo rublje ili odijelo otežava protok krvi. Tijesne cipele mogu izmijeniti izgled stopala, a što je gore - oštetit će čak i kičmu.

KAD KUPUJETE CIPELE...

- Kad imate novaca i svakako **NAVEČER!** Navečer su nam noge umorne. Pod kraj dana ćete lakše naći odgovarajući broj nego s jutra. Jutrom su nam noge odmorne. Cipele koje kupite ujutro, bit će Vam sigurno tijesne.

U KUHINJI

GRA' SE KUVA

SUHI GRAH ILI SUHI GRAŠAK kuhajte u neslanoj vodi. Osolite kad je grah ili grašak već napola kuhan jer će inače otvrdnuti. Ako je potrebno potkraj kuhanja dosolite po želji.

Dugo kuhate **GRAH**, pa nikako da omekša. Ocijedite ga od vode, dodajte mu malo ulja pa neka poklopljen odstoji desetak minuta. Sada ga prelijte vodom i stavite da se dokuha.

ZELENA SALATA se pere neposredno prije upotrebe. Nemojte je ostaviti da dugo stoji u hladnoj vodi. Izgubila bi mnogo korisnih vitamina.

KRUMPIROVA SALATA će biti ukusnija ako još mlak krumpir, prije nego što ga začinite uljem i octom, prelijete bijelim vinom.

SALATE možete pripremiti ranije. Ali...salatu osolite neposredno pred služenje jer će u protivnom ispustiti svu tekućinu. To posebno vrijedi za salatu od rajčica.

ČEŠNJAK (bijeli luk) je dobar za svaku salatu. Posudu za salatu utrljajte češnjakom. Tako će salata dobiti diskretan miris, a češnjak ne morate jesti. Ako jedete češnjak a smeta Vam miris, sažvačite zrnice kave pa ćete otkloniti neugodan miris.

ŠPINAT neće izgubiti svoju boju ako u kipuću vodu uspete malo soli ili na vrh noža sode bikarbone. Tek tada spustite u vodu špinat.

CIKLA (cvekla) će prilikom kuhanja sačuvati svoju boju ako u vodu u kojoj se kuha ulijete malo octa ili limunovog soka.

KUHATE CVJETAČU (karfiol), a **MIRIS...** Da izbjegnemo neželjeni miris očistite cvjetaču večer prije, stavite je u hladnu vodu, a sutradan je skuhaite u drugoj vodi.

I još jedno rješenje:

CVJETAČU (karfiol) kuhajte s grančicom celera pa nećete osjećati neugodan miris cvjetače koja se kuha.

UMAK (sos) OD LUKA će biti znatno ukusniji i lakše se probavlja ako mu dodate nešto ribane jabuke.

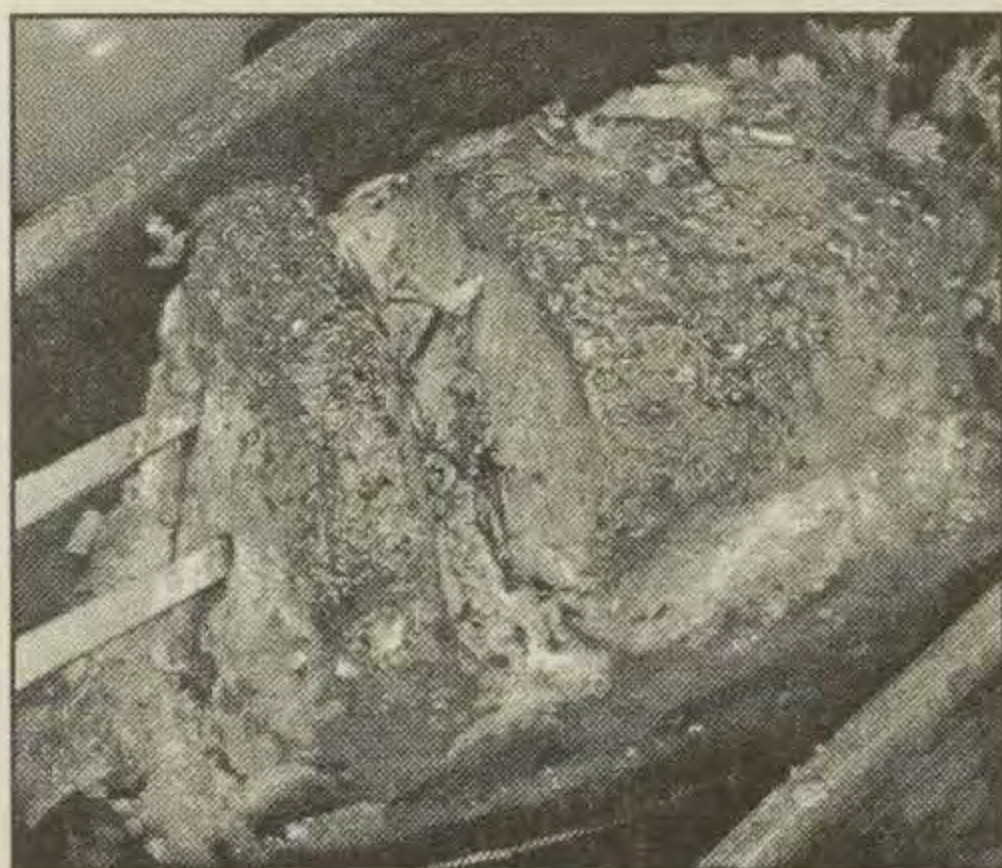
Iz **LIMUNA** ćete iscijediti gotovo sav sok samo ako ga još cijeloga držite pet minuta u toploj vodi.

OLJUŠTITI veću količinu JABUKA za kolač... Prije toga uronite ih na minutu u kipuću vodu. Lakše i brže se gule.

HLADETINA (pača - lučenje), PAŠTETA I HLADNA JELA se lako odvajaju od kalupa ako kalup izvana omotate krpom namočenom u vrelu vodu.

MRVICE (prezla) će biti sitne ako suhi kruh prvo sameljete na krupno, a onda ga još jednom sameljete u mlincu za kavu. Bit će ljepše nego one iz dućana.

KRVAVICE prije pečenja treba staviti 2-3 minute u ključalu vodu. Neće prskati kad ih pečete.

MESO će dulje ostati svježije i bit će ukusnije ako se premaže octom.

PEČENJE će biti rumenije ako meso prije pečenja i nekoliko puta za vrijeme pečenja premažete crnim vinom.

PILEĆE PEČENJE će biti sočnije ako ga prije stavljanja u pećnicu prelijete kipućom masnoćom. Ta će masnoća spriječiti otjecanje soka.

KOLAČ S PRAŠKOM ZA PECIVO ILI KVASCEM treba stavljati u jako zagrijanu pećnicu. Samo će tako postati lak i rastresit kolač.

ZAČINI SVJEŽI se najbolje razmekšavaju u octu.

ZAČINI SUHI se najbolje razmekšavaju u ulju.

ČAJ - ČAJ - ČAJ - ČAJ - ČAJ - ČAJ - ČAJ
ČAJ - ČAJ - ČAJ - ČAJ

KAKAV ČAJ U KOJE VRIJEME?

Vi volite dobar čaj. Nije svaki čaj za svaku priliku. Lak čaj popijte ujutro, jači popodne. Mirisni čaj se pije hladan.

KAKO SAČUVATI SVJEŽINU ČAJA?

Suhi čaj će zadržati aromu ako stoji u hermetički zatvorenoj posudi od porculana ili kovine. U staklenoj posudi nemojte držati suhi čaj. Staklo nije dobra zaštita od svjetlosti. Čaju škodi i toplota i vlaga.

KAKO ĆETE PRIPREMITI ČAJ?

Najprije ga poparite u čajniku. Onda dodajte po jednu ravnu žličicu čaja za svaku šalicu. Dodajte još jednu žličicu čaja "za čajnik". Budite kao Englezi. Sada nalijte vrelu, neprokuhanu vodu, pa ostavite nekoliko trenutaka da odstoji.

KAKO SLUŽITI ČAJ?

Čaj poslužite s kolutom limuna, s malo mlijeka ili sa svježim listom nane. Ako Vaš gost ili Vi sami volite slabiji čaj razblažite ga s malo kipuće vode.

A LEDENI ČAJ?

Ledeni čaj se pije iz velikih čaša s kockicom leda. Čaj valja zasladiti dok je još topao. Takav čaj mora biti vrlo jak da bi zadržao aromu.

OSTACI

KUHANA RIŽA ostala od prethodnoga dana. Uvijte je u aluminijsku foliju i dodajte joj malo maslaca. Tako uvijenu rižu držite u toploj pećnici desetak minuta.

JUHA ZA DRUGI DAN... Ako juhu spremate za drugi dan, kad je skuhate procijedite je i svakako izvadite kuhano povrće. Ono bi potamnijelo, dobilo bi prejak miris, ili bi se možda i ukiselilo. Tjesteninu ili koji drugi dodatak ukuhajte tek drugi dan.

STARI KRUH umotajte u mokru krpom na nekoliko sati. Sredina će mu postati meka. Ako je KORA KRUHA previše otvrdnula stavite kruh brzo pod pipu, ocijedite ga pa ga spustite u vrelu pećnicu. Eto vam toplog i mekog kruha.

OSUŠENI KRUH namočite u vodi i mlijeku pa ga na nekoliko minuta stavite u vruću pećnicu. Postat će mek i hruskav. Prava stvar za pravi stol.

SUHA SLANINA miris izgubila. Operite je u litri hladne vode u koju ste usuli dvije žlice sodabikarbone. Na kraju isperite slaninu u vodi u koju ste ulili malo octa.

VRATA I PROZORI

Kad vrata i prozori izgube sjaj valja ih premazati lanenim uljem. Ulje malo zagrijte pa ga čistom krpom utrljajte u vrata i okvire prozora. Na kraju sve dobro istrljajte suhom vunenom ili flanelskom krpom.

*Prema tekstovima u različitim brojevima NARODNIH NOVINA,
Budimpešta, 1987-1990.*

TAVANKUTE, MOJE ZRILO GROŽĐE

*Tavankute, moje zrilo grožđe!
Kada misec priko neba prođe,
Ja po njemu šaljem pozdrav svoj
Tebi, dragi rodni kraju moj.*

*Kad sunce ka zapadu pođe,
Znam i ono pokraj tebe prođe.
Svaki dan i njemu šapnem smjelo
Pozdravi mi moje rodno selo.*

*I razastri nad njim svoje zrake
Te rastiraj tminu i oblake
Da mi selo bude razdragano,
Da treperi suncem obasjano.*

*Kad nad selo tavana noćca pane,
Neka misec više njega stane,
Neka prospe blide zrake svoje
Da do zore krase selo moje.*

*Da mi selo ne ositi bol
Neka znade da ga pisnik voli,
Da je srićno da se za njeg moli,
Da ga i sad srce za selom boli.*

Marga Stipić

Za koga - za Krista

Vedrajte vedre vedrine,
Listaj lisnato lišće,
Cvjetaj cvjetno cvijeće,
Rosite rosne rose,
Za koga - za Krista.

Toplite tople topline,
Sunčaj sunčano sunce,
Zvijezdite zvjezdane zvijezde,
Klasaj klasasto klasje,
Za koga - za Krista.

Kišite kišne kiše,
Svjetlajte svjetlosna svjetlanja,
Tamite tamne tame,
Zimite zimovne zime,
Za koga - za Krista.

Klicajte klicajuća klicanja,
Pjevajte pjevajuća pjevanja,
Žuborite žuborni žubori,
Svitajte svitajuća svitanja,
Za koga - za Krista.

"Meštar"

POVIJESNI KUTAK

Stjepan Beretić

Prije 250 godina Sombor proglašen slobodnim kraljevskim gradom

**Tko pokušava pobjeći od povijesti,
mora računati na trajni neuspjeh**

U Somboru je 22. siječnja 1787. godine znameniti somborski franjevac o. Bono Mihalović započeo lijepim latinskim jezikom pisati *Ljetopis somborskog franjevačkog samostana*. Hvaleći starinu Sombora, ovako je započeo:

"Starina zaslužuje pohvalu, tako veli i mudri Sirah: 'Ne odbacuj starog prijatelja, jer mu novi neće biti jednak' " (Sir 9,10). "Ne pomiči prastare međe koje su postavili oci tvoji" (Izr 22,28). Ne gledaj čašu, već radije ono što je u njoj. I u novoj čaši može biti staro vino - reče jednom Rabi Jose. Naravno, teško je odvojiti starinu od novine. Snaga se bolje odsijeva kad se novo povezuje sa starinom i starina s novinom. Neki su smatrali da, ispitujući prošlost, mogu stvoriti budućnost. I puno su stvorili. Pokraj svega i potomstvu ostaviš da ponešto otkrije i učini. Mnogi su prije nas radili, reče Seneca, ali nisu doveli (Episto. 64). Neka nam uzor bude evanđeoski pisac "koji iz svoje zbirke iznosi novo i staro" (Mt 13, 52). Da mognemo reći sa zaručnicom "Voda novoga i starog, za te sam... čuvala, o najdraži moj" (Pj 7,14). "Prijatelju, voliš li novinu, ne preziri starine! Zdrav mi bio i moli Boga za mene!"

I somborska starina zasluđuje pohvalu. Što bi ostalo od poznatog šarma grada Sombora kad bismo njegovu starinu prezreli. Što da prezremo grb, međe i slavu grada koju su stari naši zasluđili? Rado ćemo se zagledati i u 250 godina staru prošlost, koju stari naši izboriše, jer je u toj prošlosti i naša sadašnjost oplemenjena patinom stare slave. Kolikogod stari učinili, i nama je, potomcima njihovim, ostalo da dorečemo. Povijest grada Sombora je takva da se vrijedi zagledati i u čašu i u dobro staro vino njegove prošlosti i sadašnjosti. Nikada Somborci nisu bili bezobzirni prema svojoj prošlosti, već su čuvali i potomcima ostavljali voća staroga i novoga. Tko voli budućnost grada, nikada neće prezreti njegove prošlosti.

Je li Sombor grad bez budućnosti?

Kad je 1751. godine, tada istom proglašeni slobodni kraljevski grad Sombor posebnim zakonskim člankom trebalo inartikulirati među gradove, Bačko-Bodroška županija je učinila još jedan potez kako bi to spriječila. Državnom saboru je uputila pismo u kojem je za Sombor stajalo da mu ni cijela stoljeća neće biti dovoljna da se razvije u grad, te da ni kroz 100 godina neće moći otplatiti svoje dugove. Čak je i sam veliki župan 1758. godine pred Kraljevskim namjesničkim vijećem ocijenio da je Sombor bliži propasti nego procvatu, te da svako osrednje selo više vrijedi nego Sombor. I nisu daleko od istine. U startu je Sombor zaista bio siromašan. Međutim, više je u pravu mladi subotički pravnik Slaven Bačić kad za "Novi Sad, Sombor i Suboticu, kao najrazvijenija naselja u Bačkoj" kaže da među najvažnije događaje u njihovoj povijesti "svakako spada dobijanje statusa slobodnog kraljevskog grada". I Marica Žikić u predgovoru jedne od brojnih brošura Milenka Beljanskog ističe dobivanje povlastica slobodnog kraljevskog grada kao izuzetno važan povijesni događaj. Za sva tri grada proglašenje slobodnim kraljevskim gradom predstavlja značajnu prekretnicu. Od toga trenutka sva ta tri grada sve više osvajaju kako svoje stanovnike, tako i putnike namjernike svojom ekonomskom snagom, bogatstvom duha na svim područjima kulture, ljepotom svojih trgova i neprocjenjivim blagom na svim poljima umjetnosti.

Somborci - u startu zajedno i složno

Po svome statusu sva tri grada su slična. Ipak, dok je nastojanje oko postizanja povlastica slobodnog kraljevskog grada učvrstilo zajedništvo Somboraca i Novosađana, ono je u Subotici izazvalo napetosti. Složno zalaganje novosadskih i somborskih Srba i Hrvata za dobivanje povlastica slobodnog kraljevskog grada govori o tome koliko je većina stanovništva držala do onih perspektiva koje su takve povlastice donosile gradovima. U Subotici se očigledno radilo o nesporazumu kad su se vodeći krugovi iz srpskog stanovništva protivili i ostali uzdržani. Za Sombor i Novi Sad je karakteristično i to da su u vrijeme dobivenih povlastica tamo živjeli velikom većinom Srbi, dok su u Subotici veliku većinu činili Hrvati. U Novi Sad osim Srba, malobrojnih Hrvata i Nijemaca pridolaze još i Armenci, Grci i Cincari. Tamo će katoličko stanovništvo na kraju osamnaestog stoljeća činiti uglavnom Nijemci, Mađari i

Hrvati, te Rusini grkokatolici. U Somboru će se Hrvatima i malobrojnim Nijemcima katolicima pridružiti brojni Mađari u toj mjeri da će katolici dugo vremena činiti više od polovice cjelokupnog stanovništva. Ipak je u gradu, poslije oslobođenja od Turaka, najveća nacionalna skupina uvijek bila srpska. Novi Sad je poseban u tome što su se u tom gradu sačuvale nacionalne karakteristike i onih manjih zajednica: Armena, Rusina, Slovaka. U Subotici je, osim u predgrađu Aleksandrovu, gotovo potpuno nestalo Nijemaca, a u Somboru i Novom Sadu je njihova nazočnost vrlo važna sve do poslije Drugog svjetskog rata. Brojna slovačka kolonija u Subotici je potpuno nestala, budući da se asimilira većim dijelom u Mađare, a manjim u Hrvate.

Slavna prošlost zelenoga grada na Mostongi

Otoci rijeke Mostonge i močvarni tereni oko nje su čovjeku oduvijek davali i životni prostor i prirodnu zaštitu. Grad Sombor je postojao pod imenom Czobor Szent Mihály, a kao vlasnik grada se još 1360. godine spominje bodroški plemić János Czobor i njegov sin István. Czobor mu je bilo ime po obitelji koja ga je držala, a Szent Mihály po arkandjelu, zaštitniku župne crkve. O tom starom Somboru znademo da je 1469. godine bio "mahom drvena i dijelom kamena utvrda sa zaklonima i kulama". Pored rijeke Mostonge grad je opisivao i kanal osiguran snažnom hrastovom palisadom. U Czobor Szent Mihályu je već 1478. sigurno postojala župna crkva posvećena svetom Mihovilu, a 1479. godine Czoborovi su dobili od pape Siksta dopuštenje da podignu dominikanski samostan. Širokogrudni János Czobor je zajedno sa svojom braćom obdario dominikanski samostan velikim imanjima a dominikansku crkvu sv. Marije vinogradom, kao nadarbinom. Prvi poznati somborski župnik je Ivan, a ime mu je povijest zabilježila 1497. godine. Te je, naime, godine župnik Ivan stupio u rimsku Družbu Duha Svetoga. To znači da je prije 502 godine sigurno postojala somborska župa. György Dózsa je među mađarskim kmetovima podigao znamenitu Seljačku bunu, koja je 1514. godine pogodila i područje grada Sombora. Kad je znameniti kardinal i kandidat za papinski tron Toma Bakač napisao svoju bulu kojom je pozvao kršćane na križarski boj protiv Turaka, taj se poziv čitao u najuglednijim bačkim gradovima: u Titelu, Baču i Czobor Szent Mihályu. Hrvatski humanist Vrančić, srijemski biskup, a kasnije ostrogonski nadbiskup, piše da su u Bačkoj posljedice seljačke bune bila krvoprolića i pustošenja kao u dane kralja Heroda.

Tursko ropstvo

Kad je tužne 1526. godine pao Mohač, turski je pobjednik Suljman nastavio put do kraljevskog Budima, da bi se zatim sa svojom vojskom vratio smjerom omeđenim Tisom i Dunavom. Stanovništvo koje još nije pobjeglo u sjevernije mađarske županije odvodio bi u ropstvo ili ubijao. Tako je i Sombor izgubio većinu svoga izvornog stanovništva. Po opustošenim bačkim prostorima u te crne dane pojavljuju se veće ili manje skupine izbjeglica iz prije pokorenih srpskih i hrvatskih zemalja. Czobor Szent Mihály je službeno pao pod Turke nakon Budima, 1541. godine. Novo stanovništvo Sombora su Turci. Srbi

su se nastanili, kako bilježi Károly Trencsény u selu Czobor Szőlős, u danas somborskoj gradskoj četvrti Selenča. Somborski su Srbi u to vrijeme imali svoga seoskog kneza, a Turcima su plaćali određeni porez. Od 1543. godine nekadašnji Czobor Szent Mihály nosi naslov Sombor. Od 1590. godine se Sombor u turskim dokumentima spominje kao selo, a bio je, uz Segedin, Baju, Suboticu i Titel, sjedište nahije. Te je godine u Somboru živjelo 13 kršćanskih obiteljskih zadruga. Manji dio su predstavljali Hrvati. No, u gradu je, kako bilježi Čelebija, bilo još i Rumunja i Moldvanaca. O tome kako je izgledala Bačka u to vrijeme, opisao je na svome putovanju u Carigrad već spomenuti ostrogonski nadbiskup Vrančić: "Dobri Bože! Kako se tužna slika te plemenite i plodne zemlje pokazala pred nama! Sve je tako pusto. Ni u 30 sela zajedno se ne može naći toliko obitatelja koliko ih je nekada bilo u jednom naselju...!"

Turski Sombor

Turski putopisac Evlija Čelebi tvrdi za "staru palanku Sombor": "U stara vremena bila to je bila velika varoš... Gradska citadela je građena od čvrstog materijala... Ovaj grad naveče čuva straža koja zatvara i otvara gradske kapije, tako da iznutra ne može nitko izaći... u slučaju opasnosti i za vrijeme borbi može dati dvije tisuće odabranih konjanika-kopljanika... Postoji svega četrnaest muslimanskih bogomolja... Postoje svega četiri bunara sa živom vodom, ali je to jako bogato mjesto... Tu postoje samo dvije medrese za studente, dvije tekije poštovanih derviša, šest osnovnih škola za mladu djecu, dva hana za putnike i namjernike i jedan hamam koji dušu osvježava... Većina stanovnika su trgovci... vrlo su uljudni i hrabri ljudi..." Za turskog vremena grad je ponovo bio uređen kao utvrđenje. Bio je vojnički grad. U Pašinom sokaku (današnjoj Dositejevoj ulici) nalazila se kuća dizdara Huseina. Prema turskim dokumentima, 1543. godine somborsko utvrđenje je čuvala posada od 50 janjičara, a bili su smješteni u i danas postojećoj kuli dvokatnici ispred župne crkve Presvetog Trojstva. U isto vrijeme imao je bolje utvrđeni grad Bač osim dizdara i njegova zamjenika posadu od svega 106 vojnika, dok je u selu živjelo 15 kršćanskih kuća. Turci koji su se nastanili u Somboru su podigli šest džamija. Godine 1543. somborski imam je bio Husein Ali, glavna džamija i oko nje groblje moglo je biti u današnjoj Pariškoj ulici, budući da se kod gradnje tamo nailazilo na turske nadgrobne spomenike. Predaja drži da su dijelovi današnje pravoslavne crkve sv. Ivana ostaci jedne od turskih džamija. Tako se pretpostavlja da je i današnja kapela sv. Ivana Nepomukog, pred župnom crkvom Presvetog Trojstva, također bila džamija. Na mjestu fiskulturne dvorane današnje gimnazije nalazilo se tursko kupatilo, a na mjestu današnje gimnazije u Dositejevoj ulici je stajala turska katnica koja je poslije oslobođenja od Turaka služila kao pučka škola za Hrvate i Srbe.

Prije 350 godina krizma u Somboru

U tursko vrijeme u gradu Somboru stanuju Turci, a po somborskim pustarama se sve više pojavljuju Srbi i Hrvati. Hrvate su doveli bosanski franjevci. Svi su oni bili bošnjački odjeveni i nosili su fes. Kasniji će somborski župnik

Matej Slatković zapisati da su se somborski katolici, u vrijeme dok još nisu imali crkvu, okupljali na svetu misu u podzemlju jednog uzvišenja na Gradini. Još piše da se poslije svete mise i objeda uvijek zaigralo kolo. I poznati somborski franjevac Bono Mihaljević u svojoj, hrvatskim jezikom pisanoj knjizi pod naslovom "Putnik zomborski" u stihovima bilježi zanimljive podatke iz toga vremena. Kad je 23. i 24. listopada 1649. godine beogradski biskup Marin Ibrišimović u Somboru dijelio sakrament svete Potvrde, imao je 147 potvrđenika. Tako možemo samo pretpostavljati koliko je katolika u to vrijeme živjelo u gradu i okolici. U Somboru je tada bilo 30 katoličkih kuća. Crkve još nije bilo. Kako se približavao kraj turskoga ropstva, broj kršćana, kako Srba tako i Hrvata, stalno je rastao.

Oslobođenje od Turaka, doseoba Hrvata i Srba

Počam od 1675. godine Srbi i Hrvati su sve žešće uznemiravali tursko stanovništvo. Godine 1686. dolazi u Bačku velika skupina Hrvata iz hrvatskih zemalja. Milenko Beljanski spominje 1687. godinu kao godinu dolaska Hrvata u Sombor. Te godine je Bosnu zadesio najveći val iseljavanja. Na čelu doseobe bio je fra Mijo Radnić. Te se godine znatno povećao broj somborskih Hrvata. U gradu su već djelovali franjevci, koji nikada nisu zaboravili da su došli iz bosanskog Olova. Sombor je konačno oslobođen od Turaka 12. rujna 1687. godine kad je u grad, doduše bez borbe, ušao Friedrich Veterani. Turci su se prethodno povukli. Posljednjih dvanaest godina borbe i bijega Turaka iz Sombora još se dugo prepričavalo u narodu, kao vrijeme konačnog oslobođenja, ali i kao vrijeme azijske kolere. Iste te, 1687. godine su kapetani Dujo Marković i Juro Vidaković tražili dopuštenje da se s 5000 ljudi nastane u Bačkoj, pa su se već naredne jeseni u Somboru, Baji, Subotici i Segedinu i nastanili.

Od 1689. Sombor se spominje kao selo. Godine 1691. se opet naglo povećao broj stanovnika, kad su u Sombor i okolicu pristigli Srbi pod vodstvom patrijarha Arsenija Čarnojevića. Car Leopold I. ih je obdario povlasticama. Srbi i Hrvati su živjeli u slozi. Popravili su gradske opkope i osigurali vojničku obranu Sombora koji je 1702. službeno postao vojničko naselje. Prvi mjesni kapetan je bio Dominik Marković. Služba mu se prenosila u obitelji s koljena na koljeno. U isto vrijeme su Srbi ponekad imali svoga posebnoga kapetana. Dominik Marković je sa 600 pješaka i 200 konjanika sudjelovao 19. kolovoza 1691. u Slankamenskoj bitki gdje je i poginuo. Njegovoga sina Jurja za razdoblje od nekoliko desetljeća je u službi somborskog zapovjednika preuzeo Janko Branković, rođak srpskog despota Đorđa. Srbi su ga zvali knez Janina. Uživao je ugled čovjeka dobrog i plemenitog srca. Dvor mu se nalazio na mjestu današnje stare gradske kuće, na mjestu gdje su prije Turaka živjeli Czoborovi. U bitki kod Sente 11. rujna 1697. Janko Branković je zapovijedao somborskim jedinicama. Dok su Somborci ratovali u Senti, provalila je u Sombor jedna skupina turskih pljačkaša. Čim su se oglasila gradska zvona, digoše se starci, žene i djeca, koji su protjerali uljeze. Na uspomenu tih hrabrih branitelja grada na početku ovoga stoljeća zvonili su u Somboru i katolici i pravoslavni svake večeri u 9 sati.

Sombor poslije Turaka

Nakon što je Sombor oslobođen od Turaka cijela je Bačka pala pod vojnu upravu. Oni Srbi i Hrvati koji su se tu zatekli, kao i oni koji su još pridolazili, prihvatili su da kao vojnici o svom trošku štite granice velike podunavske monarhije. Od samog početka srpsko stanovništvo se više oslanjalo na Beč, nastojeći tako osigurati što širu autonomiju. Županijske vlasti su, s druge strane, sve činile da cjelokupno, tada mahom srpsko i hrvatsko stanovništvo, podlože svojoj vlasti, da se što prije uspostavi sustav mađarske županijske uprave. U biti je to bila borba između Beča i Budima. Srbi traže da

Sombor 1698. godine

kao podložnici Beča uživaju svoje vojničke povlastice, a županija im upravo to želi uskratiti, pozivajući se na to da je prava turska opasnost već prošla pa monarhiji više nisu potrebni povlašteni graničari. Napetosti između dvije struje bivaju sve izrazitije. Tako je general Schlick u ožujku 1699. godine energično nastupio protiv županijske vlasti zato što je razoružala somborske graničare. Po naređenju kralja Leopolda I. županija je bila prisiljena vratiti Srbima oduzeto oružje.

Graničarsko naselje (1702-1719)

Sombor je prije Turaka pripadao Bodroškoj županiji, a sada će postati središtem Bačke županije, kao i sjedištem Somborskog kotara. Graničari su se protivili razvojačenju, što je posve razumljivo kad se zna da kao graničari nisu plaćali porez. Graničari i županija su se zato često uzajamno optuživali. Njihov se odnos sve više zaoštravao. Takvo stanje je išlo na ruku sve većoj netrpeljivosti između Srba i Mađara. Vojna se granica počela ustrojavati istom 1702. godine. Prema, u listopadu 1699. godine, provedenom popisu stanovništva Sombor je brojao 270 kuća u kojima je bilo 55 odraslih mladića. Somborci su raspolagali s 434 konja, 466 vola, 411 krava, 297 teladi, 1060 ovaca i koza. Imali su 651 košnicu pčela, 274 motike vinograda, 988 jutara oranica, 500 jutara ječma, 40 jutara prosa. U gradu je stanovao 31 obrtnik, tri krčmara, a bila je i jedna pivovara, no nije bilo mlina. U narednom popisu će se registrirati znatni porast broja stanovnika, ali i njihovo imovno stanje. 1702. godine 373 somborska domaćinstva imala su već 2348 jutara oranica! Iste te godine ustrojen je Sombor kao vojnički grad s 200 vojnika u po jednoj pješачkoj i konjaničkoj jedinici na čelu s kapetanom. Konjanici su imali 2, a

pješaci 1 kapetana, 1 zastavnika, 2 narednika, 4 kaplara i 90 redova. Dok su se konjanici u slučaju potrebe mogli hitno poslati u Bečej ili u Žabalj na granicu, pješaci su mogli poslužiti za održavanje reda u gradu i za osiguravanje plovidbe Dunavom. Stalna napetost između Mađara i Srba dovela je do krvavih obračuna u vremenu od 1704. do 1710. godine. Ta su se ratovanja završila teškim opustošenjem Bačke. Jedan mađarski kroničar bilježi 9. srpnja 1704. godine: "Mi smo popalili s jedne i s druge strane Dunava i Tise sva velika mjesta u Ráczországu (Bačka)." Malobrojni Mađari su gotovo nestali iz Bačke, a značajno se smanjio broj Srba i Hrvata. Opustošeni su i stari arhivi. Kad je 1715. godine ponovo popisano stanovništvo, bilo je samo 40 što srpskih, što hrvatskih kuća u Somboru. Mir je bio još daleko. Premda je Vojna krajina u Bačkoj i Banatu odlukom državnog sabora dokinuta 1741. godine, Sombor je razvojačen istom 1745.

Od 1718. godine Sombor nosi naslov grada

Somborski vojnici su u punom broju pod zapovjedništvom svoga kapetana Đure Markovića 13. kolovoza 1716. godine branili Petrovaradin. Tom je bitkom konačno oslobođen i Banat. 13. listopada 1716. godine Somborci su ratovali za oslobođenje Temišvara, a 16. kolovoza 1717. pod vrhovnim zapovjedništvom pobjedonosnog Eugena Savojskog oslobađaju i Beograd. Godine 1718. sklopljen je Požarevački mir, a vojničkim zaslugama svojih graničara Sombor stječe naslov grada: OPPIDUM MILITARE SOMBOR (vojnički grad Sombor). Za 11 Somboraca koji su pali u tursko ropstvo morali su Somborci platiti veliku otkupninu. Biskup Antunović govori o 2020 forinti koliko je trebalo godišnje plaćati za zarobljene. Prema popisu iz 1717. godine bile su u Somboru dvije konjaničke i dvije pješačke jedinice u kojima je služio 271 vojnik: 190 Srba i 80 Hrvata. Poslije smrti kapetana Janka na čelu grada Sombora je stajao kapetan Matija Marković, pa njegov sin Marko, dok je srpski kapetan u to vrijeme bio Janko Damjanović. Samo središte grada bilo je opasano hrasnovom palisadom i opkopom. U središte grada se ulazilo preko branjenih mostova. Drugi opkop je opasivao vanjski dio grada. U gradu je dio stanovništva bio pod vojnom upravom, a drugi dio pod vlašću županije. Grad je imao dva pečata: jedan za vojnički grad, a drugi za građanski. Vojnički dio stanovništva uživa povlastice plemića, veći dio plodnog zemljišta, ne plaća porez, nije dužan sudjelovati u tlaci, u svoje kuće nisu bili dužni primati vojnike. Građanski dio stanovništva je živio u feudalnom sustavu kao kmetovi, koje nije iscrpljivala samo županija već su ih uznemiravali i sugrađani pod oružjem.

Sombor - trgovište 1745-1749.

Na Svi svete 1745. godine Sombor je upisan u Bačku županiju kao trgovište. To je izazvalo veliko nezadovoljstvo među graničarima. Gradski sudac (gradonačelnik) je bio Martin Parčetić. Mnogi nisu htjeli odložiti oružje već su se rađe iselili u Srijem i u šajkaški kraj Bačke. Brojni Srbi su 1750-1751. godine, napustivši Sombor, osnovali svoju posebnu vlast u Rusiji. Na njihovo mjesto su se nastanili baranjski Srbi i ovdašnji Hrvati. U to se vrijeme već gra-

Freska na župnom domu - sunčani sat

uživali vojničke povlastice, nisu bili zadovoljni svojim stanjem. Oni su se 1745. godine obratili carskom dvoru s molbom da Sombor opet bude vojnički grad, budući da Somborci ne žele biti kmetovi niti podnositi namete županije. Rađe bi napustili grad nego da i dalje moraju podnositi županiju. Želja za slobodom je bila izraz somborske sloge. Pisana je na srpskom jeziku, a zajedno su je potpisali 200 Srba i 100 Hrvata. Molbu su osobno odnijeli u Beč Stevan Radojević, Atanasije Stojšić i Martin Parčetić. Županijske vlasti su sve učinile da osujete težnju Somboraca za slobodom. Dok su trojica Somboraca vodili pregovore u Beču, županija je građane Sombora optuživala nazivajući ih neobuzdanim razbojnicima, pijancima i bezbožnima. Zato je Bokerović, kao jedan član somborskog povjerenstva u Beču, molio Somborce da pripaze na svoje vladanje kako županiji ne bi dali povoda za nove optužbe.

Ustrajni Somborci su u Beču tri godine radili na kraljevskoj povlastici svoga grada. Sva su nastojanja županije ipak bila uzaludna. 21. ožujka 1747. godine Marija Terezija je trgovište Sombor podigla na rang slobodnog kraljevskog grada. U pomoć radosnom somborskom povjerenstvu je pritekao grad Kiskunhalas s 15, Szabadszállás s 3 tisuće forinti zajma, dok im je samo bečki barun Palm posudio 120.000 forinti. Za povlasticu slobodnog kraljevskog grada valjalo je, naime, isplatiti 150.000 forinti. Diplomom o slobodnom kraljevskom gradu Somboru potpisala je Marija Terezija 17. veljače 1749. Područje slobodnog kraljevskog grada je bilo znatno manje od onoga koji je Sombor imao kao vojnički grad.

Veliko slavlje slobodnog kraljevskog grada Sombora

27. ožujka 1749. prispjela je diploma u grad. Nikola Parčetić je bio na čelu banderija i svećenika obiju crkava koji su izišli na samu gradsku granicu pred Martina Parčetića, da tamo dočekaju diplomu. Onda su je u svečanom ophodu pronijeli gradskim ulicama, dok slavljenička povorka nije stigla do gradske kuće. Tamo je svečano pohranjena dragocjena diploma. Usput su grivali mužari. Pucalo se na sve strane. Bilo je to pravo narodno veselje. Ipak, daleko je veće slavlje bilo na vidiku. 24. travnja 1749. godine u 8 sati opet je uz pratnju bubnjeva i zvuke rogova krenula svečana povorka gradskim ulicama. U sredini povorke stupao je Martin Parčetić s diplomom, a kraj njega

dio današnji župni dom za franjevački samostan. Kamen temeljac mu je još 1743. godine položio kalačko-bački nadbiskup Gabriel Patačić, a 24. lipnja 1752. godine započeli su Somborci gradnju današnje župne crkve Presvetog Trojstva. Ta dva gradilišta svjedoče o naglom porastu broja somborskih Hrvata. Ni Srbi ni Hrvati, koji su

počasna straža s isukanim sabljama. Ispred nje ga i za njim stupali su gradski uglednici u pratnji vojske i građanstva. U franjevačkoj crkvi i u blagovaonici je postavljen tron za kraljevskog izaslanika Jánoša Istvána Kollera. Povorka je ušla u franjevačku crkvu gdje je bio zaziv Duha

Gradska kuća u Somboru

Svetoga. Pred crkvom se pucalo iz mužara uz počasnu vojničku paljbu. Zatim je profesor budimske teologije fra Luka Čilić pjevao svečanu zahvalnicu. Nakon toga su najodličniji uzvanici prešli u samostansku blagovaonicu, gdje je već spomenuti János István Koller održao govor na latinskom. Preporučno pismo Marije Terezije pročitao je bilježnik András Ribényi. Na poziv kraljičinog izaslanika građani su položili prisegu vjernosti, a onda se gradom ponovo prolomila pucnjava mužara i zvonjava svih zvona, da slavlje dopre i do onih udaljenijih. Narod je na Trgu svetog Trojstva i u Ulici svetoga Ivana oduševljeno klicao. Dok je izaslanik János István Koller čitao diplomu o somborskim povlasticama, narod je oduševljeno pljeskao i klicao. Dokument je pročitao na latinskom jeziku. Oko dva popodne počeo je svečani objed u samostanu. Franjevački ljetopisac je zabilježio da je vino teklo, glazba ječala, udarali su mužari, a gosti su bili tako raspoloženi da ni jednu čašu nisu cijelu ostavili. Kad je ponestalo čaša, pilo se iz ćupova i lonaca. No, ni to posuđe nije odoljelo dobru raspoloženju. Na kraju su, kad već u somborskih lončara više nije bilo ni vrča, ni lonca, ni ćupa, dvojica kola upućena u Bajju, da se tamo kupe čaše, ćupovi i lonci, da se bar sutradan nastavi slavlje. Poslije ručka započeo je svečani ples koji je potrajao do 2 sata poslije ponoći. Dok je gospoda slavila, narod se radovao na gradskim ulicama. Gradskim su ulicama proveli svečano ukrašenog vola, koji je završio na ražnju. Ražanj i četiri velike kade pune vina (28 urni vina = otprilike 672 litre) stajale su na trgu pod samostanom na veselje narodu. I piše ljetopisac da je narod vino "sretno i bez ikakve smetnje" i popio.

Prvo poglavarstvo slobodnog kraljevskog grada i njegovi neprijatelji

Na Markovo 1749. godine pred predstavnicima županije i nadbiskupije izabran je za prvog gradonačelnika Martin Parčetić, za kapetana Jovan Živojinović, a prvi vijećnici su postali: Nikola Parčetić, Josip Marković, Mijo Bokerović, Marko Bogešić, Jovan Damjanović, Gavro Pavlović, Stevan Karalić, Avram Rajković, Atanasije Popović, Atanasije Stojšić. Za bilježnika je izabran András Ribényi, dok je glavni blagajnik postao Vasilije Lalošević. Gradski komornik je postao Márton Zombory, pučki tribun Staniko Radišić a József

Szontay je postao urbarijalni prefekt. Županija je prezirala somborske povlastice. Nije joj uspjelo spriječiti potpisivanje povelje slobodnog kraljevskog grada, pa je pokušala spriječiti inartikulaciju Sombora u Zemaljskom saboru u Požunu. U posebnom članku zakona Sombor je trebao biti uvršten među slobodne kraljevske gradove. Evo kako je županija pisala o Somboru Požunskom (Bratislava) saboru: "Taj se grad - gledom na svoje stanovništvo, zgrade i ostalo, prije može usporediti sa selom nego s kraljevskim gradom. Ni nakon više stoljeća neće moći dostići izgled i značaj kraljevskih gradova. Toliki ga dugovi terete da se iz njih neće izvući ni za sto godina. Svjesni toga, građani ga potajno pomalo napuštaju iz jednog ili iz drugog razloga. Bježe u susjedna naselja. Vjerovnici mu ne daju mira. Jedni pak u strahu sele svoju imovinu. Tako sami Somborci pokazuju da se ne nadaju uživanju kraljevskih povlastica. Stanovništvo je, pak, u toj mjeri materijalno iscrpljeno da će se poreski i posudbeni dugovi grada moći ubrati samo silom. U takvim okolnostima, grad nema nikakve budućnosti, a njegove su povlastice samo teret državi i okolnim naseljima. Zato neka državni sabor učini sve da taj grad, koji je do sada bio samo gnijezdo i utočište razbojnika koji pustoše ovaj kraj, ne bude uvršten među slobodne kraljevske gradove." Slično je o Somboru, ali pred Namjesničkim vijećem, govorio 1758. godine i kalačko-bački nadbiskup Franjo Klobušiczky kao veliki župan: "Poznato je da je taj grad bliže propasti nego procvatu. Pa kako bi onda tamo mogao na dulje vrijeme stanovati veliki župan? Kako predstavnici zakonodavstva i veleposjednici? A tko će od županijskih službenika biti toliko lud da na vlastitu štetu stupi u službu županije tamo, gdje će iz svoje male plaće morati živjeti u mjestu gdje nema ni drveta ni vode? Jednom riječju, ni malo ne pretjerujem, kad kažem, da u Somboru osim imena 'kraljevski grad' ništa nije kraljevsko. Ja ga stavljam ne samo iza gradova ovoga kraja nego i iza bilo kojeg osrednjeg naselja." Sva su ogovaranja i klevete bile uzaludne. Sombor je inartikuliran zajedno s Novim Sadom, Đerom (Győr) i Komárnom 1751. godine zakonskim člankom 27.

Kako je grad vidio župnik Matej Slatković

Tako su ružno mišljenje izrekli o Somboru i veliki župan i županijski namještenici. Na sreću, sve je u stvarnosti bilo ljepše. Somborci su sve učinili da svoj grad učine lijepim. Grad je do naslova slobodnog kraljevskog grada došao zajedničkim i složnim zalaganjem Srba i Hrvata. Tako su njegove povlastice izraz sloge svih građana. Vremenom je i županija u toj mjeri promijenila mišljenje o Somboru da je po želji svih građana nekadašnje Bodroške i Bačke županije, Sombor odabrala za sjedište obiju, 1802. godine službeno ujedinjenih županija. Još 1735. godine kupljeno je u Somboru i mjesto gdje će se podići županijsko zdanje. 1749. godine grad Sombor je od udovice pokojnog kapetana Brankovića kupio njegov kaštel, te je na njegovu mjestu na svetkovinu svetoga Stjepana kralja 1749. godine položen kamen temeljac za današnju gradsku kuću, koja je istom 1844. godine dovršena. Župnik Matej Slatković, rodом iz Zagreba, stajao je na čelu somborske župe od 1785. do 1806. godine, a napisao je zanimljivu kroniku o Somboru.

Evo kako je on doživio Sombor: "... Onome kome se više dopada ravni-

ca nego visoke planine, Sombor se može posebno dopasti. Njegove zemlje opasuju izuzetno ubavi, vinogradima zasađeni bregovi. Grad je dug, koliko je i širok: sat hoda. U grad se i njegove široke i prijateljske ulice može ući iz četiri smjera. Da je u gradu zdrav zrak, najbolje svjedoče njegove starice i starci. Mnogi od njih dožive i stotu godinu života. Sombor u gradskim bunarima, na salašima i u vinogradima ima vrlo dobru, pitku vodu. Dok mještani cijene vino iz domaćih vinograda, plemenitaši i imućniji građani radije piju baranjska, tolnjanska, srijemska, pa čak i Dunavom dovežena skupo plaćena vina iz brdskih krajeva Europe. Jedan akov takvog vina stoji i do 10 forinti! Građani i majstori rijetko peku kruh u svojim kućama. Kupuju ga na tržnici. I meso je dobro i ima ga dovoljno. Gradska tržnica obilno opskrbljuje građane povrćem, mlijekom, ribom i ostalim potrepštinama. Grad ima dvije šume: Bukovac i Šikaru. U njima se s proljeća i u ljeto okuplja plemstvo i građanstvo, ali još više mladež na zabave. Iz tih šuma grad zimi dovozi drvo za loženje..." Župnik Slatković je zacijelo bolje poznao prilike u gradu nego veliki župan.

Sombor ostao bez franjevaca

Još 1781. godine župu je od franjevaca preuzeo svjetovni svećenik Stjepan Jagodić. Njega je magistrat izabrao za prvog župnika koji nije bio franjevac. Za župnu crkvu mu je bila određena i danas postojeća kapela sv. Roka u istoimenom Velikom katoličkom groblju. U toj kapeli je Stjepan Jagodić i ustoličen za somborskog župnika. Četiri godine kasnije novi župnik u Somboru je Matej Slatković. On je 21 godinu svoga župnikovanja uživao veliki ugled i poštovanje u Somboraca. Doživio je da se sam Josip II. 1786. godine obreo u Bačkoj, kad je obilazio njemačke doseljenike. 8. srpnja je kralj odsjeo kod somborskih franjevaca. Doznajući da se franjevci trenutno ne bave školstvom, raspustio je somborski franjevački samostan. Tako je tužno završena dva i pol stoljeća stara nazočnost i djelatnost Franjinih sinova u Somboru. Somborski se franjevački samostan raselio u Bač i u Baju. Time je grad duhovno i kulturno osiromašen. Franjevci su sa sobom odnijeli svoju knjižnicu i dragocjeno liturgijsko posuđe. Josip II. je odmah polovicu samostana i franjevačku crkvu predao župniku Mateju Slatkoviću za potrebe župe, dok je druga polovica samostana dopala županiji. U nekadašnjoj franjevačkoj blagovaonici je zasjedala županijska skupština.

Razvitak grada

Somborski kapetan i gradonačelnik Josip Marković je stekao nemolazne zasluge za razvitak grada. U Sombor je došao iz Hrvatske, iz Požeške županije. Priča se da je iz svoga starog kraja donio žir koji je tuda posadio u Šikari i na Bukovcu, te da su tako tamo nastale hrastove šume. Marković je uredio gradske ulice i salašarska naselja. On je 1780. godine na malenoj uzvišici kraj Sonćanskog puta podigao i danas Somborcima dragu kapelu Sniježne Gospe. Njegova je zasluga što je kraj Sombora prokopao Veliki bački kanal koji je, po svom završetku 1802. godine, povezao Dunav s Tisom. Kopao se od 1793. do 1802. godine. Izumitelj i graditelj je bačke vodene magistrale

Sombor na cehovskoj svjedodžbi (iz 1814. godine)

bio je Somborac József Kiss. Za vrijeme Josipa II. u gradu se nastanio veliki broj najrazličitijih majstora iz njemačkih zemalja Badena i Würtemberga. Novi su doseljenici donijeli veliki napredak gradu. Nije napredovao samo obrt već i trgovina. 1778. godine somborski su trgovci već imali svoj vlastiti ceh. Grad je unatoč svim zloćudnim predviđanjima rastao i razvijao se na svakom polju. Gradske ulice, nažalost, nisu bile izgrađene. Grad se davio u blatu i prašini. Život u gradu je ipak u najmanju ruku bio buran.

Svega na volju...

Pamti Sombor ratove protiv Napoleona, spomenik "u lancima" caru i kralju Josipu pod franjevačkim samostanom. Od toga su spomenika ostali još samo niski mramorni stupovi povezani lancima. U tom se prostoru kasnije razvila tržnica. Zato su Somborci svoju tržnicu dugo zvali "u lancima". Pamti Sombor i deset godina (1813-1823) nekog Kupusinca Mihályja Frankovicsa koji je oko sebe, kao navodni čudotvorac, diljem Bačke okupljao toliko mnoštvo lakovjernih pristalica da su protiv njega morale nastupiti i građanske vlasti. Oko njega je nastala prava velika sljedba. Čovjeka iz Kupusine su zvali "Sveti Miško". Bio je zatvoren u županijskom zatvoru, odakle su ga njegovi pristalice uzalud pokušavali osloboditi.

Frankovics je konačno završio kao pokornik u Požunu u samostanu Milosrdne braće, gdje je obavljao službu vratara. Varoška i županijska gospoda nisu bila odviše zabrinuta za Frankovicsa. Rado su se okupljali u Somboru ne samo njegovi građani, već i županijski vijećnici zajedno s bogatim ljudima iz čitave županije. Poslije županijskih sjednica se slavilo tako da se gotovo svako slavlje završilo pijankom. U prizemlju županijske zgrade (varmeđe) nalazila se krčma. Tamo je znao danonoćno svirati Ciganin Šandor. Veselo društvo su za stolovima dvorili zatvorenici. Ipak, nije u pravu poznata pjesma koja ljubav Somboraca prema tamburici i pjesmi dovodi u vezu s "varmeđom". Pjevali su i svirali veseli Somborci i bez varmeđe. A oni koji su u varmeđu dolazili, učili su od Somboraca...

Divojački vašar

Premda je središnja somborska župna crkva posvećena Presvetom Trojstvu, Somborci su svoje "malo proštenje" na svetoga Franju uvijek sve-

čanije slavili. Malo proštenje još i danas živi u Somboru. U nedjelju poslije blagdana svetoga Franje (4. listopada) slave još od turskih vremena zajedno s Hrvatima i Srbi Divojački vašar. Te su se nedjelje okupili djevojke i mladići na trgu između franjevačkog samostana i gradske kuće u kolo. Svirale su gajde i tamburica. Oko momaka i djevojaka se se okupili i njihovi roditelji. Nisu u kolu bili samo mladići i djevojke. Njima su se pridružili i njihovi rođaci. Ni varoška gospoda nije mogla odoljeti oku i srcu. U kolu je bio cijeli grad. Neoženjenim momcima bi roditelji birali djevojku. Izabranica bi na vašaru dobila jabuku i licitarski dar. Na početku 20. stoljeća se ovaj lijepi narodni običaj preselio s trga pred gradskom kućom u dvorišta prigradskih krčmi.

Sto godina somborskog artesnog bunara

Grad Sombor može svoj razvitak zahvaliti i marljivosti svojih građana, ali i činjenici da je dugo bio sjedištem jedne od najbogatijih i najvećih mađarskih županija. Njegovom razvitku je osim spomenutog Velikog bačkog kanala veliki doprinos dala i 1870. godine otvorena pruga Segedin-Subotica-Dalj-Zagreb-Rijeka. Zahvaljujući svome gradonačelniku Benő Csihásu Sombor je postao i do danas ostao zdravi zeleni grad. Prvi korak na uređenju grada učinio je već spomenuti Josip Marković. Ponosi se barokni Sombor s prebogatom ikonostasom Pavla Simića u pravoslavnoj crkvi sv. Đorđa, koja je građena između 1759. i 1792. godine. Nije manje lijepa ni druga, 1790. godine završena pravoslavna crkva sv. Ivana. Inženjer Béla Zsigmondy je 1887-1889. dao na Trgu sv. Đorđa kopati prvi, u pjesmi opjevani, arteski bunar. Voda se crpla s dubine od 333 metra. Dnevno se tako raznosilo do 85.000 litara vode. Svi su Somborci nosili vodu s toga jedinog bunara. Od toga vremena su po somborskim ulicama vodu raznosili i vodari, koje je na svojim platnima ovjekovječio veliki Somborac Milan Konjović. Vodari su na kolima imali postavljeno drveno bure koje su na bunaru napunili vodom, a onda bi građanima punili njihove kante u kućnim ulazima. Svi su Somborci ponosni na karmelićansku crkvu sv. Stjepana Kralja, koja pod svojim izuzetno akustičnim svodovima čuva najveće orgulje u Subotičkoj biskupiji. Te su orgulje ujedno i najveće crkvene orgulje u državi.

Jedinstvena slika grada

Sombor je uvijek imao svoje zaljubljenike. U gradskom muzeju posjetitelji mogu vidjeti maketu turskog Sombora, a od 1993. godine ponosi se Sombor jedinstvenom slikom. Beogradski arhitekt Branislav Jovin je podarao Somborcima sveobuhvatan pogled na jesenskim bojama obojeni grad iz visine. 15.000 objekata grada zaljubljenik u Sombor naslikao je iz plitke perspektive. Svaki trg i ulica, svaka crkva, kapela, palača i samostan dobio je svoje mjesto na jedinstvenoj slici omeđenoj za taj zahvat minijaturnim granicama: 2,70 x 1,60 m. Reprodukciju te slike vidjeli su i Parizani. Upoznali su se sa slikom ponosnoga Sombora i pothvatom koji je imao za cilj "nadletjeti cijeli grad: okom, perom i talentom".

Detalj Sombora sa crteža arhitekta Branislava Jovina

Tko pokušava pobjeći od povijesti, mora računati na trajni neuspjeh

Pravi Somborac nikada neće bježati od povijesti svoga grada. Povijest Sombora je ujedno i povijest njegovih građana. To je povijest govorena ležernom ekavicom somborskih Srba, kojom se hranio Kostić i Petrović, i franjevački čuvanom hrvatskom ikavicom bunjevačkog i šokačkog puka, kojim je Matoš progovorio. Ostao je Sombor jedinstven, a čuvali ga ljudi koji govore jezikom Petőfija, i oni koji su govorili jezikom Goethea. Jedni su živjeli pod križem katoličke, drugi pod križem pravoslavne crkve, treći pod Davidovom zvijezdom, ali svi su bili i ostali Somborci. Sombor nije opasan gradskim bedemima. Somborci su čak i svoje šančeve zatrpali - da svima svoje srce otvore. Sa zatrpanim šančevima kao da su nestale sve zapreke otvorenosti grada i njegovih građana. Ima taj Petrovićev Ravangrad duboke korijene. U njegovoj eleganciji mirišu stoljeća prošlosti koja živi u današnjici. Somborci su nadživjeli kraljevine, carevine, prošli su feudalizam, kapitalizam, doživjeli komunizam i socijalizam, a uvijek su znali ostati kraljevski slobodni, domaćinski raspoloženi prema Vencu i sokacima, prema trgovima i Mostongi. Ostao je Sombor do danas grad otvorenih ulica i trgova, grad otvorena srca. Ljepotu svoga grada pružili su svijetu u pjesmama tamburaša. Stihovi pjesnika i pisaca, ali i slikarska

platna zovu u zeleni grad. A više od svega, zavrijedio je Sombor i njegovi građani kraljevski mir i vječnu slogu svojih građana.

Izvor: Protocollum Venerabilis Conventus L. R. Cittis Zomboriensis PP. Ord. Min. Obstiae Provinciae olim Bosnae Argentinae S. Crucis, nujn vero divi Joannis a Capistrano ab Anno Domini 1717 usque ad Annum 1787, dein iterum ab Anno 1787. usque Annum 18...

Zomborini Conscriptum de Antiquitate hujus Civitatis

Literatura:

1. Trencsényi Károly, Zombor, iz 1. sv. Bács-Bodrog vármegye, velike monografije Magyarország vármegyéi és városai koju je uredio dr. Borovszky Samu, str. 206-236, Budapest 1909.
2. Slaven Bačić, Povelje slobodnih kraljevskih gradova Novog Sada, Sombora i Subotice, Subotica, 1995.
3. Evlija Čelebi, Opis stare palanke Sombora, Putopis - odlomci o jugoslavenskim zemljama, Sarajevo, 1967, str. 522-524.
4. Muhi János, Zombor története, Sombor, 1944.
5. Stjepan Beretić, Povijest župe Presvetog Trojstva u Somboru do XX. stoljeća, Zagreb, 1973.
6. Ante Sekulić, Sombor, Bački Hrvati, Zagreb, 1971, str. 109-126
7. Danilo Bukvić, Nebeski crtež Sombora, Sombor 1993.
8. Grosschmid Gábor, Templomunk, Bácska, Megyei közértékű politikai közlöny, Sombor, XI, br. 89, 90, 16, 20. XI. 1888.
9. Petar Carev, Povijest katoličkih crkava u Zomboru, Naše novine, Sombor, 7. I. 1944, str. 4.
10. Érdújhelyi Menyhért, Töredék Zombor krónikájából, Bács-Bodrogh Vármegyei Történelmi Társulat évkönyve, god. X, sv. IV, str. 145-149.
11. Ante Sekulić, Ulomci somborske povijesti do kraja XVIII. stoljeća, Kačić, god. XIII, str. 155-189.
12. Milenko Beljanski, Demografske promene u Bačkoj posle Mohačke bitke, Sombor, 1994.
13. Milenko Beljanski, Sombor na pragu građanskog društva 1749. godine, Sombor, 1994,
14. Tomo Vereš, O prvoj "Bunjevačkoj Summi", Marulić, br. 4, 1990, str. 471-494.
15. Ante Sekulić, Bački Bunjevci, Kršni zavičaj, 1986, str. 49-66.
16. Ilija Džinić, Sombor, ime, naziv u svjetlu znanstvenog istraživanja, Sombor, 1979.

KRAJ

Različno bijaše ono
što svak želio jest
a jednosno ono
bit će

što na kraju dobit će
Tomislav Žigmanov

VELIKI MISLILAC I PONIZNI SVETAC U SUBOTIČKOJ KATEDRALI

Kad uđete u našu velebnu katedralu na južna bočna vrata, dakle sa strane Somborskog puta, stanite malo kod ulaza, bacite pogled na sliku Uznesenja B. D. Marije iznad vratiju, zatim pogledajte kip s desne strane slike. Kip prikazuje jednoga mladolikog bijelog fratra, dominikanca, s crnom kabanicom na leđima i s knjigom u lijevoj ruci, a ispod nogu mu piše velikim slovima: S. Thomas A. Očigledno, to je sveti Toma Akvinski, najglasovitiji filozofsko-teološki mislilac i ujedno najskromniji svetac Katoličke Crkve. Gotovo nema čovjeka-kršćanina koji nije čuo za njegovo ime i djelo, koji nije zapjevao neku njegovu euharistijsku pjesmu u crkvi. Mnogi ga povjesničari stavljaju u red najistaknutijih velikana ljudskoga roda kao što su Platon, Aristotel, sv. Augustin, Dante, Kopernik, Galilei, Bach, Mozart, Beethoven i drugi izabranci ljudskog srca i uma kojih slava, čini se, neće proći u ovome prolaznom svijetu. Štoviše, tvrdi se da je Tomine izvanredne sposobnosti vrlo rano uočio njegov glasoviti profesor u Parizu i Kölnu Albert Veliki prorekavši da će doći vrijeme kada će njegov glas "odjeknuti cijelim svijetom".

I doista, povijest je u proteklih sedam stoljeća obilno potvrdila istinitost Albertovih proročkih riječi. Pape su Tomu Akvinskoga već od 1317. godine počeli nazivati "zajedničkim naučiteljem" cijele Crkve, 1323. bio je proglašen svetim, 1567. crkvenim naučiteljem, 1880. zaštitnikom svih katoličkih škola, osobito sveučilišta, a Drugi vatikanski sabor postavio ga je uzorom za dijalog Crkve sa suvremenim svijetom. O snazi i prodornosti Tomina utjecaja na najrazličitijim područjima znanstvenog i kulturnog života možda najjasnije svjedoči činjenica da mu se djela od 14. stoljeća neprestano prevode i tumače na gotovo svim svjetskim jezicima. Dosad su prevedena na armenski, hebrejski, grčki, arapski, perzijski, starovenecijanski, talijanski, francuski, španjolski, portugalski, njemački, engleski, nizozemski, norveški, švedski, poljski, češki,

slovački, hrvatski, slovenski, mađarski, japanski i kineski jezik. Ali nema dvojbe da je Toma najviše prisutan u svakodnevnom liturgijskom životu Crkve svojim poznatim euharistijskim pjesmama "Klanjam ti se smjerno, tajni Bože naš" i "Divnoj dakle tajni ovoj" koje se stalno pjevaju širom svijeta.

Kad je i kako je kip Tome Akvinskoga dospio u subotičku katedralu i zašto je upravo on od mlađih teologa, zajedno s trojicom starih crkvenih naučitelja, stavljen na čašćenje Subotičanima, nije poznato sa sigurnošću. To se za sada može nagađati. No, vrlo je vjerojatno da je to učinio jedan poduzetan župnik u 19. stoljeću, možda Matija Mamužić - koji je, slijedeći povratak opće Crkve sv. Tomi kao svome glavnom naučitelju u rješavanju onodobnih teških problema, htio da utjecaj toga sveca poraste i u našim krajevima.

Cilj je ovoga priloga da vjernicima Subotičke biskupije ukratko prikaže uzbudljivi život Tome Akvinskoga i da im prenese jednu sudbonosno važnu poruku njegova djela upravo u ove naše nesigurne dane na prijelomu drugoga i trećega tisućljeća.

Tomin život

Da bismo shvatili nečiji život, potrebno je znati kakve su prilike vladale u vremenu u kojem je živio. Toma Akvinski je živio u srednjem vijeku, i to u sredini 13. stoljeća (1225-1274). Nije to bilo "mračno doba", kako ga neki prikazuju iz neznanja, nego naprotiv, bilo je razdoblje svestranog vrenja, traženja, poleta i stvaralaštva čija su djela posvuda prisutna i u današnjoj Europi od Sredozemlja do Baltika i od Urala do Atlantika. Tada je kršćansku civilizaciju s juga neprestano ugrožavao islam, dok su joj s istoka prijetile mongolsko-tatarske horde. Okruženi tim opasnostima, kršćani se ipak ne ograničavaju na pasivnu obranu, nego se jačaju iznutra i nastoje priopćiti nekršćanskom svijetu svoju istinu i svoje kulturne vrednote. Glavni nosioci tih smionih pothvata bili su dominikanci i franjevci koji osnivaju škole za proučavanje arapskog jezika, prevode Sveto pismo na mongolski, grade crkve u Kini, proučavaju sveukupna djela Aristotela, udaraju temelje prirodnih znanosti novoga vijeka i pripremaju tlo za otkriće Amerike. Osim toga, u to doba je sastavljena prva Povelja ljudskih prava (Magna Charta 1215. u Engleskoj i Zlatna Bula 1222. u Ugarskoj), stvorena je prva Europska ekonomska zajednica (Hanza), i poduzeti su prvi ozbiljni ekumenski pokušaji za ujedinjenje Katoličke i Pravoslavne Crkve 1274. u Lyonu. Ta sveopća uskipjelost nije prošla bez velikih trvenja i sukoba. Toma nije neposredno sudjelovao u njima.

Od samoga rođenja 1225. po želji roditelja bio je određen za nešto drugo. Rođen u dvorcu Roccasecca nedaleko od gradića Aquino, između Napulja i Rima, u obitelji koja je pripadala dvorskom plemstvu cara Fridriha II, kao najmlađi sin trebao je da se usmjeri prema nekom visokom crkvenom položaju. Zato su roditelji svoga mališana već u petoj godini poslali u obližnji benediktinski samostan Monte Casino, duhovno i kulturno središte zapadne Europe, da primi osnovno obrazovanje i prođe strogi moralni odgoj da bi potom postao njegov vrhovni starješina, opat. A opat je u to doba bio ne samo visoki crkveni dostojanstvenik, nego i važna politička ličnost i prilično gospodarski moćnik.

Upravo to su htjeli roditelji da bude njihov sin Toma.

Međutim, zbog rata cara Fridriha II. protiv pape Grgura IX, samostan Monte Cassino je pretvoren u vojnu utvrdu (1239) pa se Toma morao vratiti roditeljima, koji ga šalju u Napulj da studira sedam slobodnih umijeća. Za vrijeme tih studija u životu mladoga studenta događa se presudna životna prekretnica. Upoznaje se s dominikanskim redom, sa članovima bijele zajednice koja je u tom sveučilišnom gradu nedavno otvorila svoj veliki samostan. Među sveučilišnom mladeži njihova je pojava izazvala poseban interes zbog skromnoga načina življenja te neumornog traženja i naviještanja istine. Očito je da se veličina vlastite osobe Tomi ukazala u potpuno drugom obliku nego što su je zamišljali njegovi roditelji. Veličinu vlastitog života Toma je našao u dominikanskim idealima oslobođenja od časti, vlasti i bogatstva, u traženju istine gdje god se ona nalazila, u težnji da se kršćanska istina naviješta ljudima u skladu s njihovim povijesnim prilikama. Zato nije neobično da je Toma kao osamnaestogodišnjak stupio u dominikanski red koji je rado primio uglednog, oštroumnog i skromnog mladića.

Borba za zvanje

No, Tomin ulazak u dominikanski red izazvao je pravu senzaciju i opće zaprepašćenje kod znanaca, kod rodbine i osobito u obitelji. Mnogi su se pitali kako se stasiti i krepki mladić visokoga plemićkog podrijetla mogao opredijeliti za život bijelih skitnica koji žive od milostinje jednostavnoga puka. Dominikanci su dobro ocijenili da će obitelj učiniti sve što je moguće da Tomu odvрати od toga za njih ponižavajućega poziva te su ga u pratnji nekih redovnika brzo poslali u Rim, a odatle u Bolognu s namjerom da odmah nastavi put u Pariz gdje je trebao svršiti filozofsko-teološko školovanje. Ali taj se plan nije ostvario. Naime, Tomina obitelj je stupila u munjevitu akciju za spasavanje "izgubljenog sina". Budući da ga rođena braća nisu pronašla ni u Napulju, ni u Rimu, kao pripadnici carske vojske razradili su jedan opsežan plan potrage u kojoj je sudjelovala i carska vojska. Jedna četa uskoro je pronašla Tomu kraj nekog zdenca kako se odmara u društvu četiri subrata.

Za Tomu tada počinje žestoka borba za zvanje. Kao u klasičnoj drami smjenjuju se okrutni prizori, spletke, preklinjanja majke, braće i sestara te na kraju kućni zatvor. Braća pokušavaju Tomi silom skinuti redovničko odijelo i smještaju ga u jedan osamljeni dvorac. Sestra Marotta ga savjetuje da odustane od redovničkog zvanja, ali on nju nagovori da i sama prigrlji redovnički život. Braća zderu s njega bijelo dominikansko odijelo i dovedu mu u sobu privlačnu djevojku koja ga je trebala zvesti, ali Toma zgrabi s ognjišta goruću glavnju, natjera djevojku u bijeg i potom u znak pobjede glavnjom na zidu nariše znak križa. Uvidjevši da su uzaludni svi pokušaji odvrćanja od zvanja, Akvinci premjeste Tomu u obiteljski dvorac gdje je bio nešto slobodniji, a onda ga konačno puste na slobodu.

Glupan ili genije?

Nakon što je Toma proveo godinu dana u kućnom zatvoru, otišao je

dominikancima u Napulj, a odatle je poslan u Pariz i Köln da studira filozofiju i teologiju kod najglasovitijeg učitelja ondašnjega vremena Alberta Velikog. Dubina i širina Albertovih predavanja tako su snažno djelovala na mladoga Tomu da je iznenada postao neobično šutljiv i zamišljen. Zato su ga kolege nazvali "nijemim volom". Međutim, Albert Veliki je uočio izvanredne sposobnosti svoga šutljivog studenta te mu je jednom prigodom dao ulogu da javno pred svim studentima brani nauku koju je on sam napadao. Oduševljen Tominom obranom, Albert je proročki uskliknuo: "Mi ga zovemo nijemim volom, ali on će jednoga dana tako zamukati svojom naukom da će odjeknuti cijelim svijetom." No, neki studenti su ga i dalje smatrali tupavkom te su mu se rugali neumjesnim šalama. Povjesničari iznose kako je jednoga dana skupina studenata pokušala uvjeriti Tomu da iznad samostana magarac leti zrakom. Kad je Toma glumeći naivnost izišao da vidi je li to istina, studenti su prasnuli u smijeh, a on im je rekao samo ovo: "Više sam sklon povjerovati da magarac može letjeti zrakom, nego da ljudi mogu obmanjivati jedni druge." Nakon toga ruganja su prestala, a između Tome i Alberta razvila se tako tijesna znanstvena suradnja da upravo njoj treba zahvaliti temeljitu obnovu filozofije i teologije u Europi.

Prije svega, na Albertov prijedlog Pariško sveučilište je 1252. godine primilo Tomu za svoga profesora. Isprva je tumačio Sveto pismo, zatim *Misli* Petra Lombardijca, glavnoga priručnika u tadašnjim bogoslovnim školama. No on je to činio tako originalno da je svakome postalo jasno kako se počinje ostvarivati Albertovo proročanstvo da će Akvinčeva nauka odjeknuti cijelim svijetom. Jedan životopisac o tome piše sljedeće: "Razbudio je u studentima ljubav prema učenju. U svoja predavanja unosio je **nove** teme, pitanja je rješavao na **nov** i jasniji način i s **novim** dokazima." Sada je šutljivca svatko smatrao genijem.

Dvije zgode iz Tomina života izvanredno osvjetljavaju njegov značaj. Jednom je na kraljevskom objedu francuskoga kralja Ljudevita IX, zaokupljen mislima, uglavnom šutio, a onda iznenada udari šakom po stolu i uzvikne: "Evo, napokon, rješenja protiv maniheizma!" Prisutni su ga upozorili da se ponaša dolično jer se nalazi za kraljevim stolom. On se uljudno ispričao, a kralj je bio zadivljen Tominom misaonom sabranosti koju ni kraljevski objed nije mogao poremetiti. Drugom zgodom, na prilazu Parizu, subraća su se divila lijepom velegradu, pa su zapitala Tomu: "Zar ne bi volio biti vlasnik Pariza?" Toma odgovori: "Više bih volio imati rukopis Krizostomovih propovijedi!"

U Italiji papa Urban IV. zamoli Tomu da sastavi liturgijske tekstove za novi blagdan Tijelova. Pokazalo se da je Akvinac ne samo veliki filozof i teolog nego također veliki pjesnik. Ušao je u povijest kao pjesnik Euharistije, sakramenta najintimnije Božje blizine ljudima. Njegovi tijelovski stihovi, primjer su poezije kršćanskog nadahnuća koju je slijedio i slavni Dante Alighieri u svojoj *Božanskoj komediji*.

Potkraj šezdesetih godina 13. stoljeća stanje na Pariskom sveučilištu postalo je krajnje napeto: razbuktala se borba između svjetovnog klera i redovnika, između pravovjernog i krivovjernog aristotelizma. Tu je situaciju trebalo smiriti. Albert Veliki nanovo preporučuje Tomu Akvinčkog kao najpogodniju

osobu. I doista, Toma je usred najžešćih borbi i rasprava uspio sačuvati savršeni mir te je protivnicima uvijek samo ljubazno i ponizno odgovarao.

Godine 1272. vrhovna uprava Reda naređuje Tomi da se vrati u Italiju, u Napulj radi osnivanja novoga dominikanskog sveučilišta. U napulju su studenti s velikim oduševljenjem dočekali dolazak glasovitog europskog učitelja. Neobično su se iznenadili kada su vidjeli da je to zapravo vrlo skroman čovjek koji jasno i jednostavno tumači smisao kršćanske poruke svijetu. Oduševio se i jednostavan puk jer je propovijedao razumljivim jezikom na napuljskom narječju s mnogim konkretnim primjerima. Ali Toma nije ostajao samo na riječima, nego je siromasima dijelio sve što je imao. Stoga se još i Dante sjeća da su ga ljudi općenito zvali "dobri brat Toma".

A onda se na blagdan sv. Nikole, 6. prosinca 1273. zbio jedan zagonetan događaj poslije kojega Toma više nije mogao ništa raditi: ni predavati, ni propovijedati, ni pisati. Znajući da je njegovo glavno djelo *Teološka Suma* ostala nezavršena, njegov tajnik Reginald iz Piperna zabrinuto ga je upitao: "Oče, kako možete ostaviti nedovršenim grandiozno djelo koje je pri kraju?" Toma je odgovorio: "Ne mogu više." Na ponovljeno pitanje opet je odgovorio: "Sve što sam napisao čini mi se da je slama prema onome što sam vidio." Iz toga se zaključuje da je imao neki intenzivan mistički doživljaj. Iako je bio fizički iscrpljen, prihvatio je Papin poziv da sudjeluje u radu Općega sabora u Lyonu 1274. na ujedinjenju Katoličke i Pravoslavne Crkve. Krenuo je na daleki put, ali je stigao samo do cistercitskog samostana u Fossanuovi. Tu je primio bolesničko pomazanje i 7. ožujka 1274. u ranu zoru umro. Danas se tijelo Tome Akvinskoga čuva u Toulouseu u Francuskoj, ali je njegovo djelo prisutno u cijelom svijetu.

Tomina poruka svijetu

Bitna poruka sv. Tome našem vremenu i budućim naraštajima nalazi se u njegovom životnom djelu *Teološka suma*. Tu on govori o sudbonosnoj istini koja se tiče svakoga čovjeka, naime da je Bog početak, središte i svršetak cijeloga svemira, napose ljudskoga života. Bog je Alfa i Omega, bez koga nitko i ništa ne može biti. Bez Boga ni čovjek ne može biti čovjek. Onaj tko ne vjeruje u Boga, ne vjeruje ubrzo ni u čovjeka. Ubijte Boga, i vi ubijate čovjeka, ubijate svaku ljudsku vrednotu. Ako nema bratstva u Kristu, nema ga ni u Antikristu.

Čovjek je, istina, slobodno biće, kaže sv. Toma. Čovjek može ići nalijevo i nadesno, gore ili dolje, naprijed ili nazad, može raditi što hoće, i kako hoće, može ljubiti i mrziti, može odbaciti Boga, a umjesto njega prigrliti političku moć, novac, slavu, čast ili pet - šest žena; može se svađati s Bogom, može ga htjeti potpuno zaboraviti ili ubiti, ali na koncu svega svoga lutanja čovjek se, htio - ne htio, opet mora vratiti Bogu, polaznoj točki od koje je izišao.

Možda je ovu Tominu duboku misao najljepše objasnio norveški dramski pisac Ibsen (1826-1906) u svom djelu *Peer Gynt*. Peer Gynt je, priča Ibsen, živio mirno i zadovoljno u svom selu sa svojom ženom Solvejg. Ali odjednom osjeti kako ga nešto neodoljivo vuče da pogleda što se skriva iza onoga

visokoga brda koje se vidi daleko na obzoru. Peer ostavlja ženu i ide na ono brdo. Kad je stigao tamo, ugleda iza njega jedno još veće brdo. Nitko ga više nije mogao zaustaviti, stalno kroči naprijed. Nesretan je svuda kamo dolazi i misli da će sreću naći tamo gdje još nije bio. U svom dugom lutanju obišao je cijeli svijet. U Americi je bio milijarder, ali nesretan. U Africi je bio vlasnik harema, ali nesretan. U Indiji je bio carski princ, ali nesretan. Na koncu je postao starac i počeo razmišljati... Počeo je slutiti da njegova nesreća dolazi odatle što je napustio svoj dom i svoju vjernu ženu Solvejg. Vraća se kući, ulazi u kolibu, a kad tamo Solvejg radi iste poslove koje je radila kad je otišao od nje i pjeva iste pjesme koje je tada pjevala. U tom jednostavnom životu Peer napokon otkriva svoju sreću. Svi uspjesi i užici koje mu je svijet dao pokazali su se kao alkohol koji ne smiruje čovjeka, nego mu oduzima pamet.

Teološka Suma sv. Tome Akvinskoga nam poručuje da će svaki čovjek i cijelo čovječanstvo doživjeti sudbinu nalik na sudbinu Peer Gynta. Može čovječanstvo lutati daleko od Boga, može ga htjeti zaboraviti i uništiti, ali će se na kraju krajeva opet neminovno vratiti Bogu, jer je on Alfa i Omega, Početak i Svršetak.

PRED JASLICAMA

*Pred jasticama ovim božićnim
ne znam moliti;
pred djetetom na slami opruženim
ne znam vapiti
pred Tobom neudobno smještenim
ne znam tražiti;
pred Tobom samilosno brižnim
ne znam plakati;
pred Tobom na slami položenim...*

*Ipak
želim biti s Tobom
u noći mirnoj, svečanoj,
u noći svetoj, badnjoj.*

*Ipak
želim živjeti s Tobom
u siromaštvu bogatom,
u siromaštvu obilnom:
s Tobom...*

*Noćas
želim
biti siguran,
biti čvrst,
postojan.*

*S Tobom želim
biti tvoj,
u ovoj noći
svetoj.*

Ante Sekulić

Prije 100 godina dovršena zgrada Katoličkog kruga u Subotici

Što je Katolički krug?

Dr. Zoltán Hindy piše u mađarskom katoličkom leksikonu iz 1931. godine da je Katolički krug udruženje koje za svrhu ima društveno udruživanje katolika, promicanje njihovih materijalnih i kulturnih interesa na taj način da se isključi politika. U svom radu Katolički krug se služi plemenitom zabavom, nevezanim kasinskim sastancima. Njegovo je značenje upravo u tome da je to najjednostavniji, najlakši i ponajčešće takav način katoličkog organiziranja koji ne zahtijeva ozbiljniji rad. Među idejne pokretače pokreta katoličkih krugova spadaju Fülöp Steiner, grof Nándor Zichy i Miklós Móric Esterházy. Osnivani su u gotovo svakom većem gradu. Svoj veliki doprinos su dali razbijanju vjerskog indiferentizma, odigrali su važnu ulogu u crkvenoj politici. Najglasovitiji katolički krugovi su bili - onaj 1888. u Budimpešti osnovani Središnji katolički krug, pa 1902. godine osnovani budimski. Poznat je bio nadalje katolički krug u Pečuhu, Sopronu, Velikom Varadinu (danas Rumunjska) i onaj u Nitri (Slovačka). Uzme li se u obzir godina osnutka Središnjeg katoličkog kruga, lako je uočiti mjesto Subotice, koja je 1895. godine zaslugom svoga vrlog župnika Matije Mamužića već imala svoj katolički krug.

Katolički krug danas (1)

Katolički krug je danas u Subotici poznata ustanova posebno za mlade katolike. Nalazi se u središtu grada u tridesetih godina dotjeranoj zgradi, koja se na svome pročelju ponosi grbom svoga obnovitelja, biskupa Lajče Budanovića. U velikoj dvorani Katoličkog kruga se održavaju mjesečne Tribine mladih, koje u posljednje vrijeme, kako na predavanje, tako i na druženje, okupljaju i do 120 mladih katolika. U istoj prostoriji se donedavna održavala i Kršćanska tribina, kao predavanje na mađarskom jeziku, a okupljala je uglavnom zauzetije vjernike katolike ali i pripadnike drugih kršćanskih Crkvi. U velikoj dvorani Katoličkog kruga se ljeti održavaju probe katedralnih zborova "Albe Vidaković" i "Sveta Terezija". Godine 1953, kako svjedoči zapisnik potpisan 18. lipnja te godine, Katolički krug se naziva Katolički dom. Dvije dvorane su služile kao vjeronaučne dvorane, jedna je bila ured, dok je četvrta bila soba za probe župnom zborovodi. Dvije sobe iz dvorišta su služile kao spremište zvonaru i sakristanu svete Terezije. Iz toga zapisnika doznajemo da je zgradu prethodno koristilo Društvo "Ivan Goran Kovačić". Kad je 1962. godine blage uspomene biskup Matija Zvekanović osnovao naše sjemenište "Paulinum", poslužile su, isprva dvije, a kasnije četiri dvorane Katoličkog kruga, kao učionice za sjemenišnu gimnaziju. Dugi niz godina u Katoličkom krugu su sjemeništarcu slušali predavanja. Kad se smanjio broj sjemeništara (biskupi Sarajevske crkvene provincije nisu više slali svoje sjemeništare u

Suboticu, a osnovano je malo sjemenište i u Skoplju), dvorane Katoličkog kruga nisu služile više za školu budući da je u sjemenišnim učionicama bila i nastava. Dana 4. svibnja 1991. godine župni ured svete Terezije je, na poticaj sedam gradskih župnika, od dvije učionice načinio jednu veliku dvoranu koja bi imala poslužiti za tribine i za veće katoličke skupove u gradu. Ubrzo se pokazalo da je ta dvorana za takve priredbe premala, a za koncerte i predavanja, za književne večeri odjednom su postale otvorene sve dvorane u gradu. Naredne, 1992. godine dobio je Katolički krug nove električne vodove i skromno grijanje koje je podmirio Odbor za Bajsko groblje. Troškovi za održavanje dvorane pali su na župni ured sv. Terezije, a svakim danom bivali su sve veći, pa je dvorana 1993. i 1994. godine izdavana u zakup za plesnu školu. No, ni taj zahvat nije mogao podmiriti sve troškove oko grijanja dvorane. Ponekad se u dvorani održi i sastanak Prezbiterialnog vijeća Subotičke biskupije ili skupština Instituta "Ivan Antunović". Dvorana je poslužila i Dobrotvornoj zajednici "Amor vincit" za godišnju skupštinu. Održavanje te dvorane je za sada na župi svete Terezije.

Mjesto Katoličkog kruga među katoličkim društvima

U pravu je predsjednik Katoličkog kruga, kad je u svom predsjedničkom izvještaju o nastanku i radu Katoličkog kruga u Subotici 1902. godine primijetio: "Svjetska povijest dokazuje da je Katolička Crkva kao društvena ustanova više učinila za napredak čovječanstva od bilo koje društvene ustanove." I upravo radi toga imala je Crkva svoje protivnike. Da bi svoje vjernike učvrstila u vjeri, Crkva je dopuštala udruživanje vjernika u katolička društva i bratstva. Jedan je francuski govornik 1901. godine izjavio da su sva pravedna traženja i zahtjevi čovječanstva zajamčeni u evanđelju. Ipak su neprijatelji Crkve tu i tamo nadjačali Crkvu. To je bio razlog što su se u katoličkim zemljama, pa tako i u Austriji i u Mađarskoj oko Crkve počeli okupljati crkveni dostojanstvenici, svećenici, redovnici, ali i vjernici laici iz svih staleža. Krajem prošlog stoljeća diljem cijele države katolici su počeli osnivati ne samo pobožna već i svjetovna katolička društva. Evo imena nekoliko pobožnih društava: Oltarsko društvo, Marijina kongregacija, Društvo Isusovoga djetinjstva, Društvo Presvetog Srca Isusova, Bratovština Prečistog Srca Marijina. Sva su ta društva na kraju 19. stoljeća doživjela pravi procvat. Kao svjetovna udruženja, pojavila su se u Mađarskoj, pa tako i u Subotici, dva društva: Katoličko momačko društvo i Katolički krug.

Zasluge subotičkog župnika Matije Mamužića

Matija Mamužić nije samo "svim svojim snagama podpirao pokret Katoličkog kruga na razini države, već je on sve to što su najbolji sinovi države pokretali i osnivali u svojoj sredini i u Budimpešti, ostvario u Subotici. Nije se zadovoljio svojim djelovanjem u crkvi, u školi i u gradskoj upravi, već je osnovao i katolički list 'Szabadka és Vidéke' (Subotica i okolica), Društvo svetoga Vinka, Katoličko momačko društvo i Katolički krug." Svrha Katoličkog kruga je bila da se građani u zgradi kruga mogu okupljati, sastajati i oduševljavati za

vjeru družeći se u katoličkom duhu.

Počeci Katoličkog kruga u Subotici

U ljeto 1895. godine okupio je Matija Mamužić oko sebe subotičke svećenike te nekolicinu katoličkih intelektualaca na čelu s dr. Josipom Antunovićem. Tada im je priopćio svoju namjeru osnivanja "Katoličkog kruga". Matija Mamužić je odmah, kao osnivač, darovao 1000 kruna. Mamužićev je prijedlog prihvaćen s tako velikim oduševljenjem da je već 29. rujna 1895. godine održana osnivačka skupština na kojoj su odmah načinjeni i prihvaćeni Pravilnik i Poslovnik. Župnik je molbu za odobrenje Pravilnika i Poslovnika Katoličkog kruga putem gradskih vlasti poslao Ministarstvu unutrašnjih poslova na odobrenje. Pravilnik i Poslovnik Katoličkog kruga potpisao je Matija Mamužić, kao privremeni predsjednik, i Jakov Lučić, profesor vjeronauka, kao privremeni tajnik. Želja velike osnivačke skupštine Katoličkog kruga je propala zato što gradske vlasti nisu na odgovarajući način prosljedile molbu na odobrenje. Sve je trebalo još jednom poslati na odobrenje. I konačno, 11. svibnja 1896. godine Pravilnik i Poslovnik Katoličkog kruga u Subotici potvrdio je pod brojem 43095 državni tajnik Széll. Župnik Mamužić je imao brojne protivnike. Iznajmio je, i prije odobrenja Pravilnika, u subotičkom IV. krugu prostorije u kući Mihálya Prokescha prostorije za krug, u namjeri da još 8. prosinca 1895. godine otvori Katolički krug. Katolički krug je tako otvoren istom krajem mjeseca svibnja 1896. godine. Akcija oko nabavke kuće započela je 1898, da bi već 1899. zgrada bila dovršena. 1900. godine u mjesecu svibnju se društvo uselilo u svoj novi dom.

Protivnici Katoličkog kruga

Mamužićevi su protivnici bili pristalice liberalizma. Tvrdili su da je osnivanje Katoličkog kruga nepopularno i neprikladno te da bi njegov osnutak bio nedomoljubiv i da je znak sektašenja. Najviše su sumnjicali, bez prestanka ogovarali i na stup sramote vezali Matiju Mamužića. Bezočni napadi su urodili, za njegove neprijatelje, neočekivanim plodom. Premda broj članova Katoličkog kruga (nije ih bilo niti 1000) nije odgovarao broju subotičkih katolika, članstvo je iz dana u dan bilo sve brojnije. Predsjedništvo je, naime, bilo vrlo oprezno kod primanja novih članova, strogo je procjenjivalo kandidate, strahujući od eventualnih nepoželjnih članova. Tako su se početkom 1898. godine brojni socijalisti i od njih organizirani građani pokušali učlaniti u Katolički krug. S druge strane, Subotičani baš nisu bili zainteresirani za čitaonice. Ipak je Katolički krug oko sebe u prvih pet godina rada okupio toliko članstvo da je postao najvećim udruženjem u gradu.

Prvi čelnici Katoličkog kruga

Na osnivačkoj skupštini Katoličkog kruga za prvog je njegovog predsjednika s općim oduševljenjem izabran župnik Matija Mamužić. Potpredsjednik je postao bivši zastupnik Državnog sabora i liječnik dr. Josip Antunović, a

tajnik je postao bivši gradski veliki arhivar Matija Jandek, koji je ujedno bio i predsjednik Društva svetoga Vinka. Blagajnik Katoličkog kruga je postao umirovljeni gradski vijećnik György Vince. Za knjižničara skupština je izabrala Antuna Matkovića, a za staratelja Paju Lipozenčića. Matija Antunović i njegovi drugovi su bili izabrani u Upravni odbor.

Rad u Katoličkom krugu

Da bi krug ispunio svoje poslanje, u njegovoj čitaonici su se mogli naći katolički listovi, ali je tamo bilo mjesta i za društvene igre: šah, bilijar, kuglanje, dok je knjižnica organizirana dijelom darovanim, a dijelom kupljenim knjigama. Na sjednicama izbornih sjednica Katoličkog kruga od 10. lipnja 1897. i 27. studenog 1898. godine odlučeno je da se u krugu održavaju znanstvena predavanja. U Katoličkom krugu su visoko obrazovani ljudi, kao veleposjednik i ravnatelj škole Bertalan Szobonya, Beno Mamužić, profesor u srednjoj školi, kapelani Ivan Barić i Lénárd Hegedűs, Béla Simrák, kateheta, pred brojnom publikom održavali poučna predavanja iz područja katoličke moralke, teologije, ekonomije i društvenih znanosti. Kad su predavači govorili mađarski, sam predavač ili u svakoj prilici nazočni predsjednik prevodio bi predavanje na hrvatski jezik. Matija Mamužić se svake godine 15. ožujka, na blagdan mađarske revolucije svečanim govorom obraćao članovima Katoličkog kruga. Katolički krug je posebno ponosan na visoki posjet kalačko-bačkog nadbiskupa dr. Györgya Császke koji je, prigodom krizmanja u Subotici 22. svibnja 1898. godine, osobno pohodio Katolički krug, gdje je održao predavanje, a krugu darovao 400 kruna.

Gradnja Katoličkog kruga

Veliki napredak u aktivnostima Katoličkog kruga nije zadovoljio njegovog osnivača, Matiju Mamužića. Sve je učinio da Krug dođe do vlastitih prostorija. Za potrebe Katoličkog kruga je kupio nekretnine Ferenc Sümeghija i njegove supruge Margite rođene Kugler. Spomenuta je nekretnina 1899. godine upisana u vlasništvo Katoličkog kruga. Osim toga, sam je osnivač za Katolički krug darovao 500 forinti. Onda je počela oduševljena akcija prikupljanja darova za gradnju Katoličkog kruga. Osnivač je sam darovao 5530,80 kruna, nadbiskup 2000, Antal Váli 200, Mate Antunović 100 i tako dalje. Ostali su članovi tome dodali još 3923,80 kruna. Sve to nije bilo dovoljno. Zato je gradnju katoličkog kruga Mamužić podupirao ne samo vlastitim kapitalom, nego je dopuštenjem Nadbiskupskog ordinarijata na teret župe svete Terzije za gradnju izdao još 8000 kruna. Za grunt je isplaćeno 5430 inženjeru Fazakasu za nacrt 195, a Stipanu Rogiću, građevinskom poduzimaču, isplaćeno je 12800 kruna. Ulaz u kuću je asfaltirao Bertalan Karsai za 200 kruna, dok je zgrada elektrificirana za 330. Kako sabrani novac još nije bio dostatan, Matija Mamužić je dodao još 1316,20 kruna od svoga novca. Novopodignuta zgrada je od velikog značaja za Katolički krug. Dok ostala subotička društva na ime zakupnine plaćaju od 800-1000 kruna, dotle Katolički krug na ime kamata plaća po 600 kruna. Još i posljednje godine svoga života,

4. ožujka 1900. godine na sjednici skupštine Katoličkog kruga dao je beska-
matni zajam, kojim je konačno isplaćen i posljednji dug ustanove. Još iste te
1900. godine, 28. rujna utopio se u Paliću plemeniti i darežljivi subotički župnik
Mamužić. Bile su mu 53 godine. U znak žalosti za svojim osnivačem mjesto
predsjednika je ostalo upražnjeno sve do konca mjeseca siječnja 1901. godi-
ne. Na svakoj su se sjednici članovi Katoličkog kruga sjećali svoga plemenitog
osnivača, zajednički su pohađali njegov grob. Čak je osnovan i odbor za
podizanje spomen-kipa uglednom subotičkom župniku i osnivaču Katoličkog
kruga.

Djelatnost Katoličkog kruga

Svake treće godine predsjednik Katoličkog kruga je podnosio izvještaj
o djelatnosti Društva. Naredne, 1902. godine subotički Katolički krug se uklju-
čio u Savez katoličkih krugova Mađarske, njegove je članove na velikom
katoličkom kongresu zastupao potpredsjednik dr. Josip Antunović i dr. Šime
Mukić, zastupnik u Državnom saboru. Društvena djelatnost kruga se nije
svodila samo na predavanja, čitanje i društvene igre. Tako je 12. siječnja 1902.
godine Krug organizirao pokladnu zabavu koja je, osim ugodne zabave,
Društvu donijela 330 kruna materijalne koristi. Slična je zabava priređena na
spomen osnutka i blagoslova kuće i 5. svibnja 1901. godine (2).

Ovdje nemam namjeru predstavljati svu djelatnost Katoličkog kruga,
već samo reći riječ-dvije o njegovim počecima. Neka i ovo bude još jedan
prilog časnoj uspomeni, za života i danas nepravедno osuđivanog, vrijednog
subotičkog župnika Matije Mamužića. Tko bi htio prikazati i obraditi svu djelat-
nost Katoličkog kruga u Subotici, našao bi se pred brdom neobrađenih zapis-
nika i dokumenata. O velikoj važnosti Katoličkog kruga svjedoči predsjednički
izvještaj iz 1902. godine. Koliku je tek djelatnost Katolički krug ostvario u svoj
svojoj plodnoj povijesti! Poznato je da je Katolički krug novim poletom djelovao
još između dva svjetska rata. Godine 1997. je otkrivena mramorna ploča koja
govori o tome da je na čelu kruga, kao njegov preporoditelj, od 1919. do 1929.
godine bio prelat Ilija Kujundžić. Ploča je 1998. godine postavljena u hodniku
Katoličkog kruga. Prvobitno je bila postavljena 1935. godine. Na ploči je tekst:
"Uspomeni osnivača i prvog predsjednika prepozita Matije Mamužića (1896-
1900) + 29 (sic!) IX. 1900. i predsjednika preporoditelja prelata Ilije Kujundžića
(1919-1929) + 5. II. 1929. Podiže ovu spomen-ploču prigodom četrdeset
godišnjice svoga opstanka 29. IX. 1935. zahvalni Katolički krug."

(1) Prema dokumentima iz župnog arhiva župe svete Terezije u Subotici

(2) Prema nepotpisanom rukopisu iz Arhiva Instituta "Ivan Antunović"
pod naslovom "ELNÖKI JELENTÉS A KATH. KÖR EREDETÉRŐL
ÉS ÉLETÉRŐL 1902-ig" (predsjednički izvještaj o nastanku i životu
Katoličkog kruga do 1902).

JOSIP JELAČIĆ - hrvatski ban

o 150. obljetnici Jelačićeva banskog ustoličenja

Josip pl. Jelačić, hrvatski, slavonski i dalmatinski ban, rođen je u Petrovaradinu, 16. listopada 1801. godine, gdje mu je otac bio zapovjednik divizije. Istog dana, 16. X, kršten je u župnoj crkvi sv. Jurja u Petrovaradinu. U maticama krštenih iste župe upisan je u godini 1801. pod rednim brojem 2 na strani 312. a pod imenom JOSEPHUS GEORGIVS FRANCISCUS JELLACHICH, kao legitimni sin oca: "Illustrissimus Dr FRANCISCUS Liber Paro JELLACHICH de Buzin Insignis Ord.: Maria Theresia Militaris Campi Marschalus Cocumtenens", i majke: "ANNA e Liberis Baronihus PORTNER de Hafflein conthorabis ejus". Kum na krštenju malom Josipu Jelačiću je bio: "Excellentissimus D. D:

GEORGIUS de GYNE L: Paro, Eques Ordinis S. Elisabetha et S. S. Stephani generalis Campi Marschalus Cocumtenens ac Comendans conbinionorum militarindans Conthorale D: Claranta de LOVASZ", a krstio ga je upravitelj župe dr. Damianus Nützl.

Najslavniji hrvatski ban potječe iz jedne od najuglednijih hrvatskih plemićkih obitelji koja je svoju službu u domovini započela još u vrijeme Frankopana - Slunjskih. Većina potomaka obitelji Jelačić isticala se hrabrošću, obrazovanjem i častima i titulama koje su stekli zaslužno sabljom u ljutim bojevima s Turcima a kasnije u napoleonskim ratovima. Josipova karijera zasjenila je ne samo vlastite ugledne i uspješne pretke, nego i sve poznate Slavene onoga doba.

Ban Jelačić je bio posebice vezan za obitelj do koje je izuzetno uvažavao vjerujući da je ona glavna stanica narodnoga bića, osobnog mira, blagoslavlja i sreće. Bio je uzoran sin majci Ani i ocu Franji, komandantu slavonske Vojske krajine i dobar brat mlađem bratu Đuri (r. 25. V. 1805. g.) i penješan muž i otac. Hrvatima je bio ponos i dika a ostalim Slavenima u Austro-Ugarskoj monarhiji nada. Teško je u hrvatskoj povijesti pronaći ličnost koja je za svog kratkog zemaljskog života uspjela učiniti više od legendarnog bana.

Josip Jelačić je s osam godina započeo svoje školovanje u bečkom Therezianumu, najelitnijoj plemićkoj školi svoga vremena, gdje su se sinovi

plemića i velikaša odgajali za administrativno-vojnu službu u Austro-Ugarskom carstvu. Od 1819. godine, kada je kao odličan diplomant napustio Therezianum, Jelačić vrtoglavo započinje uspon u činovima, častima i podvizima, ne samo u korist carstva kojemu je služio, nego ponajprije svog hrvatskog naroda, njegovog interesa i promjena njegovog položaja. Vojničko službovanje započinje u Galiciji, zatim u Ogulinskoj regimenti pa u Dalmaciji i na kraju među krajišnicima u Glinskoj regimenti. Za to vrijeme iskazao se velikim administrativnim sposobnostima pa u skladu s time dobiva prvo čin poručnika, zatim kapetan lajtanta, majora i na kraju ovog dijela životne staze čin pukovnika. U bitkama s Turcima je uočen njegov dar odličnog organizatora, stratega i vojskovođe. Kao zapovjednik banske pukovnije u Glini, često je ratovao s Turcima a s nekima je i prijateljevao. Od Mahmud-bega Bašića iz Bihaća dobio je na dar rasnog konja bijelca. Na tom je konju (Emiru) dojahao na bansko ustoličenje, a na njemu je jahao i u ratnom pohodu na Mađarsku. Kralj Ferdinand je u Beču 23. ožujka 1848. godine imenovao baruna Josipa Jelačića hrvatskim banom i tajnim kraljevskim savjetnikom. Unaprijedio ga je u čin generala i zapovjednika obiju banskih pukovnija - glinske i petrinjske.

Teško je povjerovati, no istina je, da je mladi Jelačić u jeku svoje vojničke karijere u predasima vojnih pohoda pisao i pjesme. Prva mu je zbirka pjesama objavljena u Zagrebu 1825. godine, a neke su bile toliko popularne da su se pjevale kao koračnice u habsburškoj monarhiji.

Govorio je i pisao njemački, hrvatski, francuski i mađarski a prilično dobro talijanski i latinski. Sudbina je od njega upravo to tražila - odličnog i pravednog vojnika, zaštitnika svog naroda i, s druge strane, borca za hrvatski jezik, kulturu i njezin položaj u Europi onog doba.

Njegovo poznanstvo s Demetrom i Ljudevitom Gajom presudno ga je i odlučno svrstalo uz narodnjake i ideju hrvatskog preporoda. Duboko je u njegovoj duši otada misao kako će upravo on prokrčiti put svome narodu prema potpunoj slobodi.

Petoga lipnja 1848. godine ban Jelačić je svečano ustoličen u Zagrebu. Na Trgu svete Katarine ban Jelačić se svečano zakleo ispred raspela i dvije svijeće pred patrijarhom Srpske Pravoslavne Crkve Josifom Rajačićem iz Srijemskih Karlovaca. Svečanost banova ustoličenja povezana je sa svečanošću otvaranja Hrvatskog Sabora, prvoga hrvatskog građanskog Sabora na osnovi izbornoga reda utemeljenog po načelima građanskog liberalizma.

Prigodom vjenčanja kralja Franje Josipa 1854. godine, ban Josip Jelačić odlikovan je grofovskim plemstvom a banica Sofija je imenovana kraljičinom dvorskom gospođom.

Josip Jelačić je umro u Zagrebu poslije duge i teške bolesti 19. svibnja 1859. godine.

Spomenik bana Jelačića je 1947. godine srušen u Zagrebu a ličnost bana Jelačića proglašena reakcionarnom, antikomunističkom i nepodobnom da zauzima najuglednije mjesto na najvećem trgu glavnog grada Hrvatske. Takav primjer vandalizma rijetko gdje je u svijetu zabilježen. U mraku i paučini zagrebačke gliptoteke stajao je raskomadani i mržnjom unakažen pune 43 godine kip banova spomenika koji je predstavljao srce Zagreba i dušu hrvatskog na-

Grob bana Jelačića
u Zaprešiću

roda. Mnogobrojni su i još živi svjedoci koji se sjećaju tog ružnog vandalskog čina i političkog primitivizma. Došlo je i vrijeme kada je njihovo svjedočenje postalo važno ne samo za Hrvate, nego i za cijeli svijet kojemu je stalo do slobode i civilizacije u kojoj želimo živjeti a koji se opire primitivizmu, nepravdama, mržnji i divljaštvu. Novi dvori u Zaprešiću bili su prepušteni

propadanju. Obiteljska kapelica je uništena. Grobnica obitelji Jelačić je razrušena, opljačkana i osiromašena. Trnje i korov gušili su prekrasne zasade velikog banova perivoja. Ali nove mlade generacije su na banov rođendan, 16. listopada 1990. godine vratili spomenik trgu i gradu kojem on i pripada.

U Austro-Ugarskoj monarhiji najljepša ulica u Petrovaradinu bila je *Jelačić Gasse*. Bila je to ulica s rodnom kućom slavnog austrougarskog generala i hrvatskog bana Josipa Jelačića. S propašću Austro-Ugarske monarhije ista ulica je zadržala naziv ali u prijevodu na hrvatski jezik *Jelačićeva ulica*. I jedan od ljupkih trgova petrovaradinskih uz Dunav ponosio se prezimenom svog sugrađanina po rođenju. S propašću Kraljevine Jugoslavije Jelačićeva ulica je preimenovana u Ulicu Matije Gupca (1948. g.) a Jelačićev trg u Tomislavov trg (princa Karađorđevića).

Spomen-ploča na kući u Beogradskoj ulici broj 10, na kojoj je pisalo: "U ovoj kući je rođen hrvatski ban Josip pl. Jelačić 16. X. 1801. godine" je diskretno zazidana.

Istog dana kada je vraćen Jelačićev spomenik na zagrebački trg, u Petrovaradinu u crkvi krštenja malog Josipa Franje Jurja Jelačića svećenici Srijema služili su koncelebriranu misu za pokojnog hrvatskog bana uz sudjelovanje mnoštva Hrvata iz Srijema i Bačke.

Petrovaradinski i srijemski Hrvati u prolazu ispred kuće na uglu Beogradske i Ulice Vladimira Nazora podižu svoje oči prema balkonu sa zazidanom pločom, ponosni na ono što znaju, a pisac ovih redaka

*U svijetu
vremena prošlog
među sivim kućercima
PETROVARADINA
obuzet sjetom
davnog sjaja
zaljubljenu priču
prozorskih okana
osluškuje
u smiraju jednog dana.*

BAN JELAČIĆ NEKAD NAMA I MI NJEMU DANAS

Govor petrovaradinskog župnika Marka Kljajića
na grobu bana Josipa Jelačića prigodom velike kulturne priredbe
"Tjedan Hrvata iz Vojvodine u Zagrebu" 20. VI. 1998. godine

"Mili moj, narode srijemski!

To je prvi put što tebe u tvom krugu pozdravlja ban Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. To je od mnogo stoljeća prvi put što imadeš bana, kojega je i mati od roda tvog rodila pod nebom tvojim; koji je sisao slavensko mlijeko te je od djetinjstva svoga pa sve dosada plamtio ljubavlju za Domovinu svoju, kojemu je tvoj jezik i njegov, kojega razumiješ ti i koji tebe razumije.

I to je ono što me je najvećma usrećilo, kada me je svijetli naš kralj, uslišav želju naroda, postavio za bana ovih kraljevina. Poznavajući, naime, nepovoljni i dosada ugnjetavani položaj naroda moga, znajući za sve potrebe njegove, učini mi se podignuće moje na čast bansku kao sudbina, od Boga određena, koja neće da nevješta ruka tuđinca još većma ogorčava rane Domovine naše, već da joj jedared lijeka donese - domaće brižljivo srce, koje istinski osjeća dobro i zlo njezino. A u tome se nije prevarila, jer je u meni krepka volja da se posvetim narodu mojemu. Ja ću živjeti neumorno se starajući za sreću i blagostanje njegovo. No znat ću i umrijeti ako bude valjalo umrijeti za svoj narod.

Nadahnut ovom odlučnom krepkom voljom, došao sam i u tvoju sredinu, mili moj narode srijemski. Došao sam da te vidim, da se upoznam s tobom, koji si junaštvom, poštenjem i dobrotom svojom oduvijek dična čest kraljevina ovih. Došao sam: da vidim krasni i blagoslovljeni zavičaj moj i tvoj, da pozdravim tebe, ženu i djecu tvoju, da sve vas primim u zaštitu i u ljubav svoju, da razumijem želje tvoje i da čujem tegobe tvoje, da se napokon s tobom baš svojski porazgovorim o svemu što ti je nužno i potrebno."

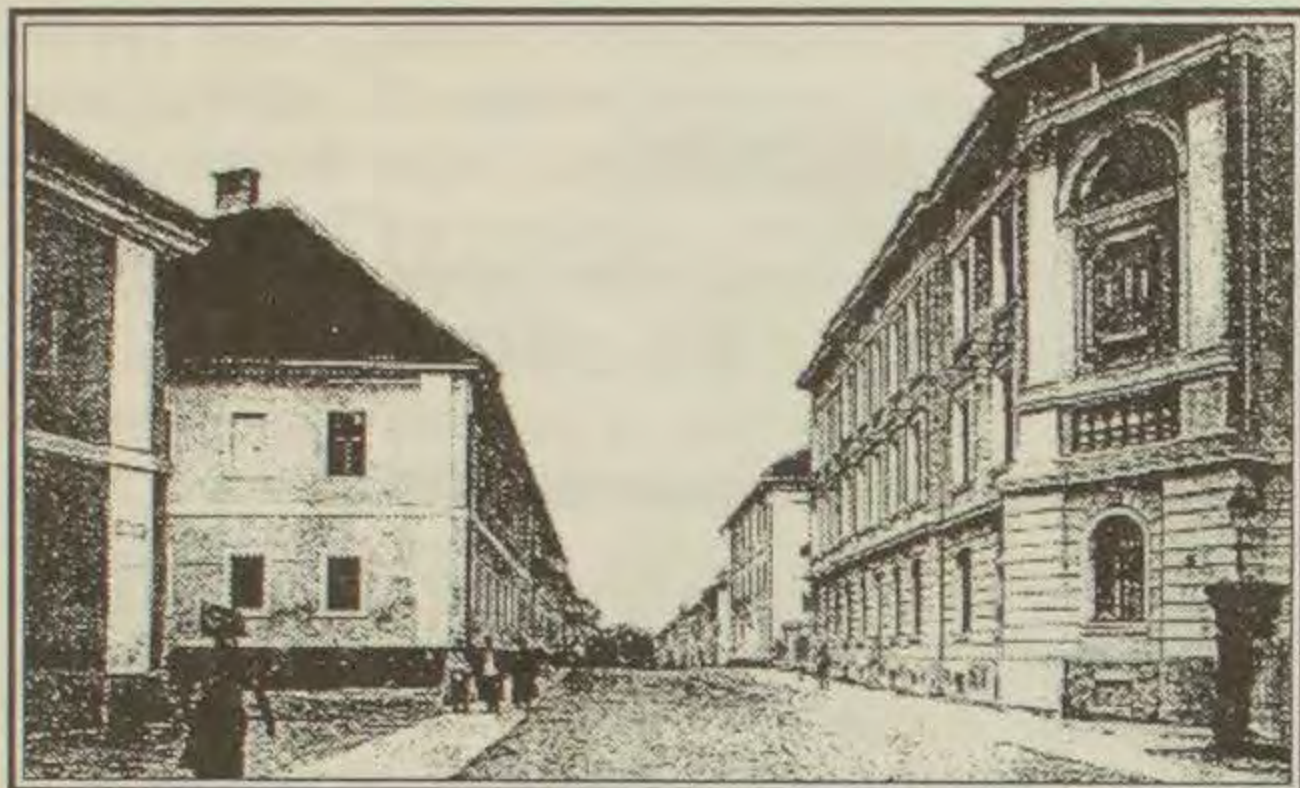
*(Iz Jelačićevog govora održanog u Iloku 21. VII. 1848. god.
na skupštini Srijemske županije)*

Dragi naš bane!

Evo i mi Petrovaradinci Tvoji, Mitrovčani i Kukujevčani, Golubinčani, Zemunci i Slankamenci, Hrtkovčani, Rumljani, Nikinčani i Platičevčani, Morovičani, Gibarčani i Sotćani, Kamenčani i Karlovčani, Beščani, Inđijci, Pazovčani i Surčinci, Irižani i Vrdničani... SRIJEMCI Tvoji, dođosmo k Tebi zajedno i po prvi put organizirano, na poziv Hrvatske matice, u predragu nam, slobodnu i "Lijepu našu".

Ali, i nije nam lako bilo doći. Ispriječila se i granica i valja(lo) nam ju prijeći. Nije je bilo u Tvoje doba kad si (nam) dolazio kući svojoj i od nje odlazio i kad si izrekao ove divne riječi, prije točno 150 proljeća u svom divnom i kićenom Srijemu, kao svoj svojima.

I valja(lo) nam, dični bane naš, na žalost našu i platiti ulaz iz Tvog

Ulica bana Jelačića na Petrovaradinskoj tvrđavi

Srijema i to Hrvatskoj državi, koja je, kako čujemo govoriti od ponekih hrvatskih političara, "stala na svaku stopu svoga teritorija".

Boli nas i jedno i drugo. I konstatacija političara i plaćanje viže 43 DM. Za nas to i nije mali problem. Osiromašili su Tvoji Srijemci, bane Hrvatske, Slavonije i Dalmacije,

u Tvome bogatom, "divnom, kićenom Srijemu".

I nije baš utješno ako nam kažu bit će lakše i neki će se problemi riješiti. Strpite se. Mi znamo kako nam je.

Ali, danas, i ovdje, nećemo o tome. I tko će nas čuti? A ovo mi onako kao Srijemci Srijemcu, usput.

I idemo dalje. Kući svojoj i našem Srijemu. Tamo je još Tvoja kuća na ćošku Beogradske i Vladimira Nazora broj 10.

Tamo je, samo pedesetak metara dalje, i crkva svetog Jurja, vojnika i mučenika, kao što si i sam bio, u kojoj si dobio na krštenju ime po kojem Te upoznaše i dalje od Austro-Ugarskog carstva.

Tamo je, tamo je toliko još toga radi čega želimo i moramo, baš tamo, živjeti i opstati.

Tebi smo rekli tek nešto malo. Na koncu, i nismo mi došli da se žalimo već da Ti pokažemo da nas još uvijek ima "Još Hrvata".

Nek Ti je, bane naš dragi, pokoj u kraljevstvu svjetlosti i mira a kosti Tvoje, začete i porođene u PETROVARADINU, nek mirno počivaju u "LIJEPOJ NAŠOJ" i vječnoj nam i slobodnoj domovini Hrvatskoj.

TAKO JE DOBRO

*Tako je dobro
zakloniti srce
i misli
i život
u sjeni Raspela.*

*Tamo bih milosrđu tvome, Bože,
vijence pohvale plela.*

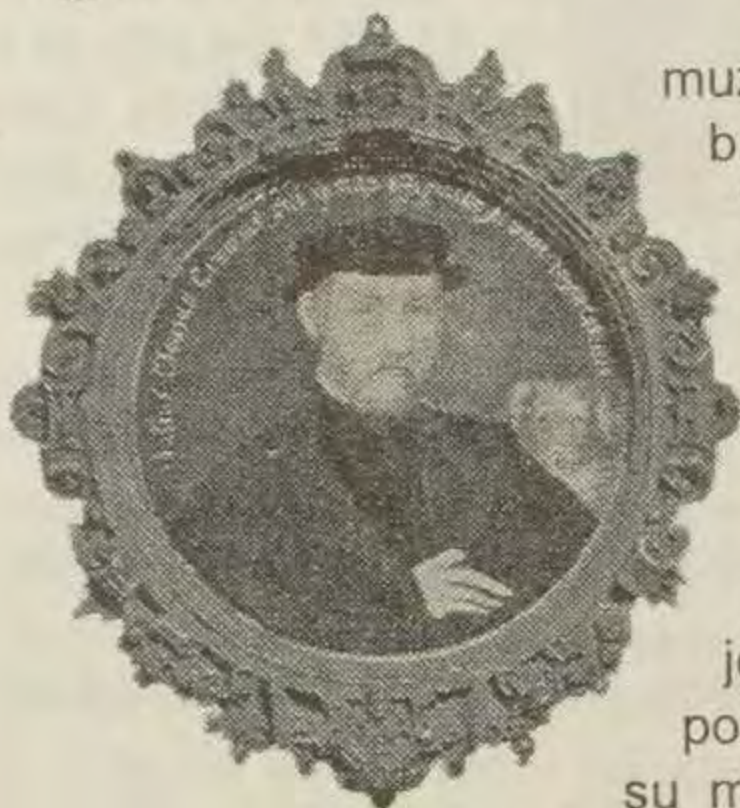
s. Lides Vidaković

JULIJE KLOVIĆ

Prije 500 godina rođen je slavni slikar minijature Juraj Julije Klović - slikar bez premca (*1498. +1578) ¹

Buran život u burnome stoljeću

Autoportret Klovića

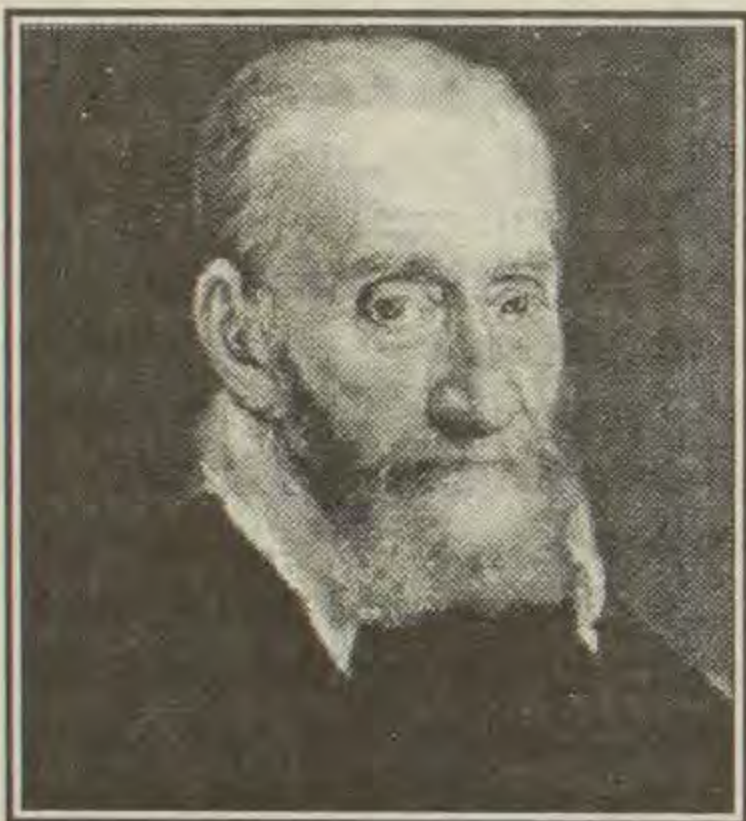
Tko je čovjek po kojem je jedan od najljepših muzejskih prostora Zagreba dobio ime? Zagrebački Muzejsko-galerijski centar nosi ime "Klovićevi dvori". U vrijeme visoke renesanse u Italiji je svoj zavičaj, kamenito, sušno i siromašno Hrvatsko primorje i cijelu svoju hrvatsku domovinu proslavio veliki slikar minijature Juraj Klović. Rođen je u Grižinama u Vinodolu 1498. godine, a umro u Rimu 5. siječnja 1578. godine. O njegovoj mladosti povijest do sada nije ništa zabilježila. Oni koji su ga poznavali zvali su ga Croata ili Croatus, a oni koji su mu bili manje bliski znali su o njemu da nije Talijan, već da je neki Slaven, pa su ga zvali Illyricus

ili čak Macedo. Poznavatelji povijesti njegove obitelji smatraju da je njegova obitelj možda podrijetlom iz Makedonije, odakle je izbjegla ispred turskoga zuluma. Godine 1516. ga nalazimo u Mlecima u službi kod kasnijeg kardinala Marina Grimanija. U to vrijeme je izrađivao medaljone i pečate. Kasnije je u Mantovi kod Giulija Romana počeo učiti slikarstvo, pa je u Mantovi i naslikao prve minijature. O njegovoj veličini svjedoči i nadgrobna ploča u rimskoj crkvi San Pietro in vincoli (Okovi svetoga Petra) gdje su pokraj njegovoga imena uklesane riječi: "Pictor de Croatia" i "nulli secundus", tj. slikar iz Hrvatske kojega nitko nije nadmašio. I zaista, bio je vrstan crtač s velikim osjećajem za bogatstvo boja. Istakao se ilustrirajući minijaturama svjetovna i crkvena djela. Njegov najstariji, do sada otkriveni, rad je minijatura "Bogorodica" rađena prema Albrechtu Düreru. Kretao se u zavidnom društvu najslavnijih Europejaca. Njegovi su prijatelji Michelangelo i Tizian, a bliski drugovi nizozemski slikar Bruegel i talijanski slikar, arhitekt i pisac Giorgio Vasari. El Greco mu je bio štitićenik. Visoko ga je cijenio papa Pavao IV, koji se nikada nije htio rastati od Klovićeve minijature "Pieta" i "Madonna". Veliki slikar se napatilo od teških bolesti i zaraza svoga vremena. Sklanjao se od samostana do samostana. Bježi iz dvorca u dvorac. Godine 1524. Klović je na mađarskom kraljevskom dvoru, gdje je zajedno s Albertom da Carpi radio za kralja Ljudevita II. Nakon kraljeve smrti u nesretnom Mohačkom porazu 1526. godine, Klović je iz Mađarske ispred turske opasnosti jedva izvukao živu glavu. S početka je u Italiji radio minijature prema Michelangelovim djelima za kardinala Campeggia.

1) Amorini s muzičkim instrumentima oko slova P

Ali već 1527. godine u Rimu su ga zarobili španjolski vojnici, te je doživio tamnicu i pljačku. U velikom strahu se čak zavjetovao da će, izvuče li opet živu glavu, ostaviti svijet i povući se u samostan. I nije dugo potrajalo, Klović je ispunio zavjet, pa je stupio u skopetinski red. Zato ga nalazimo u Mantovi u samostanu sv. Rufina. Položivši redovničke zavjete, primio je ime Julije. Tri godine je proživio u tome samostanu. Teško je bolovao od noge. Nije bio zadovoljan njegovom koju mu je samostan pružao. Konačno je, papinim dopuštanjem, Juraj Klović napustio samostan. U to je vrijeme nastao jedan njegov autoportret s potpisom: Julius Clovius Croatus sui ipsius effigiatur... 1528. Iz Mantove je Klović potražio krov nad glavom u samostanu Candiano pokraj Padove. Tu je savladao detalje minijature.

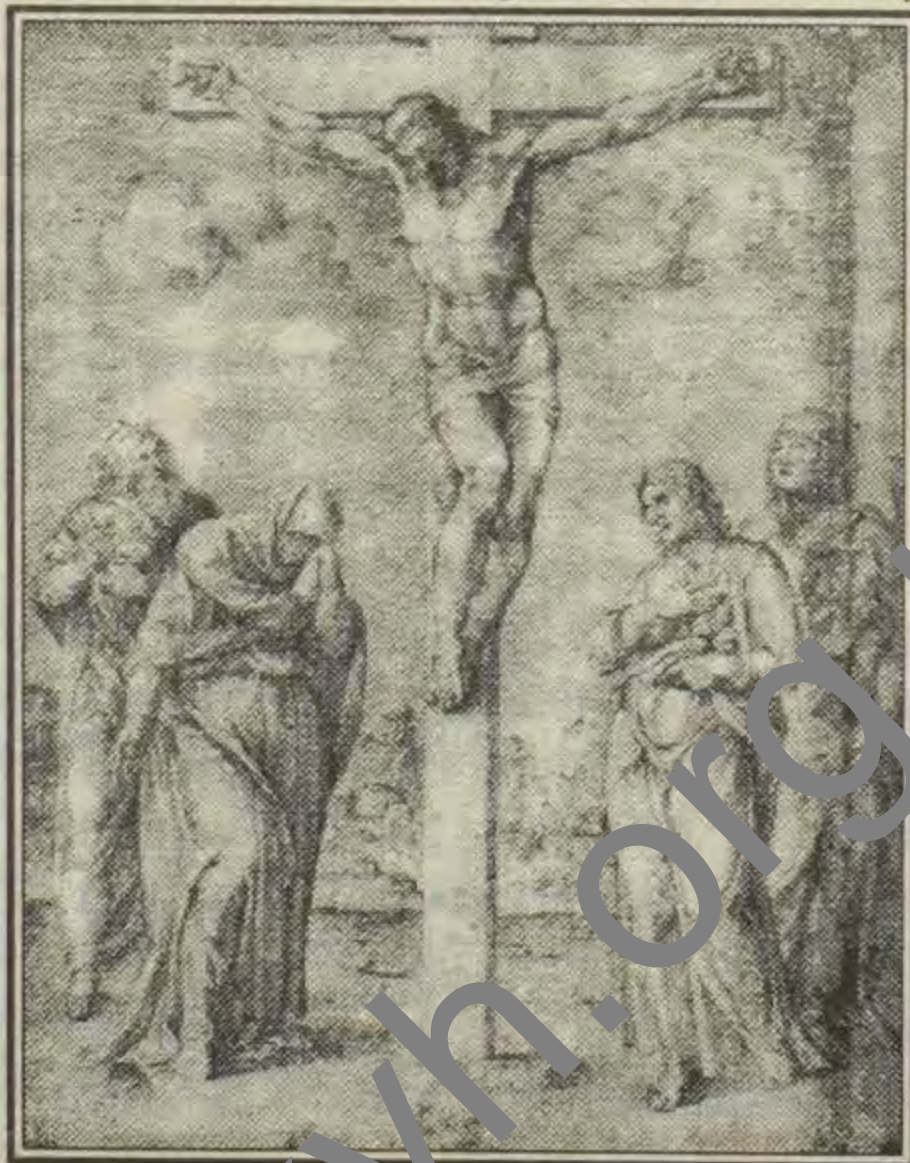
Bježao je pred Turcima i stajao pred El Grecom

El Greco: Portret Julija Klovića

Matija Korvin (+1490) svoj dvor pretvorio u pravi renesansni i humanistički centar, te se tako ubrojio među najpriznatije prijatelje i mecene umjetnosti. Već spomenuti Ljudevit II, nasljednik Matije Korvina, pozvao je na dvor i Julija Klovića. Tako je "mali Michelangelo" boravio i u Mađarskoj. Tamo je Klović djelovao kao minijaturist i ilustrator. Julije Klović je ostao u Budimu sve do 1526. godine, ostvarivši svoja prva velika djela, a onda se vratio u Italiju. Tek od te godine možemo pratiti njegova ostvarenja. A stoljeće kad je Klović stvarao, bilo je stoljeće poniženog papinstva, i Luthera, koji je 1520. godine s prijezirom spalio papino pismo, i kad je Sulejman II. prijetio Beču i cijeloj

Bio je sedamdesetgodišnjak kad ga je portretirao njegov, već spomenuti znameniti štićenik El Greco. Najveće kompozicije i nepregledno velike slike je znao sa svim pojedinostima prenijeti u svoje minijature. Sitnoslikarski je do u tančine prenio u svoje minijature svu plastičnost i detalje najvećih slikarskih kompozicija. Knjigama, koje je Julije Klović svojim minijaturama ilustrirao, ne zna se broja. U New Yorku se u knjižnici Pierpont Morgan čuva knjiga *Horae Beatae Mariae Virginis* koju je Klović izuzetno lijepo ilustrirao. Poznato je da je hrvatsko-ugarsko-češki kralj

Raspeće

kršćanskoj Europi, i kad je 1531. Engleska otpala od Katoličke Crkve.

Što govore ljudi, tko je Julije Klović?

Isus predaje ključeve Petru

El Greco je za Julija Klovića 1570. godine zabilježio da mu je učitelj zajedno s Michelangelom, Tizianom i Rafaelom. Svoga je učitelja Klovića El Greco ovjekovječio i na slici *Tjeranje trgovaca iz hrama*. Ta se slika čuva u Mineapolisu. Giorgio Vasari je o Kloviću napisao: "Nije nikada bilo, a niti će biti u budućnosti kroz mnoga stoljeća boljeg i sjajnijeg minijaturista, hoćemo reći slikara malih stvari, od don Julija Klovića, koji je daleko nadmašio sve one što su se ikada bavili tom vrsti slikanja." A promatrajući Klovićev život, primijetio je da "ne teži drugom - nego da svetim i dobrim djelima, i životom dalekim od svjetovnih stvari, stekne spas duši svojoj". Znajući da je Klović Hrvat, Vasari je još o svome prijatelju zabilježio da je "hrvatski Michelangelo". Paolo Pino među valjanim slikarima svoga doba spominje i "don Julija minijaturista", a Borgini tvrdi da je "u tom načinu slikanja malih likova don Julije bio preizvrstan". Lomazzo spominje Michelangela i Rafaela, Leonarda i Giorgiona, pa uz njih ističe "način velikoga minijaturista D. Julija Klovića, način što ga je ovaj učinio blistavim poput slikarstva". Lanzi je zabilježio da su se "Julijevim djelom poboljšale umjetnosti... u cijeloj Lombardiji, što znači i u dijelu današnje venecijanske države". Klović je zaslužio i častan naziv "Rafaelo minijature".

Klovićevi suvremenici

Na dvoru mađarskih kraljeva je bio i veliki kipar, Trogiranin Ivan Duknović, za koga je kralj Matijaš dao zabilježiti da je svojim kiparskim ostvarenjima zaslužio golemu hvalu i slavu. Mi znamo da se Duknović najviše proslavio u Italiji. Na Matijaševu dvoru je bio cijeli vijenac najuglednijih hrvatskih pjesnika, pisaca i umjetnika. Veliki Klovićevi suvremenici su bili još i 1503. godine u Zadru ili Šibeniku rođeni Andrija Medulić iz Tizianove škole. Za njega su znali kao za vrsnog svoga suradnika i kolegu i Tintoretto i Veronese, premda ga njegovi prosječni suvremenici nisu razumjeli, te su im se mišljenja i kritike razilazile. Njegova su djela došla na cijenu istom u 17. stoljeću kad su ga prozvali "velikim starcem koji je došao iz Ilirije". I kritičar Baschini priznaje da su Medulićevi "potezi kičice tako smioni da plaše", te

da je "kod njega toliki nemir boja i mrlja i tako odlučan potez da se do tada nešto tako snažno nije nikada vidjelo". Veliki mu je suvremenik i Rabljanin Stjepan Crnota, pa jedan od najvećih majstora bakroreza u svoje vrijeme Šibenčanin Martin Kolunić-Rota. U bakrorezu je izveo Michelangelov *Posljednji sud*, a portretirao je i tadašnje vladare.

Obraćanje sv. Pavla

Klovićeva djela i smrt

Klović je, kako smo vidjeli, radio u Rimu u Palazzo della Cancelleria, na mađarskom kraljevskom dvoru, u Mantovi, ali i u Firenzi (Palazzo Pitti) i Perugi (Grimanijev dvor). Upravo u Perugi je nastao znameniti Klovićev *Evangeliarium Grimani*. U Firenzi je radio za Cosima Medicija ilustrirajući poetske knjige. Nije zaobišao ni Padovu. Njegove se minijature čuvaju u Vatikanu, Rimu, Raveni, Veneciji, Napulju, Sevilli, Londonu, Oxfordu, Parizu, Münchenu, Zagrebu, Beču, Minneapolisu.

Evo nekoliko njegovih radova: već spomenute *Horae Beatae Mariae Virginis*, dva misala u Vatikanu, zagrebački *Misal Šimuna Erdődyja* i tako dalje. Riznica Zagrebačke katedrale čuva *Misal Jurja Topuskog*. I taj je misal oplemenjen sjajnim ilustracijama velikog hrvatskog majstora. Dr. Kruno Prijatelj bilježi: "Klović je posljednji veliki predstavnik minijature u evropskoj umjetnosti. Bio je vanredno vješt u zanatu. Prenosio je u sitni format velika djela Rafaela, Michelangela i drugih istaknutih suvremenika... Klovićevo je slikarstvo u suštini suprotno osnovnim načelima minijature, jer su njegovi radovi ustvari smanjene slike velikog formata, a ne izrazito sitnoslikarskog stila. Unatoč tome, ne mogu se negirati njegove očite umjetničke kvalitete."

Veliki je umjetnik umro u Rimu u palači Farnese 5. siječnja 1578. godine gdje je i pokopan u crkvi S. Pietro in Vincoli. Bio je kanonik te glavne rimske crkve. U toj dakle crkvi, iznad pričesne ograde nalazi se medalion s Klovićevim likom, a pod njim spomen-ploča s tekstom: "Bogu dobrom i velikom za pape Urbana VIII... gospodinu Juliju Kloviću iz Hrvatske od redokanonika svetoga Petra u okovima slikaru vrsnome, dragom vladarima, u kojeg bje najveća pozornost za najmanje stvari, vjerna milina i slava neumrla. Do najdublje starosti poživi radeći. I umrije u Rimu. U ovoj je bazilici pokopan..."

Klovićeva slava

O Kloviću je u Hrvatskoj još 1878. godine pisao Ivan Kukuljević-Sakcinski, 1940. godine Dragutin Kniewald, a 1959. i 1960. Kruno Prijatelj. O Kloviću se u Engleskoj, u Austriji i Italiji pisalo krajem prošlog i u ovom stoljeću. Pisalo se o njemu i francuski. O Klovićevim crtežima je pisao A. Schneider još 1937. godine.

A rimski mramor čuva spomen na Hrvata koji se dokazao kao čovjek dvorova, ne da bi uživao visoki standard, već da bi dosegao vrhunce svjetske umjetnosti. Postao je veličinom i najvećim autoritetom minijaturnog slikarstva. Njegovim je djelima europska renesansa dosegla svoje vrhunce. Nije čudo što mu se hrvatski glavni grad Zagreb odužio tako što je reprezentativni izložbeni prostor počastio imenom "Klovićevi dvori". Odužio mu se grad Zagreb i izložbom u spomenutom Muzejsko-galerijskom centru. Izložbom koja je Hrvatskoj i svijetu dala uvida u velika djela slavnoga primorca. Ta je izložba pokazala, makar u isječcima, svu ljepotu Klovićeva djela, a bila je otvorena od 12. do 28. rujna 1998. godine. Ovim se osvrtom Subotička Danica, makar sa zakašnjenjem, odužuje velikom sinu hrvatskoga naroda.

Prema:

1. Slavko Batušić, Umjetnost u slici, Zagreb, Matica hrvatska, 1967, str. 237-264.
2. Zvone Črnja, Kulturna povijest Hrvatske, Drugi dio, Rijeka 1978, str. 55.
3. Maria Cionini-Visini, Julije Klović, Grgo Gamulin, Predgovor za Klovića, Zagreb 1977, str. 7-23.
4. Franjo Jurčević, Putovima Italije, Zagreb 1975, str. 181-182.
5. Vladimira Paleček, Ljepota Klovićeva djela, Glas koncila, Zagreb, 20. IX. 1998. broj 38, str. 10.
6. Kruno Prijatelj, Klović (Don Giulio Clovio Croata, Croatus, de Croatia, Illyricus, Macedo) Enciklopedija likovnih umjetnosti, 3. svezak, Zagreb 1964, str. 195.

MAJKE

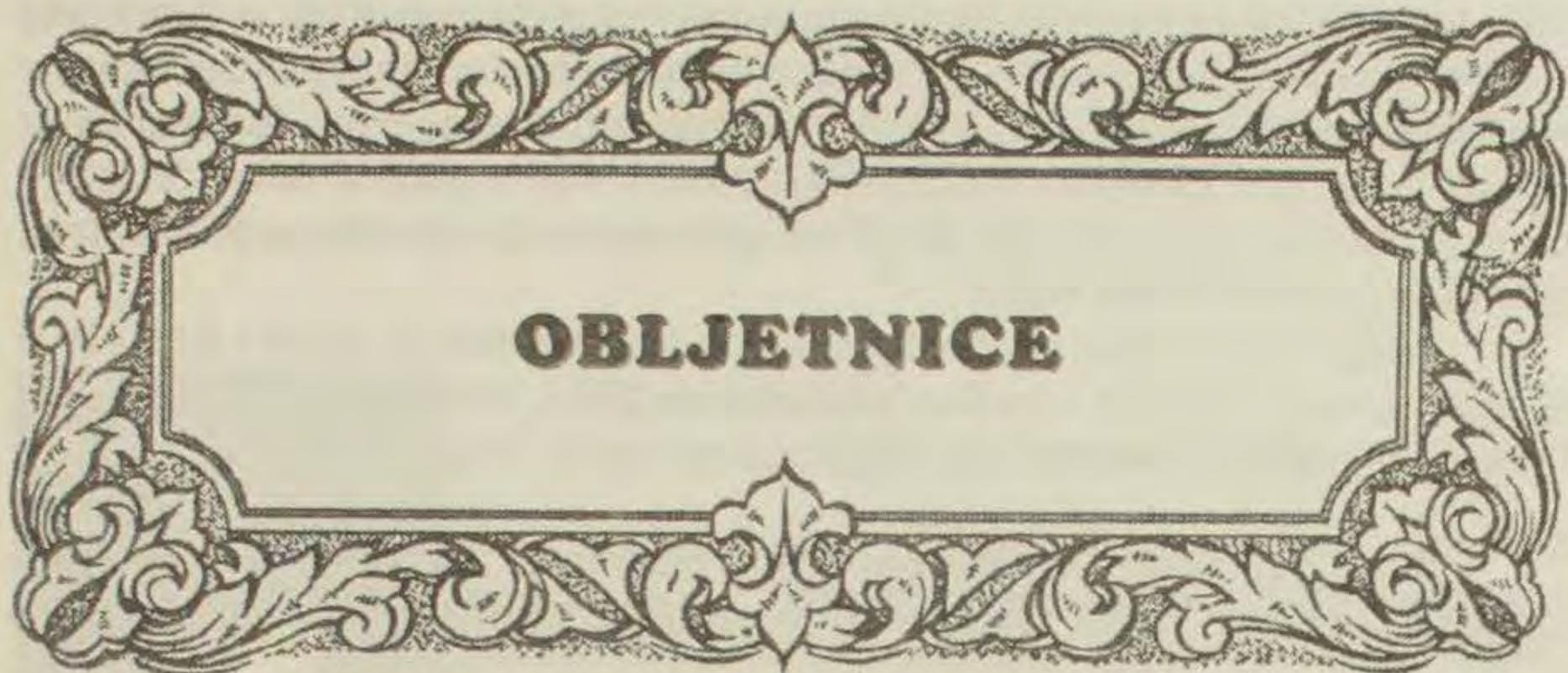
Vi ste najljepša harmonija vremena
vječiti svijećnjak
što gori u našim domovima
i pjesma za pokoljenja

Ne dajte da izgine ova pjesma -
vječite patnje
urezat će vam likove
u sinovska srca
kad budete otišle izvan vremena

Načinit ćemo za vas
najljepši spomenik
ljubavi za sva vremena

Ne dajte da ugasne u našim domovima
sveta vatra -
Za koga će ostati vaša pjesma
u praznoj vasioni?

Branko Jegerić

OBLJETNICE

Bilježi: Andrija Anišić

JUBILEJI SVEĆENIKA I REDOVNICA

Zlatni jubilej s. BEATE KOVAČEVIĆ

Na blagdan Krista Kralja, 23. 11. 1997. godine u Argentini je svečano proslavila svoj zlatni jubilej redovništva s. Beata Kovačević.

S. Beata Kovačević rođena je u Subotici 10. 12. 1924. godine. U Družbu sestara Kćeri milosrđa stupila je 1942. godine. U filijali sv. Male Terezije u Subotici primila ju je sama Majka Utemeljiteljica s. Marija Propetog Isusa Petković. Zbog rata u novicijat je stupila tek 1945. godine u Blatu na Korčuli. Prve zavjete položila je 1947. godine. U svetištu sv. Šime u Zadru animirala je liturgiju, brinula se za crkvu i hodočasnike punih 12 godina. Godine 1961. krenula je u Južnu Ameriku. U Paragvaju, u školi "Asuncion" radila je do 1974. godine, kada prelazi u Argentinu u filijalu Krista Kralja u Kaserosu, a od 1977. godine je u Kortinesu.

Tijekom svog pedesetogodišnjeg redovničkog života u svojoj Družbi obavljala je različite dužnosti kroz koje je nastojala - kako sama svjedoči - "ljudima prenijeti toplinu ljubavi i dobrote".

ANTUN GABRIĆ, zlatomisnik

U Tavankutu je 23. kolovoza 1998. godine svečanom sv. misom zahvalio Bogu za 50 godina svog svećeništva vlč. Antun Gabrić. Uoči sv. mise bila je prigodna akademija koju su u čast jubilarcu predvodili njegovi dugogodišnji župljani.

Antun Gabrić rodio se u Malom Verušiću (Hrvatski Majur) 19. 11. 1922. godine u brojnoj obitelji. Otac mu je bio Albe Gabrić a majka Krista Ivković Ivandekić. Četiri razreda osnovne škole završio je u školi

"Mijo Mandić" na Hrvatskom Majuru a sedam razreda gimnazije u subotičkoj "realnoj gimnaziji". U petom razredu gimnazije postao je sjemeništarač u biskupijskom sjemeništu "Paulinum" u Subotici. Bogosloviju je završio u Zagrebu gdje je i zaređen za svećenika 29. 06. 1948. godine. Mladu misu je imao u subotičkoj katedrali 18. 07. 1948. godine a propovjednik na Mladoj misi bio mu je prisvitli Blaško Rajić.

Svoju svećeničku službu započeo je kao kapelan u Sonti i Baču te u župi sv. Roka u Subotici i na Đurđinu. Godine 1961. imenovan je župnikom u Tavankutu gdje je ostao sve do odlaska u mirovinu, ovoga ljeta.

Osim svećeničke službe bavio se i pisanjem. Suradivao je u Bačkom klasju i Subotičkoj Danici. Osobito su mu uspjele "narodne pripovitke".

Počeo je pisati u svojim kasnijim godinama. Naime, kad je konačno izborena mogućnost (1978) objavljivanja lista "Bačko klasje", Antun Gabrić je postao jednim od njegovih glavnih suradnika. Pisao je vijesti iz crkvenog života, razne anegdote i zgode iz Tavankuta. Uspjele su mu reportaže iz župa: Tavankut, Bački Monoštor i Santovo.

Kad se pojavio kalendar "Subotička Danica" za 1984. godinu, Antun Gabrić je započeo suradivati i u njemu. Ondje je došao do izražaja njegov talent za bunjevačku pripovitku, što je očito iz njegovih 11 objavljenih pripovjedaka iz bunjevačkog života, koje su većinom napisane ikavicom kao i njegovih 5 drugdje objavljenih pripovjedaka.

Od njegovih izvornih pripovjedaka ističu se: "Čudan jendek", "Ne uvedi nas u napast" i "Karabaća u Rimu".

Antun Gabrić također dobro poznaje i šokačke narodne pripovjetke pa ih je priređivao za "Subotičku Danicu".

Ima još nekoliko pripovjedaka u rukopisu koje nisu objavljene. Najveća od njih je pripovjetka pod naslovom "Borba za život" u kojoj opisuje napad razbojnika na njihov salaš, 1922. godine. U pripovjetkama Antuna Gabrića prepoznaje se stil dobrog narodnog pripovjedača. Sve je protkano blagim humorom i veselim prizorima iz narodnog života.

Antun Gabrić je napisao niz članaka, od kojih ističem onaj pod naslovom "Blaško Rajić kao sakupljač bunjevačkih narodnih pisama" koji je čitao na književnoj večeri u Subotici u "Paulinumu" 14. 08. 1981. god. prilikom spomena tridesete obljetnice Rajićeve smrti.

MSGR. ISTVÁN KONCZ, srebromisnik

U Bačkim Vinogradima, 26. travnja 1998. godine proslavio je svoju 25. obljetnicu svećeništva direktor Biskupske kancelarije mons. István Koncz. On se rodio u Kanjiži, 1. 08. 1946. godine. Teologiju je studirao u Zagrebu i Insbrucku (Austria) gdje je i diplomirao 1973. godine. Za svećenika je zaređen u Kanjiži, 18. 03. 1973. godine. Poslije mlade mise imenovan je službenikom Biskupske kancelarije i duhovnim pomoćnikom župa sv. Roka i sv. Jurja u Subotici. Godine 1974. magistrirao je iz kanonskog prava. Tajnikom biskupije

imenovan je 1978. godine a direktorom Biskupske kancelarije 1989. U međuvremenu je bio župnik na Kelebiji (1991-1994), a od 1995. godine u Bačkim Vinogradima. Vršio je i službu direktora Karitasa Subotičke biskupije (1992-1995). Od 1995. godine dekan je subotičkog dekanata "Novi grad", bilježnik Ženidbenog suda i član Prezbiterialnog vijeća naše biskupije.

Zlatni jubilej s. M. GABRIJELA KOPUNOVIĆ

U subotičkom samostanu "Anuncijata" proslavila je, 13. rujna, 50. obljetnicu svojih zavjeta sestra iz družbe Naše Gospe Gabrijela Kopunović. Euharistijsko slavlje u samostanskoj kapeli predvodio je biskup Ivan Péntzes s generalnim vikarom mons. Belom Stantićem i tajnikom biskupije Slavkom Večerinom. Na slavlju, uz sestre ove Družbe koje žive u Subotici, bila je nazočna i časna Majka s. Tarzicija Tunjić i s. Zrinka Šestak koje su za ovu prigodu doputovale iz Zagreba.

Marija Kopunović rodila se u Subotici 10. 03. 1923. godine. Odluku da postane redovnicom donijela je dok je njezina sestra Imelda polagala svoje prve zavjete, na Veliku Gospu 1945. godine. Na blagdan Male Gospe 1948. godine položila je svoje prve redovničke zavjete.

U svom pedesetogodišnjem redovničkom životu uz službu katehisticice obavljala je i druge dužnosti. Bila je prefekta kandidatica, ekonomica, poglavaričica u raznim zajednicama ove Družbe od Zagreba do Osijeka, od Subotice do Taborskog.

Gospodin ju je obdario i bolešću koja je ostavila posljedice u njezinom organizmu. No, s. Gabrijela svoj križ nosi strpljivo i s ljubavlju i želi ostati vjerna svom Zaručniku do konca života.

Srebrni jubilej zavjeta s. LEONIJE ŽUTIĆ

Prije 25 godina u Blatu na otoku Korčuli položila je svoje prve redovničke zavjete s. Leonija Žutić, a u istom mjestu je ovoga ljeta proslavila svoj srebrni jubilej zavjeta.

S. Leonija (Nevenka) Žutić rodila se u selu Lug kod Zavidovića (BiH) godine 1956. Potječe iz brojne obitelji. Otac Šima i majka Marija imaju petoro djece. Svoj redovnički život provela je radeći uglavnom u kuhinji u Belišću kod Osijeka, zatim u Novom Sadu. Poslije toga je punih osam godina bila u subotičkoj župi Marije Majke Crkve. Odatle odlazi u Sombor u župu sv. Križa a potom u župu Presvetoga Trojstva gdje se nalazi i danas.

JUBILEJI

Zlatni jubilej ANICE NEVOLIĆ

Zborovođa hrvatskog crkvenog zbora "Laudanti" župe Imena Marijina u Novom Sadu gospođica Anica Nevolić svečano je proslavila 50. obljetnicu svoga marljivog glazbenog rada. Svečanost je bila 11. 01. u novosadskoj župnoj crkvi. Sv. misu je predvodio biskup mons. Ivan Pénzes, a uz njega su bili mons. László Huzsvár, zrenjaninski biskup i preč. János Sztrikovits, župnik. Poslije sv. mise sudionici ovoga slavlja razgledali su prigodnu izložbu o njezinom pedesetogodišnjem radu.

Srebrni jubilej katedralnog ZBORA "ALBE VIDAKOVIĆ"

Katedralni zbor "Albe Vidaković" iz Subotice proslavio je 18. i 19. travnja 25. obljetnicu svog postojanja i rada. Jubilej je proslavljen svečanim koncertom 18. travnja u subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije i sv. misom zahvalnicom 19. travnja koju je prikazao katedralni župnik Stjepan Beretić. Ovaj zbor osnovan je u jesen 1973. godine prigodom proslave 200. obljetnice početka gradnje crkve sv. Terezije Avilske. Zbor je prvi put nastupio 15. 10. 1973. Zbor nosi ime "Albe Vidaković" od 19. 10. 1980. godine. Zbor je tijekom svog dvadesetpetogodišnjeg djelovanja pratio sve značajnije svečanosti u katedrali i u gradu, a nastupao je i izvan Subotice: u Zagrebu, Mostaru, Baji, Somboru, Baču, Odžacima... Osnivateljica i voditeljica zbora je s. Mirjam Pandžić iz Družbe sestara Naše Gospe - Zagreb.

200. obljetnica APATINSKE CRKVE Uznesenja Marijina

Na blagdan Velike Gospe župa Apatin proslavila je 250. obljetnicu prve crkve u tom mjestu, 200. obljetnicu današnje župne crkve Uznesenja Marijina i 65. obljetnicu crkve Srca Isusova. Misu zahvalnicu predvodio je subotički biskup dr. Ivan Pénzes u zajedništvu s generalnim vikarom beogradske nadbiskupije mons. Leopoldom Rochmesom i 18 svećenika. Na proslavi ovih jubileja bila su nazočna i četiri pravoslavna svećenika i bački episkop Irinej Bulović koji se prigodnim riječima obratio nazočnim vjernicima. Bili su nazočni također i Davor Vidiš iz hrvatskog veleposlanstva u Beogradu kao i predstavnik mađarskog veleposlanstva.

Sutradan je u crkvi održan koncert na kojem je nastupio gradski zbor "Jedinstvo" iz Apatina i profesori muzičke škole iz Apatina.

Župa se za ove jubileje duhovno pripremila trodnevnicom koju je predvodio Andrija Kopilović, župnik subotičke župe Marije Majke Crkve.

MILOVAN MIKOVIĆ **(30 godina književnog rada)**

Milovan Miković je istaknuti hrvatski pjesnik i kulturni djelatnik srednje generacije u Subotici, gdje je rođen 17. 07. 1947. godine. U svom rodnom gradu pohađao je osmogodišnu školu (1954-1962), i srednju tehničku školu mašinskog smjera (1962-1966), studij mašinstva (1966/67) na Visokoj tehničkoj školi u Mostaru i na Višoj tehničkoj školi u Subotici (1967/68).

Godine 1968. započinje njegov rad u Radio Subotici. U Radio Subotici je obavljao različite dužnosti: vanjski suradnik Radio Subotice (1968); spiker-novinar u SH-redakciji (1970); zamjenik glavnog i odgovornog urednika SH redakcije (1973); a od 01. 03. 1977. godine je urednik SH redakcije, a potom v.d. glavnog i odgovornog urednika iste redakcije (1982).

Iz Radio Subotice Milovan Miković prelazi u subotički časopis za književnost, umjetnost i društvena pitanja "Rukovet" i u izdavačku kuću NIP "Subotičke novine" gdje je imenovan urednikom 25. 03. 1983. godine, a godine 1992. imenovan je vršiteljem dužnosti glavnog i odgovornog urednika, a potom i direktorom i glavnim i odgovornim urednikom (1994) NIP "Subotičke novine". Ove godine (20. 03.) ponovno je izabran i imenovan direktorom i glavnim i odgovornim urednikom NIP "Subotičke novine".

Kao urednik časopisa "Rukovet" uredio je 74 njegova broja, od kojih je 18 tematskih brojeva. Bio je veoma aktivan i kao urednik i izdavač pojedinih knjiga. Na tom spisku nalazimo 89 knjiga. Među posljednjima su epovi "Slava" Blaška Rajića i "Javorova smrt" Marka Peića.

Uz to valja naglasiti da je napisao brojne recenzije knjiga, prikaze i kritike koje su objavljene u raznim časopisima i u "Subotičkim novinama".

Zahvaljujući svojoj književnoj aktivnosti postao je članom Matice srpske (1989) i član-suradnik iste ustanove (1995). Član je udruženja književnika Srbije od 1991. godine, a član Društva hrvatskih književnika od 1998. godine.

Milovan Miković je veoma plodan pjesnik. Brojne pjesme objavio je u pojedinim časopisima i publikacijama, a najviše u časopisu "Rukovet". U Subotici je objavio sljedeće zbirke pjesama: "Ispitivanje izdaje" (1989), "Iza ne" (1990), "Avaške godine" (uz ilustracije slikara Ivana Balaževića), Subotica - Novi Vinodolski (1991), "Az arulas vizsgalata" (1991), "Avaške godine" (drugo, fototipsko izdanje, 1992), "Metež" (1992), "Praznina" (1993), "Avaške godine" (treće, dopunjeno izdanje, 1993), "Koreni stvari" (1996). U svakoj zbirci je naglašena glavna ideja koja se vidi u naslovu. Zato sve ove zbirke u cjelini predstavljaju zaokružen pjesnički krug.

U Subotici je također objavio knjigu eseja "Grad je rec" (1996), a u rukopisu ima pripremljenu knjigu eseja "Život i smrt u gradu" sa 14 eseja, najvećim dijelom o našim suvremenim književnicima i pjesnicima u Subotici. Također je u časopisu "Rukovet" objavio niz razgovora s istaknutim ličnostima iz umjetničkog i kulturnog života. Navest ću samo "Nedovršen razgovor sa

Balintom Vujkovim" (Rukovet, br 2/1998). Ne smijemo zaboraviti ni Milovanove članke i eseje o važnim kulturnim i društvenim problemima rodnoga grada u kojima iznosi trajna pitanja o mogućnosti i potrebi suživota više kultura i više etničkih zajednica.

Ne treba mimoći u ovom prikazu ni njegove brojne prikaze i kritike kazališnih predstava objavljenih u Subotičkim novinama (više od 50 napisa u vremenskom razdoblju od 1982. do 1996. godine).

Milovan Miković se u javnosti prvi put javio svojom prvom crticom "Ovaj mali život" (u listu "Integral", Subotica, 30. 12. 1966, br. 6, str. 7). Zatim je u časopisima objavio niz pripovjedaka i odlomaka neobjavljenih romana: "Potonulo ušće" (Rukovet, br. 6/1988, br. 1-3/1996. i Žig, br. 50/1996), "Otići nekuda" (Žig, br. 61/1996), "Nocturno" (Rukovet, br. 4-6/1997). Iz svega navedenog vidimo da je Milovan Miković veoma marljiv i ustrajan u svom stvaralačkom radu i svestrano prati sva kulturna zbivanja u Subotici sa svim problemima koji su s tim u nužnoj povezanosti. Ističe se kao dobar poznavalac bitnih pitanja za dalji opći i kulturni napredak.

Zbog skućenog prostora ne mogu se osvrnuti na pojedina književna djela Milovana Mikovića, ali malo više želim progovoriti o Mikovićevoj najboljoj zbirci pjesama "Avaške godine", jer je ona svima najbliža po svom sadržaju.

Najprije onim čitateljima koji nisu Bunjevci valja objasniti izraz "avaške". Mast ili slanina je "havaška-avaška" ako je užegnuta i pokvarena i zato je neupotrebiva za ljudsku hranu.

Pjesnik Milovan Miković je svoju zbirku u podnaslovu označio da su to "fragmenti iz poeme". To je poema, ali bez jedinstvene kompozicijske cjeline. Zbirka je sastavljena od niza opisa pojedinih događaja iz dalje i bliže povijesti kada su za naše ljude, za Bunjevce u Bačkoj, bile doista "avaške godine", nepodnošljive za život.

Poema je napisana bogatim, upravo raskošnim bunjevačkim narodnim jezikom koji je pjesnik ponio iz djetinjstva. Kao da mu i sada u ušima odzvanjaju zvučne riječi bačke bunjevačke ikavice. Taj naš narodni jezik ima mekih, blagih, ali i oštih, često vrlo oštih riječi i tvrdih tonova. U njima se može naslutiti i osjetiti radost, ali i jauk zbog udaraca nepravde.

Najveća vrijednost ove Mikovićeve zbirke je u tome što nam je otkrio veliko bogatstvo bunjevačkog narodnog govora. Darovao nam je mnoštvo riječi koje su već zaboravljene, ali nisu istrošene u poeziji i zato nas vesele svojom svježinom i zvučnošću. Na našu radost pjesnik je dokazao da je bačka bunjevačka ikavica i izvorni narodni govor dovoljno bogat da izrazi pjesničke slike i posluži za pjesničko istraživanje, ali u tome je autor slijedio svoj pjesnički izraz koji je oslobođen tradicionalnog stila i stiha pod manjim ili većim utjecajem bunjevačkih narodnih pjesama. On je uz pomoć skoro zaboravljenih bunjevačkih riječi stvorio nove pjesničke slike u kontekstu moderne pjesničke forme. U tome je velika zasluga pjesnika M. Mikovića a njegova zbirka "Avaške godine" predstavlja prekretnicu u našoj poeziji i zato je dragocjeno blago hrvatske kulturne baštine u Bačkoj.

Bela Gabrić

ANTE SEKULIĆ (60 godina pjesničkog i znanstvenog stvaralaštva)

Ante Sekulić je pripadnik najstarije generacije hrvatskih pjesnika i znanstvenika. Rodio se 16. studenog (novembra) 1920. godine na salašu u Tavankutu kod Subotice u seljačkoj obitelji Šime Sekulića i Đule r. Pavlić. Rano je ostao siročić bez majke, pa je djetinjstvo i ranu mladost proveo na Žedniku kod "dide" s očeve strane.

Osnovnu školu je pohađao u Subotici. Zatim je kao pitomac karmelićanskog zavoda u Somboru završio šest razreda gimnazije, a nakon toga je u Subotici završio gimnaziju s velikom maturom.

Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu 1946. godine je završio studije južnoslavenske književnosti i hrvatskog jezika (XVI. i XIV. grupa predmeta). Brzo zatim, 1947. godine, obranom svoje doktorske disertacije pod naslovom "Govor bačkih Hrvata" doktorirao je na istom fakultetu.

Službovao je kao srednjoškolski profesor hrvatskosrpskog jezika u raznim gradovima u Hrvatskoj (Sinj, Pazin, Virovitica, Delnice). Zatim je bio profesor (pročelnik katedre za hrvatski jezik) na Pedagoškoj akademiji u Rijeci do sredine lipnja (juna) 1972. godine. Tada je u Delnicama uhapšen i prebačen u zatvor u Suboticu, gdje je 16. XI. 1972. godine na Okružnom sudu osuđen na dvije i pol godine zatvora pod optužbom da je "izazivao nacionalnu, rasnu i versku netrpeljivost, mržnju i razdor" premda nikada ništa nije napisao ni učinio protiv bilo kojeg naroda u Jugoslaviji. U toj političkoj euforiji sve je bilo moguće pa i takvo suđenje.

Poslije izdržane zatvorske kazne u Subotici i Srijemskoj Mitrovici preselio se u Zagreb, ali nije dobio stalno zaposlenje. Ipak, našao je u sebi snage i veoma marljivo je nastavio istraživački i znanstveni rad. Kada je stekao uvjete, dobio je mirovinu, a sada živi i ustrajno istražuje u Zagrebu.

Ante Sekulić je član Društva hrvatskih književnika, Matice hrvatske, Hrvatskoga P.E.N-a, Hrvatskog filološkog društva, Hrvatskog mariološkog instituta u Zagrebu, dopisni član Instituta "Ivan Antunović" u Subotici i dopisni član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu od 30. siječnja 1997. godine.

Djelatnost Ante Sekulića možemo pratiti kao pjesnika i kao znanstvenika.

Još kao subotički gimnazijalac bio je vrlo aktivan u književnom i društvenom životu svoga grada, osobito među mladima. Uključio se u krug mladeži koja se okupljala u Matici subotičkoj, u hrvatskom kulturnom središtu pod vodstvom kulturnog radnika i vjeroučitelja u muškoj gimnaziji, Ivana Kujundžića.

Tada se Ante Sekulić počeo javljati u javnosti svojim književnim stva-

ranjem. Prvu lirsku prozu "Pošao je u tuđinu" objavio je u subotičkom časopisu "Klasje naših ravni" (br. 5, 1938, str. 41-42) Prva njegova objavljena pjesma ima naslov "Bezgrešnoj" (Subotičke novine", 1938, br. 49, str. 6). Prvi književni prikaz "Aleksa Kokić" objavio je u subotičkom omladinskom časopisu "Kolo mladeži" (1940, br. 2, str. 28-31). Prikaz je napisan s mnogo ljubavi pod žalosnim dojmom prerane smrti bunjevačkog pjesnika koji mu je bio učitelj i uzor. U to vrijeme A. Sekulić je objavio svoje pjesme i u kalendaru "Subotička Danica" za 1941. (str. 87, 111, 117).

Sljedećih godina objavljivao je svoje književne priloge u poznatim hrvatskim časopisima toga doba u Zagrebu.

Od brojnih Sekulićevih pjesama velik dio je objavljen u njegove četiri zbirke: "Sin nizina", "Zvona, bjeline" (izdanje Matice subotičke 1941. i 1946. g.). Kao prilog proslavi 30. obljetnice svoga pjesničkog stvaralaštva A. Sekulić je u vlastitoj nakladi objavio zbirku "Vijenac uspomena" (Zagreb, 1968). Nedavno mu je objavljena zbirka pjesama "Popudbina" (Rijeka, 1994). Knjigu je objavio i ilustrirao akademski slikar Ivan Balažević, koji se rodio u Tavankutu a sada živi i radi u Novom Vinodolskom u Hrvatskoj.

U prve dvije zbirke pjesama A. Sekulića vidimo da je on doista sin nizina koji je sretan dok gleda njive ukrašene zlatnim klasjem, a bunjevački salaši u šoru svojom bjelinom daju sliku beskrajnog sklada. Ali, u tim pjesmama osjeća se prigušena tuga mladog pjesnika, jer zna da sve to mora ostaviti i prepustiti dragim uspomenama. Također treba istaći da brojne pjesme iz te dvije zbirke mogu biti uvrštene u hrvatsku duhovnu liriku zbog svojih religioznih motiva koji su obrađeni u lijepim produhovljenim slikama.

U zbirci "Vijenac uspomena", pored drugih pjesama, treba istaći one koje je pjesnik napisao potresen i pod udarcima obiteljske nesreće zbog duge bolesti i smrti supruge Ruže r. Crnković, koja je umrla u Delnicama 1966. godine.

Četvrta zbirka je slikovitog naslova "Popudbina". Šta će pjesnik ponijeti na kraju svoga puta? To je tuga za ravnicom, za Bačkom koju je davno ostavio, ali nije nikada zaboravio i nema nade da će se ikada vratiti. Stalno ga prati osjećaj osamljenosti premda je okružen ljudima, ali bez iskrene riječi. To su pjesme duboke lirske doživljenosti u samoći. U tom smislu posebno želim istaći u ovoj zbirci ciklus "Mitrovački grcaji" koji je nastao u duševnoj boli zatvorskih dana.

Većina zbirki pjesama A. Sekulića objavljena je veoma davno i zato je njegovo pjesničko stvaralaštvo danas malo poznato u našoj kulturnoj javnosti. On je mnogo poznatiji kao znanstveni radnik.

Pored svog profesorskog rada u školi, A. Sekulić je od početka posvetio veliku pažnju znanstvenom i istraživačkom radu. Osobito kad je otišao u mirovinu. Napisao je brojne članke i nekoliko knjiga iz područja književnosti, jezika, povijesti i etnologije bačkih Hrvata. Svoje članke i znanstvene studije objavljivao je u raznim časopisima u Zagrebu, a nešto manje u kalendaru "Subotička Danica".

Od Sekulićevih brojnih knjiga, zbog skućenog prostora, navest ću samo najvažnije: "Književnost bačkih Hrvata" (Zagreb, 1970), "Narodni život i običa-

ji bačkih Bunjevaca" (JAZU, Zagreb, 1986). Ista ustanova objavila je 1991. godine to djelo pod naslovom "Bački Hrvati, narodni život i običaji", "Hrvatski pisci u ugarskom Podunavlju do kraja XVIII. stoljeća" (Zagreb, 1993), "Hrvatska preporodna književnost u ugarskom Podunavlju do 1918. godine" (Zagreb, 1994), "Književnost podunavskih Hrvata u XX. stoljeću" (Zagreb, 1996), "Bački Bunjevci i Šokci" (Školska knjiga, Zagreb, 1989. i 1990), "Hrvatski bački mjestopisi" (Školska knjiga, Zagreb, 1994).

A. Sekulić je u ovim knjigama dao do sada najpotpuniju sliku i najpotpuniji prikaz narodne književnosti, narodnih običaja, povijesti, razvitka jezika i književnosti bunjevačko-šokačkih Hrvata u Bačkoj i šire u Podunavlju. Sekulićeve knjige su temelj i putokaz našim mladim istraživačima svih područja naše kulturne baštine i narodnog života.

Sve to ima svoje pozitivne rezultate, jer je najšira javnost u Hrvatskoj mogla upoznati kulturnu baštinu bačkih Hrvata, ali nesreća je u tome što su sve te navedene knjige veoma malo poznate među Bunjencima i Šokcima u Bačkoj.

Bela Gabrić

SV. ANTUNU

Postolje prazno, ispod slova nika
još čitljiva al' ja ih ne čitam.
Sa strane postolja ružica, naša dika,
di si sad ti, šapćuć se pitam.

Rekli mi: sve je tu moguće,
možda je ko zlonamjerno, ili neko...
ko zna, Bog zna, a svanuće
istina koju si svojim mirom reko.

Da, teško je nekima gledati: u ruci
krin i mali Isus u bilom,
ti što bodriš sve sužnje na mucu
svojom čistotom i dobrim dilom.

Ili, kom smeta tvoje čedno ime
ili misto s kojeg gledaš selo cilo.
Tu si ti oduvik bio, ponosni smo time
ti što nam podižeš i dušu i tilo.

A selo mirno spava, tužno uzdiše,
divan je zamro, ta noćni su sati,
uz molitvu i patrice moja majka piše
molbu dragom Bogu da te opet vrati.

A i ja te molim, ako čuješ Bože,
no kip nije važan, on je tu, sa nama,
nećemo bez njega, on bez nas ne može,
jer je u srcima i našim dušama.

Josip Brdrić, Santa

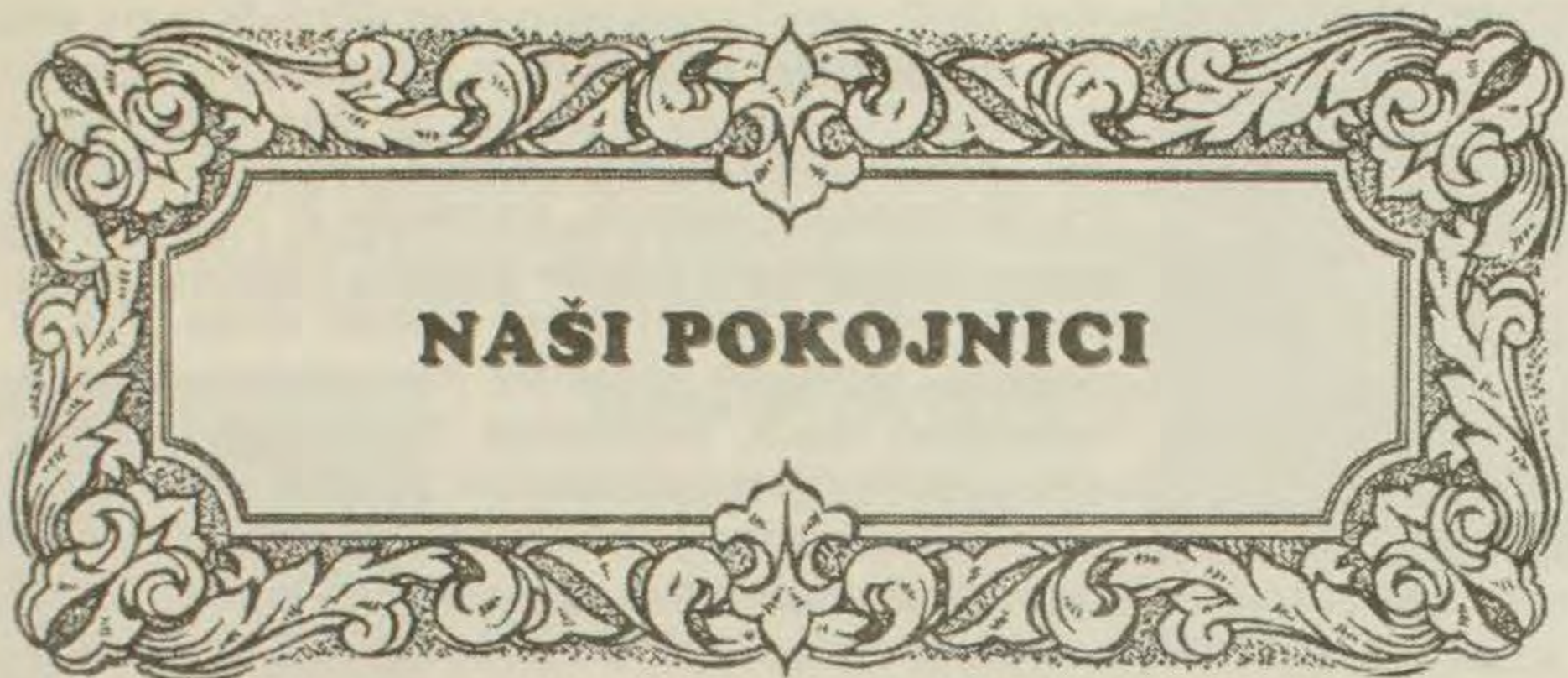
PONEKAD MI DOLAZE TEŠKI SNOVI

Ponekad mi dolaze teški snovi
kojima ne znam značenje,
da li su to koraci mojih djedova orača
nizani poljima
koja danas nisu moja polja
ili mi to pretci donose
pokidanu povelju rada
ispisanu plugom po ravnici
ili mi žele nečije oči
u mukama umiranja
da ih zatvorim znakom uskrsnuća
ili se glasovi dana
grgoću u bunaru moje svijesti
pjesmom besmislenom
ili je to vatra krvi
zapaljena bludnom željom
ne znam
Samo želim da me dobra
Ruka Očeva pomiluje do dana svijesti
i da umjesto teških snova
u meni budu dobra djela.

Marko Vukov

Risari su krenuli...

NAŠI POKOJNICI

Bilježi: Andrija Anišić

S. ELVIRA /Tereza/ ROGIĆ

U Subotici je 26. listopada 1997. preminula s. Elvira Rogić iz Družbe sestara Kćeri milosrđa. S. Elvira je rođena u Đurđinu 20. prosinca 1911. godine. U svojoj 25. godini života ona odgovara Božjem pozivu te stupa u samostan Kćeri milosrđa u Subotici. Godine 1935. odlazi u Blato, u kuću maticu sestara Kćeri milosrđa. Prve redovničke zavjete položila je 1936. godine a vječne 1942. U Argentini je provela 17 godina svog redovničkog života žrtvujući se za bolesnike i siromahe, a u Italiji 20 na raznim dužnostima. Po povratku u rodnu Bačku živjela je i radila u redovničkim kućama svoje Družbe u Somboru, Đurđinu i Subotici.

Pokopana je na subotičkom "Kerskom groblju" u grobnicu sestara, 28. 10. 1997. godine.

O. GOTHARD /László/ HAJEK

U Subotici je 26. siječnja nakon kratke ali teške bolesti preminuo franjevac o. Gothard Hajek. On se rodio 24. siječnja 1940. godine u Subotici. U franjevački red stupio je 15. 08. 1959. godine. Jednostavne zavjete položio je 16. 08. 1960. a svečane, doživotne 17. 09. 1966. Za svećenika je zaređen u Zagrebu, 29. 06. 1968.

Tijekom svog redovničkog i svećeničkog života obavljao je različite dužnosti. U Osijeku (Tvrdija) bio je kapelan i vjeroučitelj. U Novom Sadu (1970-1978) bio je predstojnik samostana, a od 1978. do svoje smrti vikar subotičkog samostana. U Subotici je uz stalnu službu ispovijedanja obavljao i službu asistenta Franjevačkog svjetovnog reda za Mađare te službu vjeroučitelja. Od 1990. do 1995. godine obavljao je službu dušobrižnika bolesnika i svaki dan je slavio misu u bolničkoj kapeli. Bio je ispovjednik siemenistalaca i član Prezbiterialnog vijeća Subotičke biskupije.

KRISTINA VUKOVIĆ

U subotičkoj župi sv. Roka 5. travnja, od posljedica saobraćajne nezgode, preminula je u 61. godini života uzorna vjernica Kristina Vuković. U svojoj župskoj zajednici bila je "srce i duša" mnogih akcija. Bila je voditeljica molitvene zajednice Krvi Kristove, članica Pastoralnog vijeća, trećoredica, članica župskog pjevačkog zbora. Njezinim odlaskom župa sv. Roka postala je siromašnija za jednu "neobično običnu i jednostavnu ženu kojoj dan nikada nije bio dovoljno dug, a noću je smišljala koga će sutra posjetiti, kome treba pomoć... I stizala je posjetiti stare, bolesne, svakodnevno je slavila Boga u sv. misi; rado je spremala crkvu i uređivala crkveno rublje; svima je rado pomagala i novčano i radom." Bila je žena koja je "prošla ovom zemljom čineći dobro".

MARKO SKENDEROVIĆ

Nakon pet godina ležanja u krevetu i strpljivog podnošenja svoje nepokretnosti u 76. godini umro je poznati odvjetnik (u mirovini) i vrstan pravnik Marko Skenderović. Marko je poznati zauzeti vjernik koji je mnogo pomagao Crkvi i svojoj Biskupiji u pravnim pitanjima. Veliki stručni doprinos dao je Institutu "Ivan Antunović", a objavio je i dva članka o pravnoj problematici u "Subotičkoj Danici".

Marko Skenderović je rođen 26. 04. 1923. u Tavankutu. Gimnaziju je pohađao u Subotici, gdje je maturirao 1941. godine. Za vrijeme rata započeo je studij medicine u Segedinu, ali ga je brzo napustio i prešao na studij prava u Pečuhu. Za vrijeme rata bio je među partizanima kao pisar, a poslije rata nastavio je 1945. godine studij prava u Zagrebu gdje je diplomirao 1948. godine. Ovaj ugledni odvjetnik sahranjen je u Bajskom groblju u Subotici 13. 06. 1998. godine.

O. FELIKS SZTRICZKY

U subotičkom svećeničkom domu "Josephinum", blago je nakon višegodišnjeg strpljivog podnošenja bolesti, preminuo svećenik Reda asumpcionista, otac Feliks (János) Sztriczky. Rodio se u Parabuću (danas Ratkovo) kod Odžaka 1917. godine. U odsutnosti biskupa, sv. misu zadušnicu i pogrebne obrede, 24. 09, predvodio je generalni vikar, mons. Bela Stantić. Prigodnu propovijed na hrvatskom i mađarskom jeziku održao je katedralni župnik Stjepan Beretić, a od pokojnika se u ime vjernika Beogradske nadbiskupije oprostio o. Leopold Rochmes, generalni vikar.

Nakon osnovnog školovanja u rodnome selu, završio je gimnaziju u Beogradu, stupio u Red asumpcionista i u Francuskoj završio teologiju, gdje je 1943. godine i primio svećenički red. Poslije Drugog svjetskog rata postao je župnikom u beogradskoj župi Blažene Djevice Marije. Tamo je proveo više od

pola svog 56-godišnjeg svećeničkog života. Dvije godine je uživao zasluženu mirovinu u Francuskoj u mjestu Agen, a onda se, na vlastitu želju, vratio u svoju Bačku, gdje ga je biskup Zvekanović rasporedio u rodnu župu 1975. godine u kojoj je svećeničku službu obavljao sve do 1990. godine, kad je iscrpljen bolešću i slabošću došao u svećenički dom Josephinum. O. Feliks bio je radostan i veseo svećenik. Gdje god se pojavio, donosio je vedrinu i radost.

TEREZIJA MILODANOVIĆ, slamarka

U Starom Žedniku je 26. 07. 1998. godine preminula Tereziya Milodanović, poznata slamarka i zauzeta vjernica. Rodila se u Starom Žedniku 27. 03. 1936. godine. Bila je vrsna umjetnica u tehnici slame a njena će djela zasigurno čuvati uspomenu na nju. Izradom slika od slame počela se baviti šezdesetih godina. Sav svoj život posvetila je Crkvi. Sa svojim sestrama Anom i Đulom plela je krune od slame i izrađivala slike za dužijance, pjevala je dugo godina u župskom zboru, šivala razne crkvene predmete. Pokopana je 28. 07. na mjesnom groblju, a pogrebne obrede predvodio je župnik Antun Miloš.

MOJEM BAĆI

Strveni bolom nad Tvojim grobom
porušenom srećom minulih dana,
ražaljeni, zbog nemilosrdne smrti
iz našeg srca prodire bolan jecaj:
Gospode! Zašto nam Baću uze?
Utješi nas i osuši tople suze.

U duhu još gledam Tvoj dragi lik,
što ponosom kroči kroz život smjelo.
U jutro tamna i sunčane zore cik,
da Bogu prinese svoje srce cijelo.
Baćo! To je moje majčice najdraži brat.
On će nam svaki dan Isusa u srce dat.

Dostojanstvom svojim, službenik on je oltara.
U dušama mir i sreću sa Isusom će štiti.
Za povjerenost stado on se marno stara.
Za uzvrat, u svijetlih nebesih Boga će gledati.
Baći je, za njegovu svećeničku revnost, dano
još na zemlji uživati rođa svog srce odano.

On radi, bori se za narod svoj mili i drag;
za Boga, duše, polaže spremno i život svoj.
Blještavilom vječnoga svjetla odgoni tamni mrak,
da sve dovede, Bože, pred sveti onj stol Tvoj.
Baćo naš dobri, vođa je bunjevačkog roda svog.
Vječna mu nagrada bio nam Gospod Bog.

Svima nam znade on uvijek utješno reći:
Da život svetimo naporu ljubavi i radu,
dobrim djelima bližimo se k vječnoj sreći.
I u posjed primamo Boga - svoju nadu.
Baćo nam zato uvijek sjajan uzor bio.
Sad mu se raduje i dvor nebeski cio.

Čime da Ti za ljubav Tvoju, uzvratimo mi
Koji ostadosmo tako bolni i sumorni.
U očima suza, s dušama odanosti prepuni.
"U Bogu se krijepite, ne budite umorni.
Za Boga nek udara svaki kucaj vašega bila!
Samo tada bit će Baći vaša zahvalnost mila."

Sa rosnom laticom procvala ružina cvijeta,
Primi, ujače, zahvalnu odanost srdašca moga.
Pjesma harna nek odjekuje diljem svijeta,
jer sretna sam ovčica duhovnog Oca svoga.
Primi moj poklon, moju duboku hvalu,
Ne zaboravi ni u vječnosti, ovčicu svoju malu.

Za seke mile i za dragu mi braću
Što se probijaju marno u ovoj suznoj doli...
Za sve, Bog Ti dragi dao vječnu plaću.
Sjećaj se sirota i za njih se žarko moli.
Bog je kroz Tvoj život jedini cilj bio.
Uz njega sad blažen uživaj svoj dio.

Baćo! Ljubitelju nas i svih sirota!
Tješitelju duša, branitelju blagi naš.
Ponos i štiti za sve, to prava je milota...
Svijetlit će uz nas lik Tvoj dragi - znaš!
Sjajna, trajna, divna, uspomena sveta
Svježha će nam ostat, kroz sva naša ljeta.

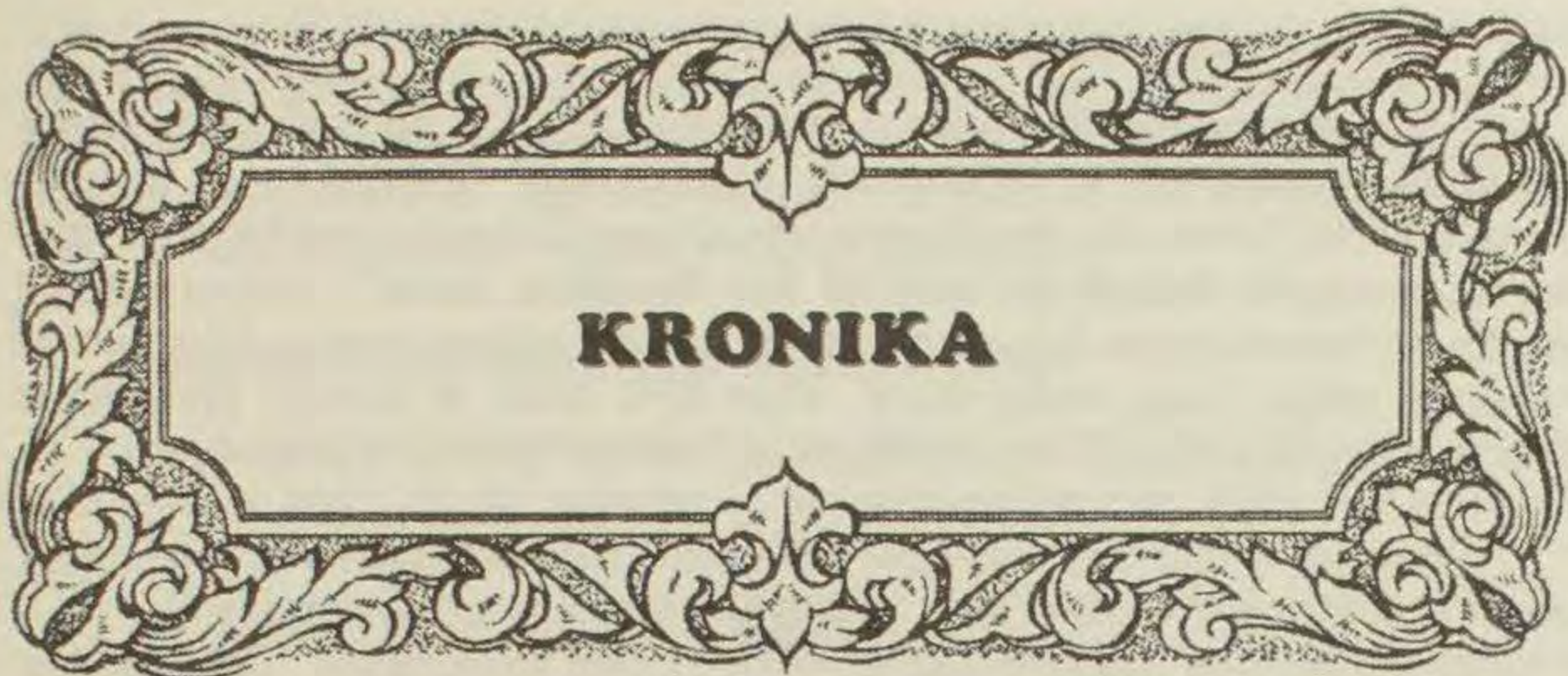
Snažni borče, beskrajnih Kristovih prava.
Duh nam udahni svoj, poletan i svet.
Živeći tako bit ćemo Tvoja vjekovna slava.
Za Krista se boritil Za njega odvažno mrijet.
Baćo! Želimo samo Tebe dostojni bit.
Svoj lijet zanosno u visine nad oblake vit.

I dok Tvoja duša već uživa Božju blizinu,
Tvoje mrtvo tijelo u grobu čeka posljednje dane,
da truba nebeska ispuni našu plodnu nizinu
I probudi herojskog sina bunjevačke nam grane.
Tad ćemo uz Tebe, Baćo, presretni bit
I nikad više nećemo ovako gorke suze lit.

Dodite, cvijećem okitimo grobni humak taj.
Živimo da zaslužimo vječne sreće raj.
Hitimo žurno k njemu, u prelijepi kraj
Ođje naša je nada i vječni nam zavičaj.
Baćo! Anđeli bijeli već prijestol Tvoj zlate.
Moli, ne zaboravi na Tvoje - Bunjevce Hrvate!

S. Blaženka Vojnić, nećakinja mons. Blaška Rajića

(Baćom su mons. Blaška Rajića nazivali njegovi nećaci i njegova najbliža rodbina.)*

KRONIKA

Bilježi: Andrija Anišić

OD DANICE DO DANICE

/Kronika značajnijih događanja u Subotičkoj biskupiji/(1)

1997.

"ZVONIK" na Međunarodnom forumu hrvatskih manjina

U organizaciji Hrvatske matice iseljenika u Zagrebu je 29. 11. 1997. godine održan drugi FORUM HRVATSKIH MANJINA. Ovaj Forum bio je posvećen temi "Uloga hrvatskih manjinskih medija u životu hrvatskih manjina u Europi". Izlaganje o medijskoj situaciji hrvatske manjine u Jugoslaviji imao je Andrija Anišić, glavni i odgovorni urednik "Zvonika". Uz njega su na Forumu iz Jugoslavije sudjelovali i Vojislav Sekelj, urednik Žiga, Lidija Molzer, urednica Glasa ravnice, Antun Skenderović u ime DSHV-a, Viktorija Grunčić, predsjednica "Bunjevačke matice" te Branko Hrovat ispred HKPD "Matija Gubec".

Božićni koncerti u Subotici

Subotica je i 1997. godine za Božić bila obdarena lijepom glazbom i oduševljenim pjevanjem. Započelo je godišnjim nastupom članova folklorne sekcije HKC "Bunjevačko kolo" koji su izveli 18 točaka raznovrsnog programa koji je trajao puna tri sata, pod rukovodstvom Stevana Tonkovića Pipuša. Do vrhunca je subotičku božićnu glazbenu atmosferu zagrijao "Božićni oratorij" Johanna Sebastiana Bacha u katedrali 22. 12. koji je izveo mješoviti zbor i orkestar "Camerata academica" iz Novog Sada pod ravnanjem Ištvaana Varge. Kao eho ovog koncerta bio je božićni koncert katedralnog zbora "Albe Vidaković", 23. 12. u velikoj vijećnici subotičke Gradske kuće pod ravnanjem s. Mirjam Pandžić. Ovu seriju koncerata zaokružio je "Novogodišnji gala koncert" Subotičke filharmonije u velikoj vijećnici Gradske kuće, 29. i 30. 12. pod ravnanjem mo. Berislava Skenderovića.

(1) O svim ovim događanjima opširno je pisao katolički list "Zvonik"

Božićna akademija u Somboru

U somborskom "Narodnom pozorištu" 26. 12. održana je svečana "Božićna akademija" u organizaciji somborskog "Edukativnog centra", Rimokatoličke Crkve, Srpske Pravoslavne Crkve i Židovske općine. U programu su nastupili Omladinski muzički hor "Iuventus cantat", stotinu djece i mladih, te članovi zbora župe Presvetoga Trojstva koji su izveli božićni mjuzikl i scenski prikaz "Isus među nama". Zbor SPC izveo je koncert pjesama iz božićne liturgije a djeca i mladi odigrali su "Vertep" (poklon triju kraljeva).

1998.

Molitvena osmina za jedinstvo kršćana

U subotičkoj katedrali-bazilici, 25. 01. 1998. svečano je završena Molitvena osmina za jedinstvo kršćana. Sv. misu je predvodio biskup Ivan Pénzes u zajedništvu sa svećenicima grada i okolice. Na misi su bili prisutni vjernici i pastiri Srpske Pravoslavne Crkve, Reformirane kršćance crkve i Evangeličke crkve. Prigodne homilije održali su biskup Pénzes, pravoslavni paroh o. Slavko Pajović, reformatski pastor Tóth Árpád iz Bačaljmaša (Bacsalmas) iz Mađarske. Molitvu vjernika predvodio je evangelički pastor-dekan Árpád Dolinski a na koncu sv. mise svečani blagoslov podijelila je uz gore spomenute i gospođica Katalin Réti, subotički reformatski pastor.

VII. razgovor Instituta "Ivan Antunović"

Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" u Subotici organizirao je u dvorani HKC "Bunjevačko kolo" 19. siječnja 1998. godine sedmi "Razgovor". Tema ovog VII. "Razgovora" bila je, za naše vrijeme, vrlo važna i aktualna: "Mediji - za ili protiv čovjeka". Temeljno predavanje održao je dr. Harmath Károly, direktor izdavačke kuće "AGAPÉ" i urednik lista "Hitélet". U koreferatu o medijskoj situaciji na hrvatskom jeziku u SRJ govorio je Andrija Anišić, urednik katoličkog lista "ZVONIK".

Veliko prelo '98.

Tradicionalno "Veliko prelo" u organizaciji HKC "Bunjevačko kolo" održano je u prostorijama Centra, 31. siječnja. Prelo je i ove godine otvorio gradonačelnik g. Kasza József. Na prelu su među mnogim uglednim gostima bili veleposlanik Republike Hrvatske

Dijana Prčić, Jasmina Horvacki, Miljana Prčić

u Beogradu dr. Zvonimir Marković te veleposlanici Mađarske i Južne Koreje. Kao i svake godine, bilo je puno "svirke, pisme i igre". Najljepšom preljskom pjesmom proglašena je pjesma s. Blaženke Rudić "Tamburica", a najljepšom preljom proglašena je Jasmina Horvacki iz Bikova dok su joj pratilje bile Miljana Prčić iz Subotice i Dijana Prčić iz Tavankuta.

Humanitarni koncert za najsiromašnije

U organizaciji dobrotvorne udruge "Amor vincit" i "Vox humana" u HKC "Bunjevačko kolo" 23. 02. priređen je humanitarni koncert. Prihod od koncerta namijenjen je najsiromašnijim građanima Mjesne zajednice "Novo selo".

U programu su nastupili Katedralni zbor "Albe Vidaković", Dramska sekcija HKC "Bunjevačko kolo", Folklorna sekcija KUD "NÉPKÖR", skupina mladih koja je otpjevala nekoliko duhovnih šansona na mađarskom jeziku, zatim mladi Folklorne sekcije HKC "Bunjevačko kolo" te ansambl "Bačka".

Proslava Gospe Lurdske

U subotičkoj franjevačkoj crkvi od 2. do 11. veljače održana je tradicionalna devetnica u čast Gospi Lurdske. Devetnica je započela proslavom Dana posvećenog života kada su se okupili redovnici i redovnice grada na zajedničku molitvu i sv. misu. Prigodne propovijedi tokom svih devet dana imao je generalni vikar Subotičke biskupije mons. Bela Stantić.

Ista pobožnost se paralelno održavala i na mađarskom jeziku u subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije.

Treći susret subotičkih novinara

U organizaciji Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović" u prostorijama župe Marije Majke Crkve održan je 24. 02. treći susret subotičkih urednika novina i časopisa (hrvatskih, mađarskih i srpskih). Sudjelovali su Andrija Anišić, urednik katoličkog lista "Zvonik", Radomir Babin, urednik časopisa "Luča", Bela Gabrić, urednik časopisa "Klasje naših ravni", Vojislav Sekelj, osnivač subotičkog dvotjednika "Žig", Milovan Miković, urednik "Subotičkih novina", Boško Krstić, urednik časopisa "Rukovet", Tomislav Žigmanov, urednik "Žiga", János Német, novinar mađarske redakcije Radio Subotice i Smiljan Njagul iz subotičkog studija RTS-a.

Ekumenska tribina

U Odžacima je u organizaciji rimokatoličkog župnog ureda i srpsko-pravoslavne opštine 13. veljače održana ekumenska tribina u prostorijama "Continental banke". Predavanje na temu "Upoznajmo Bibliju" održao je poznati bibličar, franjevac iz Novog Sada dr. Tadej Vojnović.

40. obljetnica smrti biskupa Lajče Budanovića

U subotičkoj župi sv. Roka, u okviru devetnice u čast sv. Josipu koju je

zajedno s Blaškom Rajićem inicirao biskup Lajčo Budanović, svečano je obilježena 40. obljetnica smrti biskupa Lajče Budanovića. Sv. misu je predvodio Andrija Kopilović, predsjedavajući Instituta "Ivan Antunović", a prigodnu homiliju održao je Josip Pekanović, somborski župnik. Na sv. misi su bili prisutni svećenici Hrvati koji su poslije mise u prostorijama župe održali svoj redoviti mjesečni susret. Za ovu prigodu vjernica ove župe Đula Milodanović napisala je pjesmu "Sićanje na biskupa Budanovića".

Susret članova Pastoralnih vijeća

U prostorijama župe sv. Terezije u Subotici održan je u nedjelju 15. ožujka godišnji susret članova Pastoralnih vijeća triju subotičkih dekanata. Prigodno predavanje na temu "Duh Sveti i misijsko poslanje Crkve" održao je Andrija Anišić, župnik župe sv. Roka.

Svećenici obnovljeni duhom o. Gerarda

U karmelićanskom samostanu u Somboru 24. 03. održana je duhovna obnova svećenika Subotičke biskupije nadahnutu mislima sluge Božjega o. Gerarda Tome Stantića. Svećenici, predvođeni svojim pastirom biskupom Ivanom Péntzesom, razmišljali su nad temom "Duh Sveti u mislima Sluge Božjega o. Gerarda Stantića". Razmatranje na ovu temu održao je Stjepan Beretić, biskupski vikar za pastoral. Članovi povjerenstva za promicanje kauze o. Gerarda (o. Mato Miloš, Andrija Kopilović, Stjepan Beretić i Jakob Pfeifer) izvijestili su prisutne svećenike o stanju kauze, a potom je bila koncelebrirana misa koju je predvodio biskup.

Tri decenije stvaralaštva Milovana Mikovića

U organizaciji Instituta "Ivan Antunović" u prostorijama HKC "Bunjevačko kolo" bila je književna večer posvećena tri decenije stvaralaštva Milovana Mikovića. O Mikovićevom plodnom književnom radu govorili su Andrija Kopilović, Radomir Babin, mr. Josip Buljovčić, Boško Krstić, Matija Molcer te Tomislav Žigmanov.

Koncert u Bajmoku

U nedjelju 12. travnja mladi i djeca iz Bajmoka priredili su uskrсни koncert pod nazivom "Kris je živ - Krisztus él". Nastupio je mješoviti zbor mladih i djece iz Bajmoka. Koncertu je prethodilo prigodno predavanje "Obraćenje" koje su održali mladi koji su iz svog života posvjedočili da je Isus živ i da je među nama.

Uskrсна izložba

U hodnicima župe Presvetog Trojstva u Somboru priređena je uskrсна izložba pisanica (šarenih). Ovaj prostor bio je okićen divnim stoljnjacima - to su ručni radovi rađeni šokačkim, bunjevačkim i mađarskim vezom. Na njima

su bili bezbrojni aranžmani! Autori (i prikupljači) pisanica i postavljenih aranžmana bili su vjeroučenici ove župe kao i vjeroučenici iz Bačkog Brega, Nenadića i Gradine. Izložba je privukla mnoštvo posjetitelja, a voditelji kroz izložbu bila su sama djeca.

X. somborske duhovne večeri

U Somboru su od 21. do 25. 04. održane X. somborske duhovne večeri. Na programu prvoga dana ovih večeri bila su dva predavanja. Andrija Kopilović, predsjedavajući Instituta "Ivan Antunović", održao je predavanje na temu "Jubilej 2000. - u ime Oca i Sina i Duha Svetoga", poslije njega je govorio o. Porfirije, iguman koviljskog manastira. Tema njegovog predavanja bila je "Sveta Gora - otadžbina monaha". U okviru ovih večeri nastupio je hor Jevrejske općine iz Beograda - "Hor braće Baruh". Oni su priredili veče psalama.

II. svečani koncert subotičkih zborova

Drugi svečani koncert subotičkih zborova održan je 25. 05. u subotičkoj katedrali-bazilici. Na koncertu je nastupilo 10 zborova. Organizator ove kulturne manifestacije je Katolički institut za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović".

Zlatna harfa '98.

U katedrali-bazilici sv. Terezije u Subotici održan je 26. 05. tradicionalni susret dječjih zborova pod nazivom "Zlatna harfa". Nastupila su djeca iz Bača, Male Bosne, Svetozara Miletića, Đurđina, Selenče, Tavankuta, Kelebije, Palića te iz subotičkih župa Marije Majke Crkve, sv. Terezije, sv. Roka, sv. Jurja i Isusova Uskrsnuća. I ove godine su "Zlatnu harfu" organizirale katehistice i voditeljice župskih zborova u suradnji sa župnicima.

TJEDAN HRVATA IZ VOJVODINE U ZAGREBU

U Zagrebu je od 15. do 21. lipnja, u organizaciji Hrvatske matice iseljenika i Foruma hrvatskih institucija iz Vojvodine prvi put održan "Tjedan Hrvata iz Vojvodine". Ova manifestacija je htjela biti, kako je to istakao ravnatelj Hrvatske matice iseljenika Ante Beljo, "izraz zahvalnosti matične države hrvatskim kulturnim djelatnicima iz Vojvodine koji ondje čuvaju svo bogatstvo hrvatskoga jezika i kulture koje su bački, srijemski i banatski Hrvati stoljećima obogaćivali, a danas ih ljubomorno čuvaju u prilično složenim okolnostima." Pokrovitelj Tjedna bio je predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman.

Zagrebačka katedrala - svečana procesija na čelu s bandašom i bandašicom

Na Tjednu Hrvata iz Vojvodine održane su sljedeće manifestacije:

Izložba fotografija "Draga moja zemljo, zavičaju mio" i nastup Akademskog zbora bačkih Hrvata "Iuventus Mariatheresiopolis"; Tribina: Društvenopolitički život Hrvata u Vojvodini; Izložba: Suvremeno likovno stvaralaštvo Hrvata u Vojvodini; Književni susret s hrvatskim književnicima iz Vojvodine; Susret sudionika "Tjedna Hrvata iz Vojvodine" s predstavnicima Matice hrvatske; Tribina: "O povijesti, jeziku i običajima Hrvata iz Vojvodine"; Koncert Subotičkog tamburaškog orkestra; Susret sudionika Tjedna sa zavičajnim udrugama Hrvata iz Vojvodine u Zagrebu; Večer domaće bunjevačke kuhinje - kušanje jela i pića; Sv. misa u Katedrali koju je predvodio uzoriti gospodin Josip Bozanić, nadbiskup zagrebački; Polaganje vijenca na grob bana Josipa Jelačića uz prigodan program srijemskih Hrvata; "Kolo igra, tamburica svira" - koncert hrvatskih folklornih i tamburaških društava iz Vojvodine (Bač, Bački Monoštor, Golubinci, Ruma, Sombor, Sonta, Srijemska Mitrovica, Subotica, Tavankut); Svečana povorka sudionika "Tjedna Hrvata iz Vojvodine"; Sv. misa u Katedrali uz pratnju Akademskog zbora bačkih Hrvata "Iuventus

Mariatheresiopolis" i zbora "Sv. Dimitrije" iz Srijemske Mitrovice"; Nastup hrvatskih folklornih društava iz Vojvodine na Trgu bana Josipa Jelačića; Hodočašće sudionika "Tjedna Hrvata iz Vojvodine" u Mariju Bistricu.

Tijelovo '98.

Svetkovina Tijelova, 11. lipnja, u Subotici je i ove godine svečano proslavljena. Pontifikalnu sv. misu u subotičkoj prvostolnici u 18 sati služio je biskup Ivan Pénzes u nazočnosti svećenika iz grada i okolice i mnoštva naroda Božjega. I ove godine poslije sv. mise, usprkos kišnom vremenu, bila je svečana tijelovska procesija ulicama grada od katedrale do franjevačke crkve i natrag. U procesiji su sudjelovali i članovi lokalne samouprave na čelu s gradonačelnikom Kasza Józsefom.

Subotički biskup postigao doktorat

Na Teološkom fakultetu Katoličkog sveučilišta "Pázmány Péter" u Budimpešti je, 15. lipnja, subotički biskup mons. Ivan Pénzes odbranio doktorsku disertaciju pod naslovom "Evangelizacija u djelu 'De catechizandis rudibus' sv. Augustina".

Duhovi u Godini Duha Svetoga

U subotičkim župama sv. Jurja, sv. Roka i Marije Majke Crkve svetkovina Duhova u ovoj Godini Duha Svetoga proslavljena je osobito svečano. U župi sv. Jurja molitvena zajednica "Dominik" organizirala je trodnevnicu za krizmanike i njihove roditelje. Posljednjeg dana trodnevnice bilo je i duhovsko bdjenje kojemu su se priključili mladi i svi vjernici koji su to željeli. Vjernici župe Marije Majke Crkve 48 sati su "bdjeli" u molitvi iščekujući silazak Duha Svetoga, a vjernici župe sv. Roka 24 sata. Ova duhovska molitvena bdjenja, iako su "novost" u vjerničkom životu ovoga grada, okupila su lijepi broj vjernika i donijela mnoštvo "slatkih" plodova Duha.

Prvo proštenje na Bajskom groblju

U subotu 27. lipnja na subotičkom Bajskom groblju (crkveni dio) prvi put je održano proštenje. Naime, dekretom subotičkog biskupa sv. Petar i Pava proglašeni su zaštitnicima ovoga groblja. Stoga je Odbor za Bajsko groblje u dogovoru sa župnikom katedralne župe koji vodi brigu o ovom groblju, odlučio da se proštenje slavi uvijek u subotu uoči blagdana sv. Petra i Pavla. Kao prostor - zbog preglednosti i čujnosti - za proslavu proštenja izabrana je tzv. kapela "Kopilović" (bivša Antunović kapela). Mise proštenja služili su Slavko Vešerin, tajnik biskupije, na mađarskom, a Stjepan Beretić, katedralni župnik, na hrvatskom jeziku - u 8, odnosno 10 sati.

Novi đakon i mladomisnici

U subotičkoj katedrali-bazilici sv. Terezije biskup Ivan Pénzes je 27. 06. za đakona zaredio Željka Šipeka rodom iz Božjega, a 29. 06. za svećenike je

zaredio Gábora Barátha iz Kanjiže, Mihályja Zélitya iz Mola, Ervina Kóvacsa iz Novog Sada i Attilu Zsellera iz Ade.

Mlada misa vlč. Ivana Vinkova

U svom rodnom mjestu, Bačkom Bregu je 2. kolovoza proslavio svoju Mladu misu vlč. Ivan Vinkov. On je rođen 25. 06. 1962. godine u Bačkom Bregu, gdje je završio i pučku školu. Srednju mašinsku školu završio je u Somboru a potom u Novom Sadu završava dvije godine Mašinskog fakulteta. Zapošljava se u Kikindi gdje radi tri godine. Poslije višegodišnjeg traženja svoga puta odlučuje poći u Družbu Isusovu gdje je 1988. godine stupio u novicijat. Studij teologije završio je na Jordanovcu u Zagrebu. Za svećenika je zaređen ove godine u zagrebačkoj prvostolnici. Poslije Mlade mise poglavari su ga imenovali kapelanom u crkvi Srca Isusova u Zagrebu.

Susret ministranata

U župi Isusova Uskrsnuća u Subotici održan je Susret ministranata Subotičke biskupije. Sudjelovalo je oko 130 ministranata iz petnaestak hrvatskih župa. Domaćin, župnik mons. Bela Stantić održao je ministrantima predavanje na temu "Ministrant i poticaji Duha Svetoga". On je predvodio i misno slavlje, a prigodnu propovijed održao je Stjepan Beretić, biskupski vikar za pastoral. Nakon ručka i posjeta sjemeništu "Paulinum" priređen je "kviz".

Nova kapela

U domu duhovnih vježbi novosadskog franjevačkog samostana "Domus pacis" (Dom mira) subotički biskup mons. Ivan Péntzes blagoslovio je 1. kolovoza novu kapelu i novi oltar. Kapela je posvećena "Porcijunkuli" - Gospi anđeoskoj.

DUŽIJANCA '98.

I ove godine je "Dužijanca" u Somboru, Subotici i njenoj okolici proslavljena svečano i nizom različitih manifestacija. Donosimo ih kronološkim redom.

Blagoslov žita

"Dužijanca" je i ove godine započela blagoslovom žita. Ove godine bilo je to na parceli na kojoj je kasnije bilo natjecanje risara. Sv. misu na blagdan sv. Marka, 25. 04, u istoimenoj crkvi u Žedniku predvodio je mjesni župnik Antun Miloš, koji je kasnije i obavio blagoslov žita.

Takmičenje risara '98.

Takmičenje risara bilo je 11. srpnja u Starom Žedniku na njivama Nikole Vukovića i Marinka Dulića. Znak za početak takmičenja dao je gradonačelnik Subotice Kasza József. Od 12 takmičarskih parova posebni žiri najboljima je

Gradonačelnik je i ove godine otvorio takmičenje risara - u razgovoru sa g. Skenderovićem

proglasio Ivana Gedovića i Rozaliju Bajić iz Tavankuta, Stipana i Klaru Kujundžić iz Male Bosne i Josipa Zubelića i Emerku Poljaković iz Tavankuta. Ove godine je organizirano i takmičenje mladih risara. Među osam risarskih parova najbolji su bili Miroslav Orčić i Suzana Baraković iz Đurđina, a drugo i treće mjesto osvojili su Darko Skenderović i Tatjana Fačol iz Đurđina te Marinko i Ljiljana Kujundžić iz Male Bosne.

Seoske dužijance

Donosimo samo datume i imena bandaša i bandašica.

- Bajmok - 05. 07.: **Miroslav Rudinski - Ivana Petković**
- Stari Žednik - 12. 07.: **Zoran Kujundžić - Ivana Poljaković**
- Tavankut - 19. 07.: **Darko Bilinović - Đurđica Skenderović**
- Mala Bosna - 26. 07.: **Miroslav Matković - Danijela Horvat Aljmaški**
- Đurđin - 02. 08.: **Perica Šarčević - Anđelka Ivković Ivandekić**

Somborska "Dužionica"

U Somboru je "dužionica" proslavljena 1. i 2. kolovoza. U subotu, 1. 08. u prostorijama KUD-a "Vladimir Nazor" bio je kulturni program povodom Dužionice, a prije samog programa svečano su blagoslovljene prostorije KUD-a. U prvom dijelu subotnjeg programa predstavljen je treći broj lista "Miroljub", u drugom dijelu prisutni su mogli razgledati izložbu slika iz Sombora i mladih slamara iz Tavankuta.

U nedjelju je više od stotinu djece i mladih u narodnim nošnjama, predvođeni bandašom Aleksandrom Dorotićem i bandašicom Jasminom Raić,

ukrasilo ovo tradicionalno slavlje. Među Somborcima bili su i gosti iz Bačkog Monoštora i Subotice. Svečana povorka krenula je ulicom iz Hrvatskog doma prema crkvi Presvetog Trojstva. Crkva je bila puna svijeta. Svečanu sv. misu je predvodio domaći župnik Josip Pekanović. Na misi je uz druge ugledne goste bio nazočan i konzul R. Hrvatske u Beogradu g. Goran Bakota. Poslije mise povorka mladih u narodnim nošnjama zaputila se prema glavnom somborskom trgu gdje su odigrali nekoliko kola. U večernjim satima bilo je bandašicino kolo.

Izložba hrvatskih umjetnika iz Vojvodine

U "Likovnom susretu" u Subotici 1. 08. otvorena je izložba slika hrvatskih umjetnika iz Vojvodine, ista ona koja je bila postavljena i u Zagrebu u okviru "Tjedna Hrvata iz Vojvodine". Izložbu su otvorili Andrija Kopilović, predsjedavajući Instituta "Ivan Antunović" i Olga Šram, predsjednica "Likovnog susreta".

Kolonija slamarki u Tavankutu i Subotici

U Tavankutu je od 18. do 24. srpnja održana po trinaesti put "Kolonija slamarki". Kolonija je okupila oko 30 sudionika iz Tavankuta, Subotice i drugih okolnih mjesta, a u Koloniji su sudjelovale i tri slamarke iz Mađarske te jedan kipar iz Crne Gore. "Plodova" rada ovogodišnje Kolonije Subotičani su imali prilike vidjeti od 7. do 20. kolovoza u predvorju Gradske kuće. Izložbu u Gradskoj kući otvorio je Kasza József, gradonačelnik.

Književna večer

Književni klub "Miroљub" Instituta "Ivan Antunović" je 6. kolovoza organizirao književnu večer u HKC "Bunjevačko kolo". Ovogodišnja književna večer bila je posvećena mons. Blašku Rajiću u povodu 120. obljetnice njegovog rođenja. Književnu večer je otvorio pročelnik Književnog kluba Jašo Šimić, zatim je prisutne pozdravio Andrija Kopilović, predsjedavajući Instituta. Potom su slijedila predavanja. Andrija Anišić je govorio o životu i pastoralnom djelovanju Blaška Rajića, Milovan Miković o epu "Slava", a mr. Josip Buljovčić je u referatu pod naslovom "Na marginama književnog djela" govorio o jeziku kojim je pisao Blaško Rajić.

Antušova nagrada

Ovogodišnja "Antušova nagrada" dodijeljena je Alenu Kopunoviću Legetinu, vrsnom mladom orguljašu, druga Istraživačkom odjelu Instituta "Ivan Antunović", a treća Olgi Šram, povjesničaru umjetnosti.

Veliko kolo

Na Trgu slobode 7. kolovoza održano je tzv. "Veliko kolo". U okviru ove priredbe nastupili su brojni subotički tamburaški sastavi i gosti iz Golubinaca, predstavljeni su ovogodišnji bandaš i bandašica, a izabrani su i njihovi pratio-

ci kao "najljepši": Jelena Skenderović i Nikola Perušić, Jasmina Horvacki i Zdenko Dulić te Dijana Prčić i Josip Francišković. Predsjednica Ocjenjivačkog suda bila je Jelena Piuković.

Svečana Večernja molitva

U subotu 8. kolovoza u katedrali-bazilici sv. Terezije je održana svečana Večernja molitva koju je predvodio katedralni župnik uz pjevanje katedralnog zbora "Albe Vidaković".

Risarsko veče - veče folklor

Istoga dana na Trgu slobode bilo je "Risarsko veče", odnosno veče folklor na kojem su nastupili ovogodišnji takmičari - "risari" i "risaruše". Nastupilo je 19 kulturno-umjetničkih društava iz Subotice, Kupusine, Bačkog Monoštora, Kavadaraca (R. Makedonija), Bačkog Petrovog Sela, Šida, Vršca, Bačkog Brega, Hajdukova, Selenče, Mužlje, Sombora, Horgoša, Bača, Sajana, Ljutova, Bajmoka i Tavankuta.

Završne svečanosti

Završne svečanosti "Dužijanca '98" započele su ispraćajem i blagoslovom bandaša i bandašice iz crkve sv. Roka u Subotici. Ovogodišnji ispraćaj bio je u znaku utemeljitelja Dužijance prisvitlog Blaška Račića o 120. obljetnici njegova rođenja. Iz "Kera" su prema katedrali na karucama, kojih je ove godine bilo izuzetno puno, pošli prema katedrali bandaši i bandašice iz Sombora, okolnih subotičkih naselja te Marin Kopinović bandaš i Danijela Stantić, bandašica ovogodišnje dužijance sa svojim pratiocima kao i "Kerske kraljice".

Svečanu sv. misu na otvorenom, pored katedrale, predvodio je mons. Ratko Perić, biskup mostarsko-duvanjski i administrator mrkanjsko-trebinjski. S njim je koncelebrirao i domaći biskup mons. Ivan Péntzes u zajedništvu sa župnicima grada i okolice. Na misi je bio i predstavnik Apostolske nuncijature, te predstavnici veleposlanstava R Hrvatske, SAD-a, Mađarske, Perua, Čilea i Češke. Bili su također nazočni i članovi lokalne samouprave na čelu s gradonačelnikom Józsefom Kaszom te gradonačelnici Sente, Bačke Topole, Kikinde, Sombora te Kečkemeta, Bačaljmaša i Segedina iz Mađarske, kao i gradonačelnik Sekeljjudvorhelja iz Rumunjske. Također su bili nazočni predstavnici Foruma hrvatskih institucija i organizacija Vojvodine te predstavnici političkih stranaka.

Poslije sv. mise bila je svečana povorka od katedrale do glavnog gradskog trga. Bandaš i bandašica su na trgu predali kruh od novoga brašna gradonačelniku, a zatim se zaigralo kolo.

Novi scenarij "Bandašicinog kola"

Bandaš Marin Kopilović i bandašica Danijela Stantić

Odbor Dužijance odlučio je da prije početka bandašicinog kola bandaš i bandašica i članovi Organizacijskog odbora posjete grob prisvitlog Blaška Rajića i na njega polože vijenac od žita i blagoslovljene klasove pšenice u znak zahvalnosti što je narodni običaj dužijance tako divno uzvisio prenoseći ga i u crkvu. I bandašicino kolo ima od ove godine malo drugačiji scenarij. Naime, kolo svečano otva-

raju župnik domaćin, bandaš i bandašica prigodnim tekstom i pozdravom prisutnih te pozivom da zaigraju "kolo" i tako očituju radost svoga zajedništva i ponos što pripadaju hrvatskom narodu i bunjevačkom rodu.

Bunaričko proštenje '98.

Svečanosti dužijance po ustaljenoj tradiciji završavaju na Bunaričkom proštenju. Tako je bilo i ove godine 29. i 30. kolovoza. Večernje bdjenje predvodio je upravitelj svetišta Andrija Kopilović. Noćnu sv. misu i propovijedi imao je po deveti put Stjepan Beretić, katedralni župnik. Na Bunariću su opet cijelu noć proveli mladi u molitvenom bdjenju. Svečane mise u 8 i 10 sati imao je ove godine subotički biskup dr. Ivan Péntzes, a misu u 10 sati prvi put u povijesti izravno je prenosio "Radio Subotica". Ovom proštenju i završnoj svečanosti

dužijance bili su nazočni i članovi Organizacijskog odbora dužijance na čijem je čelu i ove godine bio Lazo Vojnić Hajduk.

Na Bunarić su po 25. put hodočastili članovi katedralnog zbora "Albe Vidaković", koji su i ove godine predvodili pjevanje pod ravnanjem s. Mirjam Pandžić. I ove godine su svoju ulogu imali bandaš i bandašica, Marin Kopilović i Danijela Stantić.

240 godina Selenče

Svečanim euharistijskim slavljem 5. srpnja rimokatolički vjernici župe Presvetoga Trojstva u Selenči su zahvalili Bogu za sve duhovne milosti i materijalna dobra koja im je Bog iz svoje prevelike ljubavi udijelio za 240 godina otkako je ustanovljeno naselje Selenča i 210 godina otkako u njemu postoji samostalna rimokatolička župa Presvetog Trojstva. Slavlje je predvodio domaći župnik mons. Mihovil Zolarek a s njim je u koncelebraciji bio domaći sin, salezijanac don Štefan Turansky. Među uglednim gostima bila je i delegacija SSV-a iz Trnave na čelu s dr. Štefanom Hankovičem, ing. Marijom Viskočovom te prvim dopredsjednikom MS dr. Stanislavom Bajanikom.

Za ovu prigodu objavljena je knjiga "Selenča, 1758-1998". To je zapravo zbornik radova na 960 stranica u kojem je svoje radove objavilo 62 autora (od toga 30 Selenčana) koji opisuju život i povijest Selenče i Selenčana. Knjiga je protkana sa 400 fotografija. Glavni i odgovorni urednik ove značajne knjige je Jozef Gasparovsky.

Hodočaće u Mariju Bisticu

- proglašenje blaženim kardinala Alojzija Stepinca

Oko 400 vjernika naše biskupije uključilo se u veliki događaj za Crkvu u Hrvata. Naime, Hrvatsku je od 2. do 4. listopada po drugi put pohodio Sveti Otac Ivan Pavao II. Vjernici iz Subotičke biskupije pošli su sa šest autobusa (a neki i vlakom i osobnim automobilima) na hodočašće u Mariju Bisticu ujutro 2. listopada. Usput su posjetili razrušeno aljmaško svetište te franjevačku crkvu u Virovitici. Noć su proveli u Mariji Bistici. U nedjelju su sudjelovali u Papinoj misi na kojoj je on proglasio blaženim Slugu Božjega kardinala Alojzija Stepinca. Svi hodočasnici vratili su se svojim kućama oduševljeni ovim hodočašćem i osnaženi u vjeri.

Blagdan Radosne Gospe

U nedjelju 27. rujna u drevnom bačkom franjevačkom samostanu svečano je proslavljen blagdan Radosne Gospe. Na početku slavlja okupljene hodočasnike iz Subotice i bačkoga dekanata pozdravio je domaćin, bački gvardijan o. Josip Špehar. Slijedilo je pokorničko bogoslužje koje je predvodio Josip Kujundžić, župnik iz Vajske. Koncelebriranu sv. misu predvodio je Andrija Kopilović, predsjedavajući Instituta "Ivan Antunović" koji je održao i prigodnu propovijed u kojoj je okupljenim vjernicima protumačio zašto Gospu smijemo častiti kao "Radosnu".

Nedjelja u znaku Marije Propetog Petković

U subotičkoj župi sv. Roka nedjelja, 15. studenog protekla je u znaku Marije Propetog Petković a u povodu prijenosa njezinih zemnih ostataka iz Rima u Blato na Korčuli. Na sv. misama o njezinom životnom putu, djelu i kreposnom životu govorila je s. Silvana Milan, predstojnica subotičkog samostana sestara "Kćeri Milosrđa" i ujedno pozvala prisutne da mole za proglašenje blaženom i svetom s. Marije Petković. Prije sv. mise u 9 sati djeca i mladi, uz sudjelovanje župskog zbora izveli su prigodni program posvećen Majci Utemeljiteljici sestara "Kćeri Milosrđa".

Slijedila je svečana sv. misa koju je predvodio subotički biskup mons. Ivan Péntzes a s njim su suslavili mons. Bela Stantić, generalni vikar subotičke biskupije i Andrija Anišić, domaći župnik.

Valja napomenuti da su sestre "Kćeri Milosrđa" došle u Suboticu prije 75 godina, točnije 1923. godine kada su preuzele brigu za napuštenu i siromašnu djecu u tzv. zavodu "Kolevka". Već 1930. godine sagrađen je u blizini crkve sv. Roka samostan koji se zove "Zavod sv. Terezije od Djeteta Isusa". Tijekom svog dugogodišnjeg djelovanja u Subotici i Subotičkoj biskupiji sestre "Kćeri Milosrđa" su se bavile župskim apostolatom, vodile su dječje vrtiće, "Sirotište sv. Antuna" a osobitu su brigu vodile za odgoj ženske omladine. Sada sestre žive i rade u Somboru, u župi Presvetoga Trojstva, te u Subotici u župama Marije Majke Crkve i u župi sv. Roka gdje uz župski apostolat u svom samostanu dvore 15 bolesnih starica.

Prva generacija kateheta

Teološko-katehetskog instituta Subotičke biskupije

Na blagdan sv. Alberta Velikoga, koji je zaštitnik Teološko-katehetskog instituta Subotičke biskupije, bila je skromna ali značajna svečanost na Institutu u Subotici. Naime, prije pet godina biskup mons. dr. Ivan Péntzes ustanovio je Teološko-katehetski institut za studij teologije u trajanju od osam semestara.

Kroz pet godina rada na Institut se dosada upisalo 262 studenta od kojih je na studiju 184 redovitih.

U nedjelju, 15. 11. je biskup Péntzes kao rektor Instituta podijelio diplome prvim diplomiranim katehetama kojih je ukupno bilo trideset. Nazvao je taj čas za Subotičku biskupiju povijesnim. Naime, značajno je to stoga što je sada uključenje Kristovih vjernika laika moguće u raznim službama Crkve, pogotovo ondje gdje pojedine župe nemaju svoje župnike, pa u mnogim pastoral-

nim poslovima mogu pomoći stručno formirani vjernici laici. Biskup je izrazio svoju zahvalnost suradnicima, napose dvojici prorektora Andriji Kopiloviću za hrvatski odjel i dr. Harmath Károlyu, ofm za mađarski odjel kao i profesorskom zboru, a novim katehetama zaželio plodan rad na njivi Gospodnjoj.

Iz izvješća Andrije Kopilovića saznali smo da su na hrvatskom odjelu upisana 134 studenta. Zanimljiv je i nacionalni sastav studenata na ovom odjelu koji ima predavanja u Subotici i u Novom Sadu: 60 Hrvata, 15 Mađara, 16 Srba, 14 Rusina, 9 Ukrajinaca, 6 Slovaka, po jedan Albanac, Poljak, Slove-
nac, Togoanac i 9 ostalih. Većinom su katolici, ali ima i pravoslavaca, refor-
mata i evangelika. Nakon dodjele diploma u katedrali je bila koncelebrirana biskupska misa.

Akademik dr. Ante Sekulić u Subotici

U velikoj vijećnici subotičke gradske kuće 29. studenog, u organizaciji Katoličkog instituta za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović", dr. Ante Sekulić je sa svojim "zemljacima" svečano obilježio 60. obljetnicu svog književnog rada a priređena je i promocija knjige "Naš čovik" koju je priredila mr. Marija Zaić Kubatović iz Siska.

O knjizi i o slavljeniku govorili su Milovan Miković, urednik Subotičkih novina, mr. Josip Buljovčić, jezikoslovac, a stihove su govorile Katarina Čeliković i Dušica Jurić. Uz predsjedavajućeg Instituta Andriju Kopilovića te pročelnika Izdavačkog odjela Instituta Andriju Anišića, prisutnima se obratila mr. Marija Zaić Kubatović, priređivačica knjige "Naš čovik".

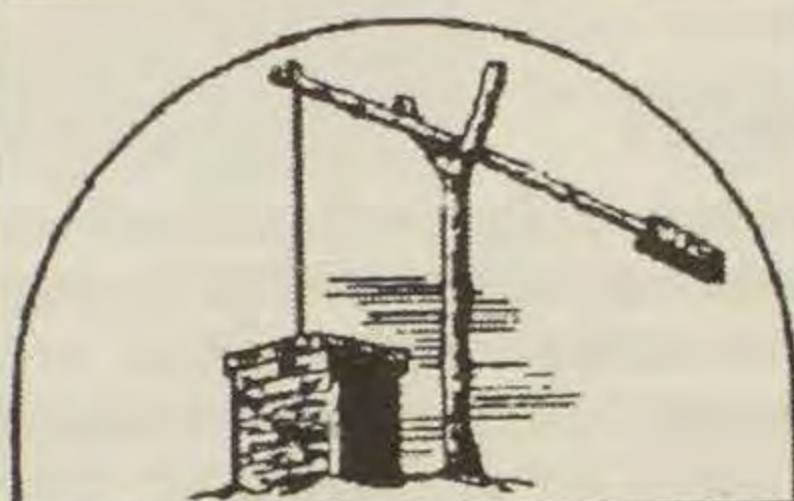

Andrija Kopilović, dr. Ante Sekulić i mons. Marko Forgić

Na koncu se svim prisutnima dirljivim riječima, očito ganut, obratio akademik dr. Ante Sekulić čiji se govor može nazvati pravom pjesničkom zahvalom Bogu.

Za svog kratkog boravka u Subotici dr. Ante Sekulić posjetio je subotičkog biskupa dr. Ivana Pénzeša i gradonačelnika Subotice g. Józsefa Kaszu.

ZAHVALJUJEMO NAŠIM DAROVATELJIMA

SALAŠ
ZEMLJORADNIČKA ZADRUGA

Tel: (024) 566 - 577

BANE

...uvek, kada počete lepce stvar!

PRODAJEMO UNIVER. MEDJAPAN. RADNE PLOČE,
SARKE ("LAMA"-SLOVENIJA) I SAV OSTALI PRIBOR ZA STOLARE,
PLOČICE, SANITARIJU I KOMPLETNI GRADEVINSKI MATERIJAL.

24000 SUBOTICA, Bežinska 34. Tel./fax: 024/ 561-085, Tel: 024/ 561-367

tippTopp
System

Postanite prijatelj Interneta!

Predstavite svoju firmu svetu!

Izradujemo www prezentacije i držimo ih na Svetskoj mreži

Kompletna ponuda internet servisa

Subotičko čvorište je kod nas

Naučite koristiti Internet i VI

Kurs traje 16 časova

Sve INFORMACIJE možete dobiti u
našem Informativno-prodajnom centru

✉ BRAČR. JUGOVIĆA 5

Radno vreme: 9 – 19 sati

☎ 555-765

E-mail: admin@tippnet.co.yu

Home Page: www.tippnet.co.yu

GLOBUS
ŠTAMPARIJA
BRZE USLUGE

Centar za umnožavanje
i prepisivanje

Otmara Majera 10, 24000 Subotica
Tel./fax: (024) 551-202, 553-142

NUDIMO VAM IZRADU:

VIZIT KARATA • POZIVNICA • PLAKATA •
PROSPEKATA • KATALOGA • NALEPNICA
• OBRAZACA • KNJIGA • NOVINA •
ČASOPISA • KARTONSKE AMBALAŽE •
KESICA • I OSTALE PROIZVODE PO NA-
RUDŽBI U TIPO-, OFSET-, I SITO ŠTAMPI

SADRŽAJ

	strana
Kalendar	4
Astronomski i vremenski podaci za 1999. godinu	28
Pomrčine Sunca i Mjeseca tijekom 1999. godine	28
Kakvo će biti vrijeme u 1999. godini	29
Vrijeme po mjesecima	29
Zapovjedni blagdani	30
Obvezatni post i nemrs	30
Katolička Crkva u svijetu	31
Katolička Crkva u Hrvatskoj	32
Katolička Crkva u Bosni i Hercegovini i Makedoniji	33
Crkva u SR Jugoslaviji	33
Katoličke novine i časopisi	35
Stjepan Beretić: Dragi čitatelji!	37
PAPA GOVORI CRKVI I SVIJETU	39
Enciklika "Fides et ratio" (Vjera i razum) - s engleskog prevela Bernarda Kopunović	39
Govor Svetog Oca u Mariji Bistrici	42
(*) Molitva u čast blaženog Alojzija Stepinca, biskupa i mučenika	45
(*) Karol Wojtyła: Pjesma o skrivenom Bogu	46
U SUSRET VELIKOM JUBILEJU 2000.	47
Andrija Kopilović: Godina posvećena otajstvu Boga Oca	47
Program kršćanskog dočeka trećeg milenija	52
JUBILEJ PAPE IVANA PAVLA II.	53
O. Mato Miloš: 20. obljetnica pontifikata pape Ivana Pavla II.	53
U SUSRET BISKUPIJSKOJ SINODI	59
Andrija Kopilović: Župa - živa Crkva	59
(*) Tomislav Ivančić: Oče naš... ..	66
NAŠ NOVI BLAŽENIK	67
Franjo Ivanković: Životni put našeg novog blaženika kardinala Alojzija Stepinca	67
Nadbiskupov govor na sudu	72
O. Mato Miloš: Sluga Božji o. Gerard i bl. Alojzije Stepinac	77
(*) Ante Sekulić: Bezgrešnoj	80
DUHOVNOST	81
Andrija Anišić: Bog je nježnost sama... ..	81
O. Mato Miloš: Nova svetica i mučenica Edith Stein	95
(*) Matija Dulić: Njive naše	98
Božidar Nagy: "Katolička vjera je moje životno zvanje!" - Sluga Božji Ivan Merz	99
Jakob Pfeifer: Uz takvo bogatstvo kultura, zar da se samo toleriramo - podnosimo, trpimo?	103
(*) Đula Milodanović: Ocu Gerardu	104
Naš kandidat za sveca	105
Stjepan Beretić: Život je igra pred Gospodinom	105
(*) Jakov Kopilović: Kad pođem	108
NARODNO BLAGO	109
Alojzije Stantić: Vršidba u subatičkom ataru II. dio	109

	strana
(*) Aleksa Kokić: Ponosu mirisnih njiva	136
Ive Prčić, stariji (priredio Ivo Prčić, mlađi): Bunjevačke narodne poslovice	137
Ive Prčić, stariji (priredio Ivo Prčić, mlađi): Bunjevačke narodne zagonetke	140
Alojzije Stantić: Pundravac	142
IZ ŽIVOTA CRKVE U HRVATA	145
Franjo Ivanković: Ivan Pavao II. drugi put u Hrvatskoj	145
Franjo Ivanković: 700 godina Šibenske biskupije	148
Andrija Kopilović: Četiri stoljeća hrvatskoga jezikoslovlja	149
(*) Milovan Miković: Avaške godine	150
OBITELJ	151
Bernarda Kopunović (priredila): Međunarodna Godina starih - 1999.	151
(*) Phil Bosmans: Blagoslov jednog starca	156
Katarina Čeliković: Obiteljski susreti u 1998. godini	157
(*) Silvana Bilinc Žigmanov: Kad sam te prvi put ugledala	158
(*) s. Blaženka Rudić: Tamburica (Preljska pisma 1998)	159
(*) Ivo Prčić, mlađi: Bijeli salaš	159
(*) Lazar Francišković: Poema ravnice	159
(*) Pero Tumbas Hajo (note): Bečarac; Momačko kolo	160
MLADI	161
Ivan Pavao II. mladima: Otkucaji jednog srca	162
(*) Željana: Moja sreća	165
Vesna Ivanković: Mi smo beskrajno sretni	166
Papa Ivan XXIII: Dekalog za smirenost	169
Vladislav Đorđević: Tko je bogat?	170
Marina: Milost bdjenja	171
Željka Zelić (priredila): Mladi u 1998. godini	172
(*) Jasna Crnković - Miroslav Zelić: Plamen ljubavi	174
(*) Tonka Ivanković: Obraćanje	176
(*) Tanja Firanj: Pouzdanje u Duha Svetoga	176
MEDICINA	177
Dr. med. Franjo Petreš: Glavobolje	177
(*) Kata Ivanković: Na Novu godinu	183
(*) Blaško Rajić: Slava	184
KULTURA	185
Katarina Čeliković: Nove knjige	185
Da ih ne zaboravimo	188
Bela Gabrić: Blaško Rajić	188
(*) Cecilija Miler: Moja ravnica	191
Bela Gabrić: Biskup Lajčo Budanović	192
Antun Gabrić: Večernja molitva misionara	194
(*) Ivan Pašić: Gospin oltar u cvijeću	196
KORISNO	197
Dr. Petar Cindrić: Kako nastaje vino	197
Korisni savjeti	203
(*) Marga Stipić: Tavankute, moje zrilo grožđe	210
(*) "Meštar": Za koga - za Krista	210
POVIJESNI KUTAK	211
Stjepan Beretić: Prije 250 godina Sombor proglašen slobodnim kraljevskim gradom	211
(*) Tomislav Žigmanov: Kraj	225

	strana
Tomo Vereš: Veliki mislilac i ponizni svetac u subotičkoj katedrali	226
(*) Ante Sekulić: Pred jaslicama	231
Stjepan Beretić: Prije 100 godina dovršena zgrada Katoličkog kruga u Subotici	232
Marko Kljajić: Josip Jelačić - hrvatski ban	237
Marko Kljajić: Ban Jelačić nekad nama i mi njemu danas	240
(*) s. Fides Vidaković: Tako je dobro	241
Stjepan Beretić: Julije Klović	242
(*) Branko Jegić: Majke	246
OBLJETNICE	247
Andrija Anišić: Jubileji svećenika i redovnica	247
Andrija Anišić: Jubileji	250
Bela Gabrić: Milovan Miković	251
Bela Gabrić: Ante Sekulić	253
(*) Josip Brdarić: Sv. Antunu	255
(*) Marko Vukov: Ponekad mi dolaze teški snovi	256
NAŠI POKOJNICI	257
Andrija Anišić (bilježi): Naši pokojnici	257
(*) s. Blaženka Vojnić: Mojem Baći	259
KRONIKA	261
Andrija Anišić: Od Danice do Danice	261

Znak (*) označava pjesme ili molitve

zkh.org.rs

PREPORUČAMO - PREPORUČAMO - PREPORUČAMO

HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO SV. ĆIRILA I METODA
(SV. JERONIMA)

POPIS IZDANJA

BIBLIOTEKA ROMANI

Velimir Deželić sin: Sofiju odabra
Stjepan Džalto: Gladne i nemirne godine

PJESME

Antologija: Za blagdanskim stolom
August Đarmati: Iznad omeđenih krugova
Ante Jakšić: Molitve pod zvijezdama
Pjesme: Iz hrvatske marijanske lirike
Tom Smerdel: Moji psalmi

BIBLIOTEKA "NOVI VIDICI"

Ferdinand Klostermann: Teze o laicima
Radovan Grgec: Novo i staro
Radovan Grgec: Nadanja i iščekivanja
Jean Guitton: Katolicizam

ZBORNICI

Hrvatski književni zbornik: Marulić
Grupa autora: Zbornik o dr. Josipu Andriću

ČASOPISI

"MARULIĆ" - hrvatska književna revija;
časopis za književnost i kulturu
"SVETA CECILIJA" - časopis za duhovnu
glazbu (s notnim prilogom)
"MIROTVORNI IZAZOV" - glasilo
hrvatskog ogranka WCRP
(časopis za kulturu mira i nenasilja)

OSTALA LITERATURA ZA VJERSKU IZOBRAZBU

Otto Goldmann: Ima li Biblija pravo?
Upute naših biskupa o enciklici pape Pavla
VI. "Humanae vitae" (o regulaciji poroda)
Charles Journet: Marija Majka Crkve

DANICA 1999. - najstariji i najpoznatiji
hrvatski katolički kalendar (knjiga), koji
izlazi od 1871. godine.

NOVA IZDANJA

Radovan Grgec: Odsjevi kršćanske kulture
Grupa autora: Obljetnice hrvatskih
velikana
Nikola Bićanić: Vila Velebita

NAJNOVIJA IZDANJA

Mladen Jurčić: Daljine, blizina (pjesme)
Radovan Grgec: Čežnja za kraljevstvom
Darko Žubrinić: Hrvatska glagoljica
(Biti pismen - biti svoj) II. izdanje

KNJIŽARE HKD "ĆIRILA I METODA"

Ćirilometodska knjižara, Zagreb,
Kaptol 29, tel/fax: 99385/1/4814-709

Ćirilometodska knjižara,
DUBROVNIK, Zeljarica 7

NARUDŽBE

HRVATSKO KNJIŽEVNO DRUŠTVO
SV. ĆIRILA I METODA
(DRUŠTVO SV. JERONIMA)
10000 ZAGREB
Trg kralja Tomislava 21,
tel/fax: 99385/1/431-950

ZAHVALJUJEMO
HRVATSKOM DRUŠTVU SV. ĆIRILA I METODA
(SV. JERONIMA) NA SURADNJI, POMOĆI I PODRŠCI

JUBILEJSKI ZNAK

Plavi krug simbolizira svemir u čiju se sredinu ugnijezdilo pet raznobojnih golubica - nastanilo se pet kontinenata, naš svijet.

Višebojni križ, sastavljen od triju crta - Trojstvo, grli cijeli svijet i prelazi granice svemira. Križ je u istim bojama kao i golubice da se tako označi otajstvo Utjelovljenja Sina Božjega, ulaska Boga u ljudsku povijest. Svjetlo koje probija iz središta zemlje je Krist. Svjetlo koje je došlo na ovaj svijet i prosvjetljuje svakog čovjeka. U četiri polja svemirskih prostranstava ispisane su riječi na latinskom jeziku - "KRIST, JUČER, DANAS, UVIJEK" prema riječima iz poslanice Hebrejima - "Isus Krist, jedini Spasitelj svijeta, jučer i danas isti je - i uvijek" (usp. Heb 13,8). Izvan kruga je latinski napisano - "IUBILAEUM A.D. 2000" - "JUBILEJ GODINE GOSPODINJE 2000".

Znak jubileja je oblikovala 22-godišnja studentica Emanuela Rocchi iz Masse Martane, nedaleko Perugie u Italiji.

1999.

GODINA BOGA OCA

Blagoslovljen
Bog i Otac
Gospodina našega
Isusa Krista,
on koji nas blagoslovi
svakim blagoslovom
duhovnim u nebesima,
u Kristu!

(Ef 1,3)

